

BENJAMIN TOLIĆ

SANADEROVA DIONICA

BENJAMIN TOLIĆ
SANADEROVA DIONICA

© Benjamin Tolić, 2009.

Nakladnik
Vlastita naklada

Benjamin Tolić
Cankarova 7
10 000 Zagreb

Grafička priprema
Studio za grafički dizajn ALFA

Tisak
Grafika Markulin

Tiskano u listopadu 2009.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 718199.

Crtež na naslovnici *P. Picasso*

BENJAMIN TOLIĆ

**SANADEROVA
DIONICA**

vn
Zagreb, 2009.

UMJETNOST KOLUMNNE

Kolumna je kratkotrajna umjetnost. I kao takva po mjeri našega vremena. Običaj ukoričivanja kolumna, karakterističan za suvremenu hrvatsku kulturu, svjedoči o pokušaju da se toj kratkotrajnosti doskoči. Na žalost, korice, tvrde ili meke, teško mogu udahnuti život štivu koje je vrijeme već smjestilo u jedinu lako dohvatljivu vječnost – vječnost zaborava.

Benjamin Tolić jedan je od onih rijetkih kolumnista na našoj kulturnoj sceni koji ima promišljenu strategiju kako izaći na kraj s tim ograničenjem žanra. Njegove kolumne, bilo da ih piše za Hrvatsko slovo, portal Javno ili neki drugi medij, kao da same od sebe izrastaju u skladnu cjelinu, čija nam se logika i zaokruženost nenametljivo objavljuju pred očima dok ih čitamo okupljene pod zajedničkim naslovom u knjizi. To osobito vrijedi za Tolićevu knjigu kolumna *Haaški sapun*, dok su knjige *Pamet u glavu* i *Tko smo mi?* ponešto drukčije naravi i ne pripadaju u ovaj kontekst. No sve tri knjige već svojim naslovima upućuju na ono što ih čini koherentnim i autorski prepoznatljivim: oslonjenost na diskurs hrvatske publicističke tradicije, napose one pravaške. Pri tomu se *Haaški sapun* referira na humoristični, satirični aspekt te tradicije, a *Pamet u glavu* i „ogled o naciji i državi“ *Tko smo mi?* na njezin ozbiljni, politološki relevantan aspekt.

Nova Tolićeva knjiga *Sanaderova dionica* nema tako jasan objedinjujući princip kao prethodne njegove knjige. Šezdeset šest tekstova, od *Friščićeva Dolca* do *Sanaderove dionice* (prvih 11 izvorno je objavljeno u Hrvatskomu slovu, a ostali na portalu Javno), uzorni su kolumnistički uradci koji prate aktualna društveno-politička i kulturno-politička zbivanja u jednom vremenskom odsječku naše suvremenosti. Kako je stvarnost sama po sebi kaotična, tako se i ove kolumne dotiču različitih tema, pojava i ljudi. Ono što Tolićeve tekstove izdvaja iz recentne hrvatske kolumnističke (hiper)produkcije jest stanovita suzdržanost, koja autora štiti od otkliznuća u banalnosti, nenametljiva

erudicija i, nazovimo to tako u nedostatku boljeg termina, prepoznatljiva autorska etika. Naime hrvatski *kolumnizam* poprište je na kojem su već odavno prestala vrijediti bilo kakva pravila i bolji običaji. Tu se pojedinci i narodi bez imalo ustručavanja nazivaju primitivcima, životinjama, fašistima, čoškastoglavcima i čavoglavcima, domoljublje se proglašuje zločinom, heteroseksualno deklariranje u najmanju ruku sumnjivim, a protivnicima se u polemici sugerira da izvade pištolj iz *fioke* i ubiju se... U tom okružju Tolićeve kolumne nose nešto od one, kod nas temeljito zaboravljene, klasične strogosti i odmjerivosti izraza. I ne samo izraza, nego i mišljenja. Sveprisutna „postmodernistička“ aljkavost u izvođenju i formuliranju zaključaka postala je gotovo zaštitni znak naše publicistike. Po načelu da „sve ide“ i da je sve nekako povezano i stoga podjednako vrijedno mnogi naši kolumnisti uspijevaju izgraditi uistinu fantastične konstrukcije u kojima se zrcali nepatvoreni balkanski prijezir prema činjenicama, logici i istini. Tolić udara drugim, težim putom. Kada se neka zločesta primjedba ili metafora nameće gotovo sama od sebe, on je gospodski zaobiđe jer je prizemna, trivijalna ili jednostavno nedostojna autora koji drži do sebe. Tolić nikada ne nasjeda na zov kolumnistima i polemičarima tako primamljiva poigravanja aluzijama na fizički izgled ili semantičko-ludistički potencijal imena i prezimena ljudi kojih stavove ili postupke kritizira. Taj autorov osjećaj za mjeru i fina ironija očituju se ponajbolje upravo kada prolazi rubom toga škakljivog terena. Primjerice, pišući o Mesiću, autor čitatelja na elegantan način navodi da vidi ono što je on iz pristojnosti prešutio: *A je li Mesić danas habitualno bliži Don Quijoteu ili Sanchu Panzi, to se može utvrditi samo očevitom. Treba naime vidjeti je li čudoredno visok, mršav i tužan. I, naravno, jesu li mu govor i držanje ugladeni* (Brijunske vjetrenjače).

Međutim, što je to što Tolićeve kolumne okupljene u ovoj knjizi čini jedinstvenom i zaokruženom cjelinom? Čini mi se da u tom smislu možemo govoriti o dvjema razinama. Na prvoj razini, onoj očitoj, to je jedno vrijeme, jedan isječak suvremenosti koji omeđuju dva bitna trenutka iz političke biografije bivšeg

premijera Ive Sanadera: prvi, početak Sanaderova drugog mandata, koji predstavlja zenit njegove političke karijere i liderskoga trijumfa, i drugi – Sanaderov neobični silazak s političke scene. Stoga je i naslov knjige *Sanaderova dionica* dobro pogodan naslov. Ono što možda na prvi pogled promiče u tom naslovu jest svojevrsna, tipično toličevska ironija. Ono što je u sudbini hrvatskoga naroda razdoblje dubokih i bolnih promjena – samo je dionica u *egotripu* pohlepnoga „skupljača satova“.

Na drugoj razini, onoj važnijoj, strukturnoj, Tolićeva nova knjiga svojevrsna je sinteza njegovih prethodnih knjiga. U njoj su objedinjeni ironijsko-satirični diskurs *Haaškoga sapuna* i jasan, izgrađen i originalan politološki uvid koji karakterizira ogled *Tko smo mi?* Ono što je možda novo u novoj Tolićevoj knjizi jest još izravnije autorovo amalgamiranje publicističkog diskursa izravnim i neizravnim aluzijama na književnost, književne likove i teme. Intertekstualnost Tolićevih kolumna rafinirana je i uvijek dobro utemeljena. Ona tim kolumnama često služi i kao nosivi element tekstovne strukture, a ne samo kao zgodan ukras. Primjerice u tekstovima: *Rašomon oko Bozanića*, *U noći*, *Brijunske vjetrenjače* i dr.

Ta autorova sklonost književnosti logično je dovela i do jednog teksta, riječ je o *Apokrifu o Nazifu*, koji prekoračuje granicu žanra i prelazi na teren literarne fikcije. Uostalom, ništa neobično za ovoga autora, naime i *Haaški sapun* građen je na sličnu principu.

Drugi za Tolićev autorski rukopis važan alat u gradnji kolumna jest leksikografija, zanat koji je ispekao radeći svojedobno s Ladanom u Hrvatskomu leksikografskom zavodu. Polazeći od tumačenja neke riječi, autor se ne razmeće erudicijom radi erudicije, nego otvara prostor i zadaje okvir tekstu, to jest onomu što hoće reći, kao primjerice u kolumni *Hrvati i zemlja: Bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet neobično je u X. stoljeću protumačio hrvatsko narodno ime. „Hrvati (chrōbatoi)“, zapisao je, „na slavenskom jeziku znači: oni koji posjeduju mnogo zemlje (pollēn chōran).“ Metabaza je očita. Svoju grčku etimologiju car je prebacio u „slavenski“ jezik i tamo joj izdao domovnicu. Hrvatsko je ime izveo iz grčke riječi chōra (zemlja) sufiksom -at,*

koji kao i u hrvatskomu znači dobru opskrbljenost. Hrvati su dakle po tom tumačenju općenito 'zemljati' (kao što su neki od njih glavati, nosati, brkati). Pričica je zgodna. No ona je, premda carska, ipak samo grčka, dakle tuđa, pučka etimologija. Pouzdana je, naravno, koliko i ona latinska koja pasje ime izvodi iz činjenice da pas ne pjeva (*canis a non canendo*). Nakon takvog uvoda ide riječ o „širokogrudnom“, nedomaćinskom odnosu „zemljatih“ hrvatskih političkih elita prema hrvatskoj zemlji i drugim bogatstvima da bi na kraju slijedio zaključak dobro ugođen s početkom kao ključ s bravom: *Prijeđe li hrvatska zemlja u vlasništvo stranaca, nije teško predvidjeti što će se dogoditi. U Bruxellesu više ne će biti političke potrebe da se Hrvati spominju. No znanstvena će žudnja za spoznajom ostati. A ona će, objektivna kakva već jest, hrvatsko ime protumačiti spojem onih dviju etimologija, „zemaljske“ i „pasje“. Hrvati (Croats) na jeziku će Europske unije značiti: oni koji nemaju zemlje (no land).*“

Posebna su priča naslovi kolumna u ovoj knjizi. Oni nisu samo dobro promišljeni i pogodeni, nego su neki od njih gotovo sami po sebi, a osobito u kontekstu cijeloga teksta, pravi mali literarni dragulji, primjerice: *Joras ante portas*, *Vika na vuka*, *Vučja štednja*, *Brijunske vjetrenjače* ili *Džakulin izazov*.

Stoga će ova knjiga upućenu čitatelju pružiti dvostruk užitak: literarni i užitak uvida u stanje nacije u tijeku i na kraju „Sanderove dionice“. Sad, što će taj drugi užitak ostaviti prilično gorak okus – to nije Tolićeva krivnja. *Svi smo mi odgovorni*, kako svojedobno reče Petar Šegedin.

Damir Pešorda

KAZALO

Umjetnost kolumne	5
Friščićev Dolac	11
Tuđmanova tvrđava	13
Referendum	16
Atlantizam u Hrvata	18
Začarani krug	20
Nonpaperski zapletaj	22
Odmetnuti Sabor	24
Čija dreka, njegova prašuma	27
Viteška pljuska	30
Nesebična Hrvatska	32
Preodgajanje nacije	35
Guščja euforija	38
Lude nade	41
Buki&Puki	44
Joras ante portas	47
Tko se komu ruga	50
Sloboda medija	53
Forsiranje Drine	56
Duh lupeštva i otimačine	59
Vika na Vuka	62
Hrvati i zemlja	65
Brijunske vjetrenjače	68
Irski poučak	71
Ideološke bezobraštine	74
Rašomon oko Bozanića	78
Priče o Taiku	82
Budućnost bivših	86
Guranje u zakon	91
Lijevi marš	94
Zdravlje nacije	99
Strka oko Pantovčaka	104

Džakulin izazov	109
Djevičanska zemlja	117
Državnička mjesečina	122
Ništa bez M16	126
U noći	130
Mi i oni	133
Balkan Express	137
Viteško domoljublje	140
Sanaderov nos	144
Neukusna banana	147
Vučja štednja	150
Cik-cak	153
Ljudski pravizam	157
Retrospektiva	161
Trojanski konji	166
Odličnici i odličja	170
Od softwarea riba smrdi	173
Apokrif o Nazifu	177
Slovenski mostobrani	183
Društvo znanja	187
Igrokaz i teatar	191
Krug se zatvorio	195
Ništa od obrata	199
Riva na vidiku	203
Zapadnobalkanske burgije	207
Atlantičarsko slavlje	211
Tlapnje i obmane	215
Lakmus	219
Mjesec rožnjak	222
Inverzije	225
Prijavi kotlovi	229
Prsnuće čira	232
Cinici i cinizmi	236
Kulturna borba	239
Sanaderova dionica	244
Bilješka o piscu	252

Starogrčki krilati bog zgodne prigode Kairos naletio je nakon izbora na predsjednika HSS-a. Neki Hrvati, koji nisu glasovali za koaliciju HSS-a i HSLŠ-a, bili su se ponadali da će Josip Friščić čvrsto zgrabiti toga vjetropira za glasoviti čuperak.

Sve je govorilo protiv toga. Ali nadu nisu mogla raspršiti ni bjelodana protuslovlja između riječi i djela. Sredinom listopada 2007. Friščić je u javnoj raspravi 'Politika za mlade' izjavio: "Mladi se trebaju obrazovati i moraju im se naći radna mjesta, jer postoji mogućnost da europski kontinent postane žut." Malo zatim na izbore je izašao u savezu sa „žutima“ Đurđe Adlešić. Prije izbora Friščić je odbijao i samu pomisao na koaliranje s HDZ-om. Nakon izbora to se tumačilo kao taktika. Izborna geslo „Budimo svoji!“ i stajališta o ZERP-u i NATO-u podgrijavali su nadu da je takva taktika u službi suverenističke strategije. Nadu su učvršćivale i Friščićeve izjave nakon izbora da HSS ne će sudjelovati u vlasti koja bi dokinula saborsku odluku o ZERP-u i odustala od referenduma o ulasku Hrvatske u NATO.

Oni koji duže pamte sjetili su se i okolnosti u kojima je Friščić izabran za predsjednika HSS-a. God. 2005. stranka je bila u rasulu jer je na prethodnim izborima uspjela sačuvati samo 9 od dotadašnjih 16 saborskih mandata. Friščić je, ciljajući u prvom redu na Zlatka Tomčića, za to okrivio ljude koji su HSS-u „priskrbili epitet trgovačke stranke“. No HSS se ni pod njegovim vodstvom nije oporavio. Naprotiv, na prošlim izborima prošao je još gore. Osvojio je 6 mandata.

To se međutim ne smatra porazom. Ništa čudno. Gdje pobjeda nije pobjeda, zašto bi poraz morao biti poraz? U Hrvatskoj je tako od 3. siječnja 2000. Potvrđuju to sudbine pobjednika i poraženih u Domovinskom ratu. Pobjednici su, ako nisu počinili samoubojstvo, uglavnom zaglavili u zatvorima, a poraženi

su postali nezaobilazni dionici državne vlasti. U takvim okolnostima shvatljiva je i nedavna drama oko imenovanja mandataru za sastavljanje Vlade. Jer, tko dijeli proračunski novac, lako sastavlja Vladu. Podjednako bi je stoga lako sastavili Zoran Milanović u „lijevom centru“ i Ivo Sanader u „desnom centru“. A da je imenovan mandatarom, zasigurno bi je sastavio i Anto Đapić, predstavnik „čistoga centra“ Mate Granića iz HSP-a ili Nazif Memedi, zastupnik manjinskoga „ekscentra“.

Centar u politici znači da stranka nema ideologije. A to je, bez dvojbe, vrlo podla ideologija, koja sve vrijednote svodi na moć i novac. No, kako stranke izlaze na izbore, razbor ih sili da ublaže tu prostotu. Tomu služe oznake „lijevi“ i „desni“. Tim oznakama stranke se ulagaju tradicionalnim sustavima vrijednota biračkoga tijela. Od toga ih oslobađa samo pomanjkanje političkoga razbora („čisti centar“) ili zakonski osiguran izborni rezultat (manjinski „ekscentar“).

Sabor izabran 25. studenoga 2007. isključivo je centrističko predstavničko tijelo. Čini ga 10 grupacija: „desni centar“ (HDZ – 66), „lijevi centar“ (SDP – 56, HNS – 7, IDS – 3, HDSSB – 3), „lijevo-desni centar“ (HSS – 6, HSLs – 2), „čisti centar“ (HSP – 1), „sindikalni centar“ (HSU – 1) i „ekscentar“ (nacionalne manjine – 8).

Takav složaj doista je HSS-u pružio zgodnu prigodu. Da je Friščić ostao pri svojim uvjetima, prigoda je mogla biti sudbunosna. Friščićeva dosljednost zasigurno ne bi u sadašnjim okolnostima zaštitila nacionalni interes. No iz nje bi HSS za godinu-dvije izrastao u jaku suverenističku stranku. Ali za takvo što hoće se čovjek dostojan sudbine. Friščić to nije. Pustio je Kairosa da odleprša. Umjesto da vjetropira zgrabi za čuperak, on je radije – usuprot svojoj izjavi – „otišao na Dolac“.

A to, kao što pokazuje propast HSLs-a i HSP-a, ne će ostati bez kazne.

18.01.2008.

TUĐMANOVA TVRĐAVA

Prošlo je 16 godina od međunarodnopravnog priznanja Republike Hrvatske. Prvih 8 godina hrvatsku je državnu politiku pokretao suverenizam, drugih 8 godina integracionizam. Netom su se ta dva razdoblja izjednačila, najavljena je nužnost ustavnih promjena. Ona je obrazložena uvođenjem obveznoga srednjoškolskog obrazovanja. No ima znakova koji govore da Savez za Europu namjerava tim promjenama ozakoniti protuustavni prevrat u državnoj politici i tako dovršiti proces „detuđmanizacije“.

Franjo Tuđman, prvi hrvatski predsjednik, naslućivao je mogućnost prevrata. Dobro je poznao hrvatsku centripetalno-centrifugalnu kulturnu i političku tradiciju, a upoznao je i slugansku ćud suvremenih hrvatskih političkih elita. Zbog toga je bio duboko zabrinut za budućnost samostalne i suverene Hrvatske.

Da zaštiti temeljni interes hrvatskoga naroda, Tuđman je taj interes odlučio povjeriti demokratskoj volji nacije. Stoga je god. 1997. u Ustav Republike Hrvatske (poglavlje o međunarodnim odnosima) dao ugraditi članak 141.:

Pravo da pokrenu postupak udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama ima najmanje jedna trećina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Zabranjuje se pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

O udruživanju Republike Hrvatske prethodno odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova ukupnog broja birača u državi.

Referendum se mora održati u roku od 30 dana od dana donošenja odluke Hrvatskoga sabora.

Odredbe ovoga članka o udruživanju odnose se i na uvjete i postupak razdruživanja Republike Hrvatske.

Drugi stavak toga članka zabranjuje udruživanje Republike Hrvatske u balkanske državne saveze. Ta zabrana nema premca u europskim ustavima. Ona podsjeća na negdašnje zabrane „nepostojećeg“ ljuđođerstva u ustavima nekih afričkih država. Moglo bi se dakle pomisliti da je neumjesna. No državna politika koja je inaugurirana nakon Tuđmanove smrti dokazuje da je ugradnja te zabrane u hrvatski Ustav bila i te kako razložita.

Premda nije imao razloga vjerovati u čvrsto suverenističko osvjedočenje narodnih zastupnika, Tuđman je saborsku odluku o udruživanju uvjetovao uobičajenom dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika. Ali načelno je držao da se odluka o sudbonosnim pitanjima nacije ne smije prepustiti njezinim političkim izabranicima. Stoga je saborsku odluku sveo na razinu prijedloga, koji u konačnici mora prihvatiti ili odbaciti izravno izražena volja naroda. Zbog toga je odredio da se odluka o udruživanju donosi na referendumu, i to natpolovičnom većinom glasova svih birača.

Kakva je to zaprjeka centrifugalnoj državnoj politici, pokazuje sljedeći primjer: U slučaju da na referendum izađe 70 posto svih birača, odluka se o udruživanju ne može donijeti ni 70-postotnom većinom njihovih glasova.

Zbog toga se članak 141. Ustava Republike Hrvatske u Savezu za Europu smatra „Tuđmanovom tvrđavom“.

No nikakav zakon, pa ni temeljni, ne može spriječiti bezakone ako vlast ne provodi ili krši zakone. Potvrđuje to niz događaja koji su, unatoč ustavnomu članku 141., u zadnjih osam godina duboko potkopali hrvatsku državnu samostalnost i su-

verenost: Završna deklaracija Zapadnobalkanskoga summita EU, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatske EU, uspostava tzv. Nove CEFTA-e, Vijeće za suradnju u Jugoistočnoj Europi, najava da ne će biti referenduma o pristupu NATO-u.

O svemu tomu u Hrvatskoj se temeljito šutjelo. No ovih je dana gubitnički bijes probio šutnju vlasti i medija. Izjava Zorana Milanovića da će, kada se bude mijenjao Ustav, poduprijeti Vladu u brisanju članka 141. otvoreno je najavila juriš na „Tuđmanovu tvrđavu“.

25.01.2008.

REFERENDUM

Narodna volja izvor je legitimnosti političkih odluka. Ona se propituje na referendumu (plebiscitu). O tomu je s osobitim žarom u XIX. stoljeću govorio Ernest Renan. U raspravi *Što je nacija?* (1882.) Renan je tvrdio da naciju čini volja ljudi za zajednički život. Stoga je, ispričavajući se zbog metafore, zaključio da je "opstanak nacije svakodnevni plebiscit".

U XX. stoljeću Renanovu je metaforu – plebiscit (referendum) – politika oslobodila „svakodnevnosti“. Otkad je potkraj Prvoga svjetskog rata, zaslugom američkoga predsjednika Woodrowa Wilsona, proglašeno načelo samoodređenja naroda, u demokratskom se društvu sudbonosne odluke donose na referendumu.

Referendum je izravna demokracija. Nju neposredno prakticira sam *dēmos* (narod). Ustanovljena je radi legitimiranja odluka posredne demokracije, koju prakticiraju predstavnici naroda. U nekim državama, kao u Švicarskoj, na referendumu se ne donose samo odluke o bitnim nacionalnim pitanjima. U njima izravna demokracija često odmjenjuje predstavničku demokraciju i u donošenju manje važnih odluka.

Kada se potkraj XX. stoljeća raspadala Jugoslavija, tadašnja je EZ priznanje novih država uvjetovala ishodom referenduma o državnoj samostalnosti. A kada su god. 2006. i Crnogorci željeli istupiti iz državne zajednice sa Srbijom, EU je za priznanje Crne Gore pooštrila uvjet. Zahtijevala je da se na referendumu, umjesto uobičajene natpolovične većine, za samostalnost očituje najmanje 55 posto birača.

Na referendume unutar EU u Bruxellesu gledaju drukčije. Günter Verheugen, bruxelleski povjerenik za pitanja proširenja, predložio je god. 2001. da se o proširenju EU na istok u Njemačkoj provede referendum. Prijedlog je sablaznio Bruxelles. Demokratska EU digla je strašnu buku. Novine su pisale da je to „potpuna besmislica“, „tempirana bomba“, „potres“, „bole-

sna ideja“. Europski demokrati upozoravali su da njemački ustav ne predviđa mogućnost održavanja referenduma na saveznoj razini. „Više demokracije“, argumentirali su oni, ugrozilo bi demokraciju. Tu mudrost podupirali su povijesnom opomenom. Tvrdili su da je desetak referenduma u desetak godina Weimarsku Republiku odvelo u Treći Reich. Zbog toga je jedan od njih Verheugena nazvao – „političkim palikućom“. Pritisnut sa svih strana, povjerenik je porekao što je rekao. Nijemci su odustali od referenduma, a sablazan se pamti kao legitimistička pljuska nacionalne države viziji europske naddržave.

Jednako je poučan najnoviji primjer. Kada je god. 2005. na referendumima u Francuskoj i Nizozemskoj propao pokušaj donošenja Ustava EU, u Bruxellesu su odlučili izbjeći referendume. Ustav su preimenovali u Ugovor. Za „Ugovor“ naime nije nuždan referendum. Dostatna je potvrda u parlamentu. „Ugovor“ je 13. prosinca 2007. u Lisabonu jednoglasno prihvaćen, a mađarski ga je parlament potvrdio već 17. prosinca 2007. Samo je Republika Irska ustrajala na referendumu.

A hrvatski referendumi? Hrvati su dosad imali samo jedan referendum. Nakon raspada Austro-Ugarske od svih tzv. Južnih Slavena jedino su koruški Slovenci mogli na plebiscitu god. 1920. odlučiti hoće li ostati u Austriji ili ući u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Ostali su najvećim dijelom u Austriji. Hrvate tada nitko nije pitao što oni hoće. Njih su njihove elite odvele u Jugoslaviju. Ni nakon propasti NDH Hrvate nitko nije pitao hoće li opet u Jugoslaviju. Tamo su ih silom ugurali njezini obnovitelji. Kada se raspadala druga Jugoslavija, Bruxelles se nadao da će se na hrvatskomu referendumu o državnoj samostalnosti ponoviti „koruški ishod“. Prevario se. No, iz toga je izvukao pouku: Hrvati su nepredvidljivi. Dosta im je onaj jedan referendum. Na njemu se 19. svibnja 1991. pokazalo kako je pogibeljno Hrvatima dopustiti da izravno očituju svoju političku volju. Ne kao Nijemcima, ali ipak pogibeljno.

To, dakako, misli i bruxelleska služinčad u Hrvatskoj. Zato bježi od referenduma kao vrag od tamjana.

01.02.2008.

ATLANTIZAM U HRVATA

Tko bi rekao da će Hrvati, narod koji živi uz iskričavo Jadransko more, tako pomahnitati za sjevernim Atlantikom?

Možda sam malo pretjerao? No, dobro. Ako nije pomahnitao narod, mahnjita njegova politička elita. Prije nekoliko mjeseci, po Eurobarometrovu istraživanju javnoga mnijenja, samo je 29 posto Hrvata htjelo u NATO. Danas Vlada tvrdi da je u međuvremenu ljubav prema NATO-u zahvatila – 52 posto Hrvata! Vlada prešućuje, a nitko i ne pita tko je, kada, kako i na čiji zahtjev proveo to istraživanje. Vlada očito radi po onoj Kranjčevićevoj: Narodi su djeca i lako im je kupiti igračke. U tom smjeru upućuje i zahtjev predsjednika Vlade da se poboljša informiranje o NATO-u kako bi se zarazna ljubav još više proširila i pretvorila u pandemiju. To je, veli, potrebno da bi se, nakon dovršetka misije OESS-a u Hrvatskoj i ulaska Hrvatske u Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, osigurao i treći veliki vanjskopolitički uspjeh – pozivnica Hrvatskoj da se priključi NATO-u! A pozivnica se očekuje s NATO-ova sastanka na vrhu, koji će se održavati 2. – 4. travnja 2008. u Bukureštu.

Atlantizam u Hrvata vjerojatno izvire iz stare predodžbe o NATO-u. Od svoga osnutka god. 1949. do propasti komunizma i bipolarne ideološke podjele svijeta NATO je bio protukomunistički obrambeni vojni savez. Tako se držao i poslije, sve do god.1999. Tada je prvi put izašao iz svoga područja. Poveo je, bez odobrenja Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, prvi „humanitarni rat“ i bombardirao Srbiju. Hrvati mu to, s razumljivih razloga, nisu zamjerali. No taj je pothvat bitno promijenio značaj NATO-a. Obrambeni savez prometnuo se u navalni savez. Danas NATO brutalnom silom izvozi liberalne vrjednute u Afganistan, a njegove najjače članice – SAD i Velika Britanija – na neviđeno krvav način, o svom trošku, instaliraju liberalnu demokraciju u Iraku. Ako je suditi po ustrajnosti, njihova je nesebičnost vrlo unosna. Unatoč tomu hrvatski atlantičari i danas

vide u NATO-u jamstvo slobode, sigurnosti, mira, pravde i svekolikog napretka. Onako kako su nekoć vjerovali da je Varšavski ugovor jamstvo socijalizma kao svjetskog procesa.

Ali što bi s Hrvatima? Hrvati su čudoredno posve propali. Oni o trošku svoje države dragovoljno ratuju u tuđoj zemlji pod tuđom zastavom za tuđe interese. Njihov ih je Sabor poslao u Afganistan kada su „majke hrvatskih branitelja“ telefonskim pozivima slomile protivljenje Ive Sanadera prijedlogu Ivica Račana. Tako oni sada u okviru atlantizma gaze zavjet dobromu papi Agatonu da nikad ne će napadati tuđu domovinu, nego uvijek braniti svoju. Kao da su Porfirogenetovi „nekršteni Hrvati“ začarali cijeli kršćanski narod.

Nitko ne osporava atlantičarsku argumentaciju. Sanader, primjerice, ističe da nijedna stranka koja se protivi ulasku Hrvatske u NATO i EU nije ušla u Sabor. Zbog toga, veli, ne će biti referenduma o NATO-u. Premisa je u redu, no zaključak je – i logički i politički – nedopustiv. Prvo, logički, nema implicitna referenduma. Na referendumu se eksplicitno odgovara na nedvosmisleno pitanje. Mogući su odgovori: da ili ne, za ili protiv. A drugo, politički, članak 141. hrvatskoga Ustava određuje da se odluka o udruživanju Hrvatske u saveze s drugim državama donosi na referendumu, i to natpolovičnom većinom glasova ukupnoga broja birača u državi. Ni drugi argumenti nisu čvršći. Članstvo u NATO-u tumači se kao uvjet za članstvo u EU. To je laž. Austrija je članica EU, a nije pristupila NATO-u; Turska je desetljećima članica NATO-a, a nije ušla u EU; itd. Argumentacija uostalom i nije važna. Atlantičari su odlučili da je najbolje, kad su već strancima dopustili da Hrvate hrane, strance ovlastiti i da ih brane. Kao pastiri stoku.

Ali, zašto se, ako za to imaju građansku potporu, boje referenduma? Ako je nemaju, tu su, zaboga, „majke hrvatskih branitelja“! One će ovaj put telefonski pozvati Zorana Milanovića da Sanaderu vrati Račanov drugarski dug i odustane od referenduma. A teško atlantičara u vodu utjerati!

08.02.2008.

ZAČARANI KRUG

Što je lustracija? To vjerojatno najbolje znaju ljudi iz građanske inicijative Krug za trg Zdravka Bušić, Biserka Cetinić, Maja Runje i Josip Jurčević. Oni su uoči ovogodišnjega Stepinčeva u potuljenoj Hrvatskoj demonstrirali rimsko republikanstvo i istančan osjećaj za svetost toga čina.

Lustracija je u Rimljana bila vjerski obred – žrtveno pomirbeno čišćenje od grijeha. Danas je ona analogan politički postupak. Svrha joj je čudoredno očišćenje. Današnja politička lustracija, kao i stara vjerska, podrazumijeva žrtvu i pomirbu. Ali ona ne čisti ljude od grijeha, čisti ih od zločina. Ne miri ih s Bogom, miri ih s vladajućim sustavom vrjednota. Ne žrtvuje životinje, žrtvuje društveni ugled i javne službe. Svetost lustracije ništa ne čini tako vidljivom kao njezina suprotnost – odmazda.

Krug za trg okupio je na Trgu maršala Tita u Zagrebu mnoštvo ljudi. Velim mnoštvo, jer se ne pouzdajem u svoju procjenu. Ne pomažu ni tuđe procjene, jer se one drastično razlikuju. Državna novinska agencija Hina vidjela je na trgu 3.000, a oba zagrebačka dnevna lista u stranom vlasništvu samo 1.000 ljudi. No, dobro. Bilo 500 ili 5.000, to ništa ne mijenja na stvari. Ti su ljudi – u duhu Rezolucije Vijeća Europe o osudi zločina komunističkih totalitarnih režima – pozvali gradsku vlast da tomu ljupkom mjestu, koje nosi zločinačko ime maršala Tita, vrati njegovo staro kulturno ime – Kazališni trg. Zahtjev su obrazložili geslom „Zločin je zločin“.

Prostor okružen Hrvatskim narodnim kazalištem, Rektoratom sveučilišta i Kazališnom kavanom (kultura, znanost, društvo) artikulirao je njihov zahtjev kao krik: *Kad već ne čistite politiku, očistite kulturu! Ako zbog živih ne lustrirate državnu upravu, očistite Zdenac života! Ne kaljajte ga mrtvim imenom mrtvoga zločinca!*

Tito je bio zločinac velikoga formata. Podjednako u ratu i u miru. Njegov zločin nad Hrvatima evociraju imena represijskih

organizacija (OZN-a, KNOJ, UDB-a, SDB, KOS, JNA) i mjesta pokolja i stradanja nakon rata (Bleiburg i Križni put, Jazovka i Daksa, Stara Gradiška i Goli otok, preko 1000 masovnih grobišta i 70-ak logora). Nema cjelovitih podataka o broju hrvatskih žrtava Titova komunističkog terora. No, po onomu što je dosad utvrđeno sigurno nije pretjerana procjena da je njegov komunistički eksperiment glavom platilo najmanje 200.000, a trajnim iseljeništvom najmanje 300.000 Hrvata.

Neke su građanske udruge međutim oštro osudile zahtjev Kruga za trg. One su ga proglasile početkom – fašizacije zemlje. S tom ocjenom složio se u ime državne vlasti predsjednik Mesić. On je organizatore skupa nazvao „NDH nostalgicarima“. U Titovu obranu ustao je, znatno blaže, i zagrebački gradonačelnik Milan Bandić. Argumentiralo se da uklanjanje Titova imena nije dopuštao ni Franjo Tuđman. Na taj mlin tjerao je vodu predsjednik Sabora Luka Bebić kada je u nedavnom razgovoru za novine izjavio da je pošao za Tuđmanom jer je Tuđman bio Titov general. Kulturne su institucije šutjele. Za dostojanstvo žrtava komunističkoga režima i pomirbeno čišćenje hrvatskoga društvenog života od komunističkih zločina zauzela se samo komisija Hrvatske biskupske konferencije *Iustitia et pax*.

U obranu zločina ustale su i 24 udruge civilnoga društva, od Mladeži antifašista grada Zagreba preko Srpskoga demokratskog foruma do *Zagreb Pridea*. Pridružili su im se i neki pojedinci, kao Tvrtko Jakovina i Milorad Pupovac. Ludo da ne može biti luđe. Ipak, kada zločin brane ideološki zasukani pojedinci, profesori ili novinari, to je donekle razumljivo. Ali kada to čini državni poglavar, to nije samo ludo. To je sramotno. Upravo stoga akciju treba nastaviti. I ustrajno je ponavljati kao izazov pomirbe. Da Zdenac života ne postane čudoredna kaljuža.

Ako odbijemo osuditi zločine, ako se ne pokajemo, bili mi kršćani ili ne bili, i dalje će živjeti dvije Hrvatske, koje nikada ne će izaći iz začaranoga kruga uzajamnih odmazda.

15.02.2008.

NONPAPERSKI ZAPLETAJ

Donedavno je malo tko i u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija znao što je *non paper*. No taj je diplomatski anglicizam preko noći, vjerojatno samo nakratko, postao duhovno dobro cijele nacije. Kao prije četiri godine galicizam *avis*. Treba li bolji dokaz da su Hrvati ne samo zaboravljiv, nego i poučljiv narod? Ipak, ruku na srce, od nauka ne bi bilo ništa da Vlada, koja stvara „društvo znanja“, ne potiče učenje. Ali u školi proeuropske politike, kao i u svakoj drugoj školi, mnogi sjede na ušima. Zbog toga nije zgorega ponoviti: *non paper* je neslužbeni dokument, doslovce: nedokument; *avis* je: mišljenje.

Svaki je nauk skup. Proeuropski, već stoga što nije prohrvatski, Hrvatima ne može biti jeftin. Pozitivni *avis* Europskoga povjerenstva o hrvatskoj kandidaturi za članstvo u EU Sanaderova je Vlada u ožujku 2004. platila prihvaćanjem haških optužnica za „udruženi zločinački pothvat“. Kako to nije bilo dostatno, Vlada je u lipnju članicama EU – Italiji i Sloveniji – obećala danak u ribi. Dokument o tomu potpisao je državni tajnik Hidajet Bišćević. Nova Sanaderova Vlada danas neslužbeno, *non paperom*, traži natrag hrvatsko suvereno pravo na zaštićeni ekološko-ribolovni pojas na Jadranu, kojega se njegova stara Vlada odrekla. Pri tomu se tvrdi da Bišćevićev bruxelleski dokument nije ono što jest, da je taj „papir“ – *non paper*.

Neki promatrači vide u tomu nedosljednost. A nedosljednost, tvrde oni, za sobom povlači gubitak vjerodostojnosti. Ja ne mislim tako. Stvar treba promatrati u sklopu cjelokupne državne politike.

Hrvatska državna vlast već dugo tvrdi da stvari nisu ono što jesu. Kada su „neprijateljski elementi“ upozoravali na londonsko-bruxelleski projekt Zapadnoga Balkana, vlast je tvrdila da je Zapadni Balkan bezazlen tehnički naziv. U studenom 2000. EU je u Zagrebu održala svoj Zapadnobalkanski sastanak na vrhu. Vlast je, za domaću porabu, taj skup preimenovala u „Zagrebački sa-

stanak na vrhu“ – i slavila ga kao najveći hrvatski vanjskopolitički uspjeh. God. 2006., kada je Bruxelles gurao Hrvatsku u zapadnobalkansko područje slobodne trgovine, vlast je tu asocijaciju predstavljala kao „Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine“ (Nova CEFTA). Ništa od toga nije škodilo njezinoj vjerodostojnosti. Zašto? Obmanjivanje Hrvata služilo je bruxelleskomu interesu – rasprodaji hrvatske imovine strancima i promaknuću SDSS-a u hrvatsku Vladu. A to, mnogo jače nego išta drugo, potvrđuje Vladinu duboku odanost Bruxellesu.

Naklapanje da Hrvatska, zaoštravajući oko ZERP-a, odustaje od članstva u EU dio je iste priče. Predsjednik Vlade više je puta izjavljivao da je za ulazak u EU spreman „platiti svaku cijenu“. Danas, nakon slanja *non papera* članicama EU, on poziva Italiju, Sloveniju i Europsko povjerenstvo na četverostrani dogovor o ZERP-u. Tko se dogovara o svomu suverenom pravu? Samo onaj tko je spreman od njega odustati. A *non paper*? Tamo kamo je poslan on je ono što jest: dokument koji nije dokument. U Hrvatskoj je on ono što nije: Vladina domoljubna iskaznica.

Diplomatski zapletaj oko ZERP-a mnogo se bolje uklapa u strateški okvir ocrtan u knjizi Florence Hartmann *Mir i kazna*: Usporiti Hrvatsku, da je sustigne Srbija, kako bi cijeli Zapadni Balkan mogao zajedno ući u EU. Da gospođa Hartmann govori istinu, potvrđuje milijarda eura koju je Bruxelles nedavno darovao Srbiji.

Prije tjedan-dva činilo se da će ustavni članak 141., u stilu engleske vrtne arhitekture, ostati u hrvatskomu ustavnom perivoju kao „historijska ruševina“. Vladimir Šeks tada je tvrdio, a nitko mu se nije suprotstavljao, da za ulazak Hrvatske u NATO nije potreban referendum, pa čak ni dvotrećinska, nego tek natpolovična većina u Saboru. Sada Šeks u članku 141. vidi veliku zaprjeku utapanju Hrvatske u EU. Stoga najavljuje njegovu promjenu. Sudeći po tomu, Saborskomu je Savezu za Europu i hrvatski Ustav *non paper*.

A što je država kojoj njezin ustav nije dokument? Država koja nije država.

22.02.2008.

ODMETNUTI SABOR

Dva visoka saborska dužnosnika žestoko su se sukobila. Sredstva javnoga priopćivanja zabilježila su njihov prijepor. Samo kao činjenicu. Duhovne sile u uredništvima – vlasnici i urednici – nisu dopustile javnu priču o tomu.

Zašto? Ljudi znaju svomu petku post. Činjenice su za njih mrtvi vojnici na groblju bivanja. Izvan priče one nemaju nikakav smisao, kao ni hrvatski političari izvan Saveza za Europu. Smisao može dati samo priča. A priča je vragometna stvar! Tko ne pazi što u priču pušta, tomu se priča prije ili poslije, ako ne baš o glavu, obije o – probitak.

Šteta! Priča je možda malo prekratka, no puna je sjajnih obrata. Na sreću, komotno stane u okvir ovoga stupca, pa se – mimo moje želje – može smatrati ekskluzivom Hrvatskoga slova.

Veljača je u Hrvatskoj prevrtljiv mjesec. Prije četiri godine „geocentrični“ je HDZ, nakon izborne pobjede, u veljači postao „heliocentričan“. Otkako se zbila ta preobrazba, koju je Vladimir Šeks učeno nazvao „kopernikanskim obratom“, HDZ-ova se državna politika više ne vrti oko Zemlje, oko Hrvatske, nego oko svojih inozemnih Sunaca – oko Londona i Bruxellesa. SDP-ova politika oduvijek je bila „heliocentrična“. Nikad joj nije bilo važno gdje je Sunce – u Moskvi, u Beogradu, u Londonu, u Washingtonu, u Bruxellesu – ali to je ona uvijek pouzdano znala. No, veljača je prevrtljiv mjesec. Razumljivo je dakle što i SDP danas izvodi sličan obrat kao HDZ prije četiri godine.

U predizbornoj kampanji SDP se zauzimao za referendum o ulasku Hrvatske u NATO. A ovih dana njegov potpredsjednik Sabora Neven Mimica tvrdi da je za donošenje odluke o ulasku u NATO potrebna – dvotrećinska većina u Saboru! HDZ-ov potpredsjednik Sabora Vladimir Šeks odbija tu tvrdnju: „Pri-

stupanjem NATO-u", veli on, „mi ne dajemo suverene ovlasti izvedene iz Ustava pa je za donošenje te odluke dovoljna kvalificirana, odnosno većina svih zastupnika u Saboru.“

Komu vjerovati?

Ni SDP-ovu ni HDZ-ovu potpredsjedniku Sabora. Njihov prijedor nedostojna je opsjenarska lakrdija. To gora što se Šeks u njoj kočoperi kao predsjednik saborskoga Odbora za Ustav. Ta visoka gospoda svoju su lakrdiju odigrala na krivom terenu – u okviru ustavnoga članka 139., koji normira potvrđivanje međunarodnih ugovora. Obojica međutim dobro znaju da postupak udruživanja Hrvatske u saveze s drugim državama normira jedan jedini ustavni članak pod naslovom „Udruživanje i razdruživanje“ – članak 141. On određuje: „O udruživanju Republike Hrvatske prethodno odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika. Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova ukupnog broja birača u državi.“ Norma je jasna i razgovijetna, jednostavna i precizna, podjednako razumljiva dvosječi i ustavnopravnom stručnjaku.

Tvrdnja da se pristupanjem NATO-u ne prenose suverene ovlasti fiškalska je smicalica. Ona računa na nepoznavanje hrvatskoga Ustava i NATO-ove Povelje. Zato Šeksa treba pitati: Nije li zapovijedanje oružanim snagama suverena ovlast, koju Ustav člankom 99. daje Predsjedniku Republike? A tko danas zapovijeda hrvatskim vojnicima u Afganistanu? I zar će im, kada nas protuustavno uvalite u NATO, zapovijedati – Stjepan Mesić?

NATO je vojni, politički i gospodarski savez, najveći svjetski proizvođač oružja i njegove upotrebe. U taj savez ne udružuju se ni parlamenti ni vojske. Udružuju se države. Zbog toga su, primjera radi, Mađarska i Slovenija svoje odluke o ulasku u NATO donijele na referendumu, kao što i Hrvatskoj propisuje njezin Ustav.

Ali Hrvatski se sabor odmetnuo od Ustava. Kada je umro Tuđman, umrla je i njegova „autokratska“ vjera u narod. Današnji je „demokratski“ Sabor – Savez za Europu! On više ne vje-

ruje narodu. Vjeruje Bruxellesu. Nova vjera pretvorila je narodne zastupnike u saborske hajduke. Oni, kao što vidimo, više ne zastupaju narod. Zastupaju Sabor protiv naroda. I tom se sramotom diče. To je, na žalost, sav smisao suzbijene priče.

29.02.2008.

ČIJA DREKA, NJEGOVA PRAŠUMA

Programsko vijeće HRT-a prošli je tjedan kritički raspravljalo o dvama serijalima Hrvatske televizije – o „Latinici“ Denisa Latina i „Nedjeljom u dva“ Aleksandra Stankovića. Reklo bi se: Čija zemlja, njegova vjera.

Raspravu je pokrenuo Juraj Njavro. Nezadovoljan Latinovom emisijom o bosanskoj Posavini u Domovinskom ratu, on je upitao: Je li Hrvatska televizija ispostava Haaškoga suda? I dodao: Ako nije, ona treba biti objektivna i argumentirana, i braniti nacionalne interese. Nezadovoljan je bio i Siniša Grgić. On drži da su „škare u rukama Denisa Latina“ najveći problem. Zbog toga je nekoliko članova Vijeća zatražilo da se „Latinica“ počne prenositi uživo. Prijedlog je na glasovanju katastrofalno propao.

Njavro i Grgić na dobru su tragu. No oni ili ne vide ili se prave da ne vide kamo trag vodi.

Na Njavrino pitanje HTV neprestano odgovara. Televizija je – televizijski program. A on, htio-ne htio, jasno kazuje čija ga ustanova proizvodi i emitira. Poziv na objektivnost, argumentiranost i patriotizam hvale je vrijedan. Ali tražiti takvo što na HTV-u, a da se prije toga ne promijeni ne vlast, nego politika, to je ili beskrajno naivno ili beskrajno licemjerno. Od slugina sluge iluzorno je tražiti nešto što nedostaje i sluginu gospodaru.

A Latin nije mačji kašalj. Njegova je „Latinica“ paradigma profesionalizma i humanizma na HTV-u. Ona je zoološki utemeljena. U knjizi *Takozvano zlo* (o agresiji unutar vrste) Konrad Lorenz opisuje kako majmuni drekavci u amazonskoj prašumi vode „humane“ ratove za teritorij. Nema prolijevanja krvi. Čopori se nadglasavaju, glasniji napreduje, nadglasani uzmiče. Latin te ratove eksperimentalno ponavlja. On izabere izazovnu temu, snimi o njoj dvije-tri reportaže, u stu-

dio pozove svoja dva ideološka rođaka i dva protivnika, posjedne ih sučelice i traži da se, pod njegovim pravednim ravnanjem, kao dva čopora, nadglasavanjem bore za prostor u svijesti nacije. Ako omjer snaga (obično 6 naprama 2) ne osigurava poželjan ishod, Latin to poslije, kao što veli Grgić, riješi „škarama“.

Ta paradigma profesionalno nosi „detudmanizaciju“ Hrvatske. Zbog toga je Hrvatsko novinarsko društvo god. 2001. Latina proglasilo vitezom profesije. Odlikovan od Račanove politike „novoga smjera“, Latin je na HTV-u dočekao Sanaderovu politiku „novoga kursa“. Kako su „smjer“ i „kurs“ gurali zemlju u istom pravcu, on je do god. 2006. nesmetano prakticirao svoje viteštvo. No tada se HDZ uplašio da će, ako ne zaustavi „detudmanizaciju“, izgubiti sljedeće izbore. Stoga je priredio krasnu promidžbenu predstavu u Hrvatskomu saboru. Mirku Galiću, tadašnjemu ravnatelju HRT-a, nabio je na nos Latinovo viteštvo, zaprijetio mu sankcijama, odlučio naplatiti nenaplaćeni porez na dodanu vrijednost...

Od toga međutim nije bilo ništa. Galić je znao s kim ima posla. Potegnuo je svoje stare pariške veze, ishodio sebi odličje Francuske Republike, objavio odlikovanje u Dnevniku HTV-a i – ušutkao razgoropađenu služinčad.

Tako je spašen novinarski profesionalizam i humanizam u hrvatskoj „katedrali duha“. Kakva iz nje danas bije zduha, pokazuje površan pogled na program: nedjeljom, nakon objeda, „misa“ Aleksandra Stankovića; ponedjeljkom, nakon večere, „misa“ Denisa Latina; srijedom, u ranu večer, pekunijarno sladostrašće Željke Ogreste u „Piramidi“, koja se gradi po modelu javno-privatnoga partnerstva; od ponedjeljka do petka, kao priprava za Dnevnik, trakavica neprijateljskih stereotipa o Hrvatima pod naslovom „Ponos Ratkajevih“. Povrh toga u sve dane, radne i neradne, u hrvatske domove suvereno provaljuju svetc i svete demokracije: Žarko Puhovski, Ivo Banac, Vesna Pusić, Zoran Pusić, Vesna Teršelič, Milorad Pupovac, Suzana Jašić, Tvrtko Jakovina, Aleksandar Tijanić, Zmago Jelinčić... I sav taj teror za – samo 69 kuna mjesečno!

Sve to, napose činjenica da su Njavro i Grgić u Programskom vijeću onako premoćno „nadglasani“, dokazuje da u Hrvatskoj ne vrijedi načelo: Čija zemlja, njegova vjera, nego obrat: Čija dreka, njegova prašuma.

07.03.2008.

VITEŠKA PLJUSKA

Nogomet je, kažu, suvremena preruha viteških igara. Utakmice su zapravo dvoboji, a prvenstva turniri.

Ima tu nešto. No, usporedba šepa. Nogomet nije samo igra. Da je samo igra, sve bi njegovo bilo u njemu. Igru bi održavalo viteško držanje klupskih uprava, igrača i navijača. Ali nogomet je, uz to što je igra, i gospodarska grana. A gospodarstvo, pogotovo današnje, ne vrti se oko sebe sama, nego oko novca. Malo je tu dakle prostora za viteštvo. Na to upozorava i riznična razlika. U nogometnih dužnosnika riznice su pune novca (kao šipak zrna), a u nogometnih klubova pune „praznine i paučine“ (kao Katulova keska). A viteštvo navijača? Takvo što oštro niječu provale bezrazložna nasilja i vandalski pohodi po gradovima.

Ako u nogometu ima viteštva, ono bi dakle moralo biti u sredini – u igri, u igračima. Tako to razabire i opća društvena svijest. Klupske uprave društvo prezire, igračima se divi, navijača se plaši. Drukčije se gledalo na viteške igre. Organizatora igara društvo je štovalo, u igrama uživalo, „navijača“ se nije bojalo.

Odakle ta razlika? Iz različnih vrijednosnih sustava. U aristokratskomu društvu vrjednote počivaju na krjepostima, u demokratskomu na probitcima. Dvoboji su i turniri igre plemstva, nogomet je pučka igra. Okomitu razliku podcrtava vodoravna. Aristokratski je igrač – pojedinac, demokratski – momčad. Aristokratsku publiku čini cvijet društva (*aristo*), demokratsku puk (*dēmos*).

U čudoredno propalu društvu malo što vrijedi. Gdje nema reda, čud se koprca u vrijednosnoj zbrci. A tu je inverzija majka svih pojava. Više je redovito niže, a niže pokatkad više. U dvorcima hrvatskoga plemstva krvi, koje su istrijebili stoljetni obrambeni ratovi, danas stoluju junaci pretvorbe i privatizacije. To je demokratsko plemstvo novca. A što ono čini? Zlostavlja plate-

žnu nemoć hrvatskoga puka i zatire njegovo plemstvo duha i mača. Nesretnike iz prve skupine pretvara u rudare koji kopaju po spremnicima za smeće, a sretnike iz druge skupine preoblikuje u neprispodobive predstavnike bezumne svjetine. Tako svaki dan gledamo kako se netko sramoti. Katolički prelat širi vjeru u haašku pravdu, hrvatski ratni vojni invalid podupire Vladinu suradnju s Tužiteljstvom Haaškoga sudišta, član HAZU brani Titovu zločinačku nevinost... A cijele legije medijskih sofista danonoćno pričaju bajke o NATO-u i Europskoj uniji. Tumače kako nije dobro biti svoj na svomu, te da je za državu osobito pogubno štiti svoje ljude i svoju – ribu!

Ali društvo, ni kada ode na kvasinu, ne može bez viteštva. Tada viteštva nema gdje bi ga moralo biti, ali ono bljesne gdje ga nitko ne očekuje. Kao 2. ožujka 2008. u Vukovaru. Tamo su toga dana Bad Blue Boys i Torcida, udruge koje inače Sotona lako gurne u bestijalan međusobni sukob, u miru okupili dvije do tri tisuće nogometnih navijača iz svih hrvatskih krajeva. I svi su oni zajedno, prosvjedujući protiv terorističkoga napada na vukovarski đlački dom, viteški stali u obranu ljudskih i građanskih prava Hrvata u hrvatskoj državi. Nakon prosvjeda ljudi su se – umorni i gladni – bez ikakva izgreda vratili u mjesta iz kojih su došli.

Bila je to višestruka pljuska. Ona u cijelom kolopletu beščašća nije nikoga mimoišla. Podjednako je pogodila zagrebačku politiku mišjih rupa, koja se boji svoje sjene; izbezumljenu policiju i medije, koji su očekivali tisuću huligana i desetke izgreda; Vukovarce, koji su u strahu od vandalizma gladne prosvjednike dočekali zatvorenih zalogajnica i gostionica.

Kako na to gledaju vođe suverenističkih političkih stranaka? Nitko ne zna. Oni teško boluju. Nisu izabrani u Sabor. To ih je shrvalo. Razočarani izborom hrvatskoga naroda, oni su, kao što vidimo, obranu njegovih ljudskih i građanskih prava u Vukovaru prepustili nogometnim navijačima. Ostanu li duže na bolovanju, obranu će suverenosti Republike Hrvatske – napose njezina Ustava i ZERP-a – morati preuzeti uzgajivači ptica pjevica i tropskih ribica.

14.03.2008.

NESEBIČNA HRVATSKA

Međuljudski odnosi temelje se na sebičnosti. Na individualnu sebičnost – zauzetost za osobno dobro – zajednica gleda dvojako. U njoj ona vidi divlju prirodu koja se bori za dobrobit pojedinca. Zato je smatra pozitivnom. Ali vidi i da bezobzirnost individualne sebičnosti prijeti opstanku zajednice. Zato je smatra negativnom. Stoga ona prirodni suprotstavlja kulturu, individualnoj sebičnosti kolektivnu sebičnost, zauzetosti za osobno dobro zauzetost za opće dobro. Prvu kudi kao porok, drugu slavi kao vrlinu.

Tu vrijednosnu dvojnost sebičnosti teorija ustrajno, ali neuspješno prenosi na međudržavne odnose. Kriva je pogrešna pretpostavka. Države su naime doista jedinice, ali međunarodna „zajednica“ obično nije – zajednica. Stoga se međudržavni odnosi nužno temelje na individualnoj sebičnosti. Ona je u zajednici porok, ali je u međudržavnim odnosima općenito na cijeni kao vrhunska vrlina. Ponekad dobiva epitet svetosti, kao u izričaju „sveta domovinska sebičnost“ (*il sacro egoismo della patria*).

Ta je politička vrlina iz Hrvatske netragom nestala. Zbog toga inozemstvo Hrvatsku hvali. Pohvale vesele državnu vlast, a dio naroda koji još nije digao ruke od sebe tjeraju u očaj.

Hrvatski sabor prošli je tjedan odgodio primjenu Zaštitenog ekološko-ribolovnog pojasa na Jadranu za članice Europske unije, dok se za njih ne nađe rješenje „u europskom duhu“! Tako se Republika Hrvatska, hraneći talijansku i slovensku domovinsku sebičnost, odrekla svoga suverenog prava na jurisdikciju na međunarodnom morskom području koje je otprilike veliko kao trećina njezina kopnenog ozemlja. Odluku je u Saboru donijelo 77 zastupnika. To je najmanja moguća natpolovična većina svih zastupnika (50% + 1).

Predsjednik vlade ocijenio je ishod glasovanja riječima: „I to je demokracija!“

Da, nema dvojbe. Odluka je legalna. No legalnu „izdaju nacionalnog interesa“ (J. Friščić) nitko razuman ne može smatrati legitimnom. Među 77 glasova koji su Hrvatskoj nanijeli nesa- gledivu štetu bilo je osam dvojbenih. Glasovi su to onih za- stupnika koji jesu članovi Sabora, ali nisu hrvatski narodni zastupnici. Oni su svoju političku karijeru izgradili na protivlje- nju političkomu hrvatstvu, a u Sabor su izabrani kao „zastupnici nacionalnih manjina“. I to samo zahvaljujući „pozitivnoj diskri- minaciji“ njihova negativnog držanja prema političkomu hrvat- stvu. Neki od njih izabrani su smiješno malim brojem glasova. Za donošenje spomenute odluke bio je presudan svaki glas, pa i glas zastupnika Memedija, kojega je u Sabor izabralo 300- tinjak ljudi. Je li to legitimnost „u europskom duhu“? Nesebič- nost očito jest. A nju, ako se pokaže u inozemstvu, „europski duh“ visoko cijeni. Stoga je taj „duh“ u Bruxellesu nagradio Ivu Sanadera obećanjem da će Hrvatska, ako ispuni sve uvjete koje joj on postavlja, do sredine ljeta 2009. dovršiti pregovore o pristupu Europskoj uniji.

U Americi ne paradiraju s „američkim duhom“. Tamo su se posve sekularizirali. Američki državni podtajnik za europske po- slove Daniel Fried brutalno je u Predstavničkom domu Kon- gresa pohvalio hrvatsku nesebičnost. Oni su, veli, „izgradili djelatnu demokraciju“ jer stranka hrvatskih Srba podupire HDZ, a jedan od njezinih članova potpredsjednik je Vlade. To doka- zuje da je međuetnička suradnja moguća i drugdje u Jugoi- stočnoj Europi, uključujući i Kosovo. Hrvatska je, veli dalje Fried, „vrijedan partner“ SAD-a i NATO-a u misiji ISAF-a u Afgani- stanu. Ona snosi sve troškove svoga sudjelovanja u operaciji [dosad oko 800 milijuna kuna], a nema ograničenja za svoje snage, koje će ove godine povećati sa 190 na 300 vojnika, po- licajaca i drugog osoblja. Hrvatska rješava i preostala pitanja iz ratnog naslijeđa (kao što je, primjerice, povratak srpskih izbjeg- lica), koja su uključena u kriterije za njezin prijam u Europsku uniju. U svezi s time državni podtajnik upozorava na pitanje na-

knade za oduzetu imovinu, te ističe da je „Vlada obećala, ali još nije promijenila zakon kako bi se oni koji nisu hrvatski državljani izjednačili s Hrvatima“.

Takva nesebičnost ne zaslužuje samo pohvalu, nego i nagradu. Zato će – bilo nam pravo ili krivo – za dvadesetak dana Hrvatsku posjetiti George W. Bush.

21.03.2008.

PREODGAJANJE NACIJE

U XIX. i XX. stoljeću Hrvati su triput prerastali iz kulturne u političku zajednicu, iz naroda u naciju: prvi put u Hrvatsko-madžarskom ratu (1848./49.) pod vodstvom Josipa Jelačića, drugi put u Drugom svjetskom ratu (1941. – 1945.) pod vodstvom Ante Pavelića, treći put u Domovinskom ratu (1991. – 1995.) pod vodstvom Franje Tuđmana.

Priča zvuči čudno. No, kada se pobliže odrede pojmovi „narod“ i „nacija“, ona je upravo banalna. Narod je skupina ljudi koju osjećajno povezuju stvarno ili zamišljeno zajedničko podrijetlo, zajednički jezik i zajednički povijesni usud. Narod je organski supstrat nacije. Njegova svijest o svijetu i o sebi (vjera, znanost, umjetnost, običaji) kulturni je supstrat nacije. Nacija niče i raste iz tih dvaju supstrata. Narod obično živi na zasebnu teritoriju. Ali može živjeti i u tuđini (Židovi, Romi). Nacija se, nasuprot tomu, ne može zamisliti bez teritorija. Narod je samonikla zajednica, nacija je njezina svjesna nadgradnja. Narod je prilagodljiva kulturna zajednica. On može živjeti u tuđemu političkom konstrukt (u Osmanskomu Carstvu kao *millet*, u Habsburškomu kao *Nationalität*). Nacija je ponosna politička zajednica. Ona tuđinsku vladavinu smatra sramotnom i žudi za samostalnošću i suverenošću.

Hrvati su dakle u moderno doba u trima ratovima uspostavljali svoju državu. U Hrvatsko-madžarskom ratu obnovili su Hrvatsko Kraljevstvo. Ono je trajalo samo godinu i pol dana. Pothvat je glavom platilo nekoliko tisuća hrvatskih vojnika. U Drugom svjetskom ratu uspostavili su Nezavisnu Državu Hrvatsku. Ona je trajala četiri godine. Njezinu uspostavu stravično je kaznila obnovljena Jugoslavija. U ratno-poratnim odmazdama jugoslavenski su komunisti ubili najmanje 200.000 hrvatskih vojnika i civila (među njima više od 600 svećenika,

klerika i časnih sestara), a najmanje 300.000 Hrvata prognali su u trajno iseljeništvo. U Domovinskom ratu Hrvati su uspostavili i obranili Republiku Hrvatsku – nacionalnu državu hrvatskoga naroda. U tom pothvatu poginulo je oko 25.000 i ranjeno oko 40.000 Hrvata. Izravne i neizravne materijalne štete procjenjuju se na više od 300 milijarda dolara.

Nakon dvaju propalih pokušaja državotvorbe tuđinska je vlast preodgajala hrvatski narod. Grublji dio toga posla obavljali su policija i sudstvo, složeniji škola, vojska i sredstava javnoga priopćivanja. Svrha je bila zatrti žudnju za političkom slobodom. Stoga se državotvorna misao prikazivala kao ludost koja izvire iz neukosti, vjerske zatucanosti i zaostalosti, a svaki državotvorni naum kažnjavao kao najteži zločin. No, sve je to bilo shvatljivo. Znalo se naime čiji interes država štiti.

Ali, što je ovo danas?!

Nacija se već osam godina preodgaja. To je tako slično onomu što se zbivalo nakon Hrvatsko-madžarskoga i Drugoga svjetskog rata da se ljudi pitaju: Zar je propao i treći pokušaj državotvorbe?

Preodgoj sadržajno uokviruju izjave s najviših mjesta izvršne vlasti „Vodili smo besmisleni rat za granice“ (Mesić) i „Hrvatska ne će bježati iz regije“ (Sanader). Te izjave opravdavaju sve ono čemu se stranac u Hrvatskoj ne može načuditi, a na što je Hrvat naviknuo kao magarac na batine: i sotonizaciju Franje Tuđmana, i kriminalizaciju Domovinskoga rata, i progon ratnih zapovjednika Hrvatske vojske, i ozloglašivanje hrvatskih dragovoljaca, i revitalizaciju neprijateljskih stereotipa o Hrvatima u državnim medijima, i isticanje zastave EU na zgradama državnih ustanova iako Hrvatska nije članica toga saveza, i bujanje engleskoga jezika u nazivlju tvrtaka, i državnu potporu neprijateljskoj promidžbi.

Te su izjave i dobra osnova za razumijevanje zašto zagrebačka gradska vlast, kada podupire novine za kulturu, dvotjednicima Zarezu i Vijencu dodjeljuje po 280.000 kuna, a tjedniku Hrvatsko slovo 105.000 kuna. Očito je odgojna poželjnost

obaju dvotjednika s nižom nakladom trostruko veća od odgojne poželjnosti tjednika s višom nakladom.

Taj preodgoj vrlo je djelotvoran. Dosad je cijelu jednu brigadu dragovoljaca Domovinskoga rata potaknuo na samoubojstvo. Hoće li naciju preobratiti u narod i ugurati je u Zapadni Balkan – politički konstrukt Europske unije?

28.03.2008.

GUŠČJA EUFORIJA

Predviđanje je nezgodan posao. Nije lako pogoditi što će se dogoditi. A katkada je teško i promašiti. Evo, primjera radi, NATO-ov sastanak na vrhu (2. – 4. travnja) u Bukureštu.

Dok sastanak nije ni počeo, o njemu se moglo sa sigurnošću izvijestiti: Na skupu su, kao prijatelji Georgea W. Busha, gostovali Stjepan Mesić i Ivo Sanader. Oni su s ganućem primili poziv da Hrvatsku – radi njezine sigurnosti i napretka – u okviru NATO-a pridruže Albaniji. Zatim su svoga domaćina, američkoga predsjednika Georgea W. Busha, odveli iz Bukurešta u Zagreb i raskošno ga ugostili. Novinari su bili na mucu. Neprestano su ih zasljepljivali neviđeni prizori visokoga prijateljstva. Ali zadovoljili su najviše zahtjeve profesije. Ponirali su kroz blještavu pojavnost događaja u njihovu srž. A kada u bistroj dubini svojih razmatranja nisu uspjeli naći visoki smisao dvostrano-mnogostranih političkih odnošaja, on im se sam objavio iz plitke kaljuže pučke mudrosti: „S kim si, takav si!“ I novinari su posve logično protumačili događaje: NATO-ov poziv iz Bukurešta i Bushev dolazak u Zagreb izjednačili su malu Hrvatsku s velikom Amerikom.

Logika je krasna. Ocjena je međutim bolno šuplja. Šupljina bubnja čim se usporede kapaciteti dviju država, mase i energije – u politici, gospodarstvu, tehnologiji, vojsci. Iz takvih ocjena potekla je valjda i sprdnja o strateškomu partnerstvu buhe i slona. Ali, naravno, ima i područja na kojima se „mali“ doista mogu izjednačiti s „velikima“. Takva mogućnost nudi im se svugdje gdje razlike u masi i energiji ne igraju nikakvu ulogu. Na primjer u športu, u umjetnosti. Poglavitito u čudo-ređu. Tu je presudno samo razlikovanje dobra i zla. Oko te osi vrti se kršćanstvo. Ono ljudsku povijest doživljuje kao događanje spasenja. A to događanje, rekao bi K. Löwith, pret-

postavlja partnerstvo čovjeka i Boga. Stoga Hrvati, bace li samo površan pogled na Afganistan i Irak, ne mogu zaobići pitanje: Treba li „malu“ Hrvatsku čudoredno izjednačiti s „velikom“ Amerikom?

Današnja hrvatska politika živi s onu stranu dobra i zla. Ona na to odmahuje rukom. No pitanje se ne da odagnati. Ono se obično ne pojavljuje u čistu obliku. Javnost ga svakojako preoblikuje. Ali njegove je preoblike lako prozreti. Primjera radi, pita se: Tko po Ustavu odlučuje o ulasku u NATO, narod na referendumu ili narodni zastupnici u Saboru? Naoko nepristrano. Nezgoda je u tomu što pitaju samo zagovornici referenduma. Na nepristrano pitanje vlast nepristrano odgovara mišljenjem ustavnopravnih stručnjaka: Odlučuje natpolovična većina svih zastupnika u Saboru. Nezgoda je u tomu što tako misle samo oni ustavnopravni stručnjaci koji su na čudesan način selektivno obnevidjeli, pa im je omrknula samo „Tuđmanova tvrđava“ – članak 141. Ustava Republike Hrvatske.

To slijepo mišljenje javno nam svaki dan, bez imalo srama, krasnoslove Stjepan Mesić, Vladimir Šeks, Ivo Sanader, Branko Vukelić, Gordan Jandroković, Jadranka Kosor, Davor Božinović... I svakomu od njih obvezno se omakne laž da golema većina građana podupire ulazak u NATO. Toj golemoj većini građana u pomoć su priskočile dvije udruge civilnoga društva – Transparency International Zorislava Antuna Petrovića i Institut za demokraciju Andree Feldman. Njihov pacifizam naglo je nabujao preko svake mjere, pa se jednostavno prelio u militarističku promidžbenu kampanju koju – uzgred budi rečeno – financira Veleposlanstvo SAD-a u Republici Hrvatskoj.

Druga je strana izvan medijske buke. Tu nema ni SDP-a ni HSS-a, premda su se te dvije stranke u predizbornoj kampanji zauzimale za održavanje referenduma o ulasku Hrvatske u NATO. Zoran Milanović potpisao je doduše peticiju za referendum, ali ne kao predsjednik stranke, nego samo kao građanin. A Josip Friščić ni kao građanin. Od zahtjeva za referendum nije međutim odustalo 60-ak udruga civilnoga društva. One, uz potporu dviju izvanparlamentarnih stranaka (koje se protive ulasku

Hrvatske u NATO), brane Tuđmanovu tvrđavu – izvana! Prikupljaju potpise građana kojima kane po Zakonu o referendumu prisiliti vlast na postupanje kakvo joj nalaže članak 141. hrvatskoga Ustava. Tim ljudima, bez obzira na njihove motive, treba čestitati. Oni nisu digli ruke od sebe i od svoje države.

A kako će peticija završiti? To je kod „gusaka u magli“ lako predvidjeti. Ili je ne će potpisati dostatan broj građana ili će je u Savezu za Europu (Hrvatski sabor) snaći sudbina kakva je god. 2001. snašla peticiju Stožera za obranu digniteta Domovinskoga rata: Referenduma ne će biti.

04.04.2008.

Kada je George W. Bush sletio u Zagreb, bilo je to kao da se s neba spustio krilati anđeo Gospodnji.

Dvodnevni posjet američkoga predsjednika Hrvatskoj vrlo je zanimljiv događaj. Takvim ga čine prije svega dvije stvari: nerazmjer u masi i energiji dviju država i činjenica da američki predsjednik njime iskazuje osobitu čast državi koja se usudila nastati usuprot volji SAD-a.

Događaj je od početka neobično najavljivan. Hoće li doći? Hoće, ne će, vidjet ćemo. Na posljetku je američki veleposlanik Robert Bradtke svečano objavio: Bush će u Zagrebu s Mesićem i Sanaderom proslaviti pozivnicu Hrvatskoj da se priključi NATO-u.

Na Pantovčaku i u Banskim dvorima to se odavno znalo. No Bradtkeova je objava unatoč tomu izazvala neviden ushit hrvatskih transnacionalnih elita. Njihovu radost ništa nije moglo pomutiti. Ponajmanje domaća vojna situacija, iako upravo ona uokviruje iznimni događaj. Nju oslikavaju tri znakovita momenta: dokinuta ročna služba u Hrvatskoj vojsci; krvavi oproštaj nesretnoga generala Ivana Korade; pravosudna golgota hrvatskih ratnih vojnih zapovjednika (Gotovina, Markač, Čermak, Norac, Ademi, Praljak, Petković, Glavaš).

Bush se u takvim okolnostima dva dana družio s Mesićem i Sanaderom. Posjet je zaokružio govorom na Trgu sv. Marka. Govorio je o vrijednosti slobode. Divio se ljepoti Hrvatske i hrabrosti njezinih ljudi. Pohvalio je hrvatsko vojno sudjelovanje u Afganistanu. A hrvatskom je narodu poručio da će, ako mu zaprijeti kakva pogibelj, uza nj biti Amerika i NATO. I nitko vam – reče – ne će moći oduzeti slobodu. Na kraju je, po običaju američkih predsjednika, zazvao Božji blagoslov na svoje domaćine i odletio u Soči.

Na pojavnoj razini događaj je bio tako sjajan da ga nije moglo pokvariti ni lažljivo ulizivanje Ive Sanadera, koji se s Bushem ipak nije u svemu složio. Ostalo je neriješeno pitanje: Što je ljepše, hrvatski Jadran ili američka kalifornijska obala? Tomu je ravno samo oduševljeno gakanje i lepet krila Miomira Žužula. On je izvolio izjaviti da bi sada bilo „nekorektno prema našim partnerima“ pitati narod na referendumu treba li Hrvatska biti članica NATO-a. No, Žužulu ne treba zamjeriti. Njegov atlantizam nadahnjuju uspomene na Bechtel i Enron.

Sada, kad je Bush odletio, Hrvati bi se, za razliku od svojih transnacionalnih političkih elita, trebali spustiti na zemlju. Trebali bi hladne glave razmotriti svoja očekivanja od Amerike i američka očekivanja od Hrvatske. I nakon toga trijezno procijeniti koliko su koja očekivanja realna. Ali ništa od toga. Upravo suprotno, oni od Amerike očekuju ono što ne traže od svoje Vlade. Usrdno se nadaju da će Amerika štititi njihove najviše interese: čuvati suverenost Republike Hrvatske, ulagati u njezin gospodarski i kulturni napredak, podupirati njezin individualni ulazak u Europsku uniju, preurediti Bosnu i Hercegovinu u ravnopravnu državnu zajednicu triju konstitutivnih naroda. Nadaju se dakle – strateškomu partnerstvu s najvećom svjetskom silom.

To su preuzetne nade. Partnerstvo je, drže Amerikanci, u redu. Ali ono ne može biti strateško. Hrvatska je za to premalena. Američki pristup Hrvatskoj jasno je očitovao državni podtajnik za europske poslove Daniel Fried kada je u Predstavničkom domu Kongresa zagovarao prijam Hrvatske u NATO. On je hvalio hrvatsku nesebičnost. Tvrдио je da su Hrvati „izgradili djelatnu demokraciju“ jer stranka hrvatskih Srba podupire HDZ, a jedan je od njezinih članova potpredsjednik Vlade. To, po Friedovu mišljenju, dokazuje da je međuetnička suradnja moguća i drugdje u Jugoistočnoj Europi, pa i na Kosovu. Hrvatska je, veli dalje Fried, „vrijedan partner“ SAD-a i NATO-a u misiji ISAF-a u Afganistanu. Ona snosi sve troškove svoga sudjelovanja u operaciji, a nema ograničenja za svoje snage, koje će ove godine povećati sa 190 na 300 vojnika, policajaca i drugog osoblja.

Hrvatska rješava i preostala pitanja iz ratnog naslijeđa (npr. povratak srpskih izbjeglica) koja su uključena u kriterije za njezin prijam u Europsku uniju. U svezi s time državni je podtajnik upozorio na pitanje naknade za oduzetu imovinu i istaknuo da je „Vlada obećala, ali još nije promijenila zakon kako bi se oni koji nisu hrvatski državljani izjednačili s Hrvatima“.

Bush, naravno, nije mogao tako govoriti na Trgu sv. Marka. Ali i njegov protokolarni govor na svoj način potvrđuje izloženi pristup. Vidljivo je to već na razini leksičke raščlambe. U govoru 15 puta odzvanja riječ „sloboda“, ali i 6 puta riječ „regija“. Da bude posve bjelodano što je posrijedi, oproštajna je gesta nedvosmisljena: Bush se prije uzlijetanja u zagrebačkoj zračnoj luci ostentativno rukuje s hrvatskim ISAF-ovcima.

Zbog svega toga Bushev posjet Hrvatskoj priziva oprez i nudi banalne političke pouke: Dobro je s moćnima graditi dobre odnose. Ali treba se uzdati u se i u svoje kljuse. A što se slobode tiče, američki je predsjednik u pravu. Slobodu nam doista nitko ne će moći oduzeti ako je se sami ne odrekremo. Kao što smo se odrekli ZERP-a.

13.04.2008.

BUKI & PUKI

Hrvatsko novinarsko društvo ne će na Dan slobode medija, 3. svibnja, proglasiti ovogodišnjega viteza profesije. To se ponegdje smatra skandalom. Ali to nije skandal. To je – na žalost – u današnjoj Hrvatskoj nešto posve normalno.

Hrvati već desetak godina razgrađuju ono što su dotad gradili. U sumrak komunizma buduće su političke elite bile pune samopouzdanja. Vjerovale su u dobru volju, snagu, sposobnost i mudrost svoga naroda. Takvo stanje duha iznjedrilo je program slobode i samostalnosti, sažet u geslo „Svoj na svomu!“. Dio novinara iskreno je prihvatio taj program, dio se nakon izbora prilagodio novim okolnostima, a dio jednostavno nije mogao podnijeti stvaranje hrvatske države. Ne zna se točno kakav je bio odnos snaga. Ali golema je većina novinara poslije, u Domovinskom ratu – usporedno s vojskom i policijom – profesionalno branila hrvatsku slobodu i samostalnost.

Bilo je to herojsko doba našega novinarstva. Tvrdnja zvuči kao neugodna jeka. Podsjeća na Matu Granića i njegovo „herojsko doba hrvatske diplomacije“. Ali tu postoji bitna razlika. Nijedan diplomat nije glavom platio svoje profesionalno junaštvo, a neki novinari jesu (Gordan Lederer, Siniša Glavašević). Zauzetost goleme većine novinara za hrvatsku slobodu i samostalnost na Zapadu se, i u političkim krugovima koji nisu bili neskloni hrvatskoj državnosti, doživljavala kao – posljedica neslobode medija!

No čim smo izašli na svoje granice, politički su procesi potekli u obratnom smjeru. Samostalnost i suverenost više nisu bile visoke vrjednote. One su postale zadnje rupe na svirali. Geslo „Svoj na svomu!“ pretvorilo se u sprdnju. Ono je mirisalo na zao stalost, provincijalnost, patrijarhalnu krutost. U zlonamjernu tu mačenju impliciralo je ksenofobiju i izolacionizam. A „napredne“ političke elite htjele su pod svaku cijenu u euroatlantske inte-

gracije. Tako su, odmah nakon Tuđmanove smrti, proglasile „novi smjer“ u državnoj politici. Njegov je sadržaj bio „detuđmanizacija“ Hrvatske. Umjesto suverenizma – integracionizam! To je bila ideološka podloga kriminalizacije Domovinskoga rata i razbijanja vojske. A njih je pratila velika rasprodaja strancima. Tako smo ostali bez banaka, telekomunikacija, INA-e, Plive, jadranskih hotela, trgovačkog prostora i medija.

Kako su se u svemu tomu držali novinari? Kao i prvi put. Dio je svesrdno pozdravio politiku „novoga smjera“, dio se nakon izbora 3. siječnja 2000. prilagodio novim okolnostima, a dio nikako nije mogao podnijeti razgradnju državne samostalnosti i suverenosti. Ne zna se točno kakav je bio odnos snaga. Ali golema većina novinara otad jednoglasno slavi glu-post, kukavštinu i štetne postupke vlasti. A to, osobito otkad su tiskani mediji u vlasništvu Nijemaca i Austrijanaca, u inozemstvu ostavlja vrlo dobar dojam. Proeuropska jednoglasnost hrvatskoga novinarstva na Zapadu se doživljava kao – posljedica slobode medija!

Znakovita je sudbinska razlika među novinarskim manjinama. Žrtve „neslobode medija“ (novinari koji nisu mogli podnijeti stvaranje hrvatske države) našle su utočište u europskim i američkim medijima. Žrtve „slobode medija“ (novinari koji nisu mogli podnijeti razgradnju hrvatske države) ostale su bez posla ili su nastavile raditi u kojemu od triju niskonakladnih tjednika u Hrvatskoj. A tu su neke od njih pale u nadležnost Haaškoga sudišta.

Sloboda medija u Hrvatskoj nosi pečat najviše izvršne vlasti i osobni biljeg dvojice novinara – Davora Butkovića i Ive Pukanića.

Tenor je Bukijeva novinarstva osobna prisnost s Gričem (Račan, Sanader). Odatle logično slijedi bistrina vida. Tako je Buki god. 2002. na osnivačkom saboru jedne političke stranke vidio „nekoliko autentičnih ratnih zločinaca i njihovih ideologa“. Puki se drži drugoga brda. On uredno trubi što od njega traži Pantovčak. Ekskluzivno tiska transkripte iz Predsjednikova ureda i ozloglašuje ideološke protivnike državnoga poglavara.

Ove su godine Buki i Puki pravi vitezovi struke. Buki je objavio krasan intervju s Ivom Sanaderom. Vlada je doduše zanijela intervju, ali su mu se, valjda zbog toga, to više divile konkurentna novinska kuća i cijela nacija. A Puki je već desetak dana opsesija hrvatske javnosti. On je uz pomoć države svoju suprugu prisilno smjestio u umobolnicu, neustrašivo je – s mjesta događaja – izvijestio o pokušaju atentata na svoju osobu, a zatim je, nakon što ga je njegov prijatelj s Pantovčaka više puta javno uzeo u zaštitu od budućih neuspjelih atentata, o svemu objavio „ekskluzivu“ u svom listu.

Što god tko mislio, visoku kvalitetu toga novinarstva nepo- bitno potvrđuje Bukijevo i Pukijevo imovinsko stanje. Buki je pi- sanjem za novine zaradio gavansku kuću na Pukijevu brdu, a Puki na Ribnjaku, vrlo blizu Bukijeva brda.

Zar bi dakle, uza sve to, bilo normalno da je HND, pokraj Bukija i Pukija, odlučio koga drugoga proglasiti novinarom go- dine? To bi bio skandal. Uostalom, što će slobodi medija vite- zovi struke? Njoj su posve dostatni – kukavelji.

20.04.2008.

JORAS ANTE PORTAS

Hrvatska čudnovato brani svoju teritorijalnu cjelovitost i suverenost.

Prije dvije godine policija je u Mlinima, općina Buje, postavila betonske posude za cvijeće kako bi slovenskomu državljaninu Jošku Jorasu, koji ne priznaje hrvatsku jurisdikciju južno od Dragonje, onemogućila vožnju mimo granične kontrole i spriječila nekontroliran uvoz građevinskog materijala, hrane i kućanskih aparata. Nevideno „human“ postupak. Svaka druga država u takvu bi slučaju stranca kaznila novčanom globom i izgonom.

Slovinci to dobro znaju. Zato „humanost“ hrvatske državne vlasti prepoznaju kao strategiju uzmicanja. Nedavni hrvatski odustanak od ZERP-a potiče ih na nove pothvate. Zbog toga, premda je vrlo neobično, nije neočekivano ono što ovih dana radi negdašnji potpredsjednik slovenske vlade Marjan Podobnik. On iz Ljubljane najavljuje prosvjedni skup potpore Jošku Jorasu. Skup će se održati u subotu pokraj Jorasove kuće u Mlinima. „Jorasu ćemo“, veli Podobnik, „pomoći ukloniti betonske posude, a na skup su pozvani i svi članovi parlamenta, te Vlada na čelu s premijerom Janezom Janšom.“ Skup organizira udruga „Zavod 25. lipnja 1991.“. Udruga se zauzima za „pravednu granicu“ s Hrvatskom. Smatra da je ona uvjet za dobrosusjedske odnose, ali odlučno odbija međunarodnu sudsku arbitražu u slovensko-hrvatskom graničnom prijeporu.

Ma, dajte – drži hrvatska integracionistička vlast – to ne treba ozbiljno shvaćati. To su predizborne čarke. One imaju dugu tradiciju s onu stranu Sutle. Ali, unatoč tomu, nama Slovenija nije samo susjedna, nego i prijateljska država. Dežela nije Kartaga. Još je manje Joras nekakav Hanibal. Pa i svi ti dečki, Marjan Podobnik, Zmago Jelinčić, Sašo Peče, Dimitrij Rupel, Janez Janša

– sve su to ljudi prožeti „europskim duhom“ zajedništva. A zajedništvo se doista ne može zamisliti bez pravednosti. Zato je upravo ludo plašiti narod nekakvom Jorasovom falangom.

Shvate li se doslovce, neke su točke toga prigovora na mjestu. Slovenija doista nije Kartaga, kao što ni Hrvatska nije Rim. A Joras? Ni taj čovjek nije Hanibal. On, uostalom, nije ni „pred vratima“, on je „u kući“. Kao slovenski „borac za južne granice“, Joras bi, sam o sebi, bio politička sprdnja. Ali njega podupire slovenski sud u Piranu, a mazi ga hrvatska vlast u Bujama. Zbog toga je u Hrvatskoj postao „čudak“ (Stjepan Mesić), a u Sloveniji „junak“ (prosvjednici). Joras je, naravno, i jedno i drugo samo metaforički. Niti je zauzimanje za probitak svoje države čudaštvo niti je za taj slovenski posao u Hrvatskoj od god. 2000. potrebno junaštvo. Upravo je zbog toga Joras, kao metaforička figura, pogodan za upozorenje na pogibelj koja vreba iz neodgovorna odnosa hrvatske vlasti prema naoko bezazlenim slovenskim nepodopštinama.

Dokle seže neodgovornost hrvatske vlasti, pokazuje Račanov i Drnovšekov sporazum o hrvatsko-slovenskomu razgraničenju u Savudrijskoj vali. Ivica Račan tim je sporazumom, kao predsjednik hrvatske Vlade, odstupio od „crte sredine“ i tako darovao Sloveniji dio hrvatskoga državnog teritorija (akvatorija). Predsjednik Republike Stjepan Mesić taj je događaj u prvi mah komentirao riječima: „Hrvatska je dobila više.“ Račan je godinu dana ustrajno najavljivao ratifikaciju sporazuma u Saboru. Teritorijalni ustupak obrazlagao je frazom: „Naš put u Bruxelles vodi preko Slovenije.“ Na poslijetku je, pod pritiskom javnosti, odustao od sporazuma. Ali ni on ni njegova Vlada nisu snosili nikakve posljedice. Nisu izgubili ni povjerenje Hrvatskoga sabora.

Račanovu frazu: „Naš put u Bruxelles vodi preko Slovenije“ njegov je nasljednik Ivo Sanader preoblikovao u načelo: „Hrvatska je spremna platiti svaku cijenu za pristup Europskoj uniji.“ Kako je u skladu s tim načelom mogla proći odluka Hrvatskoga sabora o primjeni režima Zaštićenog ekološko-ribo-lovnog pojasa (ZERP) na članice Europske unije? Samo onako

kako je prošla. Sanader je neko vrijeme odlučno ustrajavao na odluci. Ali, kada su joj se usprotivile Italija i Slovenija, njezinu je primjenu odgodio dok se za te dvije države ne nađe rješenje u „europskom duhu“. To jest: *ad Kalendas Graecas*. Ni Sanader ni njegova Vlada nisu zbog toga snosili nikakve posljedice.

Sada se granični prijevor sa Slovenijom priprema za arbitražu. Hrvatska za arbitra predlaže Međunarodni sud pravde u Haagu. Slovenija ne govori o instanciji koju bi prihvatila za arbitra. Ona prihvaća samo „pravednu“ arbitražu, jer joj arbitar koji bi se dosljedno držao međunarodnoga prava ne bi mogao dosuditi cijelu Savudrijsku valu. Hrvatska vlast vidi samo 6 ili 8 prijepornih točaka na kopненоj granici. Slovenski ih ministar vanjskih poslova Dimitrij Rupel najednom vidi 20-ak. Prijeporna je, naravno, svaka točka koju takvom smatra jedna od dviju strana. Najnovije slovensko mnoštvo prijepornih točaka na kopnu samo je potpora jednoj prijepornoj točki – onoj na moru. Njoj, dakako, služi i Jorasova „borba za južnu granicu“. Ako se Slovenci u zadnji čas odreknu gotovo svih tih točaka, „pravedna“ će arbitraža visoko honorirati njihovo pomirljivo držanje.

Bude li arbitrirao Međunarodni sud pravde u Haagu, ne bismo se trebali iznenaditi ako taj sud, „u europskom duhu“, odriješi Sanadera od krivnje za gubitak Savudrijske vale. Kao što je odriješio Srbiju od krivnje za genocid u Srebrenici.

25.04.2008.

TKO SE KOMU RUGA?

Nekoć je Stjepan Mesić, kao državni dužnosnik, u Australiji javno tvrdio da su Hrvati, za razliku od drugih naroda, u Drugom svjetskom ratu dvaput pobijedili – 10. travnja 1941. i 8. svibnja 1945. Tvrdnja vrijeđa zdravi ljudski razum. No australski se Hrvati nisu dali uvrijediti. Oni su bili presretni što im je u goste došao visoki državni dužnosnik. Stoga nisu pitali: Kako se to može dvaput pobijediti u jednomu ratu? Na početku i na kraju? Zar nije pobjeda nešto što može doći samo na kraju? Oni nisu pitali, oni su pljeskali (i plaćali).

Kada je drugi put ispao iz politike, Mesić je, kao i prvi put, sačuvao odanost zakonu. Otišao je – kažu: nepozvan – u Haag. Tamo je, kao zaštićeni svjedok Tužiteljstva, tajno svjedočio na Međunarodnom kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju. Lažno je optužio Hrvatsku da je izvršila oružanu agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Ne znajući to, Hrvati su ga god. 2000. doduše odbili izabrati u Sabor, ali su ga izabrali za predsjednika Republike. Potkraj te godine Europska je unija u Zagrebu održala svoj Zapadnobalkanski sastanak na vrhu. Stjepan Mesić i Ivica Račan na tom su se skupu – usuprot ustavnomu članku 141., koji takvo što izrijekom zabranjuje – obvezali uključiti Hrvatsku u bruxelleski projekt „Zapadni Balkan“. Malo zatim Slobodna je Dalmacija objavila prijepis Mesićeve tajnog svjedočenja u Haagu. Mesić je na to uzvratio ideološkom etiketom. Slobodnu je nazvao „fašistoidnim“ novinama.

Ništa od toga, a ni sve to skupa, nije bilo dovoljan razlog da Hrvati svoga Predsjednika pozovu na odgovornost. Ili da ga barem prezru. Naprotiv, Hrvati mu nisu uzeli za zlo ni tvrdnju da su od 1991. do 1995. vodili „besmisleni rat za granice“. Niti su mu zamjerali ispriku Srbima i Crnogorcima zbog toga što je njegova država pružila otpor njihovoj agresiji.

Kada je sisačka Željezara bila u stečaju, dakle *sub judice*, Mesić je, kao najviši predstavnik izvršne vlasti, u Uredu Predsjednika dogovorio prodaju Željezare ruskomu Mečelju za jednu kunu. Vijest o tomu vrlo je žestoko opovrgnuo. Kada je nakon toga Jutarnji list objavio faksimil Protokola o prodaji, Mesić je priznao svoj potpis. Malo se neobično opravdao. Protokol sam, rekao je, potpisao, ali nisam ga pročitao! A novine je, zato što su raskrinkale njegovu laž, nazvao „smećem“.

Usprkos svemu tomu Hrvati svomu Predsjedniku vjeruju. Smatraju ga osebnim, ali ga vole. Ne zna se tko ga više voli, pristaše ili protivnici. Osobito ga djelotvorno ljubi HDZ. Ili barem njegov predsjednik. A to mu dođe na isto. Dok je bio u oporbi, Ivo Sanader je Mesića u „slučaju Mečelj“ odriješio od grijeha izjavom: Predsjednik nije prekršio Ustav. Kada je došao na vlast, Sanader mu je nastavio pomagati. Na predsjedničkim izborima istaknuo mu je umjesto jaka HDZ-ova protukandidata (A. Hebrang) slabašnu HDZ-ovu protukandidkinju (J. Kosor). To je Predsjedniku priskrbilo još jedan mandat. Da ljubav bude savršena, pobrinuo se Vladimir Šeks. On je u ime Hrvatskoga sabora odlikovao čovjeka kojega je, dok je bio u oporbi, na političkim skupovima pozivao na odgovornost retoričkim zazivom: „Stevane!“

Mesić je zaigran čovjek. Neki kažu *homo ludens*. Voli etikete, kalambure, paradokse. Otkad se razišao s Tuđmanom, druguje s Josipom Manolićem, Ivanom Fumićem, Budimirom Lončarom i drugim „antifašistima“. S njima pjeva „po šumama i gorama“. Kada ga tko upita što će mu zloglasni Budo, Mesić ističe njegove patriotske zasluge. Budo je, veli, god. 1991. u Vijeću sigurnosti UN-a ishodio embargo na uvoz oružja u Jugoslaviju. Tako je spriječio naoružavanje Srbije i Crne Gore, a time je pomogao Hrvatskoj. To bi doista bilo tako da su Srbija i Crna Gora oskudijevale u oružju, a Hrvatska imala oružja u izobilju. No bilo je – Mesić to dobro zna – upravo suprotno.

Ovih dana Stjepan Mesić, drugi hrvatski Predsjednik, izabran drugi put, okreće „drugu“ hrvatsku pobjedu u Drugomu

svjetskom ratu protiv „prve“. Za razliku od Franje Tuđmana, prvoga hrvatskog Predsjednika, koji je iskazivao jednak pijetet prema svim žrtvama zločina, on danas mobilizira hrvatske žrtve koje su glavom platile svoju ljubav prema Jugoslaviji protiv žrtava koje su glavom platile svoju ljubav prema Hrvatskoj – simbolički Jasenovac protiv simboličkoga Bleiburga. Da čini obratno, to bi, unatoč oprjeci Jugoslavija – Hrvatska, čisto ljudski bilo jednako nedopustivo, jer mrtvi žive u živima. Kada se toga laća hrvatski Predsjednik, koji se hvastao da je, dok je bio jugoslavenski predsjednik, „rušio Jugoslaviju“, to zavrjeđuje ozbiljnu političku prosudbu. Osobito u svjetlu vijesti da je, kao duhovnu pripremu nacije za njezin strašni mjesec rožnjak, Ivici Račanu posmrtno dodijelio „Velered kraljice Jelene s lentom i Danicom za izniman doprinos neovisnosti i cjelovitosti Hrvatske“, uz pripomenu da je tim odličjem dotad bio odlikovan samo kardinal Franjo Kuharić.

Miruj, sjeno Račanova! Ali kako da to podnesemo mi, koji još nismo otišli „kud za vazda gre se“?

Treba li predaju oružja hrvatske Teritorijalne obrane u skladišta JNA u proljeće 1990. shvatiti kao „izniman doprinos neovisnosti i cjelovitosti Hrvatske“? Ili demonstrativni izlazak SKH-SDP-ovih zastupnika iz sabornice kada se 25. lipnja 1991. donosila Deklaracija o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske? Ili Račanov potpis na Završnoj deklaraciji Zapadnobalkanskoga sastanka na vrhu? Ili, napokon, Račanov sporazum s Drnovšekom o hrvatsko-slovenskomu razgraničenju u Savudrijskoj vali? A agnosticizam Ivice Račana izjednačiti s pobožnošću Franje Kuharića?

Moglo bi se pomisliti da nam se Predsjednik ruga. No on je nedužan. On nije došao na Pantovčak silom, nego – dvaput – milom. Ne ruga se dakle on nama, mi se sami sebi rugamo.

02.05.2008.

SLOBODA MEDIJA

Sloboda medija u Hrvatskoj neodoljivo podsjeća na kratku priču Marka Twaina *Novinarstvo u Tennesseju*.

Sjećanje pali novinarska pustolovina Ive Pukanića, zvanog Puki. Twainov novinski urednik brani slobodu tiska u Tennesseeju – revolverom, a Puki u Hrvatskoj – pištoljem. Pucaljke su tehnički različite, ali pojmovno istorodne: dvije vrste samokresa. Tu međutim sličnost prestaje.

Twainov je junak fiktivna osoba, a Puki vrlo stvarna. Onaj Amerikanac, ovaj Hrvat. Twainov urednik svojim napadačima otpucava. Na silu odgovara silom. Puki ne puca. On pokazuje pištolj o pojasu, ali za njim ne poseže. Više se pouzdava u „institucije sistema“ (Mesić), u „funkcioniranje pravne države“ (Mesić), u „dokazivanje nevinosti na sudu“ (Mesić), itd. Pukiju ne pada na pamet povrijediti državni monopol na primjenu sile. To troje i ovo četvrto u Hrvatskoj je koliko „politički korektno“, toliko djelotvorno. Pogledajmo što je Puki tako postigao. On je – po nalogu javnoga zdravstva, uz pomoć policije i lisičina – svoju mentalno zdravu suprugu smjestio u umobolnicu. Nema primjera da je takvo što pošlo za rukom uredniku koji puca. A da puca, jamačno ne bi pošlo za rukom ni Pukiju, koji ne puca.

Kada Twainov novinski urednik puca, on brani slobodu tiska u Tennesseeju. Pri tomu ne dršće. A Puki? On je Twainovu uredniku prostorno i vremenski daleko, ali vrijednosno blizu. Kada ne puca, Puki u Hrvatskoj brani svoje vlasništvo nad novinama od suvlasništva svoje supruge. Pri tomu gorko plače.

U Americi nema osjećaja za Twainova urednika. Amerika je nedovoljno socijalizirana. Urednik zbog toga ostaje sam. U nas je stanje posve drukčije. Hrvatsku su komunisti temeljito soci-

jalizirali. Puki i ono što on simbolizira (novinarsko prijateljstvo s državnim poglavarom) neupitno je dobro nacije. Zato junak naše slobode ne može ostati sam. U njegovu zaštitu ne ustaje samo novinarska udruga, nego i rečeni državni poglavar – glavom i bradom.

Te razlike mogle bi sneveseliti hrvatske natoljube, jer NATO shvaćaju uglavnom kao zajednicu političkih vrjednota. Ali mogu biti mirni. Danas se Hrvatska i njezin „strateški partner“ SAD ne razlikuju kao u doba Marka Twaina. I Amerika se u međuvremenu socijalizirala. Zbog toga je ona danas u mnogo čemu na Zapadu neupitan arbitar, a nad medijima bdi i izvan Zapada.

Američka „nevladina organizacija“ *Freedom House* svake godine ocjenjuje slobodu medija u svim državama. Ona razmatra zakonodavnu regulativu, uvjete u kojima rade novinari i političko stanje u državi. Po tomu prosuđuje jesu li mediji slobodni, djelomice slobodni ili neslobodni. Hrvatska je u izvješću *Freedom Housea* ove godine ocijenjena kao država s djelomice slobodnim medijima. Zauzela je 78. od 195 mjesta, uz Indiju i Bocvanu.

Prema toj ocjeni Hrvatsko se novinarsko društvo (HND) ponijelo kao Hrvatski sabor prema Rezoluciji Vijeća Europe o osudi komunističkih zločina. Prihvatilo je ocjenu, a kao čimbenike koji ograničuju slobodu javne riječi istaknulo: vlasnike medija, velika trgovačka društva (oglašivači) i slabo plaćeni novinarski rad. Političke je pritiske zaniijekalo. Na Međunarodni dan slobode medija, 3. svibnja 2008., u takvim je okolnostima bila dostatna prosvjedna akcija „Pet minuta gromoglasne tišine“ u redakcijama.

Korisnici medijskih usluga stanje stvari vide „politički neko- rektno“. Oni znaju činjenice. Najutjecajniji su mediji uglavnom u vlasništvu stranaca. Glavne dnevne listove i najčitanije tjedne tiskovine drže Nijemci i Austrijanci (WAZ i Styria). HRT je doduše u vlasništvu Republike Hrvatske, ali njime u ime vlasnika upravlja saborski Savez za Europu, a televizijski mu konkurenti – globalistički RTL i Nova TV – nameću svoju ljestvicu vrjednota.

Ocjena je američkoga arbitra točna, ali – šuplja. Ona ne govori u čemu su mediji u Hrvatskoj slobodni, u čemu neslobodni.

A to je na prvi pogled očito. Sloboda se od god. 2000. najbujnije očituje u ozloglašivanju hrvatske borbe za državnu samostalnost i suverenost. Medijski tretman Franje Tuđmana, Gojka Šuška i Ante Gotovine nema premca u svijetu. Sloboda je najdalje otišla u gradnji lažne slike generala Gotovine. Od njega je stvorila razbojnika. Tako je natkrilila svoju inspiraciju, britansku vanjsku politiku, i upropastila njegovu tobožnju jednakost s najgorim Srbima. Radovan Karadžić i Ratko Mladić mogu biti ratni zločinci, ali nitko nije dirnuo u njihovu osobnu čast.

U skladu s time mediji na jednoj strani slobodno suzbijaju hrvatski suverenizam, a na drugoj promiču integracionizam, globalizam, multikulturalizam, konzumerizam, moralni relativizam, homoseksualizam, protukatolicizam... Zašto? To je samo po sebi jasno. Strani vlasnici medija u Hrvatskoj i hrvatski Savez za Europu, koji okuplja sve saborske zastupnike, ne dopuštaju javnu raspravu koja bi mogla ugroziti njihove interese. Jesmo li vidjeli ili čuli da se javno razmatraju štete i probitci od ulaska u NATO i EU? Nitko se ne usudi zucnuti ni o Pukiju. Kada se na to ipak odvaži Ivo Banac, on kolabira od straha! Razumljivo je da u takvim okolnostima nitko od novinara ne dođe na tiskovnu konferenciju o ustavnim promjenama. A bit će i gore, kada srpska Pink televizija proguta i integrira hrvatske regionalne televizije.

Zbog toga je, kad već Puki ne puca, dobro da pucaju internetki portali. A oni u Hrvatskoj niču kao gljive nakon kiše.

09.05.2008.

FORSIRANJE DRINE

Često možemo čuti ili pročitati kako je netko – negdje u Srbiji, Makedoniji, Crnoj Gori, na Kosovu – nekoga mlatnuo kolcem, upucao, priklaio, silovao, orobio. Tamo je, reći će tkogod, proizvodnja straha od davnina na vrlo visokoj razini. Istina, ni Hrvatska u zadnje vrijeme ne zaostaje mnogo za tim zemljama. Ali ona još ne može posve namiriti potrebe svoga pučanstva za jezom i grozom kao ni potrebe za slašću i užitkom. Mora dakle birati, odlučiti se za uvoz ili oskudicu. Zasad, dok je platežno sposobna, Hrvatska uvozi. Kako rajčice, jabuke, lubenice – tako i strahove.

Ali, šalu na stranu. Nitko te vijesti ne uvozi da nas preplaši, prenerazi, užasne. Koga će užasnuti vijest o zločinu počinjenu negdje daleko – u Požarevcu, Čačku, Leskovcu? Takva vijest može samo, poput kriminalističkoga filma, čovjeku kojega fascinira zločin prirediti neku vrstu užitka. No malo je vjerojatno da ljudi koji nas opskrbljuju tom vrstom inozemne robe smjeraju tako nisko. Kako je riječ o uvozno-izvoznom poslu, problem zah-tijeva pogled iz vanjskopolitičkoga kuta.

God. 1993. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda osnovalo je haško Međunarodno kazneno sudište za bivšu Jugoslaviju. Ono je trebalo, uspostavom srpsko-hrvatskoga bratstva i jedinstva u zločinu, pripomoći uspostavi mira u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. U isto vrijeme u Londonu je skrojena geostrateška regija Zapadni Balkan, a malo zatim tu je „regiju“ Europska unija promaknula u strateški okvir svoje politike prema dotičnomu dijelu svijeta.

Bio je to britanski odgovor na raspad Jugoslavije. Britanci su dvaput gradili Jugoslaviju. Oba puta oko Srbije – sa Slovenijom, bez Albanije. Ona se oba puta raspala u krvi. Ali Britanci ne odustaju. Opet, vele, treba graditi. Opet oko Srbije. No, ovaj put pametnije – s Albanijom, bez Slovenije! I to pod novim imenom. Jer ime ne smije biti na zlu glasu. A „Zapadni Balkan“, gleda li

se iz britanske perspektive, nije samo nevin naziv. On zemljopisnim zapadom potire kulturološki Istok. Tako uspostavlja prividnu ravnotežu. Da, prividnu. Ali taj privid ne treba podcjenjivati. Pogotovo kada se zna da je Zapadni Balkan („Jugoslavija minus Slovenija plus Albanija“) prostor dominantno prožet tradicijama pravoslavlja i islama. U njemu su samo Hrvati katolici. No, oni su malobrojan i demografski star narod. Uz to su nastanjeni uglavnom na usku, vrlo razvučenu rubu. Sami dakle ne mogu biti ozbiljan remetilački čimbenik. Zbog toga bi Zapadni Balkan, za razliku od obiju Jugoslavija, bio prilično postojan. A mogao bi se i vrlo lijepo, u okviru Američko-jadranske povelje o suradnji, geostrateški usidriti na Jadranu.

Ta priča odavno je znana. Ali već desetak godina cijeli je čopori „bukija“ i „pukija“ difamiraju kao paranoičnu izmišljotinu Franje Tuđmana. Njihovu laž nije teško opovrgnuti. Dostatno je mahnuti jednim bruxelleskim dokumentom. Hrvati međutim više vjeruju Tuđmanovu antipodu Stjepanu Mesiću. Zato ih je bolje prepustiti njegovoj klasičnoj jasnoći.

O Zapadnom Balkanu Mesić se prošle godine na kraju svibnja u Budvi ovako očitovao: „Naša uža regija je u očima Europe otok, ali ne pust i napušten. Taj je otok domovina dvadesetak milijuna stanovnika, multikulturalna, multikonfesionalna, međusobno povezana i međuovisna cjelina.“

To je krasan ditiramb britanskoj vanjskoj politici. Ali domovinu ne čine ni „multikulturalnost“, ni „multikonfesionalnost“, ni „međusobna povezanost“, ni „međuovisnost“, nego – osjećajna vezanost ljudi uz zemlju u kojoj žive. Mesić to vrlo dobro zna. Zato je ove godine, na sablažnjiv način, pregnuo afektivno integrirati *region*. Odajući u Jasenovcu počast žrtvama koje su stradale zbog svoje ljubavi prema Jugoslaviji, teško je optužio žrtve koje su stradale zbog svoje ljubavi prema Hrvatskoj. Tako je na jednoj strani osramotio instituciju Predsjednika Republike, a na drugoj duboko uvrijedio golemo mnoštvo hrvatskih građana. Osobito ljude koji će sutra moliti Boga na Bleiburškom polju.

Za afektivno integriranje suprotstavljenih naroda ima, dakako, i drugih, manje sablažnjivih načina. Oni se uglavnom svode na

odbijanje pravde i forsiranje suradnje. Tako je OEES na početku Domovinskoga rata iz hrvatskih školskih knjiga uklanjao pjesmu Antuna Šoljana *Vukovarski arzuhal*. Smetao je refren „platit ćete Vukovar“. S druge strane britanska je politika, zaogrnuta plaštem međunarodne zajednice, neumorno iznalazila razloge za ustupke Srbima.

Afektivnu integraciju Zapadnoga Balkana danas podupiru interesi hrvatskih i srpskih tajkuna. Otuda forsirana prekogranična – gospodarska, kulturna i kriminalna – suradnja u „regiji“. U to treba ubrojiti gostovanja srpskih kulturnih, društvenih i političkih uglednika u najgledanijim emisijama HTV-a, državnu novčanu potporu poželjnim gostovanjima hrvatskih kazališta, razmjenu filmova, televizijskih sapunica, narodnjačke klubove. Naravno, i vijesti o tomu tko je koga gdje na Zapadnomu Balkanu. Jer sve to skupa ostavlja dojam jednoga jedinstvenog svijeta.

Dojam je, naravno, varljiv. Nema afektivne integracije prostora bez integrativne ideje. A svi su nekadašnji mitemi – ilirstvo, jugoslavenstvo, proleterstvo – propali u krvi. Britanci su stoga kao ideju koja može integrirati Zapadni Balkan lansirali liberalnu demokraciju. Otada „međunarodna zajednica“ proizvodi u Srbiji liberalne demokrate. Godine 1995. stilizirala je Slobodana Miloševića u zapadnobalkanskoga anđela mira, a zatim demokratski „zbigećala“ Vuka Draškovića, Zorana Đinđića, Vojislava Koštunicu, Ivicu Dačića. Proces je ozbiljno zahvatio i vođu radikala Tomislava Nikolića. On će, veli, ako dođe na vlast, biti „srpski Sanader“.

– To su ludorije! – okosio se na me dobar poznavatelj stvari. – Kako ideja liberalne demokracije može afektivno integrirati prostor? Pogotovo Zapadni Balkan?! – Iskreno govoreći, mislio sam i ja da je to engleska perverzija. Više nisam siguran. Jer, što jest – jest, bolno me je štrećnula Nikolićeva izjava. Samo što nisam kriknuo: Ode k vragu srpski ZERP oko Ade Ciganlije!

16.05.2008.

DUH LUPEŠTVA I OTIMAČINE

Najbolja je vanjska politika dobra unutarnja politika. To je drugdje banalna istina. U nas zvuči paradoksalno. Odakle ta razlika? Valjda iz našega načina života. Ljudi drugdje žive uglavnom sebi i svojim. U Hrvatskoj žive uglavnom drugomu. Da su drugi naši bližnji, ni to ne bi bilo tako strašno. Bio bi to koliko-toliko normalan red stvari. Vanjska bi politika izvirala iz unutarnje politike; iz dobre dobra, iz loše loša. Ali nama je tuđin drugi.

– Zaboga! – graknut će nadridemokratski mudrac. – Tuđin? To je politički nekorektna i zastarjela riječ. Zar ne vidiš da tako narod hoće? – Kakav narod? Tako hoće političke elite. – Čekaj malo – cereka se vrag. – A tko bira te ljude? – Pa narod, tko drugi? Kad ih vidi, kako ih ne bi izabrao?! Svi oni pred izbore pucaju od domoljublja i dobrih namjera. Kao mogranj od zrelosti. Na sve strane pršte obećanja. Ponešto daju i unaprijed, neku vrstu predujma. Eto, Sabor je pred zadnje izbore odlučio da režim zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa na Jadranu nakon izbora počne vrijediti i za ribarske brodove država članica Europske unije. I doista, odluka je od 1. siječnja 2008. na snazi. Samo se – veli predsjednik Vlade – ne primjenjuje dok se za Talijane i Slovence ne nađe rješenje „u europskom duhu“. Onda, tko tako hoće, narod ili njegove elite?

No, bilo da tako hoće narod ili njegovi izabranici, ili svi mi zajedno, Hrvatska odavno grca u „europskom duhu“. Otkad je taj duh zapahnuo našu domovinu, on u njoj diše i miriše na svakom koraku. Osobito na najvišoj razini. Hrvatski se sabor ponosno (i jednoglasno) naziva Savezom za Europu. Državne ustanove viju zastavu Europske unije. A nema političara koji, kada hoće pokazati da je politički pametan, ne potegne, ako ne baš „europski duh“, onda njegove izbojke: „europske stan-

darde“, „europske resurse“ ili barem „pretpristupne fondove Europske unije“. Tako se europneumatika u Hrvatskoj razvila u mjeru svih stvari. Ta nova, superiorna vrsta duhovnosti trijumfirala je 8. svibnja 2008. u Zagrebu. Hrvatski državni vrh te je večeri – u nazočnosti Vincenta Degerta – razvio zastavu Europske unije na zgradi Nacionalne i sveučilišne knjižnice!

– Ovaj je lud – reći će tkogod. – Što će mu tu uskliknik? – Mene to ne će ni ožalostiti ni rasrditi. Imam razumijevanja za sve vrste nerazumijevanja. A i nije baš lako potpuno sagledati simboličku dubinu onoga čina. Tko ne zna da zgrada NSK-a nije običan hram knjige, vjerojatno se pita: Kakva li je ljuta nevolja onamo odvela Stjepana Mesića i Luku Bebića? Odgovor je vrlo jednostavan. Nije u toj zgradi samo knjižnica, u njoj je i gruntovnica. Ona dakle ne čuva samo znanstvene i beletrističke, nego i – zemljišne knjige. A gojenci „europskoga duha“ osobito cijene tu vrstu literature.

Ali vratimo se „europskom duhu“ naših političara. Nije to duh grčke filozofije, rimskoga prava, kršćanstva; nije duh glazbe, slikarstva, arhitekture, lijepe književnosti; nije duh znanstvenoga istraživanja i poučavanja. To je bruxelleski duh. On ima samo jednu dimenziju. On je naprosto *spiritus rapax*, grabežljiv duh. I ništa više. Kada puhne, on za sobom ostavlja pustoš. Poharao nam je banke, telekomunikacije, trgovački prostor, INA-u, Plivu, Dukat, jadranske hotele, neznan broj atraktivnih nekretnina, visokonakladno novinstvo (WAZ, Styria), televiziju (RTL, Nova tv). Sada udara na brodogradilišta. Uskoro će na Hrvatske željeznice, JANAF, Croatia osiguranje. U tom duhu hrvatski političari odustaju od Hrvatske. Zbog toga hrvatska država ne smije imati ništa svoje. Čak ni Fond hrvatskih branitelja u Hrvatskoj poštanskoj banci.

Kamo to vodi? Ne vodi nikamo. Hrvatska je, kao što pokazuju djela „europskoga duha“, stvarno duboko u Europskoj uniji. Uđe li i formalno u tu udругu, ništa se ne će promijeniti nabolje. Ni „ljeвица“ ni „desnica“. Ni jedna ni druga ne će štitiiti vrijednosti koje ispovijedaju. Socijalna i nacionalna prava već su danas – kao što pokazuje slučaj hrvatskih radnika Dalmatinke

Nove, kojima poslodavac Talijan nije isplatio devet plaća – u nadležnosti Gospe Sinjske. Stoga je krajnje vrijeme da se što god poduzme, kako nam više ne bi luda vanjska politika određivala sramotnu unutarnju politiku, nego čestita unutarnja politika razboritu vanjsku politiku.

23.05.2008.

VIKA NA VUKA

Srpski ministar vanjskih poslova Vuk Jeremić ovih je dana u Zagrebu ustvrdio da je vojno-redarstvena akcija „Oluja“ prognala četvrt milijuna Srba iz Hrvatske. On time nije ni za dlaku promijenio službeno srpsko mišljenje o „Oluji“. Na Vuka se unatoč tomu u Zagrebu digla vika. No, ona je bila neobično uljudna. Zašto?

To mogu razjasniti samo zbivanja oko Hrvatske. Prije godinu dana sarajevska je Internacionalna liga humanista organizirala u Budvi konferenciju „Jugoistočna Europa i Europska unija“. Tamo je Stjepan Mesić govorio o Zapadnomu Balkanu. Njegova ljubav prema tomu geostrateškom *regionu* Europske unije odavno je znana. U početku je bila stidljiva. Stoga se očitovala u čudnovatim izjavama. – Granice više ne razdvajaju, one spajaju; vodili smo besmisleni rat za granice; svi se svima trebamo ispričati; Hrvatska nikad nije ratovala s Crnom Gorom – govorio je Mesić. A onda je, u Budvi prošle godine, svladao svoju dugogodišnju stidljivost. Čudnovatim izjavama dao je kristalno jasan krajnji smisao. Zapadni je Balkan, rekao je hrvatski predsjednik, „domovina dvadesetak milijuna stanovnika, multikulturalna, multikonfesionalna, međusobno povezana i međuzavisna cjelina“.

Predsjednik Vlade Ivo Sanader nikad nije javno zastupao takva stajališta. On se doduše slaže s Mesićevim mišljenjem o Tuđmanovoj vanjskoj politici. Hrvatska, veli, „ne će bježati iz regije“ i uporno ponavlja da je „spremna platiti svaku cijenu“ za ulazak u Europsku uniju. Sklapanjem saveza s SDSS-om (strankom hrvatskih Srba koja se protivi političkomu hrvatstvu), lovom na generala Antu Gotovinu, odustajanjem od proglašenja hrvatskoga isključivog gospodarskog pojasa na Jadranu, uspostavom zapadnobalkanskoga područja slobodne trgovine pod lažnim imenom Nove CEFTA-e, slanjem Hidajeta Biščevića u Sarajevo kao

glavnoga tajnika Regionalnog vijeća za suradnju – Sanader je osvojio naklonost u Bruxellesu. Na toj osnovi hrvatski su ga dizajneri javnoga mnijenja bili stilizirali u *leadera* – da ne kažem *vožda* – Zapadnoga Balkana.

Mesićeva i Sanaderova stajališta činjenično su, logički, psihološki i politički – neodrživa. No to su predsjednička stajališta. Ona u nas ne podliježu provjerama. Jer, kao što veli pučka mudrost, na carskoj stolici i brabonjak biserom zveči.

To, dakako, najbolje razumije „buki-puki“ novinarstvo. Zato u visokonakladnim novinama nitko ne raščlanjuje integracionističke izjave ili poteze državne vlasti. Bez toga, naravno, nema ni suvisla suda o korisnosti, štetnosti ili čak pogubnosti takve politike.

Smisao integriranja Zapadnoga Balkana nije na Zapadnomu Balkanu. Ta geostrateška „regija“ zamišljena je kao bantustan – područje koje ne može samo sobom upravljati. Stoga tu mogu posve solidno funkcionirati očite laži. Tako je Makedonija, u okviru Američko-jadranske povelje o suradnji – američka ili jadranska zemlja; Hrvatska, premda smještena u Srednjoj Europi i na katoličkom Sredozemlju, vrlo je važna – zapadno-balkanska zemlja; Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine (CEFTA) preselilo se u – Jugoistočnu Europu (Nova CEFTA); Srbija nema izlaza na more, ali ona je, u okviru Jadransko-jonske inicijative, očito – jadranska ili jonska zemlja.

Lažna regija ne može bez lažne integrativne ideje. Dvaput je toj svrsi služila misao o srpsko-hrvatskomu biološkom i duhovnom „bratstvu i jedinstvu“. Kada je Domovinski rat drugi put opovrgnuo tu laž, njezini je se inozemni pokrovitelji nisu odrekli. Od osnutka Haaškoga sudišta (1993.) oni tu ideju ustrajno obnavljaju. Ne više visoko, u ponosu i časti, nego nisko, u poniženju i beščašću – kao srpsko-hrvatsko bratstvo i jedinstvo u zločinu!

Zato se uz Radovana Karadžića i Ratka Mladića ritualno spominje Ante Gotovina; zato hrvatsko pravosuđe, kako reče Jadranka Kosor, dokazuje na Mirku Norcu da je „sposobno i okretno“; zato su, a da nije bilo riječi o ratnoj odšteti, sa Srbi-

jom i Crnom Gorom uspostavljeni srdačni odnosi; zato Vojislav Stanimirović, Milorad Pupovac i Ratko Gajica podupiru HDZ Ive Sanadera; zato će sutra Pupovcu doći u goste i Boris Tadić, predsjednik Republike Srbije, i Milorad Dodik, predsjednik vlade Republike Srpske, i Stjepan Mesić, predsjednik Republike Hrvatske, i Gordan Jandroković, ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske. A sve je to zajedno, pa i onaj izazov Vuka Jeremića, samo razdragano komešanje u bantustanu, koje u konačnici učvršćuje svijest o srpsko-hrvatskomu bratstvu i jedinstvu u zločinu.

Tako je to očito vidio i Vincent Degert, šef Delegacije Europske komisije u Zagrebu. Stoga se, komentirajući Jeremićev postupak, ograničio na cinizam: „Trebalo se suočiti s prošlošću.“

31.05.2008.

HRVATI I ZEMLJA

Bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet neobično je u X. stoljeću protumačio hrvatsko narodno ime. „Hrvati (*chrōbatoi*)“, zapisao je, „na slavenskom jeziku znači: oni koji posjeduju mnogo zemlje (*pollēn chōran*).“ Metabaza je očita. Svoju grčku etimologiju car je prebacio u „slavenski“ jezik i tamo joj izdao domovnicu. Hrvatsko je ime izveo iz grčke riječi *chōra* (zemlja) sufiksom *-at*, koji kao i u hrvatskomu znači dobru opskrbljenost. Hrvati su dakle po tom tumačenju općenito „zemljati“ (kao što su neki od njih glavati, nosati, brkati). Pričica je zgodna. No ona je, premda carska, ipak samo grčka, dakle tuđa, pučka etimologija. Pouzdana je, naravno, koliko i ona latinska koja pasje ime izvodi iz činjenice da pas ne pjeva (*canis a non canendo*).

No, šalu na stranu. Hrvati ne znaju grčki. Ali čini se da o sebi misle kao Porfirogenet o njihovim predcima. S razlogom. U Republici Hrvatskoj ima ih oko 4 milijuna. Svi narodi na svijetu priznaju im pravo da u granicama svoje države – koja obuhvaća 56.542 četvorna kilometra kopna i 31.067 četvornih kilometara mora – samostalno i suvereno uređuju svoj život. Zemlja je u blagu podneblju, ima toplo more, vrlo razvedenu obalu i mnoštvo otoka. Iz domaćih nalazišta može zadovoljiti dobar dio svojih potreba za naftom i plinom. Kopneni dio zemlje – osim dijelova Velebita i Biokova – gotovo je sav naseljiv. Obiluje vodom i vrlo je pogodan za vrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, ratarstvo i stočarstvo. Zemlja bi, po stručnim procjenama, mogla proizvoditi dovoljno hrane za 30 milijuna ljudi.

Ali hrvatsko je pučanstvo demografski staro (prosječna dob: 39 god.), zemlju je zahvatila depopulacija (više ljudi umire no što se rađa), a prehrambene potrebe najvećim se dijelom ne zadovoljavaju vlastitom proizvodnjom, nego uvozom hrane. Kada se to ima na umu, dojam da Hrvati „posjeduju mnogo zemlje“

mogao bi se lako pretvoriti u zaključak: Posjeduju više zemlje nego što im treba.

Dosad to nitko nije rekao. Zvučilo bi ludo. Nijedan europski narod nikad nije imao previše zemlje. No ima znakova da se o Hrvatima tako misli. Kako u inozemstvu tako i u zemlji. Demografski stručnjaci Ujedinjenih naroda predviđaju da će god. 2050. Hrvata biti 850.000 manje nego danas. Činovnici Međunarodnoga monetarnog fonda (MMF) misle da previše Hrvata posjeduje nekretnine. Od god. 1991. Slovenija i Srbija nesmetano drže pod okupacijom dijelove hrvatskoga teritorija, Slovenija Sv. Geru, a Srbija otoke na Dunavu i prekodunavske posjede. S Crnom Gorom Hrvatska se privremeno razgraničila mimo međunarodnoga prava. Pri tomu je prošla kao da je Hrvatska vodila navalni rat protiv Crne Gore, a ne Crna Gora protiv Hrvatske.

Za takvo stanje odgovorne su političke elite. Njih čine prvaci tobože desnoga HDZ-a i tobože lijevoga SDP-a, koje prati neznatna količina demokratski dekorativnih trabanata iz drugih stranaka. Trabanti tvrde da oni „nemaju ideologije“. Lažu. Njihova je ideologija dvovalentnost. Uvijek su pripravnici sudjelovati u vlasti, bilo s „desnim“ HDZ-om ili s „lijevim“ SDP-om. A i te dvije stranke, HDZ i SDP, ideološki se zapravo razlikuju samo u tomu koja bi kojim strancima prodavala državnu imovinu. Poučni su primjeri Mljet i Pliva. HDZ se nije protivio prodaji mljetskoga zemljišta ruskom bogatunu. Samo je SDP-ovoj lokalnoj vlasti osporavao pravo da ona prodaje. Isto se tako SDP nije protivio prodaji Plive strancima. Samo je Plivu, za razliku od HDZ-a, koji ju je prodao američkomu Barru, htio prodati islandskomu Actavisu. Zajedničko komunističko podrijetlo i kozmopolitiska politika očito čvršće spajaju HDZ i SDP no što ih razdvajaju „desna“ i „lijeva“ ideologija. Bjelodano je to i formalno: HDZ i SDP glavni su stupovi sveobuhvatnoga saborskog Saveza za Europu.

U takvim okolnostima s razumijevanjem se prihvaća izjava Ive Sanadera: INA mora u privatizaciju jer, kada uđemo u Europsku uniju, hrvatska država ne će smjeti imati u svom vlasništvu više od 25 posto svoje naftne kompanije. Nitko ne pita: Je

li to opće pravilo? Mora li hrvatska država, ne diskriminirajući strance, prodati tri četvrtine svoga vlasništva ako želi ući u Europsku uniju? Jesu li zbog toga u ruke stranaca prešle telekomunikacije, jadranski hoteli, visokonakladno novinstvo, dobar dio televizije, golema većina trgovačkog prostora? I napokon: Što je s državnom zemljom? Hoće li ta zemlja završiti u vlasništvu hrvatskih državljana ili, po nalogu iz Bruxellesa, u vlasništvu europskih agrokonzerna?

Prijeđe li hrvatska zemlja u vlasništvo stranaca, nije teško predvidjeti što će se dogoditi. U Bruxellesu više ne će biti političke potrebe da se Hrvati spominju. No znanstvena će žudnja za spoznajom ostati. A ona će, objektivna kakva već jest, hrvatsko ime protumačiti spojem onih dviju etimologija, „zemaljske“ i „pasje“. Hrvati (*Croats*) na jeziku će Europske unije značiti: oni koji nemaju zemlje (*no land*).“

06.06.2008.

BRIJUNSKE VJETRENJAČE

Borac protiv vjetrenjača?! Kakva bedastoća! Glupo jest, ali ima takvih ljudi. Ne mnogo, ali ima ih. I uvijek će ih biti. Na stvarne vjetrenjače nasrnuo je god. 1605., jer ih je smatrao zlim divovima, Cervantesov *Bistri vitez Don Quijote od Manche*, slavan i pod imenom Vitez od Tužne Spodobe. Svi drugi borci otad biju metaforički boj protiv metaforičkih vjetrenjača. To će reći: uzalud se bore protiv divovskoga zla u svijetu.

Da bi se posve razumjela ta metafora, potreban je uvid u sadržaj Cervantesova romana. U nekom selu u pokrajini Manchi živi siromašan plemić, stari momak, po imenu Alonso Quijano. On čita viteške romane. To mu pomuti pamet. Više ne razlikuje idealni svijet od realnoga, pa odluči i sam postati vitez. Nabavi nužnu opremu, nadjene sebi ime Don Quijote od Manche, konju Rocinante, a djevojci u koju je nekoć bio zaljubljen Dulcinea od Tobosa, te krene kao vitez skitnik – u slavu svoje gospe – ispravljati nepravde u svijetu. Kroz mnoštvo bolnih dogodovština vjerno ga, na magarcu Sivcu, prati štitonoša Sancho Panza, seljanin kojemu je obećao dati na upravljanje neki otok ako ga osvoji. Priča završi tragično: Vitez od Tužne Spodobe bude na prijevaru vraćen u svoje selo u Manchi, prokune viteške knjige i umre, pri zdravoj pameti, kao Alonso Quijano Dobri.

Tužno. Ali, reklo bi se, nije ni moglo drukčije. U srazu s realnim svijetom idealni svijet nužno biva poražen. No stvar nije tako jednostavna. Paradoksalno je već to što u romanu – dakle u idealnom svijetu – umre „realni“ Alonso Quijano, a izvan romana – u realnom svijetu – nastave, sve do naših dana, živjeti i „idealni“ vitez Don Quijote i njegov „idealni“ štitonoša Sancho Panza. Vitez je popravljач svijeta. Njega pokreću visoke pobude: istinito, dobro, lijepo. Štitonoša se snalazi u svijetu. Njega pokreće samo jedna, i to niska pobuda: osobni probitak (obećani otok). Četiristogodišnja umjetnička tradicija, od književnosti preko likovnih umjetnosti do filma, prikazuje Don Quijotea

i Sancha Panzu u skladu s njihovim pobudama. Don Quijote je visok, mršav i tužan. Govor mu je ugladen. Sancho Panza je nizak, zdepast i veseo. Govor mu je priprost i protkan pučkom mudrošću. Dvojac utjelovljuje tzv. čiste tipove.

No, u stvarnom životu nema čistih tipova. Većina ljudi bliža je i duhovno i tjelesno Sanchu Panzi nego Don Quijoteu. Ljudi su općenito praktični (kako se nekoć govorilo) ili pragmatični (kako se danas govori). Ali, začudo, nitko ne bi da ga drugi takvim vide. Naprotiv, premda donkijhotstvo nije na dobru glasu (slovi kao nesuvremeno, smiješno, ludo), svatko bi ipak radije da ga drugi vide bližim vitezu nego štitonoši. Tu tvrdnju sjajno podupire nedavna brijunska zgoda.

Hrvatski državni poglavar Stjepan Mesić okupio je na rezidencijalnom otoku (otokul!) diplomatski zbor akreditiran u Hrvatskoj i s njim se srdačno družio. Novine su izvijestile da je veleposlasticima i njihovim suprugama „krajnje otvoreno“ izložio što smatra pravim dosegom u transformaciji Hrvatske na europskom putu, a što podbačajem. Pravi su dosezi, po njegovu mišljenju, postignuti u ljudskim i manjinskim pravima, u medijskim slobodama, u jačanju demokratskih institucija, u suzbijanju diskriminacije i u regionalnoj suradnji. Ali Hrvatska je podbacila u odnosu prema prošlosti, „onoj iz Drugoga svjetskog rata i ovoj novijoj“, u provedbi reforme pravosuđa i u borbi protiv korupcije.

„Iako tu postoje i akcijski planovi i proklamirane dobre namjere“, rekao je Mesić, „iako se povremeno otvaraju istrage i počinju sudski procesi, ponekad sam sebe doživljavam, u naporima da se napokon reformiramo i da se očistimo od korupcije i kriminala, kao osamljenog borca protiv vjetrenjača. No čak kada bi tako i bilo, ja odustati ne ću.“

Političku dimenziju Mesićeve izjave komentirali su Žarko Puhovski i Andrija Hebrang. Meni je jednako smiješno ono što Puhovski kudi kao i ono što Hebrang hvali. To je naime isto. Žulja me samo objava da Mesić ne će odustati od borbe protiv vjetrenjača. Onako kako je složena, ta objava zvuči čvrsto. Ali nije joj posve određen smisao. Teško je reći što je to: obećanje da će Mesić u viteštvu nadmašiti Don Quijotea, prijekor Vitezu od Tužne

Spodobe što je odustao i umro u zabiti pokrajine Manche kao bezimeni Alonso Quijano? Ili – možda – istodobno i jedno i drugo?

Ne zna se kako su tu priču primili Mesićevi gosti. Ali kritičan čitatelj novina nikako je ne može primiti „sa zrnom soli“ (*cum grano salis*). Treba mu cijeli grumen. U onomu što on ne zna Mesić je nepouzdan pripovjedač, a stvari koje on zna stoje drukčije no što ih Mesić prikazuje.

Treba, primjerice, posoliti Mesićevu suradnju s UDB-om, Mesićevu osudu Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika, Mesićevu javnu tvrdnju god. 1992. u Australiji da su Hrvati dvaput pobijedili u Drugom svjetskom ratu, Mesićevo svjedočenje protiv Hrvatske na Haaškomu sudu. A koliko soli treba da se posole pekunijarna priča Ine Vukić iz Sidneya i sve kaznene prijave protiv Mesića, od one što ju je u ime Honosa podnio Nenad Ivanković do ove što ju je nedavno podnio umirovljeni sudac Ustavna suda Vice Vukojević?

S druge strane, kakvi su to „dosezi“ postignuti u ljudskim i manjinskim pravima ako ne funkcionira pravosuđe? Kakve mogu biti medijske slobode ako javnost oblikuju strani vlasnici javnih priopćivala? Koliki su „dosezi“ u jačanju demokratskih institucija, ako se državni poglavar u borbi protiv korupcije i kriminala osjeća kao osamljeni borac protiv vjetrenjača? Kada se svemu tomu doda motiv otoka (Zapadni Balkan je „otok“!) i nizak javni govor („musti jarca u rešet“, „ni vreću cementa“, „smeće“), teško je ne zaključiti da se Mesić samo snalazi u svijetu.

Ipak, kada je riječ o tranzicijama, transformacijama, reformama, metamorfozama (prijelazima, preobrazbama, preinakama, pretvorbama), treba biti oprezan. U Europi se odavno – barem od Ovidijevih *Metamorfoza* – dobro zna što je tu sve moguće. Stoga se sa sigurnošću može tvrditi da se vjetrenjače u Hrvatskoj dobro vrte. A je li Mesić danas habitualno bliži Don Quijoteu ili Sanchu Panzi, to se može utvrditi samo očevitom. Treba naime vidjeti je li čudoredno visok, mršav i tužan. I, naravno, jesu li mu govor i držanje uglađeni.

12.06.2008.

IRSKI POUČAK

Referendum je u predstavničkim demokracijama u novije vrijeme neugodna stvar. Kako i ne bi bio?! Na referendumima u Francuskoj i Nizozemskoj Europska je unija god. 2005. spontano pobacila – Ustav! Bilo je to bolno za članove Konventa EU, koji je njime htio uspostaviti europsku naddržavu.

Pobačaj nije obeshrabrio Bruxelles. Tamošnje su se političke elite malo komešale i natezale oko nacionalne preraspodjele moći, ali na poslijetku su ponovno dogovorile uspostavu transnacionalne države. Našle su jednostavno rješenje, koje svojom genijalnošću podsjeća na Kolumbovo jaje: Ako narodi ne će ustav, dajmo im ugovor! Ugovoru ne treba potvrda na referendumu, dostatna je potvrda u parlamentu. Ustavu dakle treba samo oduzeti simboličku sferu, koja podsjeća na državu, i preimenovati ga u ugovor. Tako je i učinjeno. „Ugovor“ je jednoglasno prihvaćen 13. prosinca 2007. u Lisabonu, a prvi ga je – već za četiri dana – 17. prosinca 2007. potvrdio mađarski parlament. Samo je Irska, držeći se svoje ustavne obveze, ustrajala na referendumu.

Bilo je i u drugim državama različitih smetnja. Ali drugdje su političke elite vješto izmicale obvezama i hrabro uklanjale zaprjeko. U Portugalu je, primjerice, Socijalistička stranka god. 2005. bila obećala referendum o novom europskom ugovoru. God. 2008. odlučila je ugovor potvrditi u parlamentu. Predsjednik vlade José Socrates vrlo je jednostavno protumačio tu odluku. Stranka se, rekao je, obvezala na referendum o ustavnomu sporazumu, a sada je riječ o Lisabonskom ugovoru. A on je, naglasio je, drukčiji ugovor. U Francuskoj je parlament, da bi mogao bez referenduma potvrditi Lisabonski ugovor, promijenio ustav.

Nitko potkraj prošle godine u Lisabonu nije slutio da bi iz irske ustavne obveze mogla proizaći kakva teškoća. Irska je slo-

vila kao izrazito europski orijentirana zemlja jer je u Europskoj uniji doživjela gospodarski, demografski i kulturni procvat. Povrh toga nestvarnim se činilo da bi 4.200.000 Iraca, dakle manje od 1 posto pučanstva Europske unije, moglo ikako utjecati na dubinu, širinu i brzinu procesa europske integracije. Kampanju za prihvaćanje ugovora vodile su sve političke stranke. Bruxelles je stoga bio miran sve do prošloga tjedna. A onda, 12. lipnja 2008., Irci su pokazali što misle o projektu svojih elita. Na birališta je izašlo 53,1 posto biračkoga tijela, koje broji oko 3 milijuna građana, i nevelikom većinom glasova (53,4 posto) odbacilo Lisabonski ugovor.

Događaj je prenerazio Europsku uniju. Prve reakcije bile su iracionalne. „Ne vjerujem da je Lisabonski ugovor mrtav, živ je“, rekao je predsjednik Europskog povjerenstva José Manuel Barroso, te pozvao ostale članice Unije da nastave potvrđivati Ugovor. Nakon toga na svim se stranama nekoliko dana uzvikivalo: Pokojnik je živ!

U općoj zbrci i buci čula su se samo dva-tri razumna glasa. Dok se još nije znao ishod referenduma, predsjednik francuske vlade François Fillon bio je odrješit. Ako Irci, rekao je, odbiju Lisabonski ugovor, onda ga, naravno, ne će biti. Kada je ishod objavljen, oglasio se češki predsjednik Václav Klaus. On je ustvrdio da su irski birači svojom odlukom završili projekt Lisabonskog ugovora, te da se njegovo potvrđivanje ne može nastaviti. Ishod referenduma protumačio je kao jasnu poruku svima. To je, po njegovu mišljenju, pobjeda slobode i razuma nad umjetnim elitističkim projektima i europskom birokracijom. S Klausom se složio predsjednik češke vlade Mirek Topolánek. On je ocijenio da irsko „ne“ Lisabonskom ugovoru vrijedi jednako kao francusko ili nizozemsko „ne“ Ustavu Europske unije. To znači, zaključio je, da Lisabonski ugovor ne vrijedi.

Fillon, Klaus i Topolánek temeljili su svoje sudove na načelu opće suglasnosti. Samo opća suglasnost osigurava valjanost europskim ugovorima. Smiješno je dakle nakon irskoga referenduma vikati da je Lisabonski ugovor živ. Ali ne treba

smetnuti s uma da je taj ugovor vrlo blizak srcu Angele Merkel, Nicolasa Sarkozyja i Gordona Browna. Stoga je, sve do Unijina listopadskog sastanka na vrhu, prerano tvrditi da je pokojnik mrtav.

A kako je Hrvatska doživjela irski referendum? Saborski Savez za Europu, zbijen oko Ive Sanadera, zna kako stvari stoje. Bez Lisabonskog ugovora nema proširenja Europske unije. To je rekao i francuski predsjednik Sarkozy. – Ali za vas – tješe Sanadera i njegovo transnacionalno društvo – to ne vrijedi. – Naravno, tko je spreman platiti svaku cijenu za članstvo u Europskoj uniji, toga u Bruxellesu vole. I ne će ugroziti njegov *benefit* (probitak).

Ali nevolja je u referendumu. Moglo bi se naime dogoditi kao u Irskoj. Ako oni koji ne znaju što je *benefit* pravodobno uoče nacionalni gubitak, oni će, kao što danas slave nogometne pobjede nad Engleskom i Njemačkom, nakon referenduma slaviti pobjedu slobode i razuma nad projektima svojih političkih elita i bruxelleske birokracije.

12.06.2008.

IDEOLOŠKE BEZOBRAŠTINE

Za jugoslavenskoga centralizma proračunski se novac iz središnje državne riznice dijelio pokrajinama. Jednom je dalmatinski komunistički satrap svotu dodijeljenu Dalmaciji vratio u Beograd. Nije to bio prosvjed zbog procjene da je njegova satrapija zakinuta. Čovjek je bio „jugoslavenski patriot“. Novac je vratio, ako je vjerovati obrazloženju, stoga što je držao da će ga „drugovi tamo gore“, bolje nego on u Dalmaciji, upotrijebiti na korist cijele države. Događaj djeluje kao zlobno smišljena šala.

No, svaka sila za vremena. Centrifugalni „patriotizam“ hrvatskih komunista polako je kopnio. Oslobođeni ideološki prostor postupno su zauzimale centripetalne snage. One su ponovno pokrenule borbu za državnu samostalnost i neovisnost. Gospodarski ciljevi te borbe zrcale se u naslovu knjige Hrvoja Šošića *Za čiste račune*. Borba je potkraj god. 1971. ugušena upotrebom vojske i policije, a zatim je – širokom pravosudnom represijom – osuđena kao hrvatski nacionalizam. Ali žudnja se za slobodom nije dala zadržati. U srednjoeuropsko „proljeće naroda“ (1989./90.) ona je ponovno planula. I Hrvati su, uz goleme ljudske i materijalne gubitke u Domovinskom ratu, uspostavili i obranili svoju nacionalnu državu – Republiku Hrvatsku.

Uređivanje države nikad ne teče glatko. U prevratnim okolnostima, pogotovo kada ih bitno obilježuju vanjska agresija i nutarnja pobuna, takav je posao nezamisliv bez opstrukcija i diverzija. U Hrvatskoj se stoga, ponajviše nakon smrti predsjednika Tuđmana, dogodilo mnoštvo nepodopština koje se mogu protumačiti samo kao rezultat gluposti i nestručnosti upravljačkih elita ili kao rezultat svjesnoga podriivanja državne samostalnosti. Strancima su, uglavnom ispod cijene, za kratko vrijeme prodane telekomunikacije, banke, naftna i farmaceut-

ska industrija, turistički kapaciteti na Jadranu, deseteri tisuća nekretnina, trgovački prostor, mediji. Rasprodaja nije smanjila inozemni državni dug. Naprotiv, država je novim zaduživanjem u inozemstvu dovedena na rub bankrota. To međutim ne zabrinjava hrvatske transnacionalne elite. One, gledajući na pro-bitak pet-šest tisuća članova hrvatskoga društva, uporno razbaštinjuju i razdržavljaju hrvatski narod i nude mu, kao spas od Tuđmanova suverenizma, Mesićev i Sanaderov integracionizam, umjesto izgradnje države njezino uvaljivanje u Europsku uniju u okviru Zapadnoga Balkana.

Takva centrifugalna politika ne može se voditi bez grubih ideoloških manipulacija. Na tom području malo mogu učiniti haaško Međunarodno kazneno sudište za bivšu Jugoslaviju i njegove ispostave u Hrvatskoj. Potrebna je buka na terenu. Toga su i te kako svjesni „inženjeri duša“. Zato su, kako bi razbili pomirbu ustaških i partizanskih potomaka na platformi demokratski uređene nacionalne države, ponovno raspirili – Drugi svjetski rat! Posljedice su katastrofalne. U Hrvatskoj su danas – nakon više od 60 godina – politički najživlji mrtvi ustaše i mrtvi partizani. Suverenizam se žigoše kao fašizam, a integracionizam slavi kao antifašizam. Najgrlatiji su u tomu predsjednik Republike i predsjednik Vlade. Suverenistički javni skup u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskoga Mesić naziva „balom vampira“, a domoljubni koncert Marka Perkovića Thompsona na Trgu bana Josipa Jelačića, priređen za hrvatske branitelje, Sanader osuđuje kao događaj koji škodi Hrvatskoj. Državna se vlast „antifašistički“ kočoperi u sisačkoj šumi Brezovici, a hrvatski se puk u tuzi „fašistički“ okuplja oko jame Jazovke kod Sošica.

Koliko vrijedi reciklirana ideološka buka hrvatske vlasti? Malo ili nimalo. Hrvatski čovjek – pogođen s jedne strane niskom ili nikakvom plaćom, a s druge golemim skokom cijena vode, struje, naftnih derivata, živežnih namirnica – zapao je u egzistencijalnu tjeskobu. Živi od danas do sutra, jedva vezujući kraj s krajem. Takvu čovjeku zamračen je pogled u budućnost. Taj pogled ne mogu izbistriti ni stari ideologemi iz Drugoga svjet-

skog rata ni bajke o spasonosnim integracijama – NATO-u i Europskoj uniji. To mogu učiniti samo sloboda odlučivanja o sebi i svomu, pošteno plaćen rad, građanska snošljivost i solidarnost, fizička, pravna i socijalna sigurnost.

Vlast je toga svjesna. Zato u kritičnim situacijama priziva u pomoć najuglednije stručnjake. Tako je stručnjaka za ustavno pravo Smiljka Sokola, koji se proslavio stručnim mišljenjem da novac nije imovina, pozvala da narodu razjasni kako Ustav ne propisuje da se odluka o ulasku Hrvatske u NATO donosi na referendumu. I, naravno, Sokol je, da ugodi vlasti, vrlo stručno zažmrio na ustavni članak 141., koji posve jasno regulira udruživanje Republike Hrvatske u saveze s drugim državama.

Za prevođenje naroda žedna preko vode nisu međutim dostatne prijevare i obmane. Potrebna je, za svaki slučaj, i „znanstvena“ apologija te politike. A tko to može obaviti bolje od stručnjaka? Svojedobno je jedan burzovni mešetar na HTV-u tvrdio da su banke, premda su prodane strancima – hrvatske banke jer posluju po hrvatskim zakonima. No ta tvrdnja, zbog niska znanstvenog ugleda burzovnoga mešetara, nije naišla ni na kakav odjek u hrvatskoj javnosti. Zato je Večernji list „znanstvenu“ obranu rasprodaje banaka odlučio povjeriti jednomu od najuglednijih financijskih stručnjaka i poduzetnika u Hrvatskoj. U svomu tjednom prilogu Obzoru taj je dnevni list u stranom vlasništvu počeo 21. lipnja 2008., pod geslom „Ekonomiju ekonomistima!“, objavljivati kolumne Borislava Škegro.

Ne znam je li Borislav Škegro svoju struku „ispekao“ u istoj školi u kojoj i Smiljko Sokol. Ali njegovi argumenti neodoljivo podsjećaju na Sokolovu tvrdnju da novac nije imovina. U članku „Čije su banke u Hrvatskoj?“ Škegro odgovara kao i burzovni mešetar: Banke su hrvatske, jer posluju po hrvatskim zakonima. No Škegri to nije dosta. On slavi strano vlasništvo nad bankama. Ne poriče da one izvlače goleme profite iz Hrvatske, ali tvrdi da je bankarski sustav u Hrvatskoj, otkad je prodan strancima, „hrvatskiji nego ikada prije“ i „razvojno usmjeren više nego ikada prije“. To je, logički gledano, implicitna preporuka hrvatskoj državi da strancima proda Hrvatsku

banku za obnovu i razvoj. Ali može se shvatiti i mnogo šire, kao savjet „jednoga od najuglednijih financijskih stručnjaka“ drugim državama da svoje banke, radi dobrobiti svojih građana, prodaju strancima.

Ta ideološka bezobrazština kulminira u zamjeni teza: „Da ovo nije istina, Amerika danas ne bi postojala. Jer nikada nije imala banke u državnom vlasništvu. Sve bi bila Kuba. Koja nema banke u privatnom vlasništvu. I suvereno upravlja svojim ‘razvojem’.“ Taj cinizam „kozmpolitskog patriota“ Škegre teoretski je ravan onoj praktičnoj budalaštini „jugoslavenskoga patriota“ s početka teksta. Jer, nije riječ o državnomu, nego o stranomu vlasništvu. Zato bi Škegru trebalo pitati: Bi li Amerika danas bila „amerikanskija“ i „više razvojno usmjerena“ da je njezin bankarski sustav u privatnom vlasništvu stranaca – Kineza, Rusa, Saudijaca?

Ali sa Škegrom ne treba raspravljati. On, jadan, mora uvjeravati očajne Hrvate da im stranci, kad im deru kožu, zapravo – pridržavaju kapute.

30.06.2008.

RAŠOMON OKO BOZANIĆA

Ryūnosuke Akutagawa napisao je god. 1915. priču *Rashomon*. Razbojnik zaskoči u šumi plemića i njegovu suprugu. Njega sveže konopcem uz drvo, a nju siluje. Poslije plemić pogine, a žena pobjegne u budistički hram. Obična, reklo bi se, srednjovjekovna priča o zločinu. Krivo. Običan je možda događaj. Priča je neobična. Ona se zbiva na sudu. O događaju – različito, ali podjednako uvjerljivo – izvješćuju sudionici i svjedoci. Svi oni, okrivljujući druge, grade povoljnu sliku o sebi. Za ubojstvo optužuju razbojnika. On i sam priznaje zločin. Na kraju, preko vračare, svjedoči pokojnikova duša. Ona, podjednako uvjerljivo, opovrgava sve prethodne priče. Žena je, veli, nakon silovanja htjela otići s razbojnikom. Preklinjala ga: „Za ljubav, ubij toga čovjeka!“ Zločinca je time ganula. Ali on nije učinio što je ona tražila. Naprotiv, zarobljeniku je prerezao konopac i pobjegao. Plemića nitko nije ubio. On je počinio samoubojstvo. Nije mogao živjeti u sjeni izdajstva. – Tako je Akutagawa zapadnjačku misao o relativnosti i pluralnosti istine presadio u Japan. A kada je god. 1950. njegov sunarodnjak Akira Kurosawa priču pretvorio u film, ta se misao pod imenom „rašomon“ rasprostranila po cijelom svijetu.

Što će ovdje ta priča? Ona, kao prispodoba, dubinski osvjetljuje tumačenja događaja koji se nedavno zbilo u polutama sakralnoga prostora u Zagrebu.

Nadbiskup zagrebački, kardinal Josip Bozanić, predvodio je 25. lipnja 2008. u prigodi Dana državnosti svečanu misu u župnoj crkvi sv. Marka. Euharistijskomu slavlju pribivali su u ime vlasti predsjednik Republike Stjepan Mesić, predsjednik Sabora Luka Bebić, predsjednik Vlade Ivo Sanader i zagrebački gradonačelnik Milan Bandić. Kardinal je u propovijedi ustvrdio da su neovisnost i državnost vjernicima „prostor i ozračje za više dobra, za više Božje prisutnosti, za više ljudskosti“. – Ra-

dujemo se – nastavio je kardinal – napretku Domovine, cijeno odgovorno i nesebično zauzimanje ljudi na vlasti, prepoznajemo revnost odgovornih i napredak Hrvatske na putu prema punom članstvu u EU, ali žalosti nas dojam da se u hrvatskomu društvu gradi podanički mentalitet, da se pokušavaju nametnuti pritisci pojedinih interesnih skupina pod izlikom: „To od nas traži Europa.“ To je međutim, poručio je kardinal, laž i manipulacija hrvatskim građanima. Propovijed je zaokružio mišlju da „i domovini Hrvatskoj treba stvoriti prostor za očitovanje ponosa koji je izgrađen na ljubavi“.

Propovijed lijepa, ali vrlo općenita. Kardinal, reklo bi se, govori sa stajališta vječnosti. Malo su mu u neskladu ozračje „za više Božje prisutnosti“ i članstvo u Europskoj uniji. Unija je, kao što znamo, odbila unijeti kršćanstvo u svoje temeljne dokumente. Sjećamo se i da je kardinal čestitao državnoj vlasti na hrvatskoj kandidaturi za članstvo u toj bezbožničkoj udruzi. A znamo i čime je hrvatska vlast platila bruxellesku milost: pristankom na regionalni okvir Zapadnoga Balkana, prihvaćanjem lažne optužbe da je hrvatski Domovinski rat bio „udruženi zločinački pothvat“ protiv srpske narodne manjine u Hrvatskoj, hajkom na generala Antu Gotovinu, odricanjem od hrvatskoga suverenog prava na isključivi gospodarski pojas na Jadranu. Nekako nestvarno djeluje u takvim okolnostima poziv na stvaranje prostora za očitovanje hrvatskoga ponosa.

Što je kardinal konkretno kritizirao, znali su samo on i predstavnici vlasti. A oni su šutjeli kao zaliveni. Komentatori su stoga zamjerali Bozaniću što nije rekao tko to u hrvatskomu društvu izgrađuje podanički mentalitet, tko laže i manipulira hrvatskim građanima. Nedostatak obavijesti dogradili su promašenim spekulacijama. Ali oba su visokonakladna dnevna lista (i njemački Jutarnji i austrijski Večernji) protumačila propovijed kao napadaj Katoličke crkve na državnu vlast. A onda je Sanader, pritiješnjen novinarskim pitanjima, izjavio da Bozanić nije kritizirao vlast. Kardinal je, veli, mislio nešto drugo. Slična se izjava u prvi mah čula i s Kaptola. Da se nije doznalo o čemu je riječ, moglo je na tomu i ostati.

Doista, ako se pomnije pogleda prizor u crkvi sv. Marka i pročita Bozanićeva poruka, Sanaderovo se tumačenje čini prilično uvjerljivim.

Fizički su oltaru bili najbliži Mesić, Bebić, Sanader, Bandić. A kakvi su to ljudi? Mesić baza s oznašima i udbašima „po šumama i gorama“. Bebić ističe da je stupio u HDZ zato što je Franjo Tuđman bio Titov general. Sanader izbacuje geslo: „Fašizam – ne! Antifašizam – da!“ To, najblaže rečeno, zvuči smiješno. Rečenica i sintaktički i ideološki podsjeća na Ivicu Račana. Sadržajno nema nikakva uporišta ni u hrvatskoj prošlosti ni u hrvatskoj sadašnjosti. U Hrvatskoj su, zna to i neuk čovjek, fašizam i antifašizam prazne plitice neodržive čudoredne tezulje. Od početka god. 2000. vlast na toj komunističkoj tezulji opet uporno, bez prestanka, mjeri povijesnu okrutnost. Okrutnost hrvatskoga suverenizma i okrutnost jugoslavenskoga integracionizma. Prvu, količinski manju, koja je pogodila protivnike hrvatske državnosti, osuđuje kao „fašizam“; drugu, količinski mnogostruko veću, koja je pogodila pristaše hrvatske državnosti, veliča kao „antifašizam“. Vlasti, naravno, nije do prošlosti. Što će joj onda ta pasatistička ludost? Radi sadašnjosti i budućnosti. Ona tom formulom implicitno, a ponekad i eksplicitno, čudoredno osuđuje današnji hrvatski suverenizam, a veliča svoj europski integracionizam. A Bandić? Kao predstavnik lokalne vlasti, on se samo busa u svoja katolička prsa i ponosi svojim negdašnjim članstvom u SKH.

Tim i takvim vjernicima, komentirala je prigušena tramvajska javnost, kardinal tumači neovisnost i državnost kao prostor i ozračje za više dobra, za više Božje prisutnosti, za više ljudskosti! Što je Bozaniću? Zar kardinal ne vidi kakve jarce krsti?!

A onda, nakon *Gay Pridea*, prolomi se kao grom iz vedra neba priopćenje Hrvatske biskupske konferencije. Ono napokon otklanja dvojbe o Bozanićevoj propovijedi. Potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor, priopćuju biskupi, laže i manipulira imenom HBK kada tvrdi da Crkva više nema primjedaba na prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije koji homoseksualcima omogućuje posvajanje djece i uvodi poj-

move rodnoga i spolnoga identiteta. Iz Vlade brzo odgovaraju: Biskupi lažu i manipuliraju. I tako, više puta na dan, udara Kaptol na Grič, Grič na Kaptol. Andrija Hebrang odapinje, doduše lažnu, ali najotrovniju strijelu: Između Crkve i Europe morali smo izabrati Europu.

Neki su ateisti i agnosticici nekoć jako voljeli Bozanića. Imali su zašto. Njihovu povratku na vlast god. 2000. pripomogao je, među ostalim, i njegov govor o „grijehu struktura“. Danas, međutim, oni ne mogu Bozaniću oprostiti što je na prošlim izborima podupro Ivu Sanadera i njegov HDZ. Zato sada likuju. Tako mu, vele, i treba! Mogao je znati da će ljudi koji su kao hrvatski nacionalisti, birajući između Hrvatske i Europe, izabrali Europu, budu li kao katolici birali između Crkve i Europe, opet izabrati Europu. Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju.

No, da se vidi što je tu što, nema druge, treba pročitati Akutagawinu priču. Ona kaže: Svi lažu. Istina je samo da je plemić mrtav. Nije mogao živjeti u sjeni izdajstva.

11.07.2008.

PRIČE O TAIKU

Američke će vlasti Zvonka Bušića 20. srpnja 2008. pustiti na uvjetnu slobodu i deportirati u Hrvatsku, izjavio je prije desetak dana glasnogovornik saveznoga Povjerenstva za pomilovanja Thomas Hutchinson. Nešto slično najavljivao je god. 2006. američki veleposlanik u Zagrebu. Bušić je tada bio premješten iz zatvora u deportacijski pritvor Ministarstva domovinske sigurnosti, ali nije deportiran u Hrvatsku. Naprotiv, vraćen je u stroži zatvor. Njegovu suprugu, rodbinu i prijatelje bolno je pogodilo taj obrat. Oni zbog toga danas susprežu svoju radost. I nerado govore. Priče o Bušiću pričaju drugi ljudi.

Ne bih ni ja o njemu. Samo bih se osvrnuo na rečene priče. Ali pri tomu, uz najbolju volju, ne mogu mimo činjenica.

Zvonko Bušić rođen je god. 1946. u hercegovačkom selu Gorici. U ranom djetinjstvu dobio je nadimak Taik jer je tako izgovarao riječ „čovik“. Osnovnu školu završio je u Gorici, gimnaziju u Imotskomu. Studirao je slavistiku u Zagrebu. Potkraj 60-ih godina našao se kao politički emigrant u Beču. Tamo je upoznao američku studenticu Julienne Eden Schultz. God. 1976. s njom i trojicom prijatelja – Petrom Matanićem, Slobodanom Vlašićem i Franom Pešutom – oteo je, bez oružja, putnički zrakoplov na liniji New York – Chicago. Nakon otmice zatražio je da američki tisak objavi njegov proglas koji prikazuje stanje hrvatskoga naroda u Jugoslaviji i poziva na uspostavu samostalne hrvatske države. Zahtjev je podupro upozorenjem na bombu ostavljenu (s uputama o deaktiviranju) u pretincu željezničke postaje Grand Central u New Yorku. Zatim je zrakoplov okrenuo prema Europi. Kanio je iz njega baciti rečeni proglas nad Londonom, Parizom, Zagrebom i Splitom. Američki je tisak pod pritiskom vlasti objavio proglas. No dogodila se nesreća. Pri demontiranju bombe poginuo je policajac. Ot-

mičari su se u pariškoj zračnoj luci Charles de Gaulle nakon pregovora predali policiji. U Americi su god. 1977. osuđeni na dugotrajne zatvorske kazne. Taik i Julie osuđeni su na doživotni zatvor, s pravom na pomilovanje, a Matanić, Vlašić i Pešut na 30 godina zatvora. Svi osim Taika odavno su na slobodi.

To je građa koja u sebi nosi golem mitopoetski potencijal. Smisao te građe književno je iz prisne blizine organizirala Julienne Eden Bušić u romanu *Ljubavnici i luđaci*. Drugi su pripovjedači nesustavni, ostaju u prostoru usmene predaje, na razini publicističke bilješke ili političke ocjene u medijima. Pri tomu, govoreći o Taiku, govore o sebi. Oni, reklo bi se, osobnim primjerom potvrđuju Marxovu postavku da čovjekovo društveno biće određuje njegovo mišljenje. Tako apolitična mladež vidi u Taiku i Julie osebuju realizaciju glasovite američke filmske paradigme. Posve krivo. Film Arthura Penna „Bonnie i Clyde“ (1967.) slavi razbojnike koji pljačkaju banke i ubijaju ljude. Taik i Julie (1976.) slijede visoke ideale slobode i pravde. Sudac koji ih je zbog urote, otmice zrakoplova i posredne odgovornosti za smrt policajca osudio na doživotnu zatvorsku kaznu priznao im je plemenite motive. Oni, po njegovu mišljenju, nisu namjeravali nikomu škoditi, zauzimali su se za neovisnost Hrvatske, ali su pri tomu posegnuli za krivim sredstvima. Zato im je dosudio pravo na pomilovanje, Taiku nakon 10, a Julie nakon 8 godina.

Što su danas Hrvatima Taik i Julie? Teroristi ili borci za slobodu? Teško je reći. Otkad je FBI popisao više od milijun „terorista“, pojam je terorizma postao prilično neodređen. A Hrvati su od god. 2000. opet „razdrta nacija“, raspolučeni na suvereniste i integracioniste. Nema dakle uvjeta za jedinstven odgovor.

Suverenisti se sjećaju integracionističkoga terorizma u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini od 1945. do 1990. Brošura Hansa Petera Rullmanna *Mordauftrag aus Belgrad* (Nalog za ubojstvo iz Beograda), koja dokumentira politička ubojstva nekoliko desetaka Hrvata u inozemstvu, pokazuje da je taj terorizam 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća bio vrlo živahan i u

tzv. slobodnom svijetu. Na to nas ovih dana podsjeća njemačko pravosuđe. Ono je napokon izreklo prvu presudu u tim stvarima. Osudilo je Krunoslava Pratesa zbog sudjelovanja u ubojstvu Stjepana Đurekovića. Zbog toga hrvatski suverenisti, kao ni američki sudac, ne smatraju Taika i Julie teroristima. Oni u njima vide borce za hrvatsku slobodu. Zato duboko štiju njihovu hrabrost i žrtvu.

Integracionistima, naravno, malo znače suverenističke vrjednute. Samostalnost, neovisnost, suverenost, sloboda i pravda njima su prazne riječi. Nakon smrti Franje Tuđmana oni su se okrenuli Bruxellesu. Kako su slavili Jugoslaviju, tako slave Europsku uniju. Uspostavu samostalne i suverene hrvatske države smatraju povijesnom stranputicom. Ne treba, vele, „bježati iz regije“, a za članstvo u Europskoj uniji „u okviru regije“ spremni su „platiti svaku cijenu“. Terorizam komunističke partije i njezine političke policije oni očito vide kao zakonitu obranu države. Ne bi inače, po uzoru na Vijeće Europe, u Saboru osudili komunističke zločine, a zločince – od Josipa Broza Tita do Ozni-nih, Knojevih, Udbinih, SDB-ovih egzekutora – i dalje držali u visokim častima. Tomu svijetu Taik i Julie ne mogu biti ništa drugo nego „ustaški teroristi“.

Ali tako to formuliraju samo iščašeni diskutanti na internet-skim forumima. Vlastodršci i njihovi dizajneri javnoga mnijenja mnogo su lukaviji. Oni se, premda misle isto, oportuno prene-mažu. U ozračju nekakva općeg i nepristranog „ljudskoprav-izma“ oni pomno grade lažni dojam da su se načelno pretrgli „lobirajući“ za Taikovo pomilovanje. Tko se tu sve nije ogledao?! Od diplomatskih divova Mate Granića, Tonina Picule i Miomira Žužula do moralnih giganata hrvatskoga javnog života Žarka Puhovskoga, Zorana Pusića i Mirjane Krizmanić.

No, koliko god se oni prenemagali, nešto ih uvijek raskrinka. Tako Puhovski, Pusić i Krizmanić posve ozbiljno misle da bi Tai-kov javni angažman nakon njegova izlaska iz zatvora škodio Hr-vatskoj. Oni bi dakle američkoga uznika po povratku u Hrvatsku – zbog državnoga razloga – zatočili u kućnom pritvoru! A Mate Granić zamjerio je Tuđmanu što je u Daytonu nakon završetka

mirovnih sporazuma, kada mu je za mirotvorno držanje ponuđena nagrada, od Clintona tražio slobodu za Taika. Današnji predsjednik Društva hrvatskih lobista očito je iz toga zaključio da Tuđman nije imao državničkog formata.

Te su stvari, premda ih integracionisti ne mogu razumjeti, veličanstveno bjelodane. Taiku se ni u zatvoru, a kamoli izvan zatvora, ne može oduzeti bitna sloboda. A daytonska se zgoda prejasno ogleda u anegdoti o Diogenu i Aleksandru Velikom. Diogen, utjelovljeno siromaštvo, veli anegdota, sunčao se pred bačvom u kojoj je stanovao. Naišao Aleksandar, osvajač svijeta. Ganula ga Diogenova bijeda, pa mu obećao učiniti što god zatraži. Na to Diogen Aleksandru: „Skloni mi se sa sunca!“ Tako i Tuđman Clintonu.

I što sada? Hrvatska, ona koja hoće biti svoja, moli Boga da se obistini najava Thomasa Hutchinsona. U toj Hrvatskoj Taika čeka njegova Penelopa. A nema dvojbe da će Čovik, bez obzira na priče svjetske služinčadi, sam odlučivati što će kada, gdje i kako činiti.

19.07.2008.

BUDUĆNOST BIVŠIH

Prije četiri godine Sabor je na prijedlog Vlade Ive Sanadera donio zakon o pravima bivših državnih poglavara. Tim zakonom država svomu bivšem predsjedniku doživotno osigurava dolično opremljen ured, dva službenika, tjelesnoga stražara, vozača, automobil i neke druge pogodnosti. Zakonodavac je tako, po uzoru na druge države, htio omogućiti bivšemu državnom poglavaru da do kraja života autoritativno pokreće općekorisne inicijative. U tom smislu Ivo Sanader ovih dana već ozbiljno skrbi o budućnosti Stjepana Mesića. Na tu vijest nitko se nije osvrnuo, a ona, ne samo stoga što je riječ o novom trošku, svakako zavrjeđuje stanovitu pozornost.

U demokratskim državama ustavni je položaj državnoga poglavara vrlo različit. Ponegdje (kao u Sjedinjenim Američkim Državama) državni je poglavar ujedno šef izvršne vlasti. Drugdje (kao u Francuskoj Republici) on je najjača poluga vlasti. U naslovnim monarhijama (kao u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske) te u republikama s izrazito jakim položajem parlamenta i vlade (kao u Saveznoj Republici Njemačkoj) on je zapravo virtualni dionik realne vlasti. No državni je poglavar, bez obzira na te razlike, svugdje i svagda prije svega *figura symbolica*. On predstavlja zajednicu i utjelovljuje njezin sustav vrijednota.

Kako je to u nas? Svomu prvom predsjedniku Hrvatska je Ustavom dodijelila vrlo jak položaj. Njegovu vlast učvrstio je izravan izbor i mandat godinu dana duži od zastupničkoga. To rješenje nazivalo se tada „polupredsjedničkim sustavom“.

Ustavni položaj hrvatskoga državnog poglavara opravdavale su izvanredne okolnosti. Hrvatska se tada osamostaljivala u prenapetu miru. Srbija i Crna Gora pokušavale su, uz potporu tzv. međunarodne zajednice, spriječiti njezino osamostaljenje. Na poslijetku i oružanom silom. Razmjestaž Jugoslavenske na-

rodne armije (JNA) i zemljopisna rasprostranjenost srpske narodne manjine u Hrvatskoj obećavali su brz uspjeh. I doista, srpsko-crnogorske oružane snage zaposjele su za nekoliko mjeseci trećinu hrvatskoga državnog teritorija. Oružani otpor toj agresiji i okupaciji Hrvati su, očito po ruskom uzoru (*otečestvennaja vojna*), nazvali Domovinskim ratom. Naziv se opire hrvatskomu jezičnom osjećaju. Ali sadržajno je posve u redu. Ratovalo se u domovini za domovinu. Rat je počeo god. 1991. spontano, dragovoljački. U početku je bio vrlo kaotičan. No, završio je god. 1995. blistavom pobjedom izvrsno organizirane Hrvatske vojske. Slijedilo je razdoblje ni rata ni mira. Ono je potrajalo do god. 1998., kada su Baranja, istočna Slavonija i Srijem na miran način vraćeni u hrvatski ustavnopravni poredak.

Narodna žudnja za svojom državom glavna je značajka europske političke moderne. Ni u Hrvatskoj nije bilo drukčije. U posljednjih 200 godina Hrvati su svaki put kada je političko osvjedočenje njihovih vođa izviralo iz narodnih težnja pokušavali stvoriti svoju državu. Godine 1990. na to ih je potaknuo suverenizam dr. Franje Tuđmana, njihova prvog predsjednika. Pod njegovim vodstvom uspostavili su, obranili, izgradili i međunarodnopravno učvrstili nacionalnu državu hrvatskoga naroda – Republiku Hrvatsku. Koji se narod ne bi ponosio takvim uspjesima? Ali Hrvati se ne ponose. Oni se radije valjaju u glibu moralnoga osporavanja svega što su postigli. U prosincu 1999., u jeku predizborne kampanje, umro je Tuđman. Nacija je dostojno ispratila svoga državnog poglavara na Mirogoj. Nitko mu od svjetskih državnika, osim turskoga predsjednika, nije došao na pogreb. Zbog toga mu se ni lokalna ni državna vlast do dana današnjega nije usudila podignuti spomenik u Zagrebu.

Na parlamentarnim izborima 3. siječnja 2000. Ivica Račan i Dražen Budiša ponudili su biračima politiku „novoga smjera“. Nije se točno znalo što to znači. Ali „novo“ se doživljavalo kao „bolje“. Ono je zbog toga i pobijedilo. Malo zatim za državnoga je poglavara, da lakrdija bude potpuna, izabran Stjepan Mesić.

Svečanosti njegova ustoličenja pribivala je sva inozemna politička elita koja je bojkotirala Tuđmanov pogreb.

Bio je to nedvosmislen znak. No nitko ga se nije usudio tu mačiti. Ništa čudno. Osvrtati se u ono doba na Mesićevu suradnju s Udbom, Mesićevu osudu Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika god. 1967., Mesićevu i Manolićevu saborsku urotu protiv Tuđmana god. 1994., koja je trebala onemogućiti Bljesak i Oluju, značilo je manifestirati „desni“ revanšizam. To je bilo za svaku osudu. Takva ocjena opravdavala se nacionalnom pomirbom. Nije li, argumentiralo se, bivši robijaš Budiša pokazao pravi put? On je god. 1994. sudjelovao u Mesićevoj i Manolićevoj saborskoj uroti protiv Tuđmana, a god. 1998. sklopio je s reformiranim komunistima predizborni savez, koji ga je s Račanom i Mesićem doveo na vlast. U takvim je okolnostima, naravno, bio najveći zločin spominjati komunističke zločine.

Politika „novoga smjera“ vrlo se brzo iščahurila kao politika „staroga kursa“. Umjesto suverenizma, razboritosti i ponosa njezini su motori bili i ostali integracionizam, mahnitanje i sluganstvo. Pogonsko je gorivo nepresušno: laž, opsjena i prijevara. Oko te rešetke kristalizirao se sustav vrjednota koji sjajno utjelovljuje državni poglavar Stjepan Mesić. No, neka se portretiranjem toga pitoresknog lika slade njegovi hagiografi. Ovdje je dostatno spomenuti nekoliko pojedinosti.

Teško da bi itko mogao reći što Stjepan Mesić sam o sebi znači u hrvatskoj politici. Po onomu što čini moglo bi se zaključiti da ga bitno određuju drugi. Ponajprije njegov predsjednički prethodnik Tuđman. Mržnju prema tomu čovjeku Mesić i ne krije. Što je Tuđman gradio, on razgrađuje. God. 1997. i 1998. tajno je – kažu: iz vlastite pobude – svjedočio na Haaškome sudu kao zaštićeni svjedok Tužiteljstva u procesu protiv generala Tihomira Blaškića. Tamo je lažno optužio Hrvatsku da je izvršila oružanu agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Uspevši se na Pantovčak, odanle je veselo sotonizirao svoga predsjedničkog prethodnika, manipulirao državnim tajnama, nezakonito opskrbljivao dokumentima Tužiteljstvo Haaškoga

sudišta, prodavao Rusima sisačku Željezaru dok je bila u stečajju, protuustavno organizirao Zapadnobalkanski sastanak EU na vrhu 24. studenoga 2000. u Zagrebu, obvezao se na tom sastanku, zajedno s Ivicom Račanom, vratiti Hrvatsku na Zapadni Balkan – u „region“ iz kojega ju je istrгнуo Franjo Tuđman. Prošle godine likovao je gledajući kako Haaški sud kaznenim progonom novinara brani njegove davne laži od hrvatske javnosti. Ove godine silno ga je uzбудila i duboko uvrijedila izjava njemačkoga sudca, nakon osude Krunoslava Pratesa zbog ubojstva Stjepana Đurekovića, da su danas u Hrvatskoj na vlasti nekadašnji suradnici Udbe. No brzo se utješio kada je, komentirajući izlazak Zvonka Bušića iz zatvora, mogao reći da je njemu, hrvatskomu domoljubu Mesiću, godine 1971. škodilo to što je „terorist“ Bušić god. 1976. oteo američki zrakoplov! Sve u svemu, rekao bi Andrija Hebrang, Mesić sramoti instituciju Predsjednika Republike.

Moglo bi se pomisliti da ovako složen katalog Mesićevih političkih krjeposti traži očitovanje njegova skrbnika Ive Sanadera. Bože sačuvaj! Zna se što Sanader o tomu misli. On doduše povremeno ističe da je njegova politika nastavak Tuđmanove politike, a malo čudno govori o Mesiću. Veli, primjerice, da se s njim u svemu slaže, osim u onomu u čemu se ne slaže. No velike geste ne ostavljaju nikakvu sumnju. Nije li, ne tako davno, natjerao Vladimira Šeksa da u ime Sabora odlikuje svoga „Stevana“? A ni ova današnja skrb o budućemu bivšem državnom poglavaru nikako se ne smije tumačiti kao socijalno ganutljiv postupak. Ona prije svega svjedoči koliko su Sanaderu dragocjene Mesićeve općekorisne inicijative. I ne samo Sanaderu. Neke Mesićeve ideje nikoga u Hrvatskoj ne ostavljaju ravnodušnim. Na primjer: devalvacija kune bez obzira na valutnu klauzulu građanskih kredita; rusko-hrvatski projekt Družba Adria; protupožarni uzgoj koza, itd. Sve to ima svoje mjesto u čudnovatoj suvislosti hrvatskoga političkog kozmosa.

Uz proračunski trošak koji iziskuje zakon o pravima i povlasticama bivših državnih poglavara prijeporan je i zakonodavčev uzor. Iz toga prijepora izvire nekoliko nezaobilaznih

pitanja. Primjerice: Pripadaju li u drugim državama slična zakonska prava i povlastice svakomu bivšem državnom poglavaru? I onomu koji je, kao što reče Hebrang, osramotio instituciju Predsjednika Republike? I onomu koji je, dok je bio predsjednik, kršio Ustav? I onomu koji je u to vrijeme bio imun na kaznene prijave?

U nas se sve te dvojbe svode na pitanje svih pitanja: Hoće li Stjepan Mesić, kada više ne bude predsjednik Republike, biti dostupan hrvatskomu pravosuđu? Kako stvari sada stoje, mnogo je vjerojatnije da će mu Vladimir Šeks najavljenim promjenama Ustava osigurati doživotni mandat nepovrjedivosti.

30.07.2008.

GURANJE U ZAKON

Seljanin neki – pripovijeda Franz Kafka – naumio u Zakon. Pred njim se ispriječio čuvar vrata. Veli: „Ne može!“ Ali Seljanin je tvrdoglav, ne odustaje. Čuvar, koliko god je strog službenik, ljubazan je čovjek. Dopušta Seljaninu sjediti u predvorju Zakona. Seljanin sjedi i smišlja kako umilostiviti Čuvara. Promatra ga, razgovara s njim, obasipa ga darovima. Čuvar uredno prima darove, ali ne popušta. „Ja to“, veli, „uzimam samo da Ti ne bi mislio da si što propustio.“ Tako prolaze dani, tjedni, mjeseci, godine. Seljanin stari. Na samrtni gestom dozove Čuvara. „Pa, na ta vrata“, zamijeti jedva čujno, „sve te godine nitko nije ušao u Zakon?!“ Čuvar se uplaši da odgovor ne će stići samrtnika prije nego ode *ad patres*, brzo se nagne k njegovu uhu i vikne: „Točno. Vrata su bila namijenjena samo Tebi.“

Priča se u romanu katkada tumači kao prispodoba. Izvan romana djeluje apsurdno. Što u stvarnosti znači „ući u Zakon“? Ili „vrata Zakona“? Ali, koliko god je to apsurdno, u Hrvatskoj se – dakle, izvan romana – mistična priča o ulasku u Zakon realizira vulgarno, tj. doslovce, na svakom koraku. Vidjeli smo kako su se nedavno u Zakon ugurali homoseksualci.

Nije se tomu čuditi. To je nuždan posljedak procvata zakonodavne industrije. Hrvatski narodni zastupnici isporučuju Bruxellesu zakone kao nekoć Alija Sirotanović Beogradu ugljen. Svaka promućurnija šuša vidi u tomu sjajnu prigodu. Otuda silna stiska. Svatko hoće nešto ugurati u Zakon.

Ima u toj demokratskoj jagmi nešto epohalno. Hrvatska demokratska tranzicija kulturološki je duboko srodna s procvatom antičke demokracije.

Grčkim je pučanima u VI. i V. stoljeću pr. Krista za uspješno sudjelovanje u životu gradodržave trebala tzv. politička krjepost. Tu potrebu nastojali su zadovoljiti sofisti – putujući učitelji. Oni

su o sebi tvrdili da mogu „slabiji razlog činiti jačim“ (*ton hēttō logon kreittō poiein*), a građane su za novac poučavali u gramatici, logici i retorici. Povijest ih pamti po demokratizaciji znanja i relativizmu u etici. Među njima je, naravno, bilo varalica i opsjenara. Ti su barjaktari antičke demokracije riječima „sofist“ i „sofizam“ namrli njihova pejorativna značenja.

Slično je bilo u Hrvatskoj potkraj XX. stoljeća. Demokratske su elite bile neuke. Njihovoj nevolji doskočili su brojni praktični učitelji političke krjeposti. No, kapaciteti su vlasti u tom pogledu do dana današnjega ostali manjkavi. O tomu se jasno očitovala potpredsjednica Sanaderove Vlade Đurđa Adlešić. Ona je proljetos ustvrdila da Vlada bez profesionalnih lobista ne može do jeseni 2009. dovršiti pregovore o članstvu Hrvatske u Europskoj uniji. I najavila je donošenje zakona o lobiranju.

Na otvorena vrata odmah je pokucao dr. Mate Granić.

Taj svestrani liječnik iz Baške Vode – bivši dekan Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dugogodišnji potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova, čovjek koji je ponosno trpio da ga njemački ministar vanjskih poslova Klaus Kinkel tapša po ramenu i naziva „*mein Freund Mate*“, HDZ-ov kandidat za predsjednika Republike, Nacionalov kolumnist, predsjednik Demokratskoga centra, pravaški lobist u inozemstvu i savjetnik HSP-ova predsjednika mr. Ante Đapića, dekan privatne Visoke novinarske škole Ive Pukanića, itd., itd. – dakle, taj gigant hrvatskoga zdravstva, ter javnoga i političkoga života, osnovao je Hrvatsko društvo lobista i najavio da će do Nove godine lobiranje ugurati u Zakon.

Što je lobiranje? Hrvatski lobisti tvrde: To je anglosaska „politička krjepost“, bez koje se ne može zamisliti razvijena demokracija. Lobiranje je, vele, legalno i legitimno, registrirano i etički kodificirano u Sjedinjenim Američkim Državama, u Velikoj Britaniji, u Europskoj uniji. Gurajući je u hrvatski Zakon, oni prešućuju da se ta djelatnost nigdje u svijetu, pa ni ondje gdje je ozakonjena, ne smatra krjepošću. Kao ni bludničenje u državama u kojima legalno posluju „kuće radosti“. Lobiranje je i tamo samo eufemizam.

Etimologija riječi (*lobby* – engl.: hodnik, predvorje) neodoljivo podsjeća na Kafkinu priču. Lobiranje je doista slično Seljaninovu antišambriranju. Obojica, i lobist i Seljanin, nastoje korumpirati. Ali Seljanin pokušava umilostiviti neznana službenika, a lobist preko svojih „veza“ utječe na odluku vlasti. Seljanin radi za se, lobist za drugoga – za pojedinca, interesnu skupinu, korporaciju, državu. Seljanin je priprost i neuk čovjek. On pokušava korumpirati o svom trošku. Lobist je obrazovan i sofisticiran. On se, poput antičkoga sofista, hvasta da može slabiji razlog činiti jačim. Tako Davor Štern tvrdi da je hrvatsko lobiranje moglo promijeniti ishod irskoga referenduma o Lisabonskom ugovoru. Takva usluga, naravno, ne može biti jeftina. Ona mora biti primjereno plaćena. A što je primjereno, najbolje zna Miomir Žužul. On tvrdi da je lobiranje unosan posao. Lobist, veli, u Americi zaradi od 200.000 do 2.000.000 dolara godišnje. I svi se, valjda zbog toga, u Granićevoj visokoj školi političke krjeposti slažu da je lobiranje častan i legitiman posao.

I što sada? Većina se tih ljudi oko Granića obogatila u državnoj službi ili u sprezi s izvršnom vlašću. Oni će, kako sada stvari stoje, uz potporu iz Bruxellesa svoju opačinu ugurati u Zakon.

Kada se to dogodi, Hrvati će biti frustrirani, ali čudoredno rasterećeni. Pojmovi „lobi“, „lobiranje“, „lobist“ dobit će posve određeno značenje. Lobisti bi se tada u Hrvatskoj, poput sofista u Grčkoj, mogli pamtiti samo po prinosu kulturi: Mate Granić po jezikoslovnim inovacijama („bi dži pi“), Ivo Pukanić po visokom novinarstvu, Davor Štern po sviranju na balalajki, Miomir Žužul po opernim hodočašćima u Veronu, Ivo Sanader po tankočutnoj lirici (*Nenia Salonitana*).

Moguće je, dakako, i drugo, vedrije rješenje. Tu duhovnu sirotinju moglo bi, kao Čuvar Seljanina, predusresti Državno odvjetništvo. U njegovim ladicama ima dovoljno uporišta da se spriječi ulazak Hrvatskoga društva lobista i njegova predsjednika u Zakon. Treba samo – strogo, ali ljubazno – primijeniti Kazneni zakon Republike Hrvatske.

08.08.2008.

LIJEVI MARŠ

U Hrvatskoj se opet bije čudan boj. Kao u Kušanovu *Tornju*. U tom romanu svi političari vojuju protiv rasizma i apartheida. A tih pojava nema ni u tragovima. Dijalektički potkovanu pripovjedaču čini se da to baca ružnu sjenu na plemenitu borbu. Zato on, da bi viteškim bojovnicima priskrbio kakva-takva neprijatelj, žrtvuje sebe. Proglasi se rasistom i zagovornikom apartheida. Danas političari – ne u romanu, nego u zbilji – biju boj protiv fašizma. Stanje je kao u romanu: nema fašizma. Ali i drukčije nego u romanu: nema ni čovjeka koji bi se, poput Kušanova pripovjedača, žrtvovao da spasi čast borbe. Nitko se u Hrvatskoj danas ne smatra fašistom ili neofašistom. Štoviše – ni postfašistom.

To antifašističkim bojovnicima nije drago. Ali, ne smeta im. Kada su – uz pomoć Slavena Letice i Mate Granića – odviknuli Antu Đapića od „mjerjenja visine kukuruza“ po Slavoniji, oni su znali da je fašizmu u politici odzvonilo. A njima, vrsnim dijalektičarima, nije trebalo tumačiti da je antifašist bez fašista i fašizma fantomsko biće. Istina, bila ih je zbog toga u prvi mah spopala ontološka tjeskoba, ali brzo su se oporavili. Osokolio ih je biblijski napatuk: Tražite, i naći ćete! Najprije su fašiste i fašizam tražili u krilu Katoličke crkve i oko Bleiburga. Nalazi su bili nikakvi. No, medijska je halabuka uzorno ispunila prazninu. A onda je valjda sam Bog poslao Marka Perkovića Thompsona. Taj čovjek, kao i god. 1991., slavi Boga, obitelj, domovinu. Plaši četnike i ne da im u Čavoglave. Oko tih vrjednota na njegovim se koncertima okupi do 100.000 ljudi. A to, pogotovo ta masovnost, što je to ako nije – najčišći fašizam?!

Takav Thompsonov koncert na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu sablaznio je središnju vlast i oporbu, centrističku „desnicu“ i centrističku „ljevicu“. Osobito sablažnjiva bila je poruka

da su u Čavoglavama za dom spremni. „Desni“ predsjednik Vlade Sanader, koji se proslavio račanovskom formulom „Fašizam – ne; antifašizam – da!“, ocijenio je da je koncert škodio Hrvatskoj, a „lijevi“ bukači na radiju, na televiziji, na internetskim portalima i u novinama tako su se čvrsto svrstali da od njihova marša podrhtava cijela Lijepa Naša:

Tko to tamo desnom korača?

Lijeva!

Lijeva!

Lijeva!

Ta koračnica – vrti glavom jedan rusist – više ne odjekuje ni u Rusiji. Tamo su otkrili da je Majakovskij pisao i drukčiju poeziju. Na primjer poemu *O tomu*, u kojoj pjesnik, kao medvjed, luduje za Lili Brik. A ovi naši tamburaši hoće reći da smo mi Hrvati nacija razdrta po sredini, koja strastveno odbacuje svoju sad lijevu, sad desnu polovicu. Pod sličnim dojmom jedan novinski kolumnist strahuje od izbijanja građanskoga rata.

To su, naravno, besmislice. Ali nisu bezazlene. Javna priopćivala, koja služe sadašnjoj dvodiobi političkoga prostora, uporno ih ponavljaju u bezbrojnim varijacijama. Tako te budalaštine dobivaju privid smisla. Pa čak i nekakvu patinu mudrosti. Odatle onda na jednoj strani SDP-ov „lijevi“ poučak o antifašizmu, a na drugoj HDZ-ova „desna“ maksima o manjemu zlu kao političkomu dobru. Zbog toga treba pogledati što je to danas u Hrvatskoj lijevo, a što desno.

Da se vidi što je što, moraju se kako-tako odrediti pojmovi. Ne treba nadugo i naširoko razglabati. Za tu svrhu dostatno je napomenuti nekoliko banalnosti iz kulturne i političke povijesti.

„Lijevo“ i „desno“ izvorno su suodnosni prostorni pojmovi. Kao takvi, vrijednosno su neutralni („Lijevo je rijeka, desno šuma.“). No u društvu, kakvo god ono bilo, svaka stvar ima svoju vrijednost. Stoga ni prostornost ne može ostati vrijednosno neutralna. U tradicionalnom društvu „desno“ je u prenesenom značenju postalo dobro, a „lijevo“ loše („sjediti ob desnu Ocu“, „biti čija desna

ruka“; „nekakva lijeva marka“). Takvo vrjednovanje proizašlo je iz organske funkcionalnosti udova. Desnica obično radi, ratuje, potvrđuje dogovore. Ona simbolizira snagu, stalnost, čestitost, pouzdanost. Nasuprot tomu ljevica je obično slabija ruka. Ona niti kuje niti mačem vitla. Samo pomaže u radu i ratu. Kako je slaba, ne može biti pouzdana. Ljevica zbog toga ne potvrđuje dogovore.

Političko značenje pojmovi su „lijevo“ i „desno“ dobili tek na početku europske političke moderne (1789. – 1989.). U Zakonodavnoj skupštini revolucionarne Francuske sjedili su god. 1791. na desnoj strani umjereni rojalisti – žirondinci, a na lijevoj radikalni republikanci – jakobinci. Taj slučajni zastupnički raspored u Zakonodavnoj skupštini okvirno je odredio političko značenje pojmova „lijevo“ i „desno“. U tijeku dvaju stoljeća njihov se sadržaj pod utjecajem političkih pokreta i posebnih okolnosti u pojedinim zemljama drastično mijenjao. Unatoč tomu nekoliko čvrstih razlikovnih točaka pouzdano određuje što je politički lijevo, a što desno. U gospodarstvu ljevica zastupa intervencionizam, a desnica *laissez faire*; ljevica se zauzima za radničko samoupravljanje, desnica za poduzetništvo; ljevica zagovara jednakost dohodaka, desnica jednakost prilika; ljevica je sekularna, desnica religiozna; ljevica je inovativna, desnica konzervativna; ljevica drži da zakoni trebaju određivati kulturu, desnica smatra da kultura treba određivati zakone; ljevica je internacionalno, desnica nacionalno orijentirana. Demokratska ljevica i demokratska desnica razložnim međusobnim suprotstavljanjem podjednako služe dobrobiti svoje države i njezinih državljana.

Što je po tim mjerilima u Hrvatskoj lijevo, a što desno? Pitanje je neugodno. Ponajviše stoga što se odgovori ne mogu oprijeti ni o kakvu noviju tradiciju. U XIX. stoljeću i u prvoj polovici XX. stoljeća u Hrvatskoj je postojala demokratska i nedemokratska desnica. Demokratske ljevice nije bilo. Marksističko-lenjinistička ljevica pojavila se nakon Prvoga svjetskog rata. Ona nije bila hrvatska. Bila je jugoslavenska. Ta je totalitarna ljevica, potkraj Drugoga svjetskog rata, u poratnim odmazdama i za gotovo polustoljetne „diktature proletarijata“,

uz pomoć svojih južnoslavenskih i zapadnih saveznika potpuno istrijebila i demokratsku i nedemokratsku hrvatsku desnicu. Zbog toga je god. 1989./90., u „srednjoeuropsko proljeće naroda“, samo iz te ljevice moglo niknuti hrvatsko demokratsko višestranačje. Nije dakle nimalo čudno što se to višestranačje relativno brzo smežuralo u lažnu lijevo-desnu bipolarnost današnje hrvatske političke scene, kojom dominiraju SDP Zorana Milanovića i HDZ Ive Sanadera.

Zbog toga je tražiti bitne razlikovne točke između današnje hrvatske „ljevice“ i „desnice“ uzaludan posao. Koliko su te oznake u Hrvatskoj šuplje, pokazuje odgovor na puno lakša pitanja. Na primjer: Je li Mesićevo svjedočenje protiv Hrvatske u Haagu lijevi postupak, a Sanaderova hajka na generala Antu Gotovinu desna akcija? Je li Sanaderova koalicija s SDSS-om umjesto s HSP-om desni ustupak Bruxellesu, a Milanovićeva nazočnost 27. srpnja u Srbu lijeva potvrda ispravnosti toga ustupka? Je li SDP-ovo namigivanje HSP-u ljevičarenje, a HDZ-ova dodjela odličja Mesiću desničarenje? Je li Mesićev posjet Mongoliji na Dan pobjede lijeva, a Sanaderovo operno hodočašće u Veronu na Dan državnosti desna državnička gesta? Je li SDP-ovo zagovaranje prodaje Plive islandskomu Actavisu lijeva gospodarska nakana, a HDZ-ova prodaja Plive američkomu Barru desno gospodarsko ostvarenje? Je li SDP-ov klijentelizam lijeva, a HDZ-ov klijentelizam desna politička krjepost? I, napokon, je li Račanov i Sanaderov saborski Savez za Europu lijeva ili desna izdaja Hrvatske? Naravno, ništa od toga nije ni lijevo ni desno. Te oznake samo prikrivaju stvarnu političku podjelu: na jednoj strani globalistički integracionizam političkih elita, a na drugoj nacionalnodržavni suverenizam hrvatskoga puka.

To potvrđuje da Hrvati doduše jesu, kao što reče onaj rusist, „razdrta nacija“. Ali razdor ih ne dijeli popola. On ne teče po sredini, nego po elitističkomu rubu. Stoga je posve promašena ocjena da hrvatska nacija strastveno odbacuje svoju sad jednu, sad drugu polovicu. Tu ocjenu opovrgava ovogodišnji Dan pobjede. Integracionistička vlast nije u gradu Kninu

uspjela okupiti ni saborski Savez za Europu, a u selu Čavoglavama tiskalo se preko 100.000 suverenista. Zbog toga je jednako neutemeljen i strah da bubnjevi „lijevoga marša“ najavljuju građanski rat. Tko će ratovati? „Ljevica“ protiv „desnice“? Milanović, Mesić i Kajin protiv Sanadera, Stanimirovića i Pupovca? Ma haj'te spati, rekao bi zagrebački gradonačelnik Bandić, kaj vam pada na pamet?

Zakučastu hrvatsku lijevo-desnu dijalektiku bolje je od svih političkih analitičara prozreo sam život. Prije desetak godina neki je ugostiteljski poduzetnik uz cestu Zagreb – Zadar, malo prije Gračaca, bio otvorio dvije gostionice. Obje na istoj – lijevoj – strani. Jedna se zvala „Bistro Lijevo“, druga „Bistro Desno“. Nikomu nije smetalo to što su gostionice bile u vlasništvu istoga čovjeka. Niti je goste uznemirivalo to što je, ako su dolazili iz Zagreba, „Bistro Desno“, a ako su dolazili iz Zadra, „Bistro Lijevo“ bio na krivoj strani. Obje su gostionice sjajno poslovale. Kao SDP i HDZ. A onda je otvorena autocesta Zagreb – Zadar, život je gostionice zaobišao, i one su preko noći propale. To će se dogoditi i SDP-u i HDZ-u. Naravno, kada život izgradi novu duhovnu cestu.

22.08.2008.

ZDRAVLJE NACIJE

Kada je nakon izbora god. 2000. inaugurirana politika „novoga smjera“, ona je – u okviru detuđmanizacije – širom otvorila vrata istraživanju „tamne strane“ Domovinskoga rata. Učinila je to, po obrazloženju nove vlasti, radi zdravlja nacije.

Zdravlje pokreće nezdrave asocijacije. Uza nj odmah sine bolest. A kako nacija nije organsko biće, nego politička nadgradnja naroda, „zdravlje nacije“ priziva i takve asocijacije u kojima se zdravlje i bolest ne pojavljuju samo u pravom, nego i u prenesenom značenju.

Na izričaj „zdravlje nacije“ odmah se lijepe opća pitanja: Koliko nas ima? Koliko nas boluje? Zatim nasrću posebna: Koliko nas boluje od kojih bolesti? Koliko od neizlječivih (rak, AIDS)? Koliko od endemskih (nefritis u Posavini)? Koliko od posttraumatskoga stresa (PTSP)? Na njih se dovezuju srodna pitanja: Koliko nas je tjelesno zakinuto (od rođenja slijepi, gluhi)? Koliko ometeno u razvoju? Koliko nas je tjelesno oštećeno (u prometu, na radu, u ratu)? Koliko je među nama ovisnika (o alkoholu, opojnim drogama)? Koliko nas boluje od duševnih bolesti, itd., itd. – sve do pitanja: Koliko nas boluje od zdravlja (hipohondri)?

To su vrlo važna pitanja. No, pouzdanu sliku zdravstvenoga stanja nacije ne može dati samo bolesnička statistika. Stanje treba multidisciplinarno istražiti. Tako dobivena spoznaja bila bi zanimljiva i vrlo korisna zdravstvenoj politici.

Zdravlje nacije, u izvornom značenju, u Hrvatskoj je uglavnom u nadležnosti javnoga zdravstva. O zdravlju nacije u prenesenom, duhovnom značenju toga izričaja u prvih je deset godina uglavnom skrblila Katolička crkva. Godine 2000. nova je državna vlast podijelila resor. Sakralno područje ostavila je vjerskim zajednicama, a sekularno povjerila „zdravim snagama“ po-

litike „novoga smjera“. To stanje ostalo je, usprkos „lijevo-desnoj“ promjeni vlasti, gotovo devet godina nepromijenjeno.

Nadahnuće za rečeni obrat došlo je s najvišega mjesta. Novi je državni poglavar, netom što je ustoličen, na televiziji pokazao crni telefonski aparat iz predsjedničkog ureda i predstavio ga kao dokaz da su njegov prethodnik Franjo Tuđman i Slobodan Milošević bili desetak godina u stalnom kontaktu. Bila je to jeftina, ali moćna potpora imbecilnoj priči o Tuđmanovim vele-zločinima: o dogovorenom hrvatsko-srpskom ratu i prijateljskoj hrvatsko-srpskoj podjeli Bosne. Nakon prvih sprdnja s transkriptima Tuđmanovih razgovora, koji su bili klasificirani kao državne tajne, i vrapci su znali što je na Pantovčaku poželjno.

Hrvatsko društvo, koje je bilo netom izašlo iz obrambenoga rata i komunističkoga totalitarizma, nije tada moglo odbiti previšnju želju. To je dobro došlo zdravim snagama. One su od tada – u okviru „Tuđmanovih vele-zločina“ – na televiziji, u novinama, na radiju, na internetskim portalima, u publicistici, u književnosti, na filmu nesmetano ispriповijedale nepregledno mnoštvo gnusnih priča o Domovinskom ratu. Pripovjedači su hrvatske ratnike (osobito generala Gotovinu) prikazivali kao nečasne ljude ili ordinarne kriminalce. Ta gnusna epopeja (zbog pristojnosti ne spominjem imena rapsoda) i danas buja. Kako nije uspjela preodgojiti narod, ona će još neko vrijeme opterećivati državni proračun. No postigla je mnogo. Odvojila je – dođuše tamo gdje to i nije bilo osobito teško – rat od ratnika.

Danas je Domovinski rat svima u Hrvatskoj – osim poraženim Srbima – svetinja. Ali taj rat, u interpretaciji zdravih snaga, nisu vodili junaci. Vodili su ga – zločinci! Ako nisu umrli ili poginuli, oni su danas uglavnom zatočenici međunarodnoga ili hrvatskoga pravosuđa. Zbog toga časna državna vlast u Kninu ponosno slavi pobjedu Hrvatske vojske u Domovinskom ratu na pristojnoj udaljenosti od njezinih ratnih zapovjednika.

Priča je temeljito nevjerojatna. No, ima u njoj i zrnce istine. Gospoda sa zagrebačkih brda Pantovčaka i Griča doista se ponosno srame. To zvuči čudno, ali čudno nije. Oksimoron „ponosni sram“ prilično je rasprostranjen hrvatski endem. Možda i

neuništiv. On se rađa iz duha sluganstva i službouljudnosti, a obilno ga hrani humus povijesne nesreće. Sva dosadašnja nastojanja Hrvata da budu svoji na svomu žigosana su kao zločin. Jednom u ime Revolucije (1848./49.), drugi put u ime austrijskoga carsko-kraljevskog legitimizma (1871.), treći put u ime antihitlerovske koalicije i hrvatsko-srpskoga „bratstva i jedinstva“ (1945.). To se redovito događalo nakon poraza. Razumljivo. Pobjednici su tako svjetlali svoje pobjede. Ovaj put to se događa nakon pobjede. Hrvati sami ozloglašuju, zatvaraju, optužuju, osuđuju svoje ratnike. Tako se, obrazlažu službeni mudraci, štiti svetost Domovinskoga rata. Tu mudrost dosad je odbila cijela jedna brigada samoubojica. Ratnici su ostali vjerni svomu četverogodišnjem drugovanju sa smrću. Kada nisu vidjeli izlaza, radije su izabrali smrt nego život u beščašću.

Naravno, poetika gnusne epopeje nema razumijevanja za tankočutno shvaćanje časti. Zdrave snage uporno ponavljaju da je ulazak Hrvatske u Europsku uniju u okviru Zapadnoga Balkana strateški cilj državne politike. Za to je, vele, nužno zdravlje nacije. A duhovno – točnije: čudoredno – zdravlje nacije, bez kojega nema ulaska u Europsku uniju, Hrvati mogu steći samo tako da priznaju svoju zločinačku prošlost i drakonski kazne svoje zločine.

Zdrave snage izvikuju: Zločin je zločin. A zločin, neovisno o tomu tko ga je počinio, treba kazniti. Tko bi se tomu mogao protiviti? Ali, ne zavaravajmo se! To načelo ne vrijedi kod tih ljudi za sve zločine. Jesmo li čuli da oni traže kažnjavanje nekoliko stotina ubojstava počinjenih u okupiranim hrvatskim područjima pod upravom Ujedinjenih naroda? Nismo. Jesu li prosvjedovali kada je Jacques Paul Klein drastično reducirao hrvatski popis Srba osumnjičenih za ratne zločine? Nisu. Traže li da se osude i kazne komunistički zločini? Ne traže. Njima je dakle načelo „zločin je zločin“ prigodno sredstvo. Oni ga po-težu samo kada žele zabašuriti razliku između pravedna rata (*bellum justum*) i nepravedna rata (*bellum injustum*).

Ni zdravlje nije, kako se to čini zdravim snagama, posve jednostavna stvar. I ono je, da se izrazim njihovim žargonom, dija-

lektičko jedinstvo suprotnosti. Čistoća je, veli higijenska poslovice, pola zdravlja. Pučki dijalektičar vidi njezinu nedorečenost, pa odmah dodaje: A nečistoća druga polovica. Ta higijenska pošalica krvavo se realizirala u stjecanju kolektivnoga zdravlja u prenesenom značenju. Srbi su svojoj naciji priskrblivali zdravlje provodeći u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini onu gnusobu koja je nazvana „etničkim čišćenjem“, a gnusna se epopeja hrvatskih zdravih snaga predstavlja kao proizvod žudnje za prečistim zdravljem. Ona sili hrvatsku naciju na samoočišćenje kažnjavanjem ne samo počinjenih, nego i nepočinjenih zločina. Samo se tako može razumjeti vragolasta činjenica da su neki hrvatski Srbi, koje su po tvrdnjama zdravih snaga ubili hrvatski ratnici, danas živi i zdravi.

Vječna je šteta što je prečista koncepcija nacionalnoga zdravlja samo plemenita utopija. Kako li bi njezina primjena očistila od grijeha one europske nacije koje su, za razliku od hrvatske, stoljećima nekažnjeno žarile i palile izvan svojih granica! U oduševljenju tom mišlju na trenutak zaboravih svoje objekcije. Učini mi se da hrvatske zdrave snage samo boluju od zdravlja. I već htjedoh na njih svrnuti samilostan pogled, ali me od toga odvratila druga misao. – Posve krivo! – pomislih – Opo- vrgava te poetika gnusne epopeje.

Kada zdrave snage govore o čudorednoj čistoći i načinu kojim se do nje dolazi, one se redovito diče svojom obrazovnom prtljagom. U njoj osobito cijene poznavanje klasične baštine. No, nikada se u diskursu zdravih snaga ne dogodi da im preko ograde zubne preskoči latinska riječ „lustracija“ (*lustratio* – žrtveno očišćenje od grijeha), dočim je u njemu grčka riječ „katarza“ (*katharsis* – pročišćenje) zaigrana kao jare u Teokritovu gaju kada mu izbijaju rošćići.

Teško je reći što je tu posrijedi. Svakako bi, s obzirom na problematiku o kojoj je riječ, trebalo biti obratno. Lustracija je u suvremeni politički govor prodrila iz staroga rimskog vjerskog obreda. U naše doba provodi je na nov način – upravo radi čudorednoga zdravlja – postkomunistička Srednja Europa. Naprotiv tomu katarza je prilično neodređen pojam. Ona je u

današnji politički govor ušla iz Aristotelova spisa *O pjesničkomu umijeću*. Oko toga pojma i danas se lome koplja. Aristotel naime drži da je svrha tragedije izazvati, prikazujući vjerojatnu priču, strah (*fobos*) i samilost (*eleos*), te tako postići u gledatelju pročišćenje afekata (*katharsis tōn pathēmatōn*). Aristotel ne tumači kakvo pročišćenje ni kojih afekata. Poetičko utemeljenje gnusne epopeje mnogo je jednostavnije. Njemu ne treba vjerojatnost priče, a odbacuje i samilost. Za postizanje zdravlja nacije dostatni su strah i „čistka“.

– Čekajte! – reći će tkogod. – Zar je epopeja tragedija?! Ne, nije. Ali pojava gnusne epopeje svjedoči da su zdrave snage hrvatsku pobjedu u Domovinskom ratu doživjele kao tragediju. One, dakle, ne boluju od zdravlja. Katarza za kojom žudi njihova gnusna epopeja samo je ćudoredno zakrinkana prevencija lustracije.

31.08.2008.

STRKA OKO PANTOVČAKA

Što je to? – goneta kritički potrošač vijesti. – Godinu i pol dana prije predsjedničkih izbora zemlja se trese od kandidatske groznice. Nije to bez vraga! Ne kane valjda voditi tako dugu predizbornu kampanju? Ili je to samo zadnji trzaj „sezone kiselih krastavaca“? A moglo bi biti i nešto treće. Predsjednički izbori, gurnuti u žarište javnoga interesa, idealna su dimna zavjesa za sumnjivu trgovinu. Oni bi mogli sjajno zakriliti prodaju INA-e Madžarima. Mnogo bolje no što je operno hodočašće u Veronu zastrlo prodaju Plive Amerikancima. A opet, tko zna, možda su inženjeri liberalne demokracije doista procijenili da je vrijeme za odstrjel nepoželjnih predsjedničkih kandidata? Uostalom, brzo će se vidjeti što je posrijedi.

Priča je, u svakom slučaju, zanimljiva. Netom se pročulo da je netko za potrebe HDZ-a kupio Hrvatski list, taj je tjednik najednom, ni kriv ni dužan, postao podoban za citiranje. Njegova vijest da će se Miroslav Tuđman, na prijedlog Ivana Aralice, učlaniti u HDZ, ako ga ta stranka istakne kao svoga kandidata na predsjedničkim izborima – odjeknula je kao grom iz vedra neba. Osobit politički naboj dala joj je činjenica da Miroslav Tuđman nije bio u HDZ-u kada je predsjednik te stranke bio njegov otac, Franjo Tuđman. Nije dakle nimalo čudno što je vijest protutnjila kroz javna priopćivala i snažno potresla hrvatske elite.

Prvi se na tu vijest javno osvrnuo Andrija Hebrang. Valjda stoga što je on, s odobrenjem ili na zahtjev Ive Sanadera, u ime HDZ-a o tomu razgovarao s Aralicom. Hebrang drži da je Araličin prijedlog neprihvatljiv. Ne može se, veli on, nekome tko tek ulazi u stranku dati prednost pred ljudima koji u njoj marljivo rade dvadesetak godina. Sanader je odrješit: Nama ne treba gubitnik. Priča je pravocrtno štura. Stoga se, da je „ku-like-tulike“ zaplete, oglosio Ivan Jarnjak. On, ne bez užitka, iz-

vješćuje naciju kako se Miroslav Tuđman i sam nudio Sana-derovu HDZ-u.

Ne znamo (niti ćemo doznati) što je u tomu istina. Pogotovo ne znamo (niti ćemo doznati) cijelu istinu. To, dakako, nimalo ne smeta dizajnerima javnoga mnijenja. Oni su priči odmah dali šuplj naslov: Desnica u potrazi za predsjedničkim kandidatom.

Ostavimo li načas po strani Aralicu, Hebranga, Sanadera i Jarnjaka, ne možemo mimo pitanja: Po čemu to Miroslav Tuđman pripada desnici? Čovjek je rođen, odrastao i duhovno oblikovan u ljevičarskom ozračju. U osvit hrvatskoga višestranačja osnovao je s Antunom Vujićem Socijaldemokratsku stranku Hrvatske. O ideološkoj orijentaciji ponešto govori i dekor. U kampanji za parlamentarne izbore god. 2003. Miroslav Tuđman se predstavio biračima na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu uz treštanje tehno glazbe i kreacije go-go plesačica. Je li to desni dekor? A ni javno druženje sa Zdravkom Tomcem, što god tko mislio o tom čovjeku, ne može nikomu, pa ni Miroslavu Tuđmanu utisnuti desni žig.

Tu je dakle lijevo-desna shema (koja se najčešće popunjava ustašama i partizanima, fašistima i komunistima) posve neumjesna. Ona ništa ne otkriva. Ona, naprotiv – ne bez namjere – prikriva temeljnu političku podjelu u hrvatskomu društvu. Ta podjela više ne teče kao nekad pravocrtnim jazom između hrvatskih nacionalista i jugoslavenskih socijalista, između kršćanskih vjernika i komunističkih nevjernika. Nakon uspostave hrvatske države postupno se ocrtala nova temeljna politička podjela. Ona danas prigušeno žubori krivudavim koritom između suverenističke sirotinje i integracionističkih bogatuna.

Ljudi se stoga čude Ivanu Aralici. Nitko ne dvoji o čestitosti njegovih namjera. Ali, ako tko i proguta bajku o „kršćanskoj Europi“, teško će shvatiti zamisao o ulasku Miroslava Tuđmana u HDZ. Ne zna se što je svrha toga čina. Iskrena potpora Sana-derovu integracionizmu ili utilitarno oponašanje njegova bezobzirnog pragmatizma? Ako je posrijedi potpora integracionizmu, to bi bila samo kapitulacija suverenizma. Za takvu sramotu predsjednička bi kandidatura bila ne samo cinična, nego i previsoka

nagrada. Sanader i onako ima u HDZ-u previše takvih podupiratelja, a nitko od njih nije bez ambicija. Ako je posrijedi utilitarno oponašanje bezobzirnog pragmatizma, to bi bila prijevarena nakana motivirana državnim razlogom (*ratio reipublicae*). Motiv je vrijedan štovanja. No prijevarena bi ipak bila samo još jedna visoka podlost u hrvatskoj politici. Uostalom, zamisao je djetinjasta. Malo je vjerojatno da bi habitualni gospodin, kakav je Miroslav Tuđman, mogao u bezobzirnoj borbi za vlast preveslati ugur-suza, kakav je Sanader.

Bio je pravi teatarski užitek gledati kako se u tim besmislicama koprca Andrija Hebrang. To više što je on neobičnim shvaćanjem politike već stekao neprolaznu slavu. U Hrvatskomu je saboru hvalio kameleonstvo kao umijeće preživljavanja; tvrdio je da nikada ne laže, da samo ponekad ne govori istinu; donošenje Zakona o suzbijanju diskriminacije, koji homoseksualcima omogućuje posvajanje djece, komentirao je u „demokršćanskm duhu“: birajući između Europe i Crkve, morali smo izabrati Europu; svoju ideološku orijentaciju opisao je kratko i jezgrovito: imam čistu savjest i mirno spavam – uvijek na desnoj strani.

Taj „desni“ san očito nije samo lukrativan. On je i spasonosan. U nezgodnu času jednostavno preplavi lijevu javu. Da nije toga sna, ne bi se Hebrang onako osvrnuo na Araličin prijedlog u svezi s Miroslavom Tuđmanom. On bi zasigurno bio opazio da stranka može novaku, pa i nečlanu, dati prednost pred zaslužnim dugogodišnjim članovima. Možda se, samozatajno, ne bi sjetio prošlih predsjedničkih izbora, kada je Sanader umjesto popularna člana kandidirao nepopularnu članicu iako je ona imala upola kraću (HDZ-ovu) stranačku prošlost nego on. Ali njegovu budnomu oku sigurno ne bi promaknula prednost što ju je pred mnogim zaslužnim i barem jednako kompetentnim članovima dobio nečlan Dragan Primorac kada je prvi put imenovan ministrom. I mi danas ne bismo bili u nedoumici što to ovaj put čini vođa „desnice“ u lijevo-liberalnoj stranci: Laže li ili samo ne govori istinu?

Slavodobitnik dvojih parlamentarnih izbora Ivo Sanader mnogo je jednostavniji od Hebranga. Možda samo zbog toga što je njegov položaj jednostavniji. On je Araličin prijedlog jed-

nostavno odbio, proglasivši Miroslava Tuđmana gubitnikom. Miroslav Tuđman se čudi, ne shvaća kako on može biti gubitnik ako ništa nije izgubio, ako se nikada nije kandidirao na predsjedničkim izborima, itd. Logički je njegovo čuđenje duboko utemeljeno. A ni gubitnici nisu uvijek loš izbor. Zar je potkraj 1980-ih u Hrvatskoj bilo većega gubitnika od Franje Tuđmana?

Ipak, Sanader je u pravu. Njegova izjava da mu ne treba gubitnik nije samo nevino čedo primitivne dvočlane dobitničko-gubitničke dijalektike. Ona je osim toga implicitna formulacija temeljnoga načela amoralnog pragmatizma. Dobitak – kakav god, kakvim god sredstvima, pod kakvu god cijenu! Ocjena da je Miroslav Tuđman gubitnik logički je neodrživa. O tomu nema dvojbe. Ali ona je, na žalost, politički utemeljena. I to mnogo dublje no što se na prvi pogled čini. Tko ima na umu hajku na generala Gotovinu, odreknuće od isključivoga gospodarskog pojasa na Jadranu i veselu rasprodaju državnih tvrtka strancima, tomu je kristalno jasno da je Sanaderov dobitak Miroslava Tuđmana učinio gubitnikom. Nesreća je međutim mnogo veća. Nije gubitnik samo Miroslav Tuđman. Gubitnici su svi hrvatski državljani. I oni koji nisu i oni koji jesu glasovali za Sanadera. U konačnici i sam Sanader. Jer tko vodi i dobiva političku bitku za tuđinski probitak u svojoj domovini, od toga, premda se čini da nije tako, nema većega gubitnika.

Kada je Sanader raspirio novinarske spekulacije da će se on sam god. 2010. kandidirati za državnoga poglavara, tomu se odmah usprotivio Stjepan Mesić. Njegovi razlozi nisu ovaj put ni „lijevi“ ni „desni“. On drži da bi Sanaderov odlazak na Pantovčak ugrozio integracijski projekt saborskoga Saveza za Europu. To treba uzeti „sa znom soli“. Istina, nitko ne može s mjesta predsjednika Vlade tako bezobzirno kao Sanader gurati pauperiziranu Hrvatsku na Zapadni Balkan. Ali nitko niodakle ne može ni tako djelotvorno štiti Mesića od hrvatskoga pravosuđa kao Sanader s mjesta predsjednika Vlade. A sadašnji će gospodar Pantovčaka – ako se u međuvremenu reformator hrvatskoga Ustava Vladimir Šeks ne smiluje svomu „Stevanu“ i ne preinači dotični ustavni članak – ostati bez imuniteta nepovrjedivosti.

Nakon prošlih predsjedničkih izbora u vodstvu su HDZ-a neuspjeh Jadranke Kosor doživjeli kao „kiselo grožđe“. Obrazlagali su kako je zapravo dobro što gospođa Kosor nije pobijedila. Tvrdili su da bi njezina pobjeda silno škodila ugledu hrvatske demokracije u svijetu jer bi tada predsjednica Republike, predsjednik Sabora i predsjednik Vlade bili članovi iste stranke. Zasad nitko ne poteže taj argument. Stoga politički analitičari samo tragaju za motivima Sanaderove kandidature.

Glavni egzorcist hrvatske demokracije drži da Sanader traži utočište u vlasti jer – čisto statistički! – predviđa da će njegova stranka izgubiti sljedeće parlamentarne izbore. Drugi njuše težnju za apsolutnom vlašću. Upiru prstom na Putinov primjer u Rusiji. A kada Sanader nastoji ostaviti dojam da se povlači, nitko mu ne vjeruje. Zato nitko ne pita zbog čega se on koleba. Boji li se da bi ga HDZ mogao, kao prošli put Jadranku Kosor, ostaviti na cjedilu? Ili dvoji o biračima? Oni su doduše Hrvatskoj vojsci za vrhovnoga zapovjednika dvaput izabrali čovjeka koji ju je u Haagu optužio da je izvršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Ali to je slabo jamstvo da će joj treći put za vrhovnika izabrati čovjeka koji je progonom generala Gotovine zaslužio pohvale Carle del Ponte.

U općoj zbrci i strci oko Pantovčaka samo je kolumnist Večernjega lista, izraziti štovatelj Andrije Hebranga, ostao sabran. On je ozbiljno shvatio Sanaderovo uzmicanje, pa je u poželjni politički habitus budućega hrvatskog predsjednika ugradio malo razrožne, ali zanimljive crte. Hrvatski bi državni poglavar, drži taj umnik, trebao „podjednako baštiniti nacionalnu odlučnost Franje Tuđmana kao i vanjskopolitičku uspješnost Sanaderove politike“. To je malo previsoka formulacija. Zbog obzira prema prostodušnu čitatelju trebalo bi je ovako preoblikovati: Budući gospodar Pantovčaka trebao bi ono što desnicom unutra gradi ljevicom izvana razgrađivati.

Da se čovjek, rekao bi Matoš, prekriži lijevom nogom!

14.09.2008.

DŽAKULIN IZAZOV

Ovako je prije nekoliko dana u Senatu Sjedinjenih Američkih Država o Hrvatskoj svjedočio zamjenik državne tajnice Daniel Fried: "Općenito gledano, Hrvatska je ispunila kriterije [za članstvo u NATO-u] – na divljenja vrijedan način – kada se uzme u obzir cijeli sklop pitanja vezan uz nacionalizam i raspad Jugoslavije. Dio je vladajuće koalicije i stranka hrvatskih Srba. To je dobro. Povratak izbjeglica je u tijeku i razvija se dobro."

Njegovo svjedočanstvo žestoko je opovrgnuo predsjednik Srpskoga demokratskog foruma Veljko Džakula. On je u *Otvorenom pismu o položaju i statusu Srba u Hrvatskoj* upozorio na „težak položaj i status srpske zajednice u Hrvatskoj i njezinu društvenu marginalizaciju“.

Džakula tvrdi da hrvatski Srbi prolaze kroz jedno od najtežih iskustava u svojoj povijesti. Hrvati ih smatraju odgovornima za rat u Hrvatskoj. Izgubili su „historijske stečevine“, a nova manjinska prava vrlo teško ostvaruju. Krajevi u kojima žive opustošeni su i gospodarski zapostavljeni. Srbi su marginalizirani i isključeni iz mnogih sfera javnoga i društvenoga života, a nacionalni identitet više im je stigmatiziran, nego priznan. Njihova životna i statusna pitanja tek čekaju rješenje. To su prije svega: povratak izbjeglica, stambeno zbrinjavanje bivših nositelja starnarskih prava, obnova kuća, povrat uzurpiranoga poljoprivrednog zemljišta, priznavanje državljanstva, prava iz radnog odnosa i mirovinskog osiguranja, etnički pristrano pravosuđe, inflacija optužaba za ratne zločine, osobna sigurnost, sigurnost imovine, medijski i javni linč, govor mržnje, itd. Zatim slijede pitanja kulturne autonomije i identiteta: pravo na upotrebu srpskoga jezika, dvojezičnost, obrazovanje na srpskomu jeziku, zapošljavanje u javnim servisima i upravi, itd.

Tko govori istinu, Fried ili Džakula?

Tu treba biti oprezan. Fried je NATO-ov prokurator. On se „divi“ novcu i vojnomu osoblju kojim Hrvatska podupire NATO u Afganistanu. Džakula je abolirani odmetnik. On je od 1990. do 1995. gradio političku karijeru na oružanoj konfrontaciji srpske narodne manjine s hrvatskim narodom i njegovom državom. Zbog toga je suodgovoran za „težak položaj“ i „društvenu marginalizaciju“ te manjine. Danas Džakula hvali hrvatski Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Razumljivo. Taj mu zakon – kao i Vojislavu Stanimiroviću, Ratku Gajici, Radi Leskovcu i ostaloj družini iz SDS-a – omogućuje da opet gradi političku karijeru na konfrontaciji srpske narodne manjine s hrvatskom državom. Zbog toga je arbitrirati između Frieda i Džakule jalov posao. No, kontroverzija je dobar povod da se problem malo šire razmotri.

Ne tako davno bečki je dnevni list Kurier zabilježio izjavu Ive Sanadera: „Manjine su naše bogatstvo.“ Poruka je bila namijenjena Europskoj uniji. Ne znamo kako je tamo primljena. No snažno je odjeknula u Hrvatskoj. Prihvatili su je svi stranački, „neovisni“ i „manjinski“ zastupnici u Hrvatskomu saboru, a u službenoj javnosti zadobila je status neupitne državničke mudrosti. Džakula je u *Otvorenom pismu* zaziva kao „bogatstvo vlastite sredine“.

Sanader je za Kurier govorio kao predsjednik Vlade Republike Hrvatske. Ono „naše“ u njegovoj izjavi nije dakle ni plural veličanstva (*pluralis majestatis*) ni plural skromnosti (*pluralis modestiae*). Rečeno „bogatstvo“ on je nedvojbeno pripisao hrvatskomu narodu i njegovoj državi.

O kakvim je manjinama bila riječ? Sanader nije govorio o spolnim manjinama (pederi, lezbijke, biseksualci), o vjerskim manjinama (pravoslavci, grkokatolici, protestanti, muslimani), o profesionalnim manjinama (znanstvenici, umjetnici, političari, prostitutke). Govorio je o narodnim manjinama u Republici Hrvatskoj, nacionalnoj državi hrvatskoga naroda.

Tvrđnja da su narodne manjine bogatstvo nacionalne države zaslužuje sućutan podsmijeh. Zašto? Zato što je logički neodrživa. Iz nje nužno slijedi da su veće manjine veće bogatstvo.

Ako su pak veće manjine veće bogatstvo, najveće je bogatstvo najveća moguća narodna manjina, što će reći: ona manjina koja je neznatno manja od većine. To je očita besmislica.

Kada se primijeni na Hrvatsku, ta državnička mudrost implicira ocjenu: Srpska narodna manjina najveće je bogatstvo hrvatske nacionalne države. Zbog svega onoga što je srpska narodna manjina na kraju XX. stoljeća učinila hrvatskomu narodu i njegovoj državi ta ocjena nije samo pogrešna. Ona duboko vrijeđa hrvatski narod, a pogađa i lojalne pripadnike svih narodnih manjina u Hrvatskoj.

U demokratski uređenoj državi svi su državljani politički jednaki. Imaju jednake dužnosti i jednaka prava. Odluke donosi većina. Ona je pri tomu obzirna prema interesima manjine. A kada je riječ o narodnim manjinama u nacionalnoj državi, vlast štiti i njeguje njihove etničke, vjerske i kulturne posebnosti. Zauzvrat zahtijeva lojalnost državi. I nikomu ne dopušta da na konfrontiranju s državom gradi političku karijeru i getoizira svoje sunarodnjake.

Kako je to u Hrvatskoj? Dok je Hrvatska bila u Jugoslaviji, politički je govor razlikovao „narode“, „narodnosti“ i „nacije“. „Narodi“ su bili nosivi elementi države, dakle Južni Slaveni: Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci i Crnogorci. „Narodnosti“ su označivale pripadnike naroda koji su živjeli u drugim državama. „Narod“ i „narodnost“ bili su pozitivne vrjednote. „Nacija“ je bila ambivalentna. Kao povijesna pojava ona je bila negativna. Podsjećala je na negdašnju samobitnost narodā. To je djelovalo dezintegrativno. Kao komunistička utopija nacija je bila pozitivna. Bila je velikodržavni san: „Naši narodi i narodnosti“ stopt će se u jedan, jugoslavenski narod, a on će na podlozi zajedničkoga teritorija i zajedničke kulture prerasti u moćnu naciju. San je djelovao integrativno.

Vrijednosna raščlamba tih triju pojmova pokazuje da su komunistički ideolozi, iako to nisu izricali, znali nekoliko ključnih stvari: 1. da je teritorij anorganski, a narod organski supstrat nacije, 2. da je nacija, za razliku od naroda kao kulturne zajednice, politička zajednica na zasebnom teritoriju, 3. da nacija do-

vršuje svoj razvoj odbacivanjem tuđinske vladavine i uspostavljanjem svoje – nacionalne – države.

Stoga se iz današnje perspektive neki postupci onih jugoslavenskih pravnika koji su krojili prve zakone Republike Hrvatske doimlju kao subverzivno licemjerje. Oni su narodne manjine – kulturne, a ne političke zajednice – nazvali „nacionalnim manjinama“! Tako danas, po podacima Državnoga izbornog povjerenstva, u Hrvatskoj imamo 22 „nacionalne manjine“: srpsku, mađarsku, talijansku, češku, slovačku, austrijsku, bugarsku, njemačku, poljsku, romsku, rumunjsku, rusinsku, rusku, tursku, ukrajinsku, vlašku, židovsku, albansku, bošnjačku, crnogorsku, makedonsku i slovensku.

Dobro, reći će tko god, to bi mogao biti jezikoslovni problem. Ali zar nije u biti posve svejedno zovemo li nehrvate u Hrvatskoj narodnim ili nacionalnim manjinama? Opaska zvuči uvjerljivo. No tko samo načas svrne pogled na određenja tih pojmova, vidjet će da naš motiv nije jezično čistinstvo, nego upravo bitna razlika. Narodna i nacionalna manjina dijelovi su cjelina različitih od većine; narodna manjina dio je drugoga naroda, a nacionalna dio druge nacije.

Hrvatski Romi, Vlasi, Rusini dijelovi su drugih naroda. Oni su dakle narodne manjine u Hrvatskoj. Kako ne postoje političke zajednice koje bi na zasebnom teritoriju činile romsku, vlašku, rusinsku naciju – romska, vlaška, rusinska „nacionalna manjina“ u Hrvatskoj dijelovi su nacija koje ne postoje. Dakle, besmislica. A hrvatski Srbi, Talijani, Mađari? Oni su dijelovi srpskoga, talijanskoga, mađarskoga naroda. Zbog toga su srpska, talijanska, mađarska narodna manjina. Ali nisu dionici srpske, talijanske, mađarske političke zajednice na zasebnom teritoriju – Republike Srbije, Talijanske Republike, Republike Mađarske. Zbog toga nisu srpska, talijanska, mađarska nacionalna manjina. Oni se rađaju, žive i umiru u Hrvatskoj. Dionici su hrvatske političke zajednice – Republike Hrvatske. Zbog toga su, što god tko o tomu mislio, politički Hrvati.

Ali, može se prigovoriti, neki pripadnici narodnih manjina odbijaju biti politički Hrvati. To je koliko bjelodano toliko nebra-

njivo. Takvo stajalište hrane povlastice knezova „nacionalnih manjina“. Kada je prošle godine tadašnji SDP-ov zastupnik u Hrvatskomu saboru Mato Arlović, držeći da su svi hrvatski državljani politički Hrvati, izjavio da treba dokinuti XII. izbornu jedinicu, na njegovu su izjavu žestoko reagirali Furio Radin, zastupnik talijanske „nacionalne manjine“, i Milorad Pupovac, zastupnik srpske „nacionalne manjine“.

Radin je pitao Arlovićevu stranku misli li ona doista dokinuti tu izbornu jedinicu ili je to nastavak Arlovićeva „križarskog rata protiv nacionalnih manjina“. Dodao je da je neposredno biranje zastupnika „nacionalnih manjina“ jamstvo njihove autonomnosti u političkomu djelovanju. Pupovčeva reakcija bila je verbalno blaža. On je Arlovićevu izjavu ocijenio nekorektnom, neprimjerenom i neprihvatljivom. Obojica su međutim pozvala predsjednika SDP-a Zorana Milanovića da se očituje o tom pitanju. Odgovora nije bilo.

No, kada je Pupovac, javno razmišljajući o koalicijama nakon izbora, istaknuo SDSS-ov zahtjev za jedno ministarsko mjesto u budućoj vladi, dobio je – ne samo od SDP-a, nego i od HDZ-a – više nego jasan odgovor.

„Ne želimo ući u Vladu samo zato da bismo dobili jedno mjesto, nego kako bismo potvrdili da Srbi zajedno sa svim drugim građanima odlučuju o svojoj državi“, rekao je Pupovac. Potpora za takve političke ambicije odmah je stigla od Kolinde Grabar-Kitarović, potpredsjednice HDZ-a, i od Zorana Milanovića, predsjednika SDP-a.

„U ovome trenutku iz redova SDSS-a imamo članove Vlade, državne tajnike, pomoćnike ministara, a apsolutno smo otvoreni za daljnju suradnju. Vjerujem da SDSS i srpska zajednica u Hrvatskoj prepoznaju važnost izbora, koji trebaju osigurati pouzdanu politiku, bez stranputica i nesnalaženja“, rekla je potpredsjednica HDZ-a i zaključila da je pozicija SDSS-a u budućoj vladi stvar koalicijskih pregovora.

„I SDP je spreman otvoriti vrata SDSS-u“, rekao je Milanović, „jer se zalažemo za otvoreno društvo i otvorenu politiku.“ Dodao je da „to nije stvar matematike, nego principa i uvjere-

nja". I razjasnio: „SDSS je liberalno-socijaldemokratska stranka, i njihove su težnje potpuno legitimne i očekivane, a ministarsko mjesto stvar je ambicija gospode iz SDSS-a.“

Politička bijeda hrvatske nacionalne države pokazala se u punom sjaju nakon parlamentarnih izbora održanih 25. studenoga 2007. „Nacionalne manjine“ izabrale su – po posebnom izbornom zakonu, u zasebnoj izornoj jedinici – relativnom većinom glasova svojih 8 zakonski zajamčenih zastupnika.

Srbi su izabrali prvake SDSS-a Milorada Pupovca, Vojislava Stanimirovića i Ratka Gajicu. U izvješću DIP-a od 28. studenoga o privremenim izbornim rezultatima (www.izbori.hr) može se pročitati da je ukupni broj srpskih birača 189.977, da su glasovala 25.863 birača, da je valjanih glasačkih listića bilo 25.038. i da su od tih 25.038 glasova Pupovac, Stanimirović i Gajica zajedno dobili 38.227, a ostalih 17 kandidata – zajedno 22.879 glasova (sic!). Talijani su s 4.177 glasova izabrali Furija Radina; Mađari s 1.984 glasa Deneša Šoju; Albanci, Bošnjaci, Crnogorci, Makedonci i Slovenci s 1.348 glasova Šemsu Tankovića; Česi i Slovaci sa 684 glasa Zdenku Čunhil; Austrijanci, Bugari, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusini, Rusi, Turci, Ukrajinci, Vlasi i Židovi s 305 glasova Nazifa Memedija.

Stvar je vrlo zanimljiva. U demokratski uređenoj nacionalnoj državi hrvatskoga naroda neznatnim se brojem glasova u najviše zakonodavno tijelo zakonito biraju zastupnici koji su hrvatski državljani, ali odbijaju biti politički Hrvati. To se ne protivi samo demokratskomu načelu o jednakosti državljana, nego i zdravomu razumu.

Nejednakost državljana opravdava se tzv. „pozitivnom diskriminacijom“ manjina. Ali čime se opravdava jednakost zastupnika u Saboru? Što to legitimira zastupnike „nacionalnih manjina“, koje su onako izabrali politički nehrvati, da ravnopravno s političkim Hrvatima sudjeluju u donošenju hrvatskih zakona? Ili – još gore – čime se može opravdati mogućnost da pri određenom rasporedu snaga u Saboru politički nehrvati odlučuju kakva će biti vlast u hrvatskoj državi? Upravo je sablažnjiv primjer Nazifa Memedija. Toga je Roma (s 305 glasova) izabralo

12 „nacionalnih manjina“. A s njim je Ivo Sanader, okupljajući saborsku većinu, pred licem nacije svečano potpisao sporazum o koaliciji romske „nacionalne manjine“ (sic!) i HDZ-a.

Zastupnici su „nacionalnih manjina“ duboko svjesni svoga položaja. Njihov ulazak u Sabor podsjeća na negdašnje viriliste, tzv. divljake, u staleškomu Saboru. Virilisti su bili svjetovni velikaši (magnati) i visoki crkveni dostojanstvenici (prelati). Prvi su po rodu, a drugi po položaju, ne izlazeći na izbore, bili članovi Hrvatskoga sabora. Imali su pravo na osobni glas (*votum virile*) u oprjeci prema glasu zajednice (*votum curiatum*). Zastupnici „nacionalnih manjina“ svjesni su da njihova legalnost u Saboru izvire samo iz toga što odbijaju biti politički Hrvati. Zato su Radin i Pupovac onako žestoko reagirali na izjavu Mate Arlovića. Nasuprot zamisli o dokidanju XII. izborne jedinice knezovi su „nacionalnih manjina“ isticali da bi politički nehrvati na izborima u Hrvatskoj trebali imati dva glasa – osobni glas i glas zajednice. Tako bi (doduše ne u Saboru, nego u njegovu izboru) u pravima daleko nadmašili negdašnje viriliste.

Ljudi koji razabiru tu strahotu i znaju kamo to vodi srame se takvih rješenja. Osobito kada slušaju kako se hrvatski državni dužnosnici javno hvastaju da Hrvatska u zakonskoj regulativi statusa narodnih manjina nadvisuje europske standarde. Tako je nekako i Stjepan Mesić komentirao Džakulinu političku jadikovku, ne obzirući se na činjenicu da se Džakula u „Otvorenom pismu“ nije žalio na zakonsku regulativu. Ni Vladin odgovor nije bio bolji. Tamo su uglavnom ustrajavali na podatku da se u Hrvatsku vratilo više od 120.000, a ne, kako Džakula tvrdi, oko 60.000 srpskih izbjeglica.

Pitanje je međutim vrlo važno. Tko želi dobro Republici Hrvatskoj, podjednako želi dobro hrvatskomu narodu i narodnim manjinama u Hrvatskoj. To dobro politički je nedjeljivo. Stoga je pravi odgovor na Džakulin izazov promjena zakonske regulative koja uređuje prava narodnih manjina. U tomu Hrvatska ne smije ići ni iznad ni ispod europskih standarda. Zadrži li sadašnju zakonsku regulativu ili tu regulativu promijeni tako da ona opet nadvisuje ili pak više ne doseže europske standarde, ne će učiniti

ništa. Ostavit će – zakonit ili nezakonit – prostor za gradnju karijera na protivljenju političkomu hrvatstvu. Knezovi će narodnih manjina u tom prostoru živjeti kao protuhrvatsko visoko plemstvo. A ono će – kao i dosad – zbog osobnih interesa priječiti integraciju svojih narodnih manjina u hrvatsko društvo.

20.09.2008.

DJEVIČANSKA ZEMLJA

Evo ga, Ivo Banac, američki profesor povijesti Jugoistočne Europe, nije u Hrvatskoj samo sam svoj podstanar; on je ovdje i – burevjesnik! Šutnju, nemar i oguglalost na ugrozu općega dobra Banac tumači kao zatišje pred buru. Ljudi se čude, pitaju: Kako je to moguće?! A nemaju se čemu čuditi. Stvar je posve naravna. Letimičan pogled na dva kulturno-povijesna momenta potpuno rasvjetljuje rečeno trojstvo.

Dimitrija Demeter, pripremajući Hrvate za Proljeće narod , piše god. 1842. byronsku pjesan *Grobničko polje*. U njoj slavi legendarnu hrvatsku pobjedu nad Tatarima. Obrazovani Hrvati pamte tu pjesan po početnim stihovima: „Ja od Brente vidjeh obale zelene. / Čuh žuborit njene bistre vode.“ S njom, začudo, ne povezuju *Pjesmu Hrvata*. Vjerojatno stoga što je *Pjesma Hrvata* slavu stekla izvan pjesni, kao solo-popijevka Vatroslava Lisinskoga:

Prosto zrakom ptica leti,
Prosto gore zvijer prolazi,
A ja da se lanci speti
Dam tuđincu da me gazi?
    U smrt, u smrt, mili rode,
    Trh je život bez slobode.

(...)

Sam ću upalit krov nad glavom,
Pripravit si grob gorući,
Neg da tuđin mojim pravom
U mojoj se bani kući.
    U smrt, u smrt, mili rode,
    Trh je život bez slobode.

Odziv toj budnici bio je god. 1848./49. veličanstven. No Hrvatima je vojna pobjeda nad Madžarima donijela gorke plodove: Oktroirani ustav, deset godina Bachova apsolutizma i na poslijetku prisilni povratak u državnu zajednicu s Madžarima. Na prijelazu XIX. u XX. stoljeće stanje je u domovini Hrvat najbolje mogao opisati Demeterovim riječima: „(...) tuđin mojim pravom / U mojoj se bani kući“. Zbog toga Antun Gustav Matoš u pjesmi *Kod kuće* god. 1905. bugari:

Propali dvori – ko mjesec po danu!
Stid ih što ih ostavio sin
Oršićā hrabrih, starih Keglevića,
A kroz dvorski bršljan, rezedu i krin
Ceri se Jevrejnin.

Biti svoj, biti gospodar u svojoj kući – provodni je motiv hrvatskoga pjesništva, od „preporodnih“ do „proljećarskih“ budnica, od *Pjesme Hrvata* Dimitrije Demetera do *Tvoje zemlje* Drage Britvića:

To je tvoja zemlja,
tu sagradi dom,
tu je stari temelj,
tu na kršu tvom.

Tuđin i oluje
kidali su nju,
al' još uvijek tu je
sve dok mi smo tu.

Zatim se puna dva desetljeća činilo da je taj domoljubni motiv definitivno mrtav, sve dok nije ponovno oživio god. 1991. u *Vukovarskom arzuhalu* Antuna Šoljana:

Da u mojoj kući gost
hoće biti gospodar –

ne ide to, gospodo,
platit ćete Vukovar.

A onda, čim su Hrvati – nakon deset godina hrvanja – pravno i stvarno učvrstili svoju slobodu, državnu samostalnost i suverenost, njihove su elite opet zavoljele tuđina. Umjesto slobode, državne samostalnosti i suverenosti, one već osam-devet godina djelotvorno promiču, kako reče Noam Chomsky, *happy slavery* (sretno ropstvo). Rasprodaju tuđinu državno vlasništvo i zadužuju državu. Barjaktari su novoga doba Stjepan Mesić i Ivica Račan, Stjepan Mesić i Ivo Sanader. Narod, kao hipnotiziran, šuti i trpi. Povremeno prorogobore visoki dostojanstvenici Katoličke crkve. Mesić ih tuži papi da „previše hrvatuju“ ili da su „euroskeptični“. Račan se držao mudro. Nije se obzirao na Crkvu. Sanader se drži mudrije. Kada mu se učini zgodnim, nadari Crkvu s nekoliko desetaka milijuna kuna iz državnoga proračuna. Novo doba nema svojih pjesnika. Oni mu i ne trebaju. Njemu je dostatan Borislav Škegro.

– Pa to je potpuno ludo! – vrti glavom „globalno vudreni“ čitatelj. – Kakvo ga je sad spopalo estetiziranje?! To je hajka na strance! Zar smo mi Indijanci? Hoćemo li slijediti Moralesa i Cháveza? Ponovno izmišljati socijalizam? To su gluposti. Nama treba kapital! Domaći ili strani. Svejedno. Kapital nema nacionalnosti. Ako nemamo svoga – a nemamo ga – treba privući strani kapital. Samo izravna strana ulaganja, *greenfield* investicije, mogu pokrenuti hrvatsko gospodarstvo. A kapital – to je, dragi moj, plaha zvjerka. Zato ušutkaj pjesnike! Što će ti pjesnici u političkomu diskursu? To su – diverzanti! Osobito ona prva dvojica. Oni možda nisu idioti. Ali do srži su politički nekorektni. A ni kao ljudi nisu osobito čestiti. Demeter je etnički Grk. Tuđinac. A predstavlja se kao žestoki hrvatski ksenofob?! Matoš je dvostruko gori od njega. On je hrvatski nacionalist. A pristaje uz Židova Josipa Franka?! To ga, međutim, ne odvraća od antisemitskih invektiva. Ima li išta gnusnije od te polusrpske provale? A Matoš njome resi čarobni zagorski kraj – metaforu svoje nacionalističke duše?! Ej, mučni

malo glavom! Ali nije ni citiranje ksenofobnih, napose antisemitskih izgređa nevin posao...

Što sada? Treba li raspršivati tu maglu? Ne će od toga biti koristi, ali ružno bi se bilo ugnuti.

Nije objest stvorila Moralesa u Boliviji ni Cháveza u Venezueli. Stvorilo ih je, kako reče Chávez, 500 godina strpljivosti. Indijancima se danas u Južnoj Americi socijalizam čini rješeljivim njihovih nevolja. Mi smo kroz tu zabludu prošli. Stoga nitko pametan ne izmišlja ponovno socijalizam, niti će, s druge strane, itko pametan odbaciti socijalnu državu.

Priča je o kapitalu zanimljiva. Mnogo zanimljivija od omanjega Marxova *Kapitala*. Nekoć, dok su bili na strani rada, njegovi su sljedbenici – u duhu socijalističkoga internacionalizma – revno propovijedali da radnici nemaju domovine. Otkad su prešli na stranu kapitala, ti isti ljudi – u duhu kapitalističkoga globalizma – jednako gorljivo propovijedaju da kapital nema nacionalnosti. Kako su lagali tada, tako lažu i sada. Laž o radnicima raskrinkao je Domovinski rat u Hrvatskoj. Laž o kapitalu svakodnevno raskrinkavaju događaji u svijetu. Svatko se nastoji zaštititi od tuđina. Švicarci i Danci čuvaju svoj agrar, Francuzi paze da njihove strateške gospodarske grane ne prijeđu u inozemno vlasništvo, američke vlasti priječe prodaju američkih luka kineskomu kapitalu. A Hrvati ne smiju ni pomisliti na samozastitu. Naprotiv, oni trebaju – za volju „političke korektnosti“ – zaboraviti sve one ljude koji su u njima budili samosvijest i samopouzdanje, pa i pjevača Vicu Vukova, kao što su zaboravili pjesnika Dragu Britvića.

Vjeru u svoju volju i snagu trebali bi zamijeniti bajkom o dobrobiti stranoga kapitala. A tu bajku preziru i mala djeca. Samo se korumpirani političari prave da ne vide što nam donose inozemna „ulaganja u ledinu“ (*greenfield* investicije). Stranci grade trgovačke centre, koji prodaju inozemnu robu; podižu tvornice, kojima izručujemo pravno nezaštićenu radnu snagu; konstruiraju industrijske pogone, koji se ne obziru na zdravlje okoliša. Pa ipak, toga je razmjerno malo, svega 20-ak posto ukupnih inozemnih ulaganja. Hrvatska očito nije posve

„djevičanska zemlja“. U njoj su unosnija ulaganja u kupnju profitabilnih poduzeća i nekretnina. I, što je podjednako važno, druge su „djevičanske zemlje“ za „ulaganja u ledinu“ znatno pogodnije od Hrvatske.

A pjesnici? Nisu pjesnici samo „čuđenje u svijetu“. Svi su oni moralno nadmoćni današnjim političarima. Neki – kao Demeter i Matoš – i intuitivno i diskurzivno nadvisuju mnoge umnike kojima se divimo. Pripomena pak da su Demeter i Frank – onaj Grk, ovaj Židov – u Hrvatskoj tuđinci nije samo neistinita. Ona je i blesava. Demeter i Frank su, za razliku od narodnih zastupnika Milorada Pupovca i Furija Radina, i kulturno i politički Hrvati. Matoš se zbog toga raduje i hrvatskomu Grku i hrvatskomu Židovu. Njega boli činjenica da se iz hrvatskoga plemićkog gnijezda „kroz bršljan, rezedu i krin“ ceri – tuđin.

Sve to – i mnogo, mnogo više – zna profesor Ivo Banac. Stanodavac Ivo Banac svakako zna da podstanaru Ivi Bancu „pertla puca“ za opće dobro dok mu stanarinu plaća iz državnoga proračuna. A opet profesor Ivo Banac ne bi bio profesor povijesti na Yaleu kada ne bi pretpostavio da će podstanar Ivo Banac, ako mu se uskrate proračunska primanja, na tu bezobraštinu vlasti odgovoriti revolucionarnim nasiljem. I zato njegova šutnja – ispravno zaključuje burevjesnik Ivo Banac – nije mačji kašalj. Ona je zatišje pred buru. No te se bure ne treba plašiti sve dok Republiku Hrvatsku njezina vlast ne uvali u Europsku uniju.

29.09.2008.

DRŽAVNIČKA MJESEČINA

Čarobna je pojava državnički velesjaj. U Hrvatskoj ga oko sebe prosiplju predsjednik Republike i predsjednik Vlade. To je nešto poput mjesečine. No, kao što mjesečina, premda se po Mjeseću tako zove, nije Mjesečev sjaj, nego odbljesak sjaja kojim Sunce obasjava Mjesec, tako ni velesjaj hrvatskih državnika nije njihov sjaj. On je odbljesak sjaja kojim ih povremeno u inozemstvu obasja moćan strani državnik.

Nije to satirička burgija. To je oljuštena bit pojave. Sama pojava (breskva bez koštice) nije zbog toga manje zanosna. Naprotiv, ona je još zanosnija. Jer, ne živi čovjek o biti, nego o pojavi. Bit je samo vraška ješka. Ona mami radoznala čovjeka. Te on, kao gladan pas, lunja za pitanjem: Što je što?

Eto, primjera radi, raspra između Stjepana Mesića i Ive Sanadera o tomu tko je, Mesić ili Sanader, zaslužniji za ulazak Hrvatske u Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda. Što je to? To je u biti prijevor o pitanju: Tko je uspješniji lobist? Mesić lobira među „nesvrstanim“. Lobira „čarima Titove Jugoslavije“. I – navodno – ništa ne troši. Sanader lobira u Washingtonu i Bruxellesu. Lobira „čarima novoga HDZ-a“. I – navodno – mora debelo podmazivati. Ne može se pouzdano reći što je tu istina. Ne znamo ni kako tko lobira ni čiji su troškovi u inozemstvu manji, a čiji veći. No, nema nikakve dvojbe da je Sanader, kada se vratio iz New Yorka, očarao Hrvatsku, i to o njezinu trošku. HTV-ov Dnevnik Plus prelio je njegovim državničkim velesjajem cijelu zemlju. I teško bi se na toj mjesečini bio našao čovjek kojega nije do suza ganulo prisno prijateljstvo hrvatskoga predsjednika Vlade s G. W. Bushem i J. M. Barrosom. Onaj je Sanaderu – zamolivši ga „da to ne govori“ dok se ne dogodi – povjerio da će američki Senat ratificirati ulazak Hrvatske u NATO, a ovaj je – „veliki prijatelj

Hrvatske“ – preko Sanadera Hrvatima podgrijao nadu da će 2010. ući u Europsku uniju.

Kada u rujnu tako gledamo Sanadera, a znamo da ćemo u prosincu tako gledati Mesića, sjetimo se Mate Granića. I bude nam žao čovjeka. Kako je Usud nepravedan! Zašto je skršio toga izvrsnika? Prvu violinu lobističke struke u Hrvata? Zašto u tako groznim okolnostima? Zašto tako okrutno? Mogao ga je zaustaviti na tisuću načina. Svaki od tih načina bio bi manje bolan od noćnih skitnja po Mirogoju i pritvora u remetinačkomu zatvoru. Zašto je – da se izrazimo haaški – Usud toga čovjeka „prekomjerno granatirao“? To je bitno pitanje. No nitko to ne zna. Niti ima nade da će itko ikad doznati.

Takvo stanje stvari ne ohrabruje. Ali što je, tu je. Možemo samo opisivati strahote što ih sije lobistički sjaj. Ta mjesečina napada razum. Graniću je bila oduzela elementarni račun. Nesretnik je bio počeo govoriti o trima polovicama jednoga cijela („pola meni, pola tebi, pola Bagi“). To je smiješno, ali nije strašno. Može biti mnogo gore. Dogodi se da čovjeka posve obuzme luna. On tada postane bluna. Ili, ljepše rečeno, lunar. Pa sve osim mjesečine doživljuje kao besmislicu. Ne treba se dakle čuditi ako, kao „profesionalni desničar“ u austrijskom dnevnom listu, počne čipkastim glupostima i prozirnim lažima opravdavati naslov kolumne „Vrijeme apsurda“.

Lunar će, ne trepnuvši okom, reći: Budući hrvatski predsjednik trebao bi podjednako baštiniti „nacionalnu odlučnost Franje Tuđmana“ i „vanjskopolitičku uspješnost Sanaderove politike“. Takvi ljudi mogu se, po njegovu mišljenju, izbrojiti na prste jedne ruke. To su – osim Sanadera – Vladimir Šeks, Andrija Hebrang, Luka Bebić i Ivan Jarnjak. Argumentirat će ovako: „Samo su oni uspješno prošli obje faze HDZ-ove vlasti.“ Čipka se dakle kačka oko laži „Ti su ljudi desničari“, a škrobi se u laži „Politički su preživjeli u Sanaderovu HDZ-u jer su baštinili nacionalnu odlučnost Franje Tuđmana“. Tako kačkana i tako uškrobljena čipka brzo čvrzne. Ona na mjesečini postaje kremen tvrde vjere, iz kojega će lunar iskresati zaključak da je „kopernikanski obrat“ u HDZ-u bio vrhunaravan do-

gađaj. Štoviše, da ga je – s onoga svijeta – potaknuo sam Tuđman! U tomu će lunar naći potvrdu da heliocentrični integracionizam nije, kako tvrde bedaci, Sanaderovo kopile, nego zakonito dijete Tuđmanova geocentričnoga suverenizma. To stanje stvari na posljatku će se zbiti u učen izraz: Što je Ptolomej Koperniku, to je Tuđman Sanaderu.

Nije taj nauk bez ikakvih draži. Ples na užetu, kada se izvodi u ideološkim visinama, u najmanju je ruku uzbudljiva priredba. Paralogizmi su blistave – vedre i vesele – plesne figure. One razgaljuju dušu. Ali nisu one radi toga tu. Njihova je zadaća kristalizirati mjesecinu. Učiniti je opipljivom. Tuđmanova je „nacionalna odlučnost“ u plesnoj figuri ništavna stvar. Ona je tu samo da ovjeri Sanaderovu „vanjskopolitičku uspješnost“. I doista, Sanaderova je „vanjskopolitička uspješnost“ u zagrljaju Tuđmanove „nacionalne odlučnosti“ sigurna kao u krilu Abrahamovu.

Ali nije se dobro odviše pouzdavati u politički zagrljaj. Ne znamo i ne zanima nas kakav je on nekad bio. Danas takav zagrljaj općenito drži kao pas ježa. Nije drukčije ni u ovom slučaju. Čim popusti mjesecina, nečastivi zarezži: Čekaj malo, da vidimo što se to tu sklopčalo! Što je vanjska politika, a što njezina uspješnost?

To rezanje ne da čovjeku da se otme sebi. On počinje razmišljati svojom glavom. Politika je nastojanje oko općega dobra. Raditi o općemu dobru može se u državi i izvan države. Takav rad u državi naziva se unutarnjom, a izvan države vanjskom politikom. Unutarnja politika uređuje odnose među državljanima, vanjska odnose države s drugim državama. Osnovni su ciljevi i jedne i druge politike: učvršćivanje slobode, jačanje sigurnosti, povećavanje blagostanja. Razborita unutarnja politika temelji se na načelu pravednosti, a vanjska na načelu korisnosti. No, a što je uspješnost? Bez dvojbe osobina uspješnoga. Uspješno je pak ono što postiže uspjeh. A uspjeh je – ostvareni cilj.

Tko dođe dotle, toga salijeću pitanja: Kakvu korist Hrvatska može očekivati od ulaska u NATO? Ne će li Hrvati u tom savezu samo ratovati izvan domovine za tuđe interese? Kakva se korist očekuje od ulaska u EU? Hoće li Hrvati u toj zajednici, u

kojoj će činiti manje od jedan posto stanovništva, imati širu slobodu, jaču sigurnost, veće blagostanje nego u svojoj samostalnoj državi? Kakvu je korist Hrvatska ostvarila Sanaderovim lovom na generala Antu Gotovinu? Kakvu korist odustajanjem od ZERP-a? Što joj donosi prodaja Plive, Dukata, INA-e? Napuštanje brodogradnje? Ne će valjda biti da su to uspjesi (ostvareni ciljevi!) Sanaderove uspješne vanjske politike?

Tim i takvim pitanjima može se ugnuti samo čovjek kojemu je državnička mjesečina spržila mozak.

06.10.2008.

NIŠTA BEZ MI6

U međusobnim obračunima zločinačkih skupina često stradaju ljudi koji nemaju ništa s njihovim prijeporom. Tako je prije deset godina u pol bijela dana u središtu Zagreba, na ulici, ubijen Zoran Domini, a prije tjedan dana u pol bijela dana u središtu Zagreba, u stubištu zgrade u kojoj je stanovala, Ivana Hodak. Gospodin Domini poginuo je slučajno: kao prolaznik. Gospođica Hodak poginula je nimalo slučajno: kao kći odvjetnika Zvonimira Hodaka, koji brani umirovljenoga generala Vladimira Zagorca.

Obje su žrtve bile nedužne. Oba su ubojstva – zbog uzurpacije državnoga monopola na upotrebu sile – izazvala podjednako ogorčenje građana. Nakon prvoga ubojstva postavljalo se pitanje: Postoji li u Hrvatskoj zločinačka organizacija (kolokvijalno: mafija)? Vlast je odlučno odgovarala: Ne postoji. Tomu i sličnim pitanjima podmetala je nakanu da se Hrvatska prikaže svijetu kao zemlja u kojoj vladaju opća nesigurnost, nered i bezakonje. A onda, netom su austrijske vlasti izručile generala Zagorca, a hrvatske ga vlasti pod dojmivim sigurnosnim mjerama prepratile iz zagrebačke zračne luke u remetinečki zatvor, nepostojeća se zločinačka organizacija oglasila grozomornim zločinom.

Predstavnici hrvatske vlasti u taj su nesretni ponedjeljak uglavnom bili izvan Zagreba. Predsjednik Republike Stjepan Mesić bio je u francuskomu gradiću Evianu na svjetskoj konferenciji o politici. Predsjednik Vlade Ivo Sanader i njegova zamjenica Jadranka Kosor otvarali su u Osijeku i Puli „infrastrukturne objekte“. Potpredsjednica Vlade Đurđa Adlešić i ministar unutarnjih poslova Berislav Rončević bili su u Londonu, a državni odvjetnik Mladen Bajić i ravnatelj policije Marijan Benko u Sjedinjenim Američkim Državama. Očito se lobiralo

na svim stranama. Sanader je za ubojstvo doznao u zrakoplovu leteći iz Osijeka u Pulu. Vijest ga je potresla. No nije ga smela. Oko dva sata popodne u Puli nije mogao ništa određeno reći, a u Zagrebu je nakon pet-šest sati imao gotova rješenja.

Sanader je te večeri na tiskovnoj konferenciji objavio rat mafiji. Najavio je donošenje protumafijaškoga zakona i smjenu ljudi koje je dotad čvrsto branio kao profesionalce. HDZ-ovca Rončevića na mjestu ministra unutarnjih poslova zamijenit će Mešićev nestranački privrženik i ravnatelj Sigurnosno-obavještajne agencije (SOA) Tomislav Karamarko, a HDZ-ovku Anu Lovrin na mjestu ministra pravosuđa nestranački profesor Ivan Šimonović. Umjesto Marijana Benka ravnatelj će policije biti Vladimir Faber. Novi su ljudi, veli Sanader, vrhunski stručnjaci.

Novinari su pitali Sanadera: Kako to da objavljujete rat mafiji koja do maločas nije postojala? Zašto smjenjujete ljude kojima ste još prošli tjedan nepokolebljivo iskazivali povjerenje? No, nisu ih golicala nova personalna rješenja. A ta su rješenja – zbog brzine kojom je Sanader do njih došao – pobuđivala razumnu sumnju da su bila odavno pripremljena ili da ih je netko u zadnji čas izdiktirao. To više što je Sanader pokušao predusresti takve sumnje izjavljujući da sada nije važno je li tko nestranački čovjek ili član ove ili one stranke i je li ta stranka članica vladajuće koalicije. Slično misli i ministar Karamarko kada – inače ispravno – tvrdi da policiju treba depolitizirati.

Doista, razborit čovjek ne očekuje od policije i pravosuđa politiku. Od njih očekuje sigurnost i pravednost. Utoliko su Sanader i Karamarko u pravu kada drže da policiju i pravosuđe treba depolitizirati. Ali njima nije do toga. Depolitizacija politike i pravosuđa u njihovim je izjavama samo floskula koja opravdava imenovanje nestranačkih ljudi – Karamarka i Šimonovića – na političke dužnosti ministra unutarnjih poslova i ministra pravosuđa. Takva imenovanja, naravno, ne depolitiziraju ni policiju ni pravosuđe. Ona depolitiziraju – politiku! To je valjda svakomu jasno, jer ljudi koji nisu izabrani na izborima nemaju komu biti politički odgovorni. Oni mogu biti samo stručno i kazneno odgovorni.

Od ministra se u demokratskomu svijetu podjednako očekuje građanska čestitost, vjernost političkomu programu i poštivanje struke. Sve ostalo je nevažno.

Mi smo se ovih dana usredotočili samo na stručnost novoimenovanih ljudi. Sa svih strana, počevši od Sanadera, dolaze vrhunske ocjene. No, zanimljivo je da su se svi ti ljudi za dužnost na koju su sada imenovani osposobili na nekoj drugoj dužnosti. Karamarko je vrhunsku stručnost stekao kao ravnatelj Protuobavještajne agencije (POA). Agencija se proslavila god. 2005. ostvarenjem dvaju ciljeva („identificirati“ i „locirati“) britanskoga Akcijskog plana za uhićenje generala Ante Gotovine. Druga dva cilja („uhitati“ i „transferirati“) POA je zbog političke oportuniteti prepustila španjolskoj policiji. Šimonović je svoju stručnost stekao kao dužnosnik ministarstva vanjskih poslova, a Faber kao načelnik policijske uprave u Osijeku.

Nitko međutim ne postavlja nekoliko bitnih pitanja. Primjerice: Tko je, osim negdašnje jugoslavenske službe državne sigurnosti (Udbe), mogao u Hrvatskoj osnovati zločinačku organizaciju (mafiju)? Nije li upravo Karamarkova SOA (bivša POA) bila dužna obavijestiti policiju da se pobrine za sigurnost Zvonimira Hodaka i njegove obitelji? Što je, osim podaničke službouljudnosti, Šimonović mogao izbrusiti kod Granića i Picule? U čemu Karamarko vidi Faberovu vrhunsku stručnost? Ne bi li Faber, zbog ucjenjivanja Ane Marije Getoš, trebao završiti u zatvoru ili barem provesti ostatak života daleko od policijskih poslova? Je li Faber, kako ističu jedne novine, doista riješio desetak ubojstava osječkih Srba počinjenih u Domovinskomu ratu? Jesu li izrečene presude u slučaju „Selotejp“ i „Garaža“? Ili je proces Glavašu i drugima – među ostalim i zbog Faberovih „stručno“ prikupljenih i pretjerano „uvjerljivih“ dokaza – nedavno vraćen na početak?

Ta i takva pitanja raspršuju nadu da će nakon ovih personalnih promjena išta u policiji i pravosuđu krenuti nabolje. Ne krene li nagore, sve će ostati isto. Samo se golem dio moći, bez izborā, prevalio s jednoga brda na drugo, s Griča na Pantovčak.

Da, a što će biti s ubojicom Ivane Hodak? Malo je vjerojatno da će hrvatska SOA i policija toga zločinca uspjeti „identificirati, locirati, uhititi i transferirati“. Puno bi se više moglo očekivati kada bi britanska služba MI6 izradila akcijski plan za njegovo uhićenje. Ali, naravno, Britanci gledaju na hrvatski nacionalni interes iz rakursa svoje vanjske politike.

13.10.2008.

U NOĆI

Značajeva, značajeva nam treba! – vapio je potkraj XIX. stoljeća Ksaver Šandor Gjalski. Danas će malo tko, izvan konteksta, razumjeti njegov zaziv. Komu treba? Što treba? Roman *U noći* (1887.) ne ostavlja nikakve dvojbe o tomu. Treba hrvatskoj politici. A nazove li se „potrepština“ izvornim grčkim imenom, bit će odmah jasno i što joj treba. Treba joj: Karakterā, karakterā!

Nas zaokuplja prije svega pitanje: Što je značaj? I zatim: Ako je, kao što više Gjalski, hrvatska politika prije stotinjak godina oskudijevala u značajevima, je li ta oskudica u međuvremenu uklonjena ili je – budući da više nitko ne vapi za značajevima – ta potreba s kojega drugog razloga nestala?

To su ozbiljna pitanja. No ovdje nema smisla o njima općenito raspravljati. Ni o značaju kao skupu duševnih svojstava koja se dijelom nasljeđuju, dijelom stječu; ni o značaju kao osobini; ni o značaju kao naravi. Pogotovo nema smisla raspravljati o značaju u njegovim egzotičnim značenjima koja se danas u hrvatski jezik krijumčare iz engleske riječi *character* (znak, slovo).

Mi ćemo se, kao i K. Š. Gjalski, ograničiti na značaj u ćudoredno pozitivnom smislu te riječi. Značaj je tu: načelnost, poštenje, pouzdanost. Iz toga izviru izričaji: čvrst značaj, plemenit značaj. To ćudoredno značenje učvršćuju s druge strane, *e negativo*, izričaji koji izriču odsutnost značaja: beznačajan čovjek, beskarakteran čovjek.

Značaj, dakako, ne treba tražiti u samozvanom „cvijetu društva“, u „zlatnoj mladeži“, u skorojevičkom *jet-setu*, među „djecom slike svijeta“, nigdje gdje kraljuje *image*. Značaj živi drugdje. U ljudima koji rade, u ljudima koji stvaraju, u ljudima koje nevolja kali, u ljudima koji se habitualno uzdaju u Boga i u svoje snage. Dok se drži, društvo uvijek ima dostatan broj takvih ljudi. Kada mu takvi ponestanu, ono se raspada.

Ali značaj nemaju samo ljudi. Imaju ga i države. One, naravno, nemaju značaj u izvornomu obliku. Države posvajaju značaj svojih državnika. Hrvatska je tako u odsudnom času bila na duže vrijeme poprimila slobodarsku samosvijest Franje Tuđmana. No, njezin su značaj poslije izgrađivali drugi i drukčiji ljudi: Ivica Račan i Zlatko Tomčić, Ivo Sanader i Vladimir Šeks. Danas taj posao obavljaju Ivo Sanader i Luka Bebić. Ali nitko od tih ljudi nije tako presudno utjecao na oblikovanje značaja današnje hrvatske države kao Stjepan Mesić.

Već vidim kako se gdjekoji čitatelj mršti nad ovom zadnjom tvrdnjom. Ali neka pogleda u svoje srce. Nije li Stjepan Mesić, kao visoki državni dužnosnik, prije petnaestak godina u Australiji lansirao paradoksalnu tezu da je hrvatski narod dvaput pobijedio u Drugomu svjetskom ratu – prvi put 10. travnja 1941., drugi put 8. svibnja 1945.? I ne zbiva li se cijela ova žalosno-smiješna hrvatska drama nakon Domovinskoga rata u okviru koji je ocrtala ta paradoksalna teza?

U tom okviru sve je moguće i ništa nije zazorno (gnusno, odvratno). Moguće je lažno optužiti Hrvatsku za oružanu agresiju na Bosnu i Hercegovinu; moguće je predati akcije Bljesak i Oluju u nadležnost Međunarodnoga kaznenog sudišta za bivšu Jugoslaviju; moguće je pokušati darovati Sloveniji dio hrvatskoga državnog teritorija (akvatorija); moguće je s najvišega mjesta demonstrativno kršiti Ustav i besramno lagati; moguće je u oporbi braniti vojničku čast hrvatskih generala, a onda, kada se osvoji vlast, po receptu iz inozemstva, klevetnički narsnuti na građansku čast najsajnijega među generalima i na poslijetku ga „identificirati, locirati, uhitati i transferirati“ u Haag; moguće je u Saboru slaviti kameleonstvo kao umijeće političkoga preživljavanja; moguće je rasprodavati strancima sve što se prodati dade (banke, HT, turistički kapaciteti na Jadranu, trgovački prostor, Pliva, Dukat, INA); moguće je ujahati u ilirskoj odori bana Jelačića s liste Hrvatske stranke prava (HSP) u Hrvatski sabor i odmah se odreći te stranke za volju godišnjega prihoda od 250.000 kuna iz državnoga proračuna; moguće je prije izbora obećati koaliciju HSP-u, a nakon izbora sklopiti koa-

liciju s aboliranim četnicima iz SDSS-a (a da se predsjednik HSP-a zbog toga i ne uvrijedi); moguće je u državnoj službi steći golemo bogatstvo, a onda, na poziv iz Bruxellesa, objaviti rat korupciji, itd., itd. Sve je to moguće. I ništa nije zazorno, a kamoli kažnjivo.

To su neke značajke naše države. Njezin značaj bitno upotpunjuje šutnja puka i govor medija. Šutnja puka sama o sebi govori, a govor medija sjajno oprimjeruju ludosti dvojice kolumnista austrijskoga dnevnog lista u Hrvatskoj. Jedan od njih, negdašnji ministar financija, veliča prodaju banaka strancima kao mudar potez hrvatske državne politike, a drugi, „desni“ štovatelj kameleonstva, pokušava hrpom uskliknika uvjeriti Hrvate da je abolirani četnik Vojislav Stanimirović protiv volje predsjednika Vlade ugrabio dio hrvatske državne vlasti?! I to je moguće. I nije zazorno.

Čudno je samo što uz takve značajke naše države još nitko nije napisao nastavak romana *U noći* i zavapio: Značajeva, značajeva nam treba, više nego ikada!

20.10.2008.

U isti čas na istom mjestu od iste zločinačke ruke poginuli su prije četiri dana Ivo Pukanić i Niko Franjić. Ubojstva su uzdrmala državu. Političari, politički analitičari, novinari, policijski dužnosnici i drugi uglednici raspredaju o Pukaniću. Franjića malo tko spominje. Njegova smrt potresla je samo rodbinu i prijatelje. Hrvati, eto, ni u smrti nisu jednaki. Ne kao ljudi, kao građani. To mnogo govori o republikanstvu Republike Hrvatske.

Državni je vrh na ubojstva reagirao velikim gestama.

Predsjednik Republike Stjepan Mesić oglasio se priopćenjem koje dramatičnim slogom podsjeća na obraćanje Georgea W. Busha američkoj javnosti nakon 11. rujna 2001., kada su srušeni Blizanci, neboderi Svjetske trgovačke organizacije u New Yorku:

„Večerašnjim atentatom (...) terorizam je ušao na ulice glavnoga grada Republike Hrvatske.

Kriminalno podzemlje suočilo je pravnu državu i cijeli sustav s izazovom s kakvim se do sada nismo susreli. Svaki građanin Republike Hrvatske s pravom se večeras pita: tko je slijedeći?

(...) naše društvo mora biti jedinstveno. Pitanje s kojim se suočavamo jest: ili mi, ili oni, pri čemu 'mi' znači pravna država, funkcioniranje institucija sustava i sigurnost građana, a 'oni' – kriminalci, teroristi i mafijaši.“

Predsjednik Vlade Ivo Sanader, premda vidljivo prestrašen, prilično se dobro držao. On se na izvanrednoj tiskovnoj konferenciji junačio izjavom: „Ne ćemo dopustiti da Hrvatska postane Beirut. Na ovom slučaju rade najbolji hrvatski policajci. Ovo nije obračun samo s kriminalom, ovo je obračun s terorizmom.“

Vođa oporbe, SDP-ov predsjednik Zoran Milanović, prethodnoga je dana, potaknut nedavnim ubojstvom Ivane Hodak,

tražio da Sabor, zbog pitanja javne sigurnosti, predsjedniku Vlade izglasuje nepovjerenje. No Vladina je većina ostala postojana „kano klisurina“. Sutradan je Pukanićevo ubojstvo posve shrvalo Milanovića. Potresla ga je i neviđena sloga predsjednika Republike i predsjednika Vlade. Što je, u takvim okolnostima, mogao učiniti? Samo – poput Schillerova tiranina Dionizija na kraju balade *Jamstvo* – uputiti dvojici prijatelja molbu da on u njihovu antiterorističkom savezu bude treći. To je i učinio. Sigurnost, veli, nema cijene.

U strahu su velike oči. Ne treba dakle predsjednicima zamjeriti pretjeranu izražajnost. Istina, teško je to shvatiti. Čovjek se pita: Kako? Pa, do prije dva-tri tjedna nije u nas bilo ni mafije! A sada – najednom – ne samo te večeri, nego i sutradan, sa sjednice Vijeća nacionalne sigurnosti, predsjednik Republike i predsjednik Vlade složno objaviše da je Hrvatska ne samo zemlja mafije, nego i zemlja terorizma?! Doista čudno. No stvar su, kažu upućeni, razjasnila dva stručnjaka za ta i takva pitanja. Ivan je Zvonimir Čičak natuknuo da je Mesićeva i Sanaderova osobna sigurnost oslabila, a Damir je Kajin bez okolišanja u Saboru vikao da je ubojstvo Ivane Hodak – poruka Sanaderu, a ubojstvo Ive Pukanića – poruka Mesiću. Ta i takva tumačenja, valja priznati, mi obični ljudi ne razumijemo.

Mi dolično štujemo vlast i duboko razumijemo trenutna psihička stanja njezinih obnašatelja. Ali ne možemo zbog toga prihvatiti besmislice kao izraz razborita držanja.

Dvojicu predsjednika, koji najavljuju odlučni boj protiv mafije i terorizma, treba upozoriti da riječi „mafija“ i „terorizam“ imaju prilično određena značenja.

Mafija je kolokvijalan naziv za organizaciju osnovanu radi pribavljanja protuzakonita probitka. Ona se u svom djelovanju služi „vezama“, podmićivanjem, prijatnjom, zastrašivanjem, ubojstvom. Terorizam nije organizacija. Terorizam je način političke borbe. U biti: zastrašivanje radi utjecanja na političke procese.

Terorističko zastrašivanje doista se razlikuje od mafijaškoga. Ali ne onako, kako tvrdi Mesić: po tomu što se ono ne

obzire na stradavanje nedužnih ljudi. Te dvije vrste zastrašivanja jednako su ravnodušne prema vrijednosti tuđega života. One se uglavnom razlikuju po odnosu prema javnosti. Mafijaško je zastrašivanje konspirativno. Mafija nastoji da samo onaj koga zločin pogađa dozna tko je zločin izvršio. Nasuprot tomu terorističkoj organizaciji treba što veći publicitet. Teroristička organizacija želi da najšira javnost dozna za što se ona bori. I to upravo ona, a ne netko drugi. Razumljivo, ona samo tako može smisljeno utjecati na političke procese. Zbog toga teroristička organizacija redovito preuzima odgovornost za izvršeni zločin.

Nitko, koliko znamo, još nije objavio zašto su likvidirani Ivo Pukanić i Niko Franjić, niti je itko preuzeo odgovornost za taj zločin. Zbog toga je više nego pretjerana Mesićeva tvrdnja da je tim atentatom terorizam stupio na zagrebačke ulice. To je zasad gola laž.

Tvrdnja da je Pukanićevo i Franjićevo ubojstvo suočilo pravnu državu s izazovom s kakvim se ona dotad nije susrela – jednako je daleko od istine. Po čemu bi ta ubojstva bila veći izazov pravnoj državi nego ubojstvo Ivane Hodak? Nije li se i nakon njezina ubojstva svaki građanin Republike Hrvatske s pravom pitao: tko je slijedeći?

Treća točka Mesićeva priopćenja čudesan je zaključak iz tih dviju lažnih premisa. Njegovoj poeziji ravna je, po šupljini, samo Sanaderova prispodoba Hrvatske s Beirutom. Kao što je predsjednik Vlade, polazeći od istih premisa, usporedio etnički i vjerski gotovo homogenu europsku Hrvatsku s glavnim gradom deset puta manje, a etnički i vjerski izrazito heterogene azijske zemlje, tako je predsjednik Republike egzaltirano pozvao „naše društvo“ na jedinstvo, jer je ono, veli, suočeno s pitanjem: „ili mi, ili oni“. A, naravno, „mi“ smo – kao i Bushevo društvo nakon 11. rujna 2001. – pravna država, funkcioniranje institucija sustava i sigurnost građana, a „oni“ su – kriminalci, teroristi i mafijaši. Divno! Nevolja je samo u tomu što granica između „mi“ i „oni“ ne teče pokraj „našega društva“.

Sve u svemu, ta je poezija koliko krasna toliko i opasna. Krasna, jer poziva na red, rad i zakon. Opasna, jer umnožava stvari koje nemaju cijene. Dosad samo pristup Europskoj uniji nije imao cijene. Sada je, kako reče Milanović, nema ni sigurnost. A stvari koje nemaju cijene svagda se i svugdje plaćaju – slobodom.

27.10.2008.

Zadnji broj Nacionala (28. listopada 2008.) izvanredna je tiskovina kao i njezin povod – umorstvo Ive Pukanića i Nike Franjića.

U toj komemorativnoj publikaciji „neovisni“ se „news magazin“, okružen utjecajnim prijateljima – u rasponu od predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića preko Žarka Puhovskoga do bivšega veleposlanika SAD-a u Hrvatskoj Williama Montgomeryja – sjeća svoga suvlasnika, urednika i novinara Ive Pukanića i žalobno slavi njegovu hrabrost, njegovu odanost, njegovo poštenje i njegovo istraživačko novinarstvo.

Ništa neobično. Naprotiv, bilo bi i neobično i nedolično da je obred izostao. Da se iznenada ugasio moralistički oganj Srećka Jurdane; da uredništvo nije napisalo „tragediju medijskoga fakina“; da Mesić nije procvilio za „mangupskim načinom“ i „nemilosrdnim perom“ mrtvoga prijatelja; da Puhovski nije ispovjedio kako ga je s Pukanićem povezala ljubav prema istini; da Montgomery nije mjerodavno oplakao smrt najboljega istraživačkog novinara u regiji [Zapadnoga Balkana]... – kako bismo sve to podnijeli? Ne bi se dogodio smak svijeta, ali odani bi Nacionalovi čitatelji zasigurno bili frustrirani.

Ovako, i oni mogu, dolično štjući obred kao i mi, usmjeriti svoju pozornost na zanimljive pojedinosti u svezi s umorstvom.

Uredništvo drži da su tekstovi koje je Pukanić pisao ili objavljivao u Nacionalu razlogom njegova umorstva. Naričući za pokojnim šefom, Jurdana optužuje kolege iz drugih medija. Oni, veli, nisu u njemu vidjeli novinara niti su vjerovali da mu je ugrožen život. Njima je on bio nekakav sumnjivi lik kojega treba dezavuirati, ismijati, kompromitirati i po mogućnosti uništiti zajedno s njegovom obitelji i njegovim novinarskim projektom. Zbog toga su ga nakon prisilne hospitalizacije

njegove supruge i prvoga pokušaja njegova ubojstva izvrživali ruglu. Tu postavku potanko razrađuje Željko Rogošić u tekstu „Medijski masakr. Uvod u ubojstvo“. Članak je ilustriran fotografijama dvadesetak okrivljenika. Među njima su i tri bivša Nacionalova suradnika (Denis Latin, Ivan Zvonimir Čičak, Jasna Babić).

Doista, tekstovi objavljeni u Nacionalu mogli su potaknuti na umorstvo. No ne treba isključiti ni što god drugo. A sprdnja kolega iz drugih medija? Je li ta sumnjičavost i odbojnost prema „neovisnom news magazinu“ bezrazložna? Ne bih rekao. Riječ je o desetcima vrlo različitih ljudi. Prije će biti da postoji nekakav razlog. Mislim da ga treba tražiti u Nacionalovoj ekskluzivnoj „istraživačkoj suradnji“ s državnim vrhom, koji, uzgred budi rečeno, pokatkad besramno laže.

To, dakako, ne znači da su okrivljeni novinari privrženiji istini nego oni koji ih okrivljuju. Ne bih, primjerice, rekao da je Denisu Latinu, Ivanu Zvonimiru Čičku i Jasni Babić, za razliku od Srećka Jurdane, Berislava Jelinića i Željka Rogošića, istina draža od Mesića. Ne, to nikako! Među novinarima velikih medijskih kuća krjepost istinoljubivosti posve je ravnomjerno raspodijeljena. Svjetski je duh u tomu bio vrlo pravedan. Nikoga nije zakinuo. Hoću samo reći da se okrivljeni novinari vrlo dobro razumiju u tehnike medijskih manipulacija i da su – zbog lukrativnosti ekskluzivne „istraživačke suradnje“ s državnim vrhom – vjerojatno ljubomorni i zavidni. Ništa više.

Nacional je u svojih 13 godišta s različitih stajališta pisao o svemu i svačemu i objavljivao svašta. Najviše se pamte tekstovi o propasti Dubrovačke banke; transkripti razgovora iz Tuđmanova ureda klasificirani kao državne tajne; dokumenti o srpsko-crnogorskoj „duhanskoj mafiji“ i njezinoj povezanosti ne samo s Milom Đukanovićem, nego, preko Stanka Subotića, i sa Zoranom Đinđićem; dokumenti i članci o aktivnostima britanske tajne službe u Hrvatskoj; dokumenti o britanskomu Akcijskom planu za hvatanje odbjegloga generala Ante Gotovine i Pukačićev razgovor s generalom Antom Gotovinom vođen u jednom „većem gradu Europske unije“.

Uredništvo Nacionala ne suzdržava se od spekulacija o tomu tko je mogao likvidirati Pukanića i Franjića. Uostalom, ne suzdržavaju se ni drugi mediji. Tragajući za motivom zločina, svi žele usmjeriti istragu. Ponajprije Stjepan Mesić. On je, onako usput, javno poručio policiji da treba ispitati Pukanićevu suprugu Mirjanu. Na tom stajalištu ustrajava i uredništvo Nacionala, ali ne isključuje ni motive srpsko-crnogorske „duhanske mafije“ i pritvorenoga generala Vladimira Zagorca. Globus pri tomu ne preza ni od blasfemične fotomontaže u stilu Feral Tribunea.

No nikomu, pa ni uredništvu Nacionala, ne pada na pamet da bi ona tajna služba koju je žrtva nekoliko puta osramotila mogla imati dva motiva za zločin. Čudno, svi gledaju filmove o Jamesu Bondu, a nitko se ne usuđuje pomisliti da je možda umorstvo Ive Pukanića istodobno čin odmazde i korak u provedbi britanske vanjske politike, koja nastoji Hrvatsku strpati u – Balkan Express.

Zbog toga je ta komemorativna publikacija zrcalo u kojemu se vjerno ogleda ne samo Nacional, nego i cijeli hrvatski medijski krajolik.

03.11.2008.

VITEŠKO DOMOLJUBLJE

U nekim našim gradovima, kao u Sinju, viteštvo je dio visokoga folklor. Odatle se ono prelijeva u život ruralnoga okoliša. Tako seljani u sinjskomu kraju jedan drugoga posve ozbiljno umaču u viteštvo. Tamo će prolaznik zastati, nasloniti se na ogradu i pozdraviti kosca riječima: „Dobro jutro! Sustao, viteže?“ Kosac će prestati brusiti kosu, uljudno će odzdraviti, zaškiljiti u sunce i odvratiti: „A, još malo, pa ćemo u hlad.“

Takav prizor može čovjeka ganuti do suza. Groteska? Da, svakako. No ona je izraz duboke čežnje za životom u plemenitu i velikodušnu ozračju. U istini, ljepoti i dobroti. U bogoljublju, čovjekoljublju i domoljublju. Po uzoru na pretke koji su god. 1715., uz Božju pomoć, obranili svoj kršćanski dom i njegov sustav vrjednota od vojnički nadmoćnih Osmanovaca.

Ali ima i druga, urbana vrsta viteštva. Za razliku od ruralnoga, to je viteštvo protivno osjećaju za drugoga. Ono je izraz potrebe da se društvenim ugledom unaprijedi i zaštiti bezobzirno sebičan život. Ništa više.

U proljeće 1990. jedan se zagrebački doktor znanosti u kampanji za parlamentarne izbore biračima predstavio kao čovjek „iz Glavica, sela pitomoga,/ pokraj Sinja, grada viteškoga“. To je čudno odjeknulo. – Zaboga, „*dr. sci.*“, pa u desetercu, u stihu pučke epike?! – vrtjeli su glavom akademski kolege. No vrlo se brzo promijenio sustav društvenih vrjednota. Nakon izborā Lijepu je Našu, rekao bi Gilles Kepel, snašla *Božja odmazda* (1994.).

Buknulo je zapretano kršćanstvo. Ono je, kao nezaustavljiv požar, zahvatilo ateizirane dijelove nacije. Nedjeljom niste mogli od obraćenika ući u crkvu. Osobito su gorljivi bili intelektualni krugovi. Najednom je svatko, pa i najokorjeliji žrec jugoslavenškoga historijskog materijalizma, bio spreman promicati hrvatsko domoljublje, štiti kršćanske vrjednote i vojevati pod

starokršćanskim emblemom (IXΘΥΣ), ukratko – biti „Vitez od Ribe“!

Te promjene ogledaju se i u leksikografiji. Tako najnoviji rječnici pod natuknicom „vitez“ nižu značenja: 1. *hist.* – u Srednjemu vijeku konjanik (*eques, Ritter*), ratnik u službi vladara ili velikaša, pripadnik viteškoga staleža; 2. pripadnik viteškoga reda; 3. *met.* – a) hrabar ratnik; junak; b) ugladen, plemenit, velikodušan čovjek.

Kada se rečeno kršćansko viteštvo rasplamsalo, njegovi su svjetovni biskupi – ing. Hrvoje Šarinić i dr. Slaven Letica – odmah vidjeli i drugu stranu medalje. Oni su, kao svjetski ljudi, vrlo dobro znali da i „svete strasti“, ako se pravodobno ne obuzdaju, mogu postati razorne. Zato su, da otklone pogibelj, potaknuli osnivanje Reda predsjednikovih vitezova. To je strašno pogodilo neke ljude, ponajviše – doktore znanosti. Oni su naime uglavnom bili pekunijarno invalidni za visoki Šarinićev i Letičin red. No pamet se nije dala sputati. Hrvatski su vitezovi znanja, poglavito oni koji su službovali u diplomaciji, svoj moralni i intelektualni kapital stavljali u službu inozemnih redova.

I što bi od svega toga? A što bi bilo? Ništa. Kakvo kršćanstvo, takvo viteštvo. Sve se 3. siječnja 2000. ugasilo. Od tada se više nije čulo za Red predsjednikovih vitezova. Samo se, dok je harala najžešća „detudmanizacija“, mogla tu i tamo pročitati kakva invektiva.

Od svih hrvatskih vitezova iz toga doba preživio je, čini se, samo vitez Malteškoga reda Miomir Žužul.

To nevoljno stanje trajalo je punih osam i pol godina.

Može čovjek biti učen, ugladen, plemenit i velikodušan kao Josip Juraj Strossmayer; može biti pobožan poput sv. Leopolda Mandića; može biti hrabar kao Fran Krsto Frankopan ili Blago Zadro; može biti junak poput Mijata Tomića ili Petra Kružića; može u državnomu *businessu* biti nenadmašivo „diplomatičan“; može ludo voljeti proizvodnju čarapa i lijekova; može ljubiti operu i niskogradnju; može biti vitezom najuglednijega kršćanskog viteškog reda; ali što jest, jest: sva kultura, sve kršćan-

stvo, sve viteštvo cijeloga jednog naroda – prevelik je teret za jedna jedina pleća.

To je, čini se, uočio i Stjepan Mesić. On je – domoljuban, kakav već jest – očito zaključio da nevoljniku treba priskočiti u pomoć. Stoga se i sam prolijetos na Brijunima diskretno proglasio – Vitezom od Tužne Spodobe. Prva je dakle polovica ove godine hrvatskomu viteštvu bila sklona: udvostručila je njegovu snagu.

Kada smo već pomislili da će druga polovica godine biti u tom pogledu jalova, ona nas je iznenadila. Pet dana nakon ubojstva Ive Pukanića Ivo je Sanader hodočastio u Svetu Zemlju. Tamo je u Tel Avivu na međunarodnoj konferenciji „Novi svijet, novi mir“ popularizirao „antifašističke temelje moderne Hrvatske“ i promovirao novu paradigmu domoljublja koju je, po njegovim riječima, Hrvatska razvila u Domovinskomu ratu. Ta paradigma, rekao je, uključuje sve hrvatske građane, bez obzira na njihovo političko, vjersko ili etničko zaleđe. To novo domoljublje, precizirao je, mjeri se razinom poštovanja Ustava i vladavine prava.

U Hrvatskoj je Sanaderovo telavivsko predavanje odjeknulo različito. Jedan je komentator (M. Jajčinović), argumentirajući imenima Pavla Rittera Vitezovića, Dimitrije Demetera, Stanka Vraza, Vatroslava Lisinskoga, Petra Preradovića, Vladka Mačeka i Ivana Merza, upozorio da je to o čemu Sanader govori stara hrvatska paradigma. Tko odbija tu paradigmu domoljublja, najbolje se vidi u Vukovaru, Glini, Udbini i okolici Knina. Drugi je komentator (Ž. Puhovski) pozdravio takav govor u Tel Avivu, ali bi mu, veli, bilo draže da se tako govori u Hrvatskoj. „Novo domoljublje“ nazvao je „ustavnim patriotizmom“ i protumačio ga kao racionalnu ljubav prema domovini. Treći komentator (Nenad Zakošek) tvrdi da Sanader od dolaska na vlast promiče takvo domoljublje. Problem je, veli, što je stvarnost drukčija. Njega zabrinjava „tektonska, podzemna struja hrvatskoga nacionalizma“. Taj pučki nacionalizam potencijalno je, veli, nasilan i isključiv, a živi među nogometnim navijačima i ljubiteljima glazbe Marka Perkovića Thompsona.

Zanimljivo. Novo je domoljublje krasna stvar, a „ustavni patriotizam“ i „racionalna ljubav“ normalni su izričaji. Kao da ustav uređuje domovinu, a ne državu? Kao da ustav može zapovjediti ljubav? A „racionalna ljubav“? Što je to? Ne grana li se latinski *ratio* u hrvatski „razum“, „razlog“ i „račun“? Što bi dakle bila razumska, razložna, računaska ljubav – prema domovini? Samo korektan odnos prema zemlji u kojoj čovjek živi. Kao u braku iz računa.

„Ustavni patriotizam“ kao koncept domoljublja preporučivali su Nijemcima Dolf Sternberg i Jürgen Habermas, držeći da bi se nacija frustrirana emocionalnim domoljubljem mogla oporaviti na njegovu racionalnom nadomjestku. U Hrvatskoj – etnički, kulturno i vjerski gotovo homogenoj nacionalnoj državi – „ustavni“ je „patriotizam“ minimalistički koncept domoljublja za etničke nehrvate. On tim ljudima jamči sigurnost i pravnu jednakost s Hrvatima. Ali tko cijeloj naciji nameće „ustavni patriotizam“ kao domoljublje bez ljubavi, taj izaziva emocionalne poremećaje, od braniteljskih samoubojstava do divljanja na nogometnim utakmicama i nepriličnih povika na koncertima.

Sanader međutim misli da je „ustavni patriotizam“ visoki ideal i za etničke Hrvate. I nije daleko od istine kada je riječ o političkim elitama. One naime drže do Ustava i vladavine prava koliko i do lanjskoga snijega. No to je u Svetoj Zemlji zanemariva sitnica. Ona, naravno, nije mogla spriječiti jeruzalemskoga gradonačelnika Urija Lupolianskoga da Sanaderu dodijeli odličje: Najviši viteški red Jeruzalema.

11.11.2008.

SANADEROV NOS

Kada je, nakon ubojstva Ivane Hodak, Ivo Sanader predao ministarstvo unutarnjih poslova Tomislavu Karamarku, a ministarstvo pravosuđa Ivanu Šimonoviću, novi su ministri najavili politiku depolitizacije i profesionalizacije tih resora. Najava je očarala hrvatsku javnost. Ni bolna uspomena na Račanovu „depolitizaciju“ vojske i policije nije mogla raspršiti čaroliju. Novi ministri dočekani su s općim odobravanjem. Mediji su (ne samo bez razloga, nego i protiv razloga) euforično slavili ta imenovanja. Govorilo se o trijumfu struke nad politikom. U općoj razdraganosti nije bilo umjesno postavljati pitanja.

Ali neka su se pitanja sama od sebe nametala. Na primjer: Kakva depolitizacija? Nisu li ministarska mjesta politička mjesta? U kojim se to zemljama nestranački stručnjaci imenuju ministrima? Imaju li Karamarko i Šimonović političke sklonosti? Komu su skloniji, Mesiću ili Sanaderu? Ako su se kanili baviti politikom na državnoj razini, zašto se nisu kandidirali na parlamentarnim izborima? Jesu li uopće izašli na izbore? Ako jesu, za koju su opciju glasovali? Ako je važna struka, a nevažna politika, nisu li se još stručniji ministri mogli naći preko međunarodnoga natječaja? Ima li primjera da i drugdje demokratski predsjednik vlade više vjeruje tzv. stručnjacima nego ljudima s kojima je osvojio vlast? Na kraju krajeva, što je Sanadera moglo nagnati da navrat-nanos za ministra unutarnjih poslova prihvati Karamarka i – na njegov zahtjev – za ravnatelja policije Vladimira Fabera?

Neka od tih pitanja samo podsjećaju na ono što se općenito zna. Na druga, važnija pitanja uzalud ćemo tražiti odgovore. Ipak, premda su izgledi slabi, moguće je da se neki odgovori sami od sebe izlegu kada za to sazrije vrijeme.

A inkubacija je već počela. Znakovito: na dan kada je Vlada napokon službeno imenovala Fabera ravnateljem policije.

Ogorčen Faberovim izlaganjem na okruglom stolu Nacionalnoga odbora za praćenje pregovora s Europskom unijom, što ga je dan prije organizirala predsjednica odbora Vesna Pusić, Sanader mu je na početku Vladine sjednice natrljao nos. Rekao je u kameru da nije posao ravnatelja policije sudjelovati na okruglim stolovima, nego biti za radnim stolom i s policijom na ulici.

Okrutni postupak ružno je odjeknuo u javnosti. Za to se pobrinuo najbogatiji hrvatski novinar, onaj što se ne tako davno proslavio apokrifnim razgovorom s predsjednikom Vlade. On je odmah javnu grdnju proglasio velikom i posve iracionalnom političkom pogriješkom. Sanader je, veli, time umanjio autoritet ravnatelju policije; objavio da mu nisu važni rezultati rada, nego politička poslušnost; pomutio pozitivno ozračje što su ga, kada je riječ o borbi protiv kriminala, u javnosti stvorili Karamarko i Faber. Napadajući jednoga od glavnih boraca protiv mafije, i to zbog sudjelovanja na okruglom stolu, pobudio je u Bruxellesu sumnju da mu nije do dovršetka pregovora o hrvatskomu članstvu u Europskoj uniji. Tako je ujedno namignuo domaćemu podzemlju da su Faberove ovlasti upitne. Sve u svemu, zaključio je novinar, napadaj na Fabera velika je i nepotrebna pogriješka koja škodi Vladi, policiji i javnoj sigurnosti, a koristi samo organiziranom kriminalu. Šteta, umjesto da preuzme dio Karamarkova i Faberova sjaja, sada će i onako ne baš popularni Sanader biti još nepopularniji.

Ima tu nešto. Teško je, premda se o tomu ne govori, ne vidjeti snažnu potporu depolitizaciji politike i oduševljenje činjenicom da se dobar dio moći bez izborā prevalio s Griča na Pantovčak. No još je teže povjerovati da novinar, koji inače fiktivno razgovara s predsjednikom Vlade, ne vidi u njegovu stvarnom postupku znamenitu fiktivnu nosinu iako se ona u njemu posve jasno ocrta.

Sanader je naime prije mjesec dana objavio rat organiziranom kriminalu. Vojskovođama u tom ratu imenovao je Karamarka, Fabera i Šimonovića. Kada je rekao da više ne će trpjeti mafiju, nije, kao Ivić Pašalić god. 1997., govorio o mafiokraciji.

Ali napokon je priznao da mafija u Hrvatskoj postoji. Pri tomu se držao poput slavnoga nosonje u junačkoj komediji Edmonda Rostanda. Tamo se Cyrano de Bergerac sâm šali na račun svoje neobične obdarenosti, ali nikomu drugomu ne dopušta opasku o svomu nosu. Ako se tko drzne, on će toga izazvati na dvoboj i probosti „na kraju balade“.

Faber je dosad, govoreći o sigurnosti, visoko natkriljivao Sanadera. Mjesec dana posvuda je trubio strašnu priču. A onda ju je, dan prije svoga imenovanja, izložio na okruglomu stolu Nacionalnoga odbora za praćenje pregovora s Europskom unijom. Podsjetio je da smo u pet godina promijenili četiri ministra unutarnjih poslova. Natuknuo je da bi sljedeći Pedro mogao biti i on sam. Ali uvjeren je da u policiji treba mijenjati sustav, a ne ljude. Zgrozio se nad činjenicom da se od 1997. poricalo postojanje mafije i da su još ove godine iz vrha MUP-a stizale izjave da je Hrvatska jedna od najsigurnijih država. Zamatali smo, veli, smrdljiv proizvod u celofan i predstavljali ga kao odlično stanje. Zbog toga samo 25 posto hrvatskih građana vjeruje policiji. Policijsku represiju, po njegovu mišljenju, treba usmjeriti prema malobrojnim ljudima iz kriminalnog milieua, a ne maltretirati građane kao nakon ubojstva Ivane Hodak, kada je policija blokirala cijeli grad, legitimirala 2000 ljudi, pregledala 3000 automobila i paradirala s „dugim cijevima“ na ulicama a da nije znala koga traži.

To su teške optužbe. Nevolja je u tomu što se s njima ne možemo ne složiti i što ih Sanader ne može opovrgnuti.

A Faber? Što taj kuje? Teško je reći. Hoće li se povući ili će ići dalje, ovisit će, kao i uvijek kod ljudi toga kova, o okolnostima i odnosu snaga. Ako je suditi po iskustvu, ne će biti kao u slavnoj Rostandovoj drami. Niti će on koga niti će tko njega zbog opaske o nosu probosti na kraju balade.

18.11.2008.

NEUKUSNA BANANA

Riječi se čudno vriježe. Eto, primjera radi, banana! Portugalci su tu riječ posudili iz bantu-jezika bakongo i predali je ostalim zapadnim narodima. Ona je u početku označivala samo tropsku voćku i njezin plod. Zatim je – po sličnosti plodu – tako nazvana vrsta električnoga utikača i – po scenskom rekvizitu – vrsta egzotičnoga plesa.

Riječ „banana“ ulazila je, u tim značenjima, u širu hrvatsku jezičnu porabu usporedno s pojavljivanjem toga voća na tržištu. Ono je prvi put u znatnijim količinama dospjelo u Hrvatsku 60-ih godina XX. stoljeća. Bio je to plod nenovčane robne razmjene među „ne-svrstanim“: mi njima električne transformatore, oni nama banane. Ne znamo kakvi su bili transformatori. Banane su bile izvrsne. Cijena začudo nije bila previsoka. A nije se ni mijenjala. Kako se Jugoslavija bližila svomu kraju, tako se i opskrba raspadala. Ali u Hrvatskoj su se uvijek, pa i u doba najveće nestašice svega i svačega, barem u Slunju, mogle kupiti banane visoke kakvoće.

Nakon hrvatskoga državnog osamostaljenja odmah je uspostavljena izdašna opskrba pučanstva svakojakom inozemnom robom, među ostalim i bananama. Tržište zasićeno plodovima ugasilo je potrebu za njihovim imenom. Riječ „banana“ netragom je nestala iz javnih priopćivala. Prognana iz standardnoga govora, uvriježila se – naravno, u nepravom, prenesenom značenju – u športu i „šatri“. Tako banana u košarci označuje blokadu udarca protivničkog igrača visokim skokom i ispruženom rukom. A „šatra“ je govorni rezervat deklasiranih društvenih skupina. Tu luduje slikovita metaforika i ezoterična idiomatika. U takvim okolnostima banana se nikako nije mogla smežurati ili čak propasti. Ona je, naprotiv, zahvaljujući svomu obliku, upravo bujala. Postala je salonskom inačicom pučkoga imena muškog spolovila, koje inače služi i kao psovka ili kao niječnica. Tako su

nastali izričaji „zavući komu bananu“ (obljubiti koga), „banana-država“ (država koja služi strancima), „biti u banani“ (1. biti vrlo neraspoložen; 2. biti u vrlo tešku stanju). Ti su izričaji, kao drugostupanjanske metafore, „čiste“ inačice „nečistih“ pučkih frazema. Lako je to provjeriti. Treba samo zamijeniti ime egzotičnoga voća domaćom imenicom visoka naboja koja se smežurala na razinu psovke i negacije.

Prošli se tjedan „banana“ slavodobitno vratila u standardni govor hrvatskih medija. Točnije, vratio ju je filološki obrazovan poliglot, akademski gojenac Zorana Konstantinovića i sadašnji predsjednik hrvatske Vlade. Gospodin se inače proslavio kada je u pravopisnoj polemici, prije koju godinu, u Slobodnoj Dalmaciji sav svoj znanstveni i politički ugled uložio u obranu sastavljenoga pisanja niječnice „ne“ i nenaglašenih prezentskih oblika glagola „htjeti“ (ne ću, itd.). Prošli je tjedan, navodno, nagovarao predstavnike sindikata da se odreknu ugovorenoga povećanja plaća. Argumentirao je izjavom: „U banani smo.“

U javnosti je ta standardno neobična izjava nezgodno odjeknula. Građani, koji inače znaju da se svatko može „okliznuti na koru banane“, čudom su se čudili. Pitali su se: Kako to, u banani? Tko je u banani? Vlada? Država? Narod?

Mediji se nisu čudili. Nisu ni zamjerali. Samo je, koliko sam vidio i čuo, jedna gospođa od pera nešto natuknula o funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika. Drugi svećenici javne riječi nisu zapinjali za izričaj, a kamoli se nad njim sablaznili. To je u redu. Doista, ako nekoć nisu zamjerali današnjemu predsjedniku Države što „muze jarca u rešet“, zašto bi danas zamjerali predsjedniku Vlade što se pitoreskno nastoji snaći „u banani“?

“K vragu banane!“, rekao bi u pjesmi Henrija Salvadora otac Juanite Banane. Kupio bi gitaru i promijenio svoj život.

A mi? Svi mi odavno znamo u kakvu smo stanju. Znamo i zašto. Znamo zašto smo ostali bez banaka, bez Hrvatskoga telekoma, bez INA-e, bez Plive, bez Dukata, bez isključivoga gospodarskog pojasa na Jadranu; zašto nam je vanjski dug oko 37 milijarda eura; zašto uvozimo gotovo polovicu potrebnih poljoprivrednih proizvoda, a obrađujemo manje od polovice po-

ljoprivrednoga zemljišta. To su uglavnom plodovi centrifugalne državne politike Stjepana Mesića, Ivice Račana i Ive Sanadera.

No, to bi teško stanje ipak moglo izaći na dobro. Ako nam se zbog svjetske novčarske krize budu uskraćivali inozemni zajmovi, mi bismo se napokon mogli otrijezniti od infantilnih mitova o Europskoj uniji, o NATO-u, o skandinavizaciji Zapadnoga Balkana, o Srednjoeuropskom području slobodne trgovine u Jugoistočnoj Europi. Mogli bismo početi razborito organizirati svoju narodnu energiju i djelotvorno voljeti svoju državu. Ako se to dogodi, banane će u Hrvatskoj opet biti ono što izvorno jesu – ukusno voće.

25.11.2008.

VUČJA ŠTEDNJA

Ne, to ne može biti naravna ludost. Premda sam uvijek osjećao stanovitu odbojnost prema teorijama urote, odnedavno mi se – što dalje, to većma – čini da je gotovo sve što se puku priopćuje s pozicije moći plod nekakve urote.

Eto, do prije nepuna dva mjeseca aktualni je ministar financija Ivan Šuker na pasja preskakala hvalio postojanost i čvrstinu hrvatskoga financijskog sustava. Čovjek, reklo bi se, sjajno „prede“ (*spins*). Ali tko tu njegovu političku krjepost usporedi s istorodnom krjepošću negdašnjega ministra financija Borislava Škegre, taj će zasigurno pomisliti: Šukerovo vreteno i nije bogzna što.

Obojica su, i Škegro i Šuker, „osmanski“ Hrvati. U obojici ima južnjačkoga žara. Obojicu je – bilo u Partiji ili izvan Partije – očarala marksistička dijalektika. Za razliku od Škegre, Šuker se u šali javno distancirao od Herceg-Bosne. On je, kako reče, rođen u Livnu. Ali nije ni Hercegovac ni Bosanac. Hercegovac nije, jer nije nepošten; Bosanac nije, jer nije glup. Pričica djeluje kao nedužna dosjetka. Ali nije samo to. Ona je u biti vrlo nezgodna dijalektička burgija. S jedne strane učvršćuje neprijateljske stereotipe o Hrvatima u Bosni i Hercegovini, a s druge dokazuje da je pripovjedač, u smislu tih stereotipa, upravo ono što poriče: i Hercegovac i Bosanac. No, umiljati Šuker barem ne dijeli puku dijalektičke pljuske. On ne propovijeda, kao osorni Škegro, da su banke hrvatske iako su u stranom vlasništvu, jer posluju po hrvatskim zakonima, niti uvjerava puk da je bankarski sustav u Hrvatskoj, iako izvlači golemu dobit iz Hrvatske, otkad je prodan strancima, „hrvatskiji nego ikada prije“ i „razvojno usmjeren više nego ikada prije“. To nikako.

Ali stručne su priče dvojice ministara ipak samo u izvedbi različite. Nesklono je vrijeme stoga jednim udarcem prekinulo

obje. Službeni novčarsko-gospodarski optimizam u Hrvatskoj se iznenada rasprsnuo kao mjehur od sapunice. U zao čas. To se naime zbilo nekako u isto vrijeme kada se podjednako neočekivano rasplinuo osjećaj građanske sigurnosti. Zločinačko smaknuće Ivane Hodak (što se tumači kao poruka Ivi Sanaderu) i Ive Pukanića (što se tumači kao poruka Stjepanu Mesiću) popratile su posljedice svjetske novčarske krize. Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) i Hrvatske autoceste (HAC) nisu na inozemnom tržištu novca, unatoč državnim jamstvima, uspjele osigurati novac za projekte u brodogradnji i cestogradnji. Bili su to grozni znakovi. Oni su u državnoj vlasti izazvali paniku. A ta je panika u puku pobudila strah i tjeskobu.

Pogubni vrtlog, koji će, po svemu sudeći, dogodine zahvatiti Hrvatsku, najcrnje je oslikao Ljubo Jurčić. Dok su drugi stručnjaci nakon pesimističkoga obrata umjesto gospodarskoga rasta najavljivali pad robne proizvodnje i prometa, recesiju, Jurčić je upozoravao da prezaduženu zemlju, kakva je Hrvatska, u globalnoj recesiji može pogoditi zastoj robne proizvodnje i prometa – depresija.

Katastrofična predviđanja u prvi su mah djelovala blagotvorno. Najednom je ideološki unezvijereno hrvatsko društvo zagrijala razborita sloga. Medijski su „partizani“ i medijski „ustaše“ prekinuli paljbu. Vlada, poslodavci i sindikati samo što se nisu javno grlili i ljubili. Mesić je u Opatiji domoljubno predložio da se bankama u stranom vlasništvu, zbog teških vremena, onemoguću izvlačenje novca iz Hrvatske. Sanader je na to odvratio da on ne bi povlačio vruga za rep, ali da će učiniti sve što je u njegovoj moći. I predložio je – kao lijek protiv recesije – opću štednju.

Činilo se da smo spremni razborito organizirati svoju narodnu energiju i djelotvorno voljeti svoju državu.

A onda – kao da je vrag ušao u ljude! Socijalni se partneri posvadiše oko udjela u štednji. Medijski „ustaše“ zaprijetiše da će dignuti u zrak pulsku Arenu ako se Thompsonu ne dopusti da u njoj održi koncert. Medijski „partizani“ na to poručiliše da će zauzvat srušiti zagrebačku katedralu. No, sudeći po stilu i publici-

tetu, i jedni su se i drugi oglasili iz iste tvornice ružnih riječi kao i oni što Sanadera na Internetu kite nacističkim perjem. Priča međutim odviše smrdi po naftalinu. Stoga su je, kao na zapovijed, osuvremenili. Damir je Kajin u Saboru prosvu oveću količinu posve svježe mržnje, a Anto Nobile u srpskom tisku stručno ustvrdio da je hrvatska Oluja imala više bitnih elemenata koji se približuju genocidu nego srpsko-crnogorsko osvajanje Vukovara. Posve u skladu s tim stajalištem vrhovni je zapovjednik Hrvatske vojske Stjepan Mesić zamislio uskratu pogrebnih počasti hrvatskim braniteljima. Svoju zamisao uklopio je u Sanaderov program opće štednje. Pet je, veli Mesić, pogreba dnevno. A kad se zbroje vojnici sa svim počastima, pucanjima, dnevnicama, to je previše. Tu se, veli, može dosta uštedjeti.

Malo je ljudi koji se ne će zgroziti nad tim svinjarijama. Ali to nije dosta. Treba se upitati: Čemu ta proizvodnja i razvlačenje sramota po medijima? Previše je posve suvislih koincidencija a da bi se to moglo shvatiti kao spontana ludost. Da se vidi što je posrijedi, treba pročitati knjigu Davora Domazeta Loše *Strategija vučjeg čopora* ili *Tko je Hrvatsku pretvorio u veliko lovište* (Detecta, Zagreb, 2008.).

02.12.2008.

Prošli tjedan bio je vrlo dinamičan. No, uglavnom se sveo na sramoćenje i samosramoćenje Ive Sanadera.

Vladino natezanje sa sindikatima oko najavljene opće štednje; prodor virtualne zbilje u realnu zbilju u obliku internetskog umreživanja političkih nezadovoljnika; likovno izvrgavanje ruglu predsjednika Vlade i policijska represija; Milanovićeve i Sanaderova poetička kontroverzija oko simbola nacionalnoga socijalizma; Sanaderov odustanak od represije; javna isprika policijskoga ravnateljstva *Facebookovu* aktivistu; prosvjedi *facebookovaca* protiv „stezanja remena“; Sanaderov uzmak pred sindikatima; Šukerov odustanak od proračuna bez deficita – sve to i štošta drugo gotovo je posve zasjenilo dva pothvata Nadana Vidoševića.

A Vidošević nije bilo tko u Hrvatskoj. On je prije svega – bogat čovjek. U rujnu ove godine Stjepan ga je Mesić bio naciji preporučio za svoga nasljednika na dužnosti državnoga poglavara. Mnogi su, kada su to čuli, motiv tražili u zajedničkoj Mesićevoj i Vidoševićevoj ljubavi prema cementu (Našička cementara, Dalmacijacement). No, to je posve krivo.

Motiv je zasigurno politički. Treba podsjetiti da su Mesić i Vidošević i mimo ljubavi prema cementu srodne duše. Nije li Vidošević, HDZ-ov predsjednik Hrvatske gospodarske komore, u studenom 2000., uoči Zapadnobalkanskoga summita u Zagrebu, vodio nekoliko stotina hrvatskih gospodarstvenika u – Beograd? Ne vidi li Vidošević i danas napredak hrvatskoga gospodarstva u – Srbiji? Nije li Vidošević prije tjedan dana (1. prosinca 2008.) potpisao sporazum o suradnji Hrvatske gospodarske komore (HGK) i – Privredne komore Srbije (PKS)? A Mesić iz iskustva zna da Pantovčak nije samo zona osobne nepovrjedivosti. To je mjesto s kojega se i drugomu može osi-

gurati nekažnjivost. Zato ističe da bi njegov nasljednik trebao biti „predsjednik kontinuiteta“.

Vidošević je očito zaključio da je Sanader definitivno „u banani“. Stoga je, usuprot njegovu pozivu na skromnost, 3. prosinca 2008. održao u Komori tradicionalni predbožićni domjenak. Uzvanicima se obratio tvrdnjama da Hrvatska nije u krizi i da se štednjom ne može ništa postići. Dodao je, očito se obraćajući Mesiću, da Hrvatskoj više ne trebaju promjene. Na kraju je posredno odgovorio i na Sanaderovo retoričko pitanje: Zašto bi Tomislav Dragičević darivao Nadana Vidoševića i obratno? – Darovi su – rekao je – potrebni da ne bismo bili u grču – i podijelio ih uzvanicima.

To unezvijereno komešanje hrvatskih političkih elita na prvi se pogled čini neshvatljivim. Ali, promotri li se iz povijesne perspektive, ono je u svojoj matici posve logično.

Nakon sloma Ilirskoga pokreta god. 1849. đakovački je biskup Josip Juraj Strossmayer objavio da je njegov politički kredo i zadaća „jugoslavjana sdružiti se, složiti i ujediniti“. Kada je god. 1860. preuzeo vodstvo (ilirske) Narodne stranke, Strossmayer ju je pretvorio u (jugoslavensku) Narodnu stranku. Time je utemeljio centrifugalni smjer hrvatske politike.

Toj politici odlučno se suprotstavio Ante Starčević. On je, premda je u mladosti i sam bio ilirac, god. 1861. osnovao (hrvatsku) Stranku prava. Pozvavši se na povijesno državno pravo, Starčević je svojoj stranci kao glavni programski cilj odredio stvaranje samostalne hrvatske države. Time je utemeljio centripetalni smjer hrvatske politike.

Na protuslovlju Strossmayerova integracionizma i Starčevićeva suverenizma hrvatski se narod u XX. stoljeću razvio u „razdrtu naciju“. Razdor je nastao oko prevažnih stvari, oko narodne samobitnosti i državne samostalnosti. I da se nije oblikovao u sjeni totalitarnih ideologija, on bi zbog toga nužno imao totalitarna obilježja. Nije dakle nimalo čudno što je u Drugomu svjetskom ratu našao tragičan izraz u oprjeci: ustaše ↔ partizani.

Politički razdor oko temeljnih stvari iscrtao je u pamćenju hrvatskoga naroda krvavu ševuljicu („cik-cak“-crtu). Prete-

zala je sad jedna, sad druga struja: god. 1918. Strossmayerova; god. 1941. Starčevićeva; god. 1945. Strossmayerova; god. 1990. Starčevićeva. Kada je u Domovinskomu ratu (1991.-1995.), uz goleme ljudske i materijalne žrtve, pod vodstvom Franje Tuđmana ostvaren Starčevićev ideal, činilo se da je time zauvijek dokrajčeno kobno ševuljanje. Doista, što bi bilo normalnije nego da se nakon uspostave svoje države nacija, izmirena na centripetalnoj političkoj platformi, počne pravocrtno izgrađivati – kao slobodna, ravnopravna i solidarna zajednica?

Ali, ne! Netom što su Baranja, istočna Slavonija i Srijem vraćeni u hrvatski pravni sustav, centrifugalisti su opet živnuli. Vesna Pusić, predsjednica Hrvatske narodne stranke, tumačila je narodu da su Hrvati „iživili svoju nacionalnu državu“ i da je nastupilo „postnacionalno doba“, u kojemu je nacionalna država „suvišna, pa i suprotstavljena osnovnoj ideji integracija“. Nepun mjesec nakon Tuđmanove smrti – na izborima 3. siječnja 2000. – s tih je stajališta šesteročlana stranačka koalicija (SDP, HSLŠ, HSS, HNS, LS, IDS), predvođena reformiranim komunistima, na Tuđmanov „cik-“ docrtala svoj „-cak“! Planirani zaokret reklamirao se prije izbora kao politika „novoga smjera“. Nakon dolaska na vlast ta se apstrakcija konkretizirala kao „detuđmanizacija Hrvatske“. Što to znači? Novi predsjednik Države Stjepan Mesić i novi predsjednik Vlade Ivica Račan nisu ostavljali nikakve sumnje. Oni su se 24. studenoga 2000. – kršeći Ustav RH – na Zapadnobalkanskomu summitu EU u Zagrebu obvezali vratiti Hrvatsku na Zapadni Balkan.

Tu politiku nastavile su od god. 2004. i HDZ-ove Vlade. One su u zadnjih pet godina potpisale mnoštvo multilateralnih sporazuma s ostalim zemljama Zapadnoga Balkana, a njihov se predsjednik Ivo Sanader u Bruxellesu osobito diči time što je u hrvatsku državnu vlast kooptirao velikosrpske pobunjenike, uspostavio Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine u Jugoistočnoj Europi (tzv. Nova CEFTA-a) i politički institucionalizirao Zapadni Balkan poslavši Hidajeta Biščevića

u Sarajevo kao glavnoga tajnika Regionalnoga vijeća za suradnju u Jugoistočnoj Europi.

U Hrvatskoj je Zapadni Balkan donedavno bio nešto poput političke psovke. Kada ga nisu mogli izbjeći, novinari su ono „Zapadni“ pisali malim početnim slovom. Tako su sugerirali da je riječ ne samo o „nepristojnu“, nego i o neodređenu pojmu iako su znali da termin Zapadni Balkan u dokumentima EU označuje posve određeno područje: bivše jugoslavenske republike, osim Slovenije, i Albaniju. No odnedavno neki novinari odustaju od pravopisnoga šamanizma, a neki drugi, politički suptilniji, vjerno slijede osjećaj državnoga poglavara pa Zapadni Balkan, prevodeći Mesićev „*region*“ na hrvatski jezik, sve češće, od milja i milinja, nazivaju jednostavno – Regijom.

Kada je u ožujku 2007. predstavljen zapadnobalkanski sporazum o slobodnoj trgovini, na televiziji se ukazao Nadan Vidošević. On je, *lep kao greh*, naciji priopćio da je taj sporazum, kojemu se on donedavno protivio, nešto što vodi ravno u svijetlu budućnost. Pri tomu je argumentirao političkom vidovitšću Josipa Jurja Strossmayera i – kao prava luda nove HDZ-ove politike – brutalnim rječnikom neizravno, ali posve jasno formulirao naivnu imperijalnu misao koju đakovački biskup ni u snu ne bi izgovorio.

U strahu nisu samo velike oči. Ljudi znaju od straha i obnevidjeti. Počnu glavinjati. Pogledajte Mesića, Sanadera, Vidoševića i cijelo to društvo koje se u državnoj službi obogatilo! Oni danas ponovno guraju Hrvatsku u zajednicu sa Srbijom. Kao da ne vide da je i Crna Gora pobjegla iz te zajednice. Ma, ne! Vide oni, ali znaju da je Pantovčak kao zona nekažnjivosti za sve njih jednostavno premalen. Treba im i Dedinje.

09.12.2008.

LJUDSKI PRAVIZAM

Naš javni govor često se vrti oko dostojanstva. Govori se o dostojanstvu Domovinskoga rata, o dostojanstvenim prosvjedima, o crkvenim dostojanstvenicima, o životu dostojnu čovjeka, o dostojnu ispraćaju na vječni počinak. Ali, čini se, malo koga zanima kako stoji ta stvar. Nitko ne pita: Kako to da europska baština obiluje raspravama o ljudskom dostojanstvu, a nema ni jedne jedine rasprave o dostojanstvu životinje ili o dostojanstvu biljke? Zašto samo čovjek, u cijelom svijetu živih bića, ima dostojanstvo? Što je s drugim životinjama? Što je s biljkama? Odakle čovjeku ta isključiva odlika?

Takva su pitanja dugo bila posve neumjesna. Pitala su ono što je bilo očito. Danas su, čini se, smisljena. Zašto? Zato što vrijednost tih pitanja ovisi o shvaćanju svijeta. Mnogobožačkoj je grčko-rimskoj antici svijet bio vječan. Nestvoren, živ i božanstven. Tako govori glasoviti Heraklitov fragment pri početku i Pseudo-Aristotelov spis *O svijetu* pri kraju razdoblja. Čovjek je u tom svijetu samo najviše prirodno biće, ovisno o hirovima bogova. Jednobožačko judeokršćanstvo shvaća svijet posve drukčije. Njemu on nije vječan. Svijet je Božje djelo. Kako je postao, tako može i nestati. Stvaranje svijeta opisuje biblijska *Knjiga Postanka*. Bog je svoje djelo dovršio stvaranjem čovjeka. Stvorio ga je na svoju sliku – kao biće slobode. Dao mu je slobodnu volju i svijet u koncesiju. Tako je utemeljeno partnerstvo Čovjeka i Boga. Ono odlikuje čovjeka među živim bićima. Ljudsko je dostojanstvo samo u tomu, ni u čemu drugomu. Izvan partnerstva s Bogom čovjek je dio prirodnoga svijeta. Tu nema dostojanstva. Ni prava. Taj se svijet iscrpljuje u načelu: Tko jači, taj kvači.

Na prvi se pogled čini da je europska politička moderna plod čovjekova otpadništva od Boga. Novovjekovna filozofija i znanost doista su korjenito „obesvećivale“ (sekularizirale) svijet.

One su, u skladu s time, i ljudske prilike nastojale urediti na prirodnoj osnovi, izvan partnerstva s Bogom. Pokazuju to teorije prirodnoga prava, društvenoga ugovora, revolucije. No unatoč tomu najvrjednija stečevina europske političke moderne, koncept ljudskih i građanskih prava, u konačnici je ipak samo posvjetovljenje kršćanskoga nauka: Svi su ljudi djeca Božja. To neizravno potvrđuje i revolucionarna francuska Narodna skupština kada god. 1789., kako tvrdi u preambuli *Deklaracije o ljudskim i građanskim pravima*, ta "prirodna", „neotuđiva“ i „sveta“ (*sacrés*) prava priznaje i proglašuje „u prisutnosti i pod pokroviteljstvom Najvišega Bića“ (*en présence et sous les auspices de l'Être Suprême*).

U međunarodnoj dogradnji te deklaracije – u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima* koju je god. 1948. proglasila Opća skupština Ujedinjenih naroda – nema očitovanja pobožnosti. U toj deklaraciji ljudska prava više nisu „sveta“, ona su posve „naturalizirana“. Dokument je međutim gotovo dvostruko opsežniji. Onaj ima 17, a ovaj 30 članaka. Deklaracija francuske Narodne skupštine revolucionirala je zapadnjačko ustavno pravo. Deklaracija Opće skupštine Ujedinjenih naroda zapravo je ostala samo putokazom u „novo doba poganstva“ (kako bi rekao Z. Vukman). Ona nikoga ni na što ne obvezuje. Ona samo pripravlja ljudska prava, koja nema tko ostvariti, za maštovite političke manipulacije.

Toga su i te kako svjesni ljudi koji žive od „ljudskih prava“. Njihovom zaslugom popis prava nevezanih uz dužnosti biva svaki dan sve veći. Halabuka oko toga odavno je poprimila obrise pokreta. U Francuskoj se ona posprdno naziva „ljudskopravizmom“ (*droits-de-l'hommisme*). No, beskrajno umnožavanje tobožnjih ljudskih prava nije nimalo bezazleno. Ono s jedne strane hrani društveni parazitizam duhovnih protuha, a s druge uzurpira pozornost javnosti i tako priječi ostvarivanje pravih, tzv. temeljnih ljudskih prava i sloboda.

Zato danas u Hrvatskoj, valjda u ime „prirodne pravde“, Srbi koji su ratovali protiv Hrvatske imaju, a da i ne priznaju tu državu, „ljudsko pravo“ sudjelovati u njezinoj vlasti. Iz toga se izvodi i

„ljudsko pravo“ Aleksandra Vučića, donedavnoga tajnika Šešeljeve Srpske radikalne stranke da po rubovima propale Velike Srbije – u Kninu i oko Škabrnje – tamošnjim Hrvatima soli rane. Jednako je tako „ljudsko pravo“ Davora Butkovića da uzme u zaštitu Josipa Broza Tita protiveći se zahtjevu građanske udruge „Krug za trg“ da demokratska Hrvatska prestane odavati počast monstruoznim zločinima komunističkoga tiranina. Ništa manje nije ni „ljudsko pravo“ Vladimira Šeksa da odobri izručenje generala Ante Gotovine Haaškomu sudu znamenitim riječima: Identificirati, locirati, uhititi i transferirati, ali i da se ne oglasi o zahtjevu Münchenskoga kaznenog suda da mu se izruči udbaša Josip Perković. Neupitna su i „ljudska prava“ hrvatskih novinara da ozloglašuju koga hoće, recimo – Jelenu Brajša ili Krista Laptala. Jednako je tako neupitno „ljudsko pravo“ predsjednika Republike i predsjednika Vlade da po nalogu iz Bruxellesa ugase hrvatsku brodogradnju i otmu kruh desetima tisuća ljudi. Za njim ne će zaostati ni „ljudsko pravo“ domaćega tajkuna i inozemnoga ulagača da za dobrobit golfa izvlaste siromašnoga vlasnika zemljišta...

U bujnom krajoliku takvih prirodnih „ljudskih prava“ predsjednik bi HHO-a Ivo Banac za njihovo promicanje jamačno najradije nagradio Ivu Sanadera. On mu je zakonom omogućio da istupanjem iz Liberalne stranke postane „neovisan zastupnik“ i ostvari svoje „ljudsko pravo“ na nekoliko stotina tisuća kuna iz državnoga proračuna. Tomu treba dodati i Bančevo „ljudsko pravo“ da sam sebi o trošku državnoga proračuna iznajmi stan. Ali Sanadera je u promicanju „ljudskih prava“ zasjenio glavni državni odvjetnik Mladen Bajić. On je – doduše ne činom, nego propustom – snažno podupro „ljudsko pravo“ da se nekažnjeno krivotvore dokazi protiv hrvatskih generala. Kada je u sudbeni postupak protiv generala Mirka Norca uvedena audiokaseta krivotvorena u SIS-u, glavni se državni odvjetnik oglušio o javni poziv da pokrene istragu protiv krivotvoritelja.

U prirodi nema dostojanstva. Nema ni prava. Ali metaforička su „prava životinja“ i „prava biljaka“ neusporedivo dostoj-

nija od spomenutih „ljudskih prava“. Što u takvim prilikama preostaje pristojnu čovjeku ako je član HHO-a? Samo ono što su učinili don Ivan Grubišić, Vladimir Gredelj i Ante Klarić – istupiti iz takva društva.

16.12.2008.

RETROSPEKTIVA

Ovu su godinu u Hrvatskoj obilježila dva događaja: gubitak ZERP-a na početku i slovenska blokada Vladinih pregovora s Bruxellesom na kraju. Prvi je događaj bila politička sprdačina Ive Sanadera i njegova glavnoga tajnika Vijeća za regionalnu suradnju Hidajeta Biščevića. Što je drugi događaj, još se pouzdano ne zna. Nitko ne vjeruje da se Slovenija sama usudila djelovati suvereno. Nagada se da je ona „trojanski konj“ neke moćne sile. Moram priznati, slatko je gonetati tko je namagarčio Sloveniju. Ali ja ću odoljeti toj slasti. Ne mislim kao Tukidid u *Peloponeskomu ratu* da „prije nije bilo znamenitih događaja“. Zbog toga ću se, umjesto godišnje retrospektive, izdaljega osvrnuti na događaje koji su obilježili ovu godinu.

Lord David Owen u *Balkanskoj Odiseji* (1995.) portretira Franju Tuđmana. Prikazuje ga kao čovjeka koji fanatično vjeruje u svoje povijesno poslanje: uspostaviti suverenu hrvatsku nacionalnu državu na cjelokupnom hrvatskom području i uvesti tu državu u Europsku uniju.

O Tuđmanovu mesijanizmu na Zapadu se govorilo od početka 90-ih godina. Priča je bila odbojna. Kakvo, pitale su učene glave, povijesno poslanje na „kraju povijesti“?! U Hrvatskoj je zdravi razum opravdavao Tuđmanov fanatizam: Tko vjeruje da ima neko poslanje, moguće je da ga ima; tko vjeruje da nema nikakvo poslanje, gotovo je sigurno da ga nema. A članstvo u Europskoj uniji? Tada to nije bilo prijeporno. Unija je u to vrijeme bila blizu ideala. Bila je, kao što bi rekao De Gaulle, „Europa domovinā“. To će reći: savez suverenih nacionalnih država. Odluke su se donosile općim suglasjem. Svaka je članica imala pravo veta. Nije se ni pomišljalo da bi razvoj mogao krenuti prema saveznoj državi, u kojoj bi maloljudne nacije gubile suverenost. Posve je dakle razumljivo što

je suverenist Tuđman držao da je Hrvatskoj mjesto u takvu saveznu državu.

To se međutim nikako ne može poistovjećivati s koruptivnim integracionizmom današnjih hrvatskih političkih elita. Znaju to i članovi Vlade i narodni zastupnici. Oni su Hrvatski državni sabor najprije, bez stida i straha, pretvorili u Hrvatski sabor, a zatim u Savez za Europu. No savjest im, čini se, nije čista. Ne bi inače svoje opačine povremeno svjetlali Tuđmanovom krjepošću. Kada tvrde da njihova odanost Bruxellesu nema alternative, oni ne poriču da zastava Europske unije na zgradama naših državnih ustanova nije u skladu sa zakonom i dobrim političkim običajima. Ne poriču ni to da ta zastava možda vrijeda ponos našega naroda. Ali obvezno ističu da je plavo platno, osuto žutim zvjezdicama, šumorilo i u Tuđmanovu suverenističkom snu.

To je dijabolična (klevetnička) argumentacija. Ona je na prvi pogled i politički, i pravno, i čudoredno, i logički neodrživa. Ne treba je dakle raščlanjivati. Bolje je umjesto toga podsjetiti na ključne točke hrvatskoga iskustva s Europskom unijom.

Kada su god. 1991. Hrvati mislili da će Europska zajednica (današnja Europska unija) odlučno poduprijeti njihovo pravo na samoodređenje, Zajednica im je po Jacquesu Poosu, ministru vanjskih poslova Velikoga Vojvodstva Luksemburga, poručila: Hrvatska ne može biti samostalna država jer je premalena. Tako je mislila i Komunistička partija Hrvatske. No Hrvati se na to nisu obzirali. Kada su (25. lipnja 1991.) proglasili svoju samostalnu i suverenu Republiku Hrvatsku, Europska im je zajednica odlučila onemogućiti njezinu obranu od Srbije i Crne Gore. Uvela je (5. srpnja 1991.) embargo na uvoz oružja i vojne opreme. God. 1995., malo prije vojno-redarstvene operacije „Oluje“, Europska je unija sponzorirala Plan Z-4, kojim se pobunjeničkoj srpskoj narodnoj manjini nudila srpska država u Hrvatskoj. Nakon „Oluje“ dužnosnici su Europske unije tumačili Hrvatima: Da niste imali „Oluju“, imali biste program PHARE. Danas Unija „mrkvom i batinom“ (nagradom i kaznom) ostvaruje svoj geostrateški projekt Zapadni Balkan. Hrvatima

je u tom bantustanu namijenila izniman položaj. Ako se projekt ostvari, oni će biti jedini katolički narod u prostoru pretežito prožetu tradicijama pravoslavlja i islama. Cijela će nacija doći u položaj u kakvu su danas Hrvati u Bosni i Hercegovini.

Da slika bude potpuna, treba podsjetiti kako je Hrvatska nakon Tuđmanove smrti odgovarala na protuhrvatsku politiku Europske unije.

Svaki udarac iz Europske unije političke su elite proglašivale blagoslovom. Tumačile su da nas Bruxelles – za naše dobro – očinski ponižava i kažnjava. Tako su proizvele dugi niz šteta i sramota. Predsjednik Države Stjepan Mesić i predsjednik Vlade Ivica Račan postupali su kao namjesnici tuđinske vlasti. Hrvatski je Ustav, kao i danas, zabranjivao pokretanje postupaka koji bi mogli dovesti do obnavljanja „neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku“ (čl. 141.), no oni su, usprkos tomu, 24. studenoga 2000. organizirali Zapadnobalkanski summit EU u Zagrebu. U Završnoj deklaraciji toga skupa obećali su uvezati Hrvatsku u Zapadni Balkan. Račanova saborska većina donijela je rezoluciju kojom je Domovinski rat predala u nadležnost Haaškoga sudišta. Nakon toga nastavljeni su sudbeni progoni hrvatskih branitelja, a počela je i politička trgovina s glavnom tužiteljicom Haaškoga sudišta. Od tada pa sve do danas glavno je obilježje hrvatske državne politike ostvarivanje zahtjeva Europske unije. Oni se mogu svesti na pet točaka: 1. masovni povratak izbjeglih Srba; 2. apsolutna poslušnost Tužiteljstvu Haaškoga sudišta; 3. prepuštanje Hrvata u Bosni i Hercegovini na milost i nemilost Bošnjaka i Srba; 4. rasprodaja izvora narodnoga bogatstva; 5. uvlačenje nacije u okvir Zapadnoga Balkana.

Kada je god. 2003. na vlast došao Ivo Sanader, on je s još većim žarom nego Mesić i Račan prionuo ostvarivati bruxelleške zahtjeve. Ne samo riječju, nego i djelom više je puta pokazao da je za članstvo Hrvatske u Europskoj uniji „spreman platiti svaku cijenu“. U državnu vlast uveo je abolirane četnike i toj sablazni dao ime – proeuropska politika. Ikonom te politike postala je glavna tužiteljica Haaškoga sudišta Carla del Ponte. Ta

gospođa, koja je oslobađanje Hrvatske kvalificirala kao „zločinački pothvat“, dobila je u Zagrebu status „našega čovjeka u Haagu“. Javno su joj se divili Andrija Hebrang i Vladimir Šeks. Vlada je u njezinu čast – istina, nejavno – priredila svečanu večeru. No tužiteljica je u jednom času pretjerala. Osumnjičila je Svetu Stolicu da skriva najuglednijega hrvatskog „ratnog zločinca“ – generala Antu Gotovinu! U tom času umalo nije presahnula nastrana ljubav hrvatske vlasti. Ali tužiteljica je u jesen 2005. Sanaderu odala priznanje za ono za što su SAD raspisale nagradu od 5.000.000 dolara, a što Tomislav Karamarko „nikada ne će reći“. Nakon toga službeni su opsjenari rimski demarš Carle del Ponte implicitno prikazivali kao pošten, ali neuspjao pokušaj slavne gospođe da Blaženoj Djevici Mariji preotme naslov „odvjetnice hrvatske“ (*Advocata Croatiae*).

Te čudoredne, pravne i političke inverzije nisu bile samo bolne. One su Hrvatsku izvrnule neviđenu grabežu i neviđenu zaduživanju. Hrvatska je za kratko vrijeme ostala bez banaka, telekomunikacija, Plive, turističkih kapaciteta, INA-e, trgovačkoga prostora, pivovara, mljekara, medija. Sve je to, uglavnom ispod cijene, prodano kupcima iz Europske unije. A vanjski je dug smanje od 10 milijarda dolara na kraju god. 1999. do potkraj god. 2008. narastao na oko 37 milijarda eura! No, treba reći cijelu istinu. I neki su Hrvati u tim i takvim okolnostima stekli nevjerojatna bogatstva i visok društveni ugled. Ne samo političari, nego i klijenti politike: Franjo Luković, Božo Prka, Ivica Mudrić, Željko Čović, Goran Štok, Luka Rajić, Tomislav Dragičević. A lako stečeno bogatstvo lako postane dekadentno.

Zato je upravo smiješno kako je Gershona Peresa, brata izraelskog predsjednika, u ožujku 2004. u Zagrebu iznenadila hrvatska žudnja za članstvom u Europskoj uniji. Čovjek je bio ili posve naivan, ili slabo obaviješten, ili oboje. – Borili ste se da izađete iz Jugoslavije i za to ste platili vrlo visoku cijenu, zašto sad – čudio se – želite ući u drugu, veću Jugoslaviju? Što je to što tamo možete dobiti, a što sada nemate?

Naravno, žudnja o kojoj Peres govori nije bila žudnja naroda koji se borio da izađe iz Jugoslavije. Bila je to žudnja dr-

žavne vlasti. A i vlast i narod dobro znaju čemu se tko može nadati. Vlast zbog toga ne nastoji urediti granice sa Slovenijom, Srbijom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom. Nada se da će Hrvatska i onako u Europsku uniju u okviru Zapadnoga Balkana. Važno je samo da ona i njezina klijentela sačuvaju svoje bogatstvo. A narod? Zna narod da mu je Europska unija oduzela suvereno pravo na isključivi gospodarski pojas na Jadranu. On zna da ne će, ako ga uvale u Europsku uniju, tamo dobiti ništa. Zna da mu se tamo može samo oduzeti ono što još ima, jer će u Europskoj uniji činiti manje od jedan posto pučanstva. On zna i da Vlada njegove zemlje u Bruxellesu traži odobrenje da sačuva svoju brodogradnju! Zbog svega toga, po Eurobarometrovu istraživanju objavljenom 18. prosinca 2008. u Bruxellesu, samo 23 posto anketiranih hrvatskih građana misli da bi članstvo njihove zemlje u Europskoj uniji bilo "dobra stvar".

Naravno, austrijski se Večernji list, na usta Davora Gjenera, jučer suprotstavio Eurobarometru. Po njegovu mišljenju Vladina nastojanja oko članstva u Europskoj uniji podupire 60 posto hrvatskih građana. Jer, „EU nema alternative“!

Što to znači? Da se mora u EU? To možda vrijedi za ovu Vladu. Ali ljudi i narodi, kao bića slobode, uvijek imaju alternativu. A doba kriza obično bistri pamet. Stoga, koliko god nas plašila predviđanja, ne bojmo se, nego uđimo s više samopouzdanja u novo ljeto, pa će i ono biti bolje.

29.12.2008.

TROJANSKI KONJI

Konj mi ne da mira. Ne onaj drveni iz kojega su Odisej i njegovi Ahejci noću pripravili propast Troje, nego onaj što hrže iz blokade hrvatskih pristupnih pregovora s Europskom unijom.

– Ma nije to Slovenija! – podjednako su uvjereni hrvatski globalisti i suverenisti. – Nije, podsjećaju i jedni i drugi, Slovenija djelovala samostalno ni u prijeporu oko hrvatskoga ZERP-a na Jadranu. Tada je, pod vodstvom Janeza Janše, Slovenija bila samo poluga talijanskih interesa. Sada je ona, pod vodstvom Boruta Pahora, samo trojanski konj britanske vanjske politike.

Metafore su zgodne: poluga i konj. No ova je druga prilično neodređena. Što znači: trojanski konj britanske vanjske politike? Izvorni trojanski konj bio je oklopni transporter ahejske ratne varke. Ahejci su preko njega osvojili i razorili Troju. A Slovenija? Kakvu varku transportira ona? Koju to, preko Slovenije, Britanija kani razoriti Troju? – Hrvatsku! – viču uglas globalisti kao da nisu čuli za Zapadni Balkan, kao da nisu čuli priču Florence Hartmann u knjizi *Mir i kazna* o tomu kako i zašto neke europske sile nastoje usporiti Hrvatsku, a ubrzati Srbiju u približavanju Bruxellesu.

Suverenisti se tomu smiju. Oni drže da je ulazak Hrvatske u Europsku uniju zlo, a ulazak u Uniju u okviru Zapadnoga Balkana – gore. Prozirna im je i globalistička himba. Da Bruxelles ponudi i samostalan ulazak Hrvatske u Europsku uniju, oni za to ne bi dali ni lulu duhana. Njihovo mišljenje o članstvu u Europskoj uniji – za razliku od Ive Sanadera, koji je za to spreman „platiti svaku cijenu“ – ovisi samo o proračunu dugoročnih troškova i koristi, odnosno o omjeru dugoročnih šteta i probitaka što ih to članstvo donosi Hrvatskoj. Stoga oni donekle razumiju Slovence i njihove postupke. Ali nikako ih ne mogu opravdati.

Slovinci u Europskoj uniji čine oko 0,4 posto pučanstva. Više daju u Bruxelles no što dobivaju iz Bruxellesa. Takvo stanje stvari u zajednici koju bitno određuju „četiri slobode“ (sloboda kretanja ljudi, dobara, usluga i kapitala) ljude frustrira. Da se svaki 200. stanovnik Europske unije nastani u Sloveniji, pridošlicā bi bilo više nego Slovenaca. Zbog toga su Slovenci neprestano u vanjskopolitičkomu grču. Dobra iskustva imaju samo s Hrvatskom. Kada su se nakon Drugoga svjetskog rata razgraničivale „narodne republike“ Hrvatska i Slovenija, hrvatski su komunisti bili teritorijalno velikodušni. Njima je bilo važno samo da je i na jednoj i na drugoj strani granice – socijalizam. A kada su Republika Slovenija i Republika Hrvatska god. 1991. izlazile iz Jugoslavije, mjerodavan je bio pravorijek Badinterova povjerenstva. To je povjerenstvo utvrdilo da se Jugoslavija raspala i proglasilo dotadašnje republičke granice granicama novonastalih država.

Slovinci nisu osporavali pravorijek Badinterova povjerenstva. Ali nisu ni priznali hrvatsko-slovensku granicu. Nadali su se da će Hrvati i nakon sloma komunizma biti teritorijalno velikodušni. Ne bude li tako, vjerovali su da će ucjenama probuditi staru krjepost svojih susjeda. Zaposjeli su Sv. Geru; traže da se granica u Istri pomakne s Dragonje na Kanal sv. Odorika; svojataju cijelu Savudrijsku valu (Piranski zaljev); zahtijevaju teritorijalni pristup međunarodnim vodama preko hrvatskoga državnog područja; na hrvatskom su državnom području proglasili slovenski zaštićeni ekološki pojas na Jadranu.

Ti su zahtjevi i postupci u izravnu sukobu s međunarodnim pravom. Jasno to pokazuje izjava koju je Slovenija dala Ujedinjenim narodima kada je sredinom 90-ih godina prihvaćala njihovu Konvenciju o pravu mora. Slovenija je sama sebe u tom dokumentu definirala kao „državu u nepovoljnu zemljopisnom položaju“. Njezino je državno područje (teritorijalno more) zatvoreno državnim područjima (teritorijalnim morima) Italije i Hrvatske. Ona zbog toga ne može proglasiti gospodarski, ekološki ili kakav drugi zaštićeni pojas. To su god. 1996. ponovili i slovenski stručnjaci za međunarodno pravo Iztok Simo-

niti i Marko Sotlar, a neko se vrijeme moglo pročitati i u slovenskomu pomorskom zakoniku.

Slovenski su dakle zahtjevi, blago rečeno, smiješni. Ali nisu stoga manje žalosni postupci koji su pratili te zahtjeve. Slovenci su hrvatskim štedišama Ljubljanske banke jednostavno zaplijenili uštedeni novac; Hrvatskoj su, dok je u obrambenom ratu bila pod međunarodnim embargom na uvoz oružja i opreme, prodavali oružje i strjeljivo po sramotno visokim cijenama; poslije su joj obustavljali isporuku električne energije iz zajedničke nuklearne elektrane u Krškumu; godinama su je nastojali prometno izolirati od Zapada (odbijanje izgradnje autoceste prema Zagrebu); odnedavno naplatom nerazmjerne cestarine pljačkaju Hrvate koji preko Slovenije putuju u druge zemlje Europske unije i turiste koji iz tih zemalja preko Slovenije dolaze u Hrvatsku.

Sve to ostavlja apsurdan dojam da će katolički Hrvati teže urediti svoje odnose s katoličkim Slovencima, s kojima su uvijek živjeli u miru, nego s pravoslavnim Srbima i Crnogorcima ili s muslimanskim Bošnjacima, iako su s njima prije dvanaestak godina žestoko ratovali. To će podjednako škoditi i Slovencima i Hrvatima. Stoga se nameću pitanja: Kako je takvo što moguće? Što je tomu uzrok? Jesu li krivi samo Slovenci? Kako će to svršiti?

Takozvana hrvatska javnost ušutkava ta pitanja dubokim mislima svojih političkih vođa. Slovenci su samoživa, uskogrudna, sebična, prgava mala nacija. Oni ne postupaju u europskom duhu. A nas, širokogrudne Europljane, zdušno podupiru ostale članice Europske unije. Slovenci stoga nisu naš problem, oni su „problem Bruxellesa“ (Mesić). Na to se, kao sjajan zaglavak, zakucava državnička misao: „Ne ćemo teritorijem kupovati članstvo u Europskoj uniji“ (Sanader).

Zgodno: mi smo lijepi, oni su ružni. Ali to može prihvatiti samo natprosječno lakovjeran čovjek. Susjed je uvijek, bez obzira na saveze, u graničnim pitanjima najveći problem susjedu. A malo je vjerojatno da čovjek koji je hrvatskim suverenim pravom na ZERP kupio početak svojih pregovora s Bruxellesom ne će hrvatskim teritorijem kupovati njihov svršetak. Zbog toga na tu stvar treba gledati drukčije.

Hrvatsko-slovenski granični prijepor, promjena slovenskih stajališta, zahtjevi neutemeljeni na međunarodnom pravu i popratne nepodopštine – ništa od toga nije samoniklo. Sve je to posijano s hrvatske strane.

Mesić je, kada je izabran za predsjednika Republike, govorio da smo vodili besmisleni rat za granice; granice su, tumačio je, nevažne; važno je da će sutra i s ovu i s onu stranu granice biti ne više socijalizam, nego – Europska unija! U duhu te ideologije Račan je Drnovšku bio darovao teritorijalni pristup otvorenomu moru. Kada se zbog toga uzbudila hrvatska stručna javnost, Račan se branio tvrdnjom: Naš put u Bruxelles vodi preko Slovenije! Na okupaciju Sv. Gere reagirao je samo Slaven Letica. U kampanji za parlamentarne izbore god. 2003. on je u odori bana Jelačića lakrdijaški izjahao pred vojarnu na Sv. Geri i odatle glatko ujahao u Hrvatski sabor, odnosno Savez za Europu. Sve to vrijeme Slovenija i Hrvatska izrazito su prijateljske zemlje. Njihovo prijateljstvo učvršćuju osobna prijateljstva Ivica Račana i Janeza Drnovškega, Ive Sanadera i Janeza Janše. U takvim okolnostima slovenske su ludosti doduše pravno i ćudoredno neprihvatljive, no one su kao politički postupci posve razborite. Jer, tko je kriv Hrvatima što njihovim vođama Mesiću, Račanu, Sanaderu državne granice nisu važne kao Drnovšku, Janši, Pahoru?

A trojanski konji britanske vanjske politike? To Slovenci za sigurno nisu. Oni za to nemaju kapaciteta. Ako ih je na blokadu Sanaderovih pregovora s Bruxellesom potaknula Britanija, ona ih je samo namagarčila. Slovenija dakle može biti samo „trojanski magarac“ britanske zapadnobalkanske politike. Trojanski su konji te politike u Bruxellesu, Zagrebu i – sljedećih šest mjeseci – u Pragu.

07.01.2009.

ODLIČNICI I ODLIČJA

Državna odličja, kakva je to tema? Koga to – reći ćete – zanima? Osobito sada, kada se smrzavamo?! Opaska zvuči razborito. Ali nije u skladu sa stvarnošću. Dodjele državnih odličja upravo su u ove promrzle dane pobudile žarko zanimanje. A ono, kao što vidimo, usprkos nestašici zemnoga plina, ne jenjava. Naprotiv, sve se jače rasplamsava.

Što je tomu razlog? Razlogā je vjerojatno mnogo. Glavne međutim nije teško otkriti. Ako se razmotri smisao državnih odličja i smisao njihove dodjele te u tomu svjetlu promotre neka novija odlikovanja, glavni će se razlozi žarkoga zanimanja za tu stvar sami od sebe očitovati.

Državna su odličja simboli. Ona simboliziraju vrjednote do kojih je državi najviše stalo. Dodjeljuju se za izvanredne zasluge u ostvarivanju tih vrjednota. Odličja od-lik-uju čovjeka; odvajaju njegov lik od bez-lič-noga mnoštva; postavljaju ga za uzor drugima; svrstavaju ga u red odličnika. A odličnikā je, koliko god ih bilo, među državljanima uvijek razmjerno – malo. Odličja odatle crpe smisao. Svaka država odlikuje svoje osobito zaslužne državljane. Tomu načelno nema prigovora.

Odličja se međutim dodjeljuju zbog različitih pobuda, s različitim obrazloženjima. Pobuda može biti iskrena ili himbena, a obrazloženje istinito ili lažno, u skladu ili u protimbi s pobudom. Zbog toga se dodjela odličja obično temelji ili na stvarnim zaslugama; ili na krivoj prosudbi o zaslugama; ili na lobističkoj podvali; ili na osobnoj naklonosti. Odličje se, osim toga, katkada dodjeljuje političkomu prijatelju kao priprema za njegovo uklanjanje iz službe, a katkada i političkomu protivniku da se otupi njegova kritička oštrina.

Državna vlast dakle u tomu poslu nužno griješi. Manje tako što ne odlikuje vrlo zaslužne ljude, a više tako što odlikuje one

koji nemaju nikakvih zasluga ili čak čine štetu društvu i državi. Te su pogreške osobito česte u doba tzv. inflacije odličjā. Tvorci toga izričaja misle da je „inflacija odličjā“ nečiji hir, nečija osobna ludost. Istina je daleko od toga. Ta pojava redovito prati krizu vrjednota, bilo da se društvo u njima pokoleba ili da ih okolnosti dovedu u pogibelj. Stoga je nepametno zamjerati Franji Tuđmanu što je u vrijeme stvaranja i obrane hrvatske države izdašno dijelio njezina odličja. On je – koliko god je u tomu griješio – odličjima hranio suverenističke krjeposti hrvatskih državljana.

Ni Stjepan Mesić ne škrtari s državnim odličjima. Podijelio ih je na tisuće. Pogledajmo, na primjerima kod kojih nema dvojbe, kakve to političke vrjednote promiče njegova „inflacija odličjā“.

Mesić je odlikovao Predraga Matvejevića Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića – za zasluge u kulturi; dr. Vladka Mačeka (posmrtno) Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom – za izniman doprinos neovisnosti i cjelovitosti Republike Hrvatske; Ivicu Račana (posmrtno) Veleredom kraljice Jelene s lentom i Danicom – prije svega za izniman doprinos neovisnosti i cjelovitosti Republike Hrvatske. Matvejević je primio odličje iz Mesićevih ruku. Tuđmanu bi, rekao je, odbio odličje. Ne zna se, naravno, kako bi se ponijeli Maček i Račan. No, to i nije važno.

Važne su samo vrjednote koje su ljudi ostvarivali. Matvejević nije mogao podnijeti ni hrvatsko državno osamostaljenje ni propast komunizma. Nakon prvih demokratskih izbora otišao je – kao „disident“ – u inozemstvo i odanle se cijelo desetljeće konstrušio na Hrvatsku. Maček je doduše dvojbenā osoba, ali nema dvojbe o njegovu doprinosu hrvatskoj državnoj neovisnosti. On se za takvo što nije zauzimao. Umro je god. 1964. u Washingtonu uvjeren da Hrvatska nema budućnosti izvan Jugoslavije. Račan se plašio hrvatskoga državnog osamostaljenja. Hrvati ga pamte po izričaju „stranka opasnih namjera“ i po predaji oružja Teritorijalne obrane u skladišta JNA u času kada je vidio da komunisti gube vlast. A koliko je držao do cjelovitosti Republike Hrvatske, pokazuje Sporazum Račan-Drnovšek,

kojim je kao predsjednik hrvatske Vlade pokušao darovati Sloveniji dio hrvatskoga akvatorija.

Mesić dakle, za razliku od Tuđmana, odlikuje protivnike hrvatske državne samostalnosti. A oni mu – premda ne podnose Republiku Hrvatsku – „jedu iz ruke“. Tako se krijepe integracionistički poroci hrvatskih državljana.

To je čudno, upravo paradoksalno. – Pa toga – reći će tko god – nema nigdje u svijetu! – Doista nema. Ali tko pamti, ne čudi se. Nije li Vladimir Šeks prije dvije i pol godine, kada je bio predsjednik Sabora, odlikovao Mesića Veleredom kralja Tomislava s lentom i velikom Danicom – za izniman doprinos afirmaciji Republike Hrvatske u Haagu? Tada se nitko nije zgražao. Nitko nije rogoborio ni kada je Mesić lani na Dan državnosti odlikovao Ivu Sanadera, Luku Bebića i Josipa Manolića – za izniman doprinos svemu i svačemu. A kada je potkraj prošle godine Šeksu dodijelio Velered kralja Petra Krešimira IV. s lentom i Danicom – za izniman doprinos haaškomu krasnoslovlju, izbio je skandal! Svijet se snébivao pred srcolomnim prizorom u kojem su se, Šeksovom zaslugom, kao na kraju helenističkoga romana sastala, radosno prepoznala i međusobno priznala dva ideološka rođaka koje je usud bio davno rastavio.

Od svih javnih osoba tu stvar dobro razumiju samo akademik Dušan Bilandžić i prof. dr. Adalbert Rebić. Vidi se to po njihovu držanju. Bilandžić, po načelu „nek' je naših više“, traži od Mesića da odlikuje zaboravljene komunističke političare Celestina Sardelića i Dragu Domitrovića, a Rebić, valjda po načelu „neka sramota bude dalje od nas“, moli Mesića da ne odlikuje njegovu nakladničku kuću („Kršćanska sadašnjost“) za izniman doprinos neslavnoj hrvatskoj prošlosti.

13.01.2009.

OD SOFTWAREA RIBA SMRDI

Htio sam početi ovako: Kada je predsjednik Vlade objavljivao rat korupciji, malo mu je tko vjerovao. A, evo – događa se! Korupcija se suzbija, na svim stranama i na svim razinama... Ali nije išlo. U brk mi se smijao Andeo Sumnje: Što je tebi? Pogledaj malo bolje! Ne suzbija vlast korupciju, ona suzbija percepciju korupcije.

Hm, da. To dvoje nije isto. Suzbijanje je korupcije politička bitka, a suzbijanje njezine percepcije opsjenarska igra. Kakva god bila, misle neki mudrijaši, ta je igra hrvatskoj vlasti dvostruko korisna. U Bruxellesu joj podiže ugled u očima njezinih gospodara, a u domovini raspiruje zapretano povjerenje hrvatskih državljana. Ta su očekivanja, naravno, previsoka. Ali bruxelleski dio priče nije nevjerojatan. Jer, ruku na srce, kako strani političar može steći ugled u inozemstvu? Samo djelovanjem u korist inozemstva. Što, međutim, može u domovini postići vlast koja suzbija *percepciju korupcije* (opažaj kvara)? Samo bijes i još veće nepovjerenje državljana. To je naime uvrjedljiv posao. Vlast je zbog toga, koliko god bila jaka, posve nemoćna pred samosvjesnim građaninom. Ona nikako ne može suzbiti njegov opažaj kvara. A vrlo je neizvjesno bi li, i kad bi uklonila kvar, uspjela ponovno zadobiti povjerenje državljana.

No, sudeći po postupcima hrvatske vlasti, ona nije baš na čistu ni sa zloćudnim sadržajem, opsegom i dosegom korupcije. U latinskomu korijenu te riječi osnovna su značenja: slomiti, uništiti, upropastiti, razoriti, pokvariti. Kao pravni termin u zapadnomu kulturnom krugu korupcija podrazumijeva u prvom redu kazneno djelo podmićivanja državnih činovnika ili javnih službenika radi protupravna stjecanja osobnoga ili grupnoga, materijalnoga ili nematerijalnoga probitka, zatim zlorabu položaja u korist rođaka i pristaša (nepotizam), te – u najširem smi-

slu – svaku zlorabu javnih ovlasti i izdaju javnoga povjerenja. Zbog toga se korupcija žigoše i kao moralna pokvarenost. Svoj odnos prema tomu zlu hrvatska vlast normativno gradi na bruxelleskim direktivama. To potvrđuju Strategija suzbijanja korupcije u Republici Hrvatskoj i Akcijski plan suzbijanja korupcije u Republici Hrvatskoj. Prvi je dokument donio Hrvatski sabor, a drugi Ministarstvo pravosuđa u lipnju 2008. Ali o odnosu vlasti prema korupciji mnogo pouzdanije od tih dokumenata svjedoče njezini postupci. Evo nekoliko primjera.

Riječki kardiokirurg dr. Ognjen Šimić uhićen je i pred televizijskim kamerama, s lisičinama na rukama, odveden u pritvor. Zaslugom Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranoga kriminaliteta (USKOK) osuđen je na devet godina zatvora zbog 18 slučajeva primanja mita – u ukupnom iznosu od 210.000 kuna. Kazna je egzemplarno drakonska. Ista je naime sutkinja osudila Eduarda Nodila zbog pronevjere 96.200.000 dolara u Riječkoj banci na šest i pol godina zatvora. Razlika je dojmrljiva. Kune dr. Šimića očito su bile 82 puta društveno zloćudnije od Nodilovih dolara. Valjda stoga što je dr. Šimić svoje pacijente, kako kažu, uspješno liječio, a Nodilo, kao što se zna, Riječku banku upropastio. Ne treba se dakle čuditi što je dr. Šimić umjesto u zatvor radije otišao u Sarajevo.

USKOK-ova akcija „Indeks“, usmjerena na suzbijanje korupcije u visokomu školstvu, provedena je spektakularno, uz bombastičnu medijsku pratnju. Donijela je nekoliko desetaka optužnica. Optuženi su profesori, službenici i studenti zagrebačkoga Ekonomskog fakulteta i Fakulteta prometnih znanosti. Trofejna je lovinna optužnica protiv redovite profesorice Ekonomskoga fakulteta Deše Mlikotin Tomić, jer je gđa Mlikotin Tomić, kada je uhićena, bila predsjednica saborskoga Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa. Predsjednik Republike Stjepan Mesić procijenio je da se antikorupcijska akcija „Indeks“ vodila protiv kaznenih djela „do 10.000 eura“. A njega, rekao je, zanima akcija protiv onih „više od 10.000 eura“. Na upit je li akcija „Indeks“ samo predstava za Europu odgovorio je da već kruži dosjetka koja kažu da je akcija provedena *maestralno*.

Mesićeva dosjetka aludira na USKOK-ovu akciju „Maestro“. U toj su akciji, među ostalima, pod sumnjom za korupciju uhićena i tri potpredsjednika Hrvatskoga fonda za privatizaciju (HFP) – Josip Matanić, Robert Peša i Ivan Gotovac. Mesić drži da je time otkriven samo *hardware* korupcije u HFP-u. Javna percepcija tajne istrage podupire tu ocjenu. U očima neobaviještene javnosti osumnjičeni su ljudi „sitne ribe“ (Mesićeva kategorija „do 10.000 eura“). Stoga i javnost želi da USKOK otkrije *software*, tj. „krupne ribe“ (Mesićeva kategorija „više od 10.000 eura“). Da se ušutkaju takva tumačenja, javnost je nahranjena isječkom USKOK-ova videozapisa koji pokazuje kako Matanić traži 50.000 eura bakšiša za kavu. A kada se na sudu pregledavao i preslušavao videozapis o tomu kako Matanić Rusima nudi zemljište kod Nina, hvaleći pri tomu svoje podneblje i svoje ljude kao cigo svoga konja, dogodila se nezgoda: Čulo se kako USKOK-ov pouzdanik Joško Kuzmanić spominje imena Ive Sanadera, Mirjane Sanader i Jerka Rošina. Vladin Ured za odnose s javnošću odmah je demantirao vijest da je itko od svjedoka u procesu „Veliki maestro“ spomenuo ime predsjednika Vlade. Na to su branitelji graknuli: Izvršna se vlast na nedopustiv način miješa u posao sudbene vlasti!

Da, bez dvojbe. Ali nitko ni od političkih analitičara ni od pravnika nije opazio da se izvršna vlast ne samo na nedopustiv, nego na očito koruptivan način miješa i u posao zakonodavne vlasti.

Godine 2004. na Vladin je prijedlog donesen zakon po kojemu neovisni zastupnik ima godišnje pravo na 250.000 kuna iz državnoga proračuna „za financiranje svoga rada“. Premda nitko nije bio izabran u Sabor s tzv. neovisne liste, zakon je bio i te kako smislen. Teško je bilo odoljeti zovu 1.000.000 kuna! U Saboru se stoga zametnula bura neovisnosti. Ona je donijela deset „neovisnih zastupnika“: Ivo Banac, Mirko Filipović, Ivo Josipović, Ljubo Jurčić, Slaven Letica, Ivo Lončar, Zdenka Čuhnil, Jene Adam, Nikola Mak i Furio Radin. Kao što se vidi, brk je omastilo šest „političkih Hrvata“ izabranih sa stranačkih lista (SDP, LS, HSP) i četiri zastupnika „nacionalnih manjina“ izabrana tzv. pozitivnom diskriminacijom. Ti su ljudi svojom „ne-

ovisnošću“ znatno podebljali svoje lisnice, ali i Sanaderovu parlamentarnu većinu. To je porezne obveznike stajalo oko 10.000.000 kuna.

I danas u Saboru ima deset „neovisnih“ zastupnika. No danas tu skupinu čine dva „politička Hrvata“ (Dragutin Lesar i Ivo Josipović) i svi zastupnici „nacionalnih manjina“ (Milorad Pupovac, Ratko Gajica, Mile Horvat, Zdenka Čuhnil, Deneš Šoja, Šemso Tanković, Furio Radin, Nazif Memedi).

Koliko je u Saboru važan svaki glas, vidjelo se prošle godine kada je Savez za Europu na zahtjev iz Bruxellesa dokidao tek uvedeni Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas (ZERP) na Jadranu. Ta odluka, kojom se Sabor odrekao suverenoga prava Republike Hrvatske, donesena je najtanjom natpolovičnom većinom – glasovima 77 zastupnika. Presudan je bio samo jedan glas, recimo – da ostanemo u metafori – glas Nazifa Memedija, koji ima najtanju legitimnost, jer je Memedi, „neovisni zastupnik“ nekoliko „nacionalnih manjina“, izabran glasovima – tristotinjak ljudi! Upozoren na tu očitu korupciju na zakonodavnoj razini, predsjednik je Vlade slegnuo ramenima i rekao: I to je demokracija.

Korupcija na zakonodavnoj razini ne amnestira korupciju na nižim razinama. Stoga bi, na veliko veselje hrvatske javnosti, USKOK mogao istražiti imovinu predsjednika Vlade i javno je usporediti – kao što su novine činile u slučaju Većeslava Bergmana i Ante Đapića – s njegovim prihodima. U tom igrokazu vrlo bi zanimljive bile afere Brodosplit i Verona, zbirka skupocjenih satova, transfer nekoliko stotina tisuća njemačkih maraka s računa Miroslava Kutle na račun Ive Sanadera i deseterci milijuna kuna darovani iz državnoga proračuna tvrtki Kamen Ingrad Vlade Zeca. Jednako bi zanimljivo bilo istražiti iznudu političke suradnje Branimira Glavaša u Saboru i Ante Đapića u Osijeku. No ambicija je ovoga teksta bila puno skromnija: samo pokazati banalnu istinu da od glave – ili, kako bi rekao Mesić, od *softwarea* – riba smrdi.

20.01.2009.

APOKRIF O NAZIFU

Bio je to lud san. Lud da ne može biti luđi. Ne bih ga pripovjedio da me na to ne nuka neobični njegov tvarni ostatak.

– Ej, narodni zastupniče! – zaskočio me stari znanac Cindro na vratima „Zlatnoga kokota“ kao bura iza rta. – Kud će – veli – suza nego na oko! Idemo na kavu? – Idemo. – Što si noćas sanjao? – Ništa. – Ništa? – naceri se on svisoka. – I doda: Meni to kažeš? A ne znaš gdje ja radim?! – Gdje? – U SOA-i. Odjel za nadzor snova. Snova i telepatije. – Ma, daj! Tebe još drži parapsihologija. Vrijeme je, prijatelju, da pustiš te bedastoće. Odrasti već jednom! – E, moj narodni zastupniče, nisu to bedastoće. To je vrlo važan posao. Sa sigurnosnog motrišta neusporedivo važniji od nadzora pisama, elektroničke pošte, telefonskih razgovora, radija, televizije, internetskih portala, novina, knjiga. Građani obično misle: Tamo, u toj Agenciji, čehaju informacije i dezinformacije koje prikupljaju agenti – špijuni i doušnici, uhode i hotkari. Tako to i jest. Ali ne u momu odjelu. Naš je posao takoreći vrhunaravan. Temelji se na znanstvenim spoznajama koje su dostupne samo najužemu krugu ljudi u središtu globalne moći. Mi taj posao obavljamo metodama i tehnikama koje neupućeni ne mogu ni zamisliti. To nam omogućuje svašta: temeljit nadzor snova, njihovo krivotvorenje, preoblikovanje, podmetanje, telepatski prijenos ... – Bla-bla... – Ne vjeruješ? – Nisam s kruške pao. – Dobro, nisi. Niti si, veliš, noćas išta sanjao? – Što je tebi? – rekoh. – Valjda ja to znam bolje nego itko drugi?!

On se čudno smiješio. Malo je prižmirio, a prijekorni je njegov pogled govorio: Zaboravio si, prijatelju, zaboravio što si sanjao.

– Dobro – reče napokon – ne bih ti to smio dati. Donedavno su se prijepisi tajnih razgovora i uopće dokumenti ozna-

čeni kao državna tajna veselo dijelili prijateljima i neprijateljima. No ta su vremena, čini se, prošla. Mogao bih nahrdati, ostati bez posla ili čak završiti u buhari. Ali ne mogu odoljeti. Neka dakle bude što biti mora! – Otvorio je aktovku, izvukao iz nje spis, položio ga preda me, te, srknuvši zadnji gutljaj kave, doviknuo konobaru: – Dva amara! Molim, bez leda.

Hineći nezainteresiranost, bacio sam tobože nemaran pogled na spis. Prva stranica bila je – nevjerojatno! – na memorandumu SOA-e, Odjel za nadzor snova. Na njoj se, protivno duhu našega doba, kočio latinski naslov: „Opis i prijepis sna“ – OIB 846726097670-37, 24.I.2009., 04h.

– Gle vraga! – rekoh. – Moj osobni identifikacijski broj! – I, trgnuvši gutljaj amara, sunovratih se u tekst:

DESCRIPTIO & TRANSCRIPTIO SOMNII

PREDSJEDNIK SABORA [*oblizuje usne*]: Riječ ima uvaženi zastupnik Nazif Memedi.

MEMEDI [*vrti se, izgubljeno*]: An?

ZASTUPNICI OKO MEMEDIJA [*smiju se; potežu ga za rukav*]: Hajde, izlazi! Što čekaš?!

MEMEDI [*došavši za govornicu, zbunjeno kruži pogledom po dvorani*]: Mmm...

PREDSJEDNIK [*kao pun Mjesec kroz oblak*]: No, uvaženi zastupniče, hoćete li? [*Opći grohot.*]

MEMEDI [*čvrsto i razgovijetno*]: Gospodine predsjedniče, gospode i gospodo zastupnici! Nemojte se, molim Vas, smijati. To nije lijepo. O momu držanju i mojoj govorničkoj vještini treba suditi pravedno. U ovom Visokom Domu ja sam ubogi Rom. Ovdje je, ne tako davno, naš kolega – slavni pjesnik, filozof i govornik – Vlado Gotovac citirao Louisa Antoina Leona Florellea de Saint-Justea! [*Ooo, o nebesa!*] I pozvao naciju [*tajac*], da, pozvao naciju na ubojstvo kralja!

PREDSJEDNIK [*nervozno*]: Gospodine zastupniče, držite se točke Dnevnoga reda. Raspravljamo o smatnjivanju zastupničkih plaća.

MEMEDI [*predsjedniku*]: Bez brige, gospodine predsjedniče! Mislim ja na Dnevni red. Nemojte me, molim Vas, više prekidati. [*Zastupnicima*]: Što sam ono rekao? Ah, da! On i ja! Vidite li vi, drage kolegice i kolege, taj nerazmjer? Rečeni pjesnik, filozof i govornik bio je svjetski čovjek. Duhovno se družio sa Saint-Justeom i Robespierreom. Govorništvo je učio od Kvintilijana. A ja? Što je sa mnom? Ja sam, kao što rekoh, Rom. Rođen Bogu za leđima, u Pršovcima, u Makedoniji. Družio sam se, kao i ostala seoska djeca, sa svojim vršnjacima i domaćim životinjama: kokošima, guskama, patkama, psima, mačkama, ovcama, kozama. U Tetovu, u tom provincijskomu gnijezdu, stekao sam izobrazbu poljoprivrednoga tehničara. Tamo, u toj srednjoj školi, govorništvo nismo učili. Ali Kismet ravna našim životima. I on je, kao što vidite, htio da baš ja u Hrvatskomu saboru zastupam austrijsku, bugarsku, njemačku, poljsku, romsku, rumunjsku, rusinsku, rusku, tursku, ukrajinsku, vlašku i židovsku nacionalnu manjinu...

NEKI ZASTUPNIK [*ogorčeno*]: Ne muljaj! Kakav Kismet?! Tebe je u ovaj Sabor i u njegova tri odbora uveo 351 romski glas. A Ružu Tomašić njezinih je 9.000 hrvatskih glasova, iako ih je bilo dvadeset i pet puta više, ostavilo izvan Sabora.

MEMEDI [*klima glavom*]: Hvala Alahu, napokon čujem istinu. Dakle: 351 glas, a ne 350, kako piše komentator Slobodne Dalmacije, ni tristotinjak, kako piše kolumnist portala „javno.hr“. I o tomu ću nešto reći.

PREDSJEDNIK [*kuca prstom po mikrofону*]: Dnevni red...Dnevni red!

MEMEDI [*predsjedniku, odlučno*]: Ne prekidajte me! Nisam se udaljio od Dnevnoga reda, samo se to još ne vidi! [*Zastupnicima*]: Vi, drage gospođe i gospodo, moje ime znate. A znate li Vi što ono znači? Što znači Nazif? E, to Vam moram reći! Znači: Čist. Ne, kako se obično misli, okupan, umiven, opran. To ne. Znači: čist pred Bogom i pred ljudima. A o meni pišu svašta. Pišu da sam prljavac, da godinama udobno parazitiram na državnomu proračunu zahvaljujući koordinaciji romskih udruga koju smo osnovali moja supruga i ja, da bez dana radnoga staža u imovinskoj kartici imamo nekoliko kuća i skupih automobila. Ima tu zrnce istine. Nismo, hvala Alahu, sirotinja. Grješni smo ljudi. Ali, prljavci nismo ...

PREDSJEDNIK [*suspreže se*]: Gospodine Memedi, Dnevni red! Dokle ćete zlorabiti moju strpljivost?

PRVI ZASTUPNICI [*viču*]: I našu! Dosta lupetanja! Oduzmite mu riječ! Nismo na pazaru u Tetovu!

DRUGI ZASTUPNICI [*nadvikuju prve*]: Ma, dajte! Puštite čovjeka, neka kaže što mu je na srcu!

MEMEDI [*uznemireno*]: Samo malo! Molim Vas, samo još malo! Ovo je vrlo važno. Riječ je, kako da kažem, o obraćenju! O obraćenju, gospođe i gospodo, dubljemu od obraćenja Zdravka Tomca. Morate me saslušati!

PREDSJEDNIK [*zvoni*]: Mir! Molim mir! Gospodine Memedi, nastavite.

MEMEDI [*ozareno*]: Hvala Vam, gospodine predsjedniče! Od svega Vam srca hvala! Ja sam, gospođe i gospodo, kao što rekoh, grješan čovjek. Imam mnogo sitnih grijeha. Svi oni izviru iz općih ljudskih slabosti. Ali imam na duši i tri velika, prevelika grijeha: sudjelovao sam u odricanju od ZERP-a i u onomu hitnom postupku kada smo donijeli Zakon o poljoprivrednomu zemljištu i Zakon o golfu. U prvomu slučaju bio sam presudan čimbe-

nik, utjelovljena većina! U drugomu većinu smo osigurali Deneš Šoja i ja. Ne ulazim u razloge kolege Šoje. Jer, svoje grijehе nosim sam. A duboko se kajem. I molim Hrvate da mi oprostе. Dva su izvora mojih grijehа: moje čisto srce i konstitucijski nedostatak moga naroda. Čist čovjek u meni vjerovao je koalicijskomu partneru, a pripadnik naroda koji nema svoga teritorija nije osjećao vrijednost zemlje. Mene dakle nisu zanimalе ni oranice, ni šume, ni livade, a još manje golf. Niti sam mogao shvatiti što će Hrvatima, povrh njihova mora, još i međunarodne vode...

NESTRPLJIV ZASTUPNIK [*maše rukom i dovikuje*]:
Plaće, Nazife, plaće!

MEMEDI [*odmahuje*]: Bit će i to, prijatelju! [*Zastupnicima*]: Čitali ste i slušali što se misli o našim postupcima. No sve je to luk i voda. To će riješiti Ustavni sud. Ali treba stati pred Alaha! Mene je jutros pozvao. – Nazife – veli – Nazife, što to radiš? – Spremam se za raspravu o smanjivanju zastupničkih plaća. – Pusti tu budalaštinu, nego jesu li tebi vrane mozak popile? Ili ti je Šejtan srce onečistio? – Ne razumijem. – Dobro – veli Alah. – Kakvi ste vi to zastupnici nacionalnih manjina? Kakve su to nacije, ti tvoji Romi, Rusini i Vlasi? To su, Nazife, narodi, jer nemaju zasebna teritorija. A ono malo Austrijanaca, Bugara, Nijemaca, Poljaka, Rumunja, Rusa, Turaka, Ukrajinaca i Židova u Hrvatskoj? Žive li ti ljudi sa svojim nacijama u njihovim državama? Pa, svi vi dijelite зло i dobro s hrvatskom nacijom u njezinoj državi. Kada se Hrvati smrzavaju, i vi se smrzavate; kada Hrvate sunce grije, i vas grije. Zato, Nazife, pamet u glavu! Tebi pripadaju samo jednaka prava. Budi politički Hrvat. Ne daj da ti Šejtan šapće na uho kako si ti u Hrvatskoj, zato što si Rom, 42 puta vrijedniji od

Hrvata. To nije moja pravda. To je pravda onoga Šejtana koji gura Hrvatsku u NATO i Europsku uniju. A on je moćan zavodnik. Pred njim su pokleknuli mnogo umniji od tebe. Eto, neka ti zastrašujući primjer bude Slaven Letica. On je još u ljeto 2007., dok je muzao Savez za Europu, pročitao studiju Ekonomskoga instituta iz Zagreba *Pristupanje Europskoj uniji: očekivani ekonomski učinci*. Izradbu te studije naručila je hrvatska Vlada. Kako su rezultati istraživanja bili porazni, nisu mogli poslužiti za raspirivanje pučke ljubavi prema Bruxellesu. Vlada je stoga studiju gurnula u zaborav. Šutio je i dični dr. Letica sve dok ga nisu okolnosti beznadno udaljile od rečenoga vimena. A onda, 15. siječnja 2009., umnik je procvilio u Vijencu: *Isplati li se Hrvatima u Europu?*

PREDSJEDNIK [izvan sebe]: E, sad je dosta!

MEMEDI : Da, gospodine predsjedniče! Sad je dosta dosta. Primite, dakle, moju neopozivu ostavku na članstvo u Savezu za Europu. Alah ne dopušta da moja romska malenkost, koju su Hrvati primili u svoja njedra, sudjeluje u pretvaranju Hrvata u Rome Europske unije...

U taj čas tresnuše vrata. Prenuh se. Ni Cindre ni „Zlatnoga kokota“! I bî mi nekako žao što je san prekinut. No, već se u sljedećemu trenutku stresoh od jeze. U mojim je rukama – posve tvarno! – šuštao Cindrin spis o Nazifu.

27.01.2009.

SLOVENSKI MOSTOBRANI

Netom su uspostavili svoju državu, Slovenci su se izmirili s Talijanima i Austrijancima, a zakrvili s Hrvatima. Zaboravili su Be-nešku Sloveniju i jugoistočnu Korušku, a upeli sve snage da otmu komad Hrvatske.

Slovenski su politički prvaci pomno pripremali taj pothvat. Smišljali su mitove o slovenskomu pravu koje ugrožavaju Hrvati. Tom su hranom gotovo dva desetljeća kljukali slovenski narod. Tako su raspirili snažan osjećaj povrijeđenoga prava i stvorili ozračje opće histerije. Kada im se, pred Božić prošle godine, učinilo da je pravi čas za akciju, „uvjetnim“ su vetom zaustavili pregovore Ive Sanadera s Bruxellesom o pristupu Hrvatske Europskoj uniji. Mitovi o slovenskomu pravu koje ugrožavaju Hrvati u tom su se času prometnuli u pravne mostobrane bruxelleske „zajednice vrjednota“ na Muri, Sutli i Dragonji. Slovenci su odlučili junački braniti tu „zajednicu vrjednota“ od civilizacijski, kulturno i politički nezrelih Hrvata sve dok se Hrvati ne osposobe za život u njoj. A osposobiti se mogu i brzo i lako. Treba samo ustupiti Sloveniji teritorije koje ona svojata.

Stvar je s nekoliko motrišta i žalosna i smiješna. Slovenski „uvjetni veto“ (ili ucjena) nestašno je čedo hrvatske državne politike. Sanaderova razmetna izjava, ponavljana više puta, da je Hrvatska spremna za pristup Europskoj uniji platiti svaku cijenu stavlja politički razbor na kušnju. Etički je ružno prihvatiti takvu ponudu. No politički bi barem podjednako ružno bilo takvo što odbiti. Uz to, gleda li se iz Bruxellesa, Slovenija ne traži mnogo. A spremna je i na kompromis. Kada bi joj Hrvati darovali dvjestotinjak četvornih kilometara svoga teritorijalnog mora za izlaz na otvoreno more, Slovenija bi bila velikodušna. Hrvatima bi odmah za uzdarje darovala ne samo njihovu okupiranu Svetu Geru, nego i posjed Joška Jorasa u Hrvatskoj.

Ali dogodio se neočekivan obrat. Prevrtljivi Sanader sada veli da ne će hrvatskim teritorijem kupovati članstvo u Europskoj uniji. Slovenci su zbog toga na sto muka. Ne znaju kojemu Sanaderu treba vjerovati: onomu koji je spreman platiti svaku cijenu ili ovomu koji odbija plaćati teritorijem. A čute da je sada pravi čas. Možda se nikada ne će ponoviti tako zgodna prigoda. Jer, danas Hrvatski sabor, koji je Sanader pretvorio u Savez za Europu, zastupa interese samo 23 posto hrvatskih državljana, onih koji po zadnjemu Eurobarometrovu istraživanju javnoga mnijenja drže da bi hrvatsko članstvo u Europskoj uniji bilo „dobra stvar“. A interese preostalih 77 posto državljana ne zastupa – nitko! Nezgodan je taj odnos zastupljenosti i nezastupljenosti. To nezgodniji što su zastupljeni državljani uglavnom ljudi koji se protive političkomu hrvatstvu (pripadnici „nacionalnih“ ili „ideoloških“ manjina), a nezastupljeni državljani – politički Hrvati. No, to nije briga Boruta Pahora, to bi trebala biti briga Ive Sanadera. Pahor samo muku muči kako izaći iz živoga pijeska, u koji ga je uvalio njegov prethodnik Janez Janša, i ne propustiti jedinstvenu prigodu. Kako će to svršiti, zasad nije uputno ni nagađati.

No nije zгорега svratiti pozornost na medijsku buku koja prati slovenske ekspanzionističke težnje. Ona neodoljivo podsjeća na srpsku halabuku s kraja 80-ih i početka 90-ih godina XX. st.

Srbi, dvostruko brojniji od Hrvata, nisu se obzirali na međunarodno pravo. Oni su svoje teritorijalne zahtjeve temeljili na jezikoslovnim argumentima iz sredine XIX. st., točnije na pogriješnoj tvrdnji Vuka St. Karadžića da su svi „štokavci“ Srbi. Odatle su zaključili da je pravedno na zapadnoj međi „štokavštine“ – famoznoj crti Virovitica-Karlovac-Karlobag – uspostaviti zapadnu granicu srpske države. Za ostvarenje toga cilja kulturne su, vjerske i političke elite mobilizirale srpski narod pozitivnim mitovima o njemu samomu: o plemenitosti, o pobožnosti, o pravednosti, o viteštvu, o junaštvu. Te su mitove dodatno razjarili negativni mitovi o Hrvatima, napose o njihovu zločinačkom značaju i genocidnosti, koje su mitove Srbi gotovo pola stoljeća ispredali oko ustaškoga sabirnog logora u Ja-

senovcu. Dvostruka srpska brojnost, njihova bojna spremnost i gromoglasni ratni bubnji mobilizirali su Hrvate na žilav otpor. I svršilo je – kako je svršilo.

Danas Slovenci, dvostruko malobrojniji narod od Hrvata, postupaju po istom nesretnom obrascu. Ni oni se ne obziru na međunarodno pravo. I oni radije grade na mitovima iz sredine XIX. st. Kao što su Srbi svoje teritorijalne zahtjeve temeljili na jezikoslovnoj zabludi Vuka St. Karadžića, tako danas Slovenci temelje svoje zahtjeve na kartografskoj tlapnji Petera Kozlera *Zemljovid Slovenske dežele in pokrajin* iz god. 1853., koja među ostalim obuhvaća Istru, Rijeku i kvarnerske otoke. Iz toga se onda izvodi tvrdnja da Istra povijesno pripada Sloveniji i iz nje, malo slobodnije, da Slovenija ima pravo na teritorijalni *izhod na odprto morje*. Kao što su Srbi *Memorandumom* SANU kodificirali svoja teritorijalna prava u Hrvatskoj, tako su Slovenci odlukom Državnoga zbora kodificirali svoje pravo na cijelu Savudrijsku valu / Piranski zaljev. Naravno, ostvarivanje mitskih slovenskih prava priječe mitske hrvatske nepravde, koje, kao i kod Srba, kulminiraju u – Jasenovcu! Kako te budalaštine dolaze od dvostruko malobrojnijega naroda, one nadahnjuju hrvatski humor. Zbog toga po internetskim forumima frcaju ružne šale o zemljopisnoj veličini Slovenije. Koliko su te šale zarazne, vidi se po tomu što je hrvatski državni poglavar Stjepan Mesić jednu od njih ispalio u Humu na Sutli kada je zaprijetio da bi mogao na slovensku policiju poslati hrvatske – vatrogasce.

S ovu stranu granice nameće se pitanje o motivima. Nagada se što to nuka slovenske političke prvake, i to sve bez razlike, da tako barbarski razaraju tradicionalne dobrosusjedske odnose hrvatskoga i slovenskoga naroda. Jesu li pristali na ulogu čuvara britanskoga koncepta Zapadnoga Balkana kao bantustana Europske unije? Ili se, kao njihovi prethodnici u objema Jugoslavijama, samo umiljavaju politički najmoćnijoj članici Unije? Moguće je i jedno i drugo. No, mnogo je vjerojatnije da oni ne vjeruju u dugovječnost Europske unije te da pokušavaju, za slučaj njezina raspada, međunarodnopravno učvrstiti slo-

venske državne granice. A bude li moguće, svakako je poželjno i razmaknuti te granice tako da one državi osiguraju suvereno pravo na isključivi gospodarski pojas na Jadranu.

To na prvi pogled izgleda razborito. Ali ima golem nedostatak. Male države, ako žele sačuvati svoju slobodu i osigurati blagostanje svoga pučanstva, nemaju se na što osloniti osim na domoljublje državljana, na međunarodno pravo i na prijateljstvo sa susjednim državama. Od tih triju čimbenika nije pametno odreći se ni jednoga, a kamoli dvaju. Zbog toga ima samo jedan častan izlaz iz sadašnjega stanja i samo jedan način da se popravi golema šteta: napustiti mostobrane i prepustiti rješavanje graničnoga prijepora međunarodnomu pravosuđu.

03.02.2009.

Svi ljudi, napisao je slavni grčki filozof, teže znanju po naravi. To je nekako republikanski zgodno. I danas godi našim ušima. Ali nije točno. Neki ljudi bježe od znanja. Možda ne po naravi, ali – bježe! A i ne misle svi o znanju isto. Eto, primjera radi, drugi Grk, sin atenske babice, nije napisao ništa. Ali zapisivali su drugi. Po njihovu svjedočenju on se ovako očitovao o svomu znanju: Znam da ništa ne znam. Nije to bio izraz očaja. Naprotiv, odatle je, iz toga temeljnog protuslovlja, osebujni Atenjanin cijeli život crpio snagu za ustrajno umnožavanje znanja. Pri tomu je postao prava građanska napast. Rugom i „babičkim umijećem“ postavljanja pitanja silio je sugrađane na razgovorno rađanje istine. Besmrtnu slavu te opstetricije platio je na poslijetku glavom.

Ma kamo to, pita se čitatelj, smjera ovaj? Zašto Atenu povlači za rep? Ne će valjda postmodernoga znanstvenika, genetičara Dragana Primorca usudno povezati s onim antičkim obješenjakom kojega su prijatelji posmrtno proglasili mučenikom znanja? To bi bilo blesavo. Za razliku od nesretnoga Atenjanina, naš se Primorac ne bavi nekakvim posebničkim poslom. On ima društveni nalog. Njegov posao rese dva blagoslova: europski iz god. 1999. (tzv. *Bolonjski proces*) i hrvatski iz god. 2004. (HDZ-ov program *Društvo znanja*). Primorca su dakle i Europa i Hrvatska ovlastile da ovdje i sada radi to što radi.

Dakako! Čitatelj je nesumnjivo u pravu. Ništa tu nije prijepono. Samo bi, možda, trebalo pogledati dokle je Primorac uznapredovao u izgradnji društva znanja. No, taj nam uvid jamačno ne bi pomogao. Jer naša nevolja, koja u sjećanje priziva antičku Atenu, nije institucijske naravi. Ona se ukazuje kao čudoredni slom staroga znanja, znanja o svemu i svačemu, osobito kao slom znanja o znanju. Kako ta nevolja stvarno izgleda, pokazuju događaji zadnjih desetak dana.

U Saboru se raspravljalo o prijedlogu Ante Kotromanovića (SDP) da se zakonom ustanovi odličje „Heroj Domovinskoga rata“. Obrazlažući taj prijedlog, Davorko je Vidović (SDP) ustvrdio da mladi ljudi danas u Hrvatskoj ne znaju tko su bili hrvatski heroji. A ne znaju, veli, ni tko su bili hrvatski neprijatelji. Mladi ljudi misle da su hrvatski neprijatelji bili Srbi. To je međutim pogrešno. Nisu se, veli Vidović, Hrvati borili protiv srpskoga naroda, nego protiv onih koji su zastupali velikosrpsku fašističku ideologiju.

Zgodan bijeg od znanja! No, on je uzбудio samo Niku Rebića (HDZ), koji je valjda smetnuo s uma da je njegova stranka u vladajućoj koaliciji s SDSS-om. – Svašta se može čuti u Saboru. Ali to da Srbi nisu napali Hrvatsku, to je netočno. Ne samo da su napali Hrvatsku, nego su napali i sve nesrpske narode u svomu osvajačkom pohodu. A čuti da nas nisu napali Srbi, to vrijeda – rekao je Rebić.

Što se omaknulo Rebiću, nije promaknulo Bebiću. Luka Bebić (HDZ), predsjednik Sabora, držao je stvar pod strogim nadzorom. I odmah presudio: – Nisu napali! U pravu je gospodin Vidović kad govori da nije Hrvatsku napao srpski narod, nego neki koji su imali velikosrpsku ideologiju. Oni su napali Hrvatsku, a oni drugi nisu.

Nakon Bebićeva pravorijeka nitko nije ništa pitao. Glupo je naime raspravljati o očitostima. Samo je Damir Kajin (IDS), odbijajući Kotromanovićev prijedlog, u žučnu *staccatu* argumentirao retoričkim pitanjem: Tko će odlučivati zaslužuju li odličje heroja Domovinskoga rata Ante Gotovina, Mirko Norac, Ivan Korade, Mladen Markač?

Nad raspravom su ipak visjela prava pitanja. Kako iz krhotina staroga znanja shvatiti iznenadnu konvergenciju stranačkih stajališta o hrvatskim neprijateljima? Zašto nitko nije spomenuo Crnogorce? Je li mirotvorna misao Stjepana Mesića da Hrvati nikad nisu ratovali s Crnogorcima u međuvremenu metastazirala i na Srbe? Ili se, eto, samo „stare snage“ nevino valjaju u svomu negdašnjem „bratstvu i jedinstvu“?

Ali, tko zna?! Možda je bliže istini opservacija Ivana Miklenića u Glasu Koncila [broj 7(1808), 15.2.2009.]: „U hrvatskom dru-

štvu bivši komunistički kadrovi ušli su i preuzeli gotovo potpunu kontrolu u svim relevantnim političkim strankama, zauzeli su gotovo sve ključne pozicije u društvu i gospodarstvu te svojim interesima podređuju čitavu državu Hrvatsku i njezinu budućnost, pa zato nije moguća ni istina o komunističkoj prošlosti, a kamoli procesuiranje očitih i u nebo vapijućih komunističkih zločina protiv čovječnosti.“

Slog je Mikleničev, rekli bi stari komunisti, revansistički. Ali postavka mu je, čini se, dobro postavljena. Može se bez ikakva napora vrlo široko elaborirati. To joj daje snagu ključa za razumijevanje svih političkih paralogizama koji kao nekakve endemske nedaće danas pritišću hrvatsku državu.

Pogled s toga motrišta u hipu raspršuje tobožnje zagonetke koje muče ljubitelje staroga znanja. S toga motrišta posve su jasna, pa i logična, tajna svjedočenja Stjepana Mesića u Haagu god. 1997. i 1998. Jasan je, pa i logičan, put Ive Sanadera od akademskoga gojenca Zorana Konstantinovića preko retorike splitske Rive u koaliciju s četnicima. Jasne su, pa i logične, epizode s generalima Gotovinom, Čermakom i Markačem. A nije nejasno, premda se čini nelogičnim, ni sudbeno poigravanje s Branimirom Glavašem.

U takvim okolnostima vrlo je važno jedinstvo vlasti. Ono se zbog toga manifestira gotovo svakodnevno. I briše sumnje.

Primjera je beskrajno mnogo. Kada je ubijena Ivana Hodak, državni poglavar Mesić i predsjednik Vlade Sanader nisu čekali rezultate policijske istrage. Zločin su složno pripisali mafiji i odmah „profesionalizirali“ represijski aparat. Ali nimalo se nisu iznenadili kada su ih ovih dana „profesionalci“ Karamarko i Faber izvijestili da ubojstvo Ivane Hodak nije „profesionalno“ nedjelo mafije, nego „amatersko“ zlodjelo skitnice iz Zaprešića! Niti su rehabilitirali nevine žrtve svoje predrasude o mafiji – Berislava Rončevića, Anu Lovrin i Marijana Benka.

Ne treba se tomu čuditi. Mnogo je čudnije što saborski Odbor za Ustav, Poslovník i politički sustav ne zna brojiti do 15. Taj nedostatak znanja vrlo je ružno kompromitirao Sabor u svibnju 2008. Zbog njega je najviše hrvatsko zakonodavno ti-

jelo protuzakonito izabralo Slavicu Banić za sutkinju Ustavnoga suda, pa je Upravni sud u listopadu prošle godine morao poništiti taj izbor. Za to je javnost, valjda zbog zaštite državnoga interesa, doznala tek ovih dana.

No, i to je luk i voda. Županijski je sud u Zagrebu prije nekoliko dana, nakon pet godina suđenja, oslobodio Ljubu Česića Rojsa optužbe da je kao pomoćnik ministra obrane ošteti MORH za više od pet milijuna kuna. Pri tomu se dogodilo pravo čudo. Sudbeno je – protiv volje Vlade, MORH-a i DORH-a – iz službenoga nepostojanja uskrsnula 66. pukovnija Hrvatske vojske! Kako će to svršiti? To zasigurno još ne znaju ni najviši vrhovi hrvatskoga društva znanja.

Može li uz takve događaje biti još kakvih zagonetaka? Komu je još nejasno zašto Žarko Puhovski na Haaškomu sudu tvrdi da je učinak Oluje bio jednak etničkomu čišćenju, zašto udruge Hrvatski helsinški odbor (HHO), Documenta i Građanski odbor za ljudska prava napadaju svjedočenje Vladimira Šeksa u kaznenomu postupku protiv Branimira Glavaša, a ne obziru se na „dalekometno“ svjedočenje Josipa Boljkovca u istomu postupku?

Sve te brave pouzdano otvara ključ Ivana Miklenića. Nezgoda je samo u tomu što su univerzalni ključevi obično sumnjivi. No, u našem slučaju nema nikakve dvojbe. Bivši komunistički kadrovi, kao što vidimo, vjeruju da su uspjeli novo hrvatsko društvo dovesti na razinu mudrosti Dobriše Cesarića iz pjesme *Povratak*: „Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna. / Krhko je znanje!)“. To je međutim samo himbena pjena elita. Hrvatski puk zna. I on će, kada ga pritisnu nepodnošljive nevolje, bez sumnje očitovati svoje znanje.

18.02.2009.

IGROKAZ I TEATAR

Gle ovo! Slovenci ne daju Hrvatima u NATO i blokiraju im pristupne pregovore s Europskom unijom. Ali, samo privremeno. Dok ih Hrvati ne podmite teritorijem koji su Slovenci zaključkom svoga Državnog zbora proglasili slovenskim. Traže nešto kopna kod Svetoga Martina na Muri, naselja Mline, Škudelin, Bužin i Škrilje južno od Kanala sv. Odorika, cijelu Savudrijsku valu (Piranski zaljev) i teritorijalni pristup otvorenomu moru. Sve u svemu – dvjestotinjak milijuna četvornih metara hrvatskoga državnog ozemlja. Kako je slovenski parlament već ratificirao protokol o stupanju Hrvatske u NATO, izvanparlamentarna oporba – u dosluhu s vlašću – priprema referendum na kojemu bi nacija trebala potvrditi ili odbaciti tu ratifikaciju.

Što je sad to? Je li to Božja odmazda, stoga što su u Hrvatskoj prevladali Porfirogenetovi „nekršteni Hrvati“ i pogazili obećanje papi Agatonu? Ili je na djelu nekakva kozmička nemeza, koja, rekli bi učeni neznabošci, okrutno kažnjava hrvatsku vojnu obijest (*hybris*) u Afganistanu? Bilo jedno ili drugo, Hrvati se plaše da to ne će izaći na dobro.

Pitanje je teško. Pogotovo stoga što se korjenito račva. Pred njim bi se i Jurka Skakina duboko zamislila. No ona bi, premda nije bila ni izdaleka tako mudra kao legendarna baba Antuna Vrdoljaka, našla razuman odgovor.

– Nije to – rekla bi Jurka – ni Božja odmazda ni kozmička kazna. Takvih stvari čovjek mora biti dostojan. A čega je dostojan čovjek koji se u ime svoga naroda na dužnosti državnoga poglavara javno kaje što je vodio „besmisleni rat za granice“ ili na dužnosti predsjednika vlade objavljuje da je „spreman platiti svaku cijenu“ za gubitak teško stečene državne samostalnosti? Dostojan je, sinko, otkad je svijeta i vijeka, samo prijezira i kaznenoga zakona.

Ma dajte, frkću na to vitezovi globalnoga doba. To je razmišljanje primitivno. Arhaično, ognjištarsko. Slušajte našu post-modernu vlast. Ona zna. A ona nas od početka god. 2000. uvjerava da je razlog i svrha našega opstanka ulazak u „eu-roatlantske integracije“. Pa to je bjelodano! To nema alternative. Hrvati ne mogu živjeti o sebi, moraju živjeti o drugomu. A tko živi o drugomu, ne može živjeti kako on hoće, mora kako drugi hoće. Zato pametna vlast odbija ono što joj blesav Ustav (čl. 141.) nalaže: organizirati referendum na kojemu bi nacija odlučila hoće li prihvatiti ili odbaciti povijesnu nužnost, hoće li ući u NATO ili ostati izvan NATO-a.

Lijepo frkću. Ali takva državnička mudrost prije ili poslije nužno postane predmetom sprdnje. U Hrvatskoj je ona, kao što vidimo, uspješno spriječila javnu raspravu o sebi. Ali nije uspjela spriječiti urnebesnu lakrdiju u Sloveniji. Tamo ovih dana Andrej Šiško, robijaš na dopustu, prikuplja potpise za raspisivanje slovenskoga referenduma o hrvatskomu pristupu NATO-u. Slovenski, dakle, uznik osobnim primjerom poučava slobodne Hrvate da se ne odriču svojih ustavnih prava ako hoće da ih njihova vlast poštuje.

Zbog toga se Ivo Sanader u Koprivnici javno pjenio. Pun pravedničkoga gnjeva, pozvao je slovensko političko vodstvo, dva dana prije svoga sastanka s Borutom Pahorom u Mokricama, da prekine „igrokaz i teatar“ oko referenduma. Znao je on da to Pahor i drugovi niti hoće niti mogu učiniti, ali nije htio propustiti zgodu da svoju kampanju za lokalne izbore u svibnju osoli snažnom domoljubnom porukom: Mi ne ćemo državnim teritorijem kupovati članstvo u NATO-u i Europskoj uniji.

Takve poruke zvuče muževno i državnički. Tako je god. 2001. sa splitske Rive odjekivala poruka: Mi ne damo svoje generale! I god. 2007. sa zagrebačkoga Trga sv. Marka saborska odluka: Režim hrvatskoga ZERP-a na Jadranu primjenjuje se od 1. siječnja 2008. i na članice Europske unije. Takve poruke i odluke ubojito su strjeljivo. One mogu, kao u navedenim primjerima, biti šuplje. Ali ni tada nisu potpuni ćorci. Njihova

detonacija redovito zagluši glas razbora, a popratni dim zastre stvar koju građanin ne smije vidjeti.

Razbor govori: Slovenci su *na Hrvaškem* uočili ludu žudnju za NATO-om i Europskom unijom. Nije lijepo što u duhu „svete domovinske sebičnosti“ iz te naše bolesti nastoje izbiti teritorijalni probitak. Očito je i da se pri tomu protiv međunarodnoga prava lakrdijaški koriste svojim unutarnjim pravom i pravom koje su u okviru NATO-a i Europske unije stekli članstvom u tim organizacijama. Mi se tomu slovenskomu „igrokazu i teatru“ možemo smijati, možemo prosuđivati koliko je on Slovencima, a koliko Hrvatima koristan ili štetan. Možemo se srditi ili radovati. No ta je lakrdija, kako god okrenemo, zasad posve legitimna.

A hrvatski „igrokaz i teatar“? Sanader u njemu državničkim gestama izaziva domoljubnu egzaltaciju. Te su geste dvostruko djelotvorne. One na jednoj strani zastiru pogled na nekoliko temeljnih činjenica koje razotkrivaju pogubnost integracionističke politike, a na drugoj raspiruju prkosno-pakosnu želju za ulaskom Hrvatske u NATO i Europsku uniju, čak i ondje gdje je razbor odavno posijao duboke sumnje.

U ovo globalno doba „teror ekonomije“ tlači svaki segment našega života. Stoga se argumentacija „za“ nešto i „protiv“ nečega redovito temelji na „koristima“ i „štetama“ koje se od toga očekuju.

Što Hrvati mogu očekivati od članstva u NATO-u, to je na prvi pogled jasno. Ratovat će, kao i danas, diljem svijeta pod tuđim zapovjedništvom o svomu trošku za tuđe interese. Koristi i štete, naravno, nikad nisu samo gospodarske. No Sanaderova je Vlada, pod „terorom ekonomije“, god. 2006. naručila od Ekonomskoga instituta u Zagrebu studiju o tomu kakve ekonomske učinke Hrvatska može očekivati od ulaska u Europsku uniju. Studija je objavljena god. 2007., ali su je politički razvoj i gospodarska recesija već pretvorili u makulaturu.

U toj se studiji pretpostavlja da će Hrvatska god. 2009. postati članicom Europske unije. Stručnjaci procjenjuju da će se u trogodišnjemu razdoblju iz Bruxellesa u hrvatski državni pro-

račun sliti 1.954.000.000 eura, a iz njega u proračun Europske unije odliti 1.632.000.000 eura. Očekuju dakle trogodišnju proračunsku dobit u iznosu od 322 milijuna eura.

To bi međutim bilo upola manje od tržišne vrijednosti trogodišnjega talijanskog i slovenskog izlova ribe u području hrvatskoga ZERP-a. Dodaju li se tomu milijarde eura što ih iz Hrvatske godinama izvlače zelenaško novčarstvo europskih banaka i europske tvrtke koje su, poput Deutsche Telecoma, osvojile hrvatske monopole, ne treba biti nikakav ekonomski stručnjak da se nasluti veličina štete koju je Hrvatska dosad pretrpjela od Europske unije. Imamo li uz to na umu da bismo u Europskoj uniji Lijepu Našu morali pravno dijeliti s pola milijarde Europljana, jasno je kakvu bi nam uslugu učinili Slovenci kada bi svojim „igrokazom i teatrom“ zaustavili integracionističko mahnitanje hrvatskih političkih elita.

Povrh toga iz hrvatskoga „igrokaza i teatra“ ne zrači osobita politička načelnost i karakterna postojanost. Sanader je bio obećao da će s Pahorom razgovarati samo u nazočnosti svjedoka iz Europske unije. A tko su mu bili svjedoci u Mokricama? Samuel Žbogar, Gordan Jandroković i Vladimir Drobnjak. Državni trovrh od početka složno tvrdi da je Hrvatskoj prihvatljivo samo pravosudno rješenje graničnoga prijepora. Argumentirajući to stajalište, Sanader je u Strasbourgu isticao 10 razloga zbog kojih Hrvatska mora sa Slovenijom na sud. Ali nije odbio ni bruxellesku natruhu o tajnim pregovorima ni zamisao Europskoga povjerenstva o političkoj arbitraži pod ravnanjem Marttija Ahtisaarija.

Neki ljudi ipak misle da će ta stvar izaći na dobro. Nije li, pitaju oni, Friedrich Schiller tvrdio da je kazalište čudoredna ustanova? Jest. Ali ovdje za takve nade nema racionalna uporišta.

25.02.2009.

KRUG SE ZATVORIO

Za nama je veljača, mjesec velikih obljetnica. Jedne svete i dviju svjetovnih. One su obilježene svečanim skupovima. No, javna su priopćivala i obljetnice i skupove manje-više složno gurnula u zaborav.

Prvo je 10. veljače u Zagrebu, na poziv zagrebačkoga nadbiskupa i potpredsjednika Vijeća europskih biskupskih konferencija kardinala Josipa Bozanića, proslavljena deseta obljetnica uzdignuća na čast oltara bl. Alojzija Stepinca. Na skupu su sudjelovali kardinali, predsjednici ili predstavnici biskupskih konferencija iz gotovo svih bivših komunističkih država Srednje i Istočne Europe. Visoki su crkveni dostojanstvenici raspravljali o poslanju Crkve u Srednjoj i Istočnoj Europi dvadeset godina nakon propasti komunističkoga sustava.

Skup je završio službenim priopćenjem. U njemu se tvrdi da još i danas istina o zbivanjima u doba komunizma teško izlazi na vidjelo i da je snažna tendencija da se ona prešućuje. To je, konstatira se, psihološka baština iz onoga doba. A njezina je posljedica „krajnja polarizacija u društvu i ozračje nepovjerenja i mržnje“.

Zatim su se svečano okupili „građanski intelektualci“. Oni su se prisjećali svoga sastanka 21. veljače 1989. u zagrebačkom Klubu sveučilišnih nastavnika na kojemu su odlučili osnovati Hrvatski socijalno-liberalni savez. Većina tih „građanskih intelektualaca“ moralno je i intelektualno stasala u okriju Saveza komunista. Neki od njih bili su partijski konfidenti, neki disidenti, a neki i bivši politički robijaši. Predvodio ih je Slavko Goldstein.

Sve da o tim ljudima ništa ne znamo, riječ „savez“ pouzdano bi nam ocrtala jugoslavenske granice njihove liberalne demokracije. To je u ono vrijeme bila ključna riječ ideologije pluralizma samoupravnih interesa. Nju je Edvard Kardelj preuzeo

izravno od „mladoga“ Marxa. Ona se otada „na brdovitom Balkanu“ totalitarno utjelovljivala na svakom koraku. Metastazirala je iz Saveza komunista u Socijalistički savez radnoga naroda, Savez sindikata, Savez socijalističke omladine, Savez studenata, Ferijalni savez, Savez pionira, itd., itd. – sve do Hrvatskoga socijalno-liberalnog saveza.

Sudionici svečanoga skupa žale što je taj dan nekako zaboravljen. On bi, po njihovu mišljenju, trebao biti, ako ne blagdan, u najmanju ruku spomen-dan demokracije. Razlozi su, vele, bjelodani. Taj dan označio je priekid „hrvatske šutnje“ i začetak hrvatskoga višestranačja. Oni, naravno, pretjeruju. Ali ima tu i zrnce istine. Zbog toga je upravo neshvatljivo da je voditelj Kluba sveučilišnih nastavnika tim ljudima odbio dopustiti da se o dvadesetoj obljetnici znamenitoga događaja sastanu na istom mjestu.

Na kraju mjeseca obilježena je u organizaciji Hrvatskoga kulturnog vijeća (HKV) i Hrvatske kulturne zaklade (HKZ) dvadeseta obljetnica tribine Društva književnika Hrvatske na kojoj je 28. veljače 1989. najavljeno osnivanje Hrvatske demokratske zajednice. O tom događaju kao izlasku iz „hrvatske šutnje“ na svečanom su skupu govorili njegovi sudionici Ivan Gabelica, Hrvoje Hitrec i Stjepan Šešelj, a o političkim prilikama osamdesetih godina XX. stoljeća akademici Dubravko Jelčić i Ivan Aralica te povjesničar Anđelko Mijatović. Svoje pisano izlaganje dostavio je Igor Mrduljaš.

Govornici su, kao i na onoj povijesnoj tribini, govorili „različito, ali iz iste duše“ (Jelčić). Događaj su ocijenili kao politički „veliki prasak“ (Hitrec) koji je prouzročio obnovu hrvatske države. Prešutno su se složili i s ocjenom da se stalno ponavljanje „hrvatske šutnje“ može spriječiti samo tako da se na izborima biraju ljudi neopterećeni komunističkim mentalitetom (Aralica).

Hrvatsku demokratsku zajednicu, koju je predvodio dr. Franjo Tuđman, politički su protivnici, s jugoslavenskoga gledišta žigosali kao „konzervativnu“, „desnu“ „stranku opasnih namjera“. Njezin se uspjeh na izborima u travnju i svibnju 1990. i

danas tumači kao nesretna posljedica nacionalizma što ga je u Hrvatskoj raspirio velikosrpski hegemonizam Slobodana Miloševića. No, to su etikete i simplifikacije. Hrvatska demokratska zajednica nije tada imala što čuvati. Nije dakle mogla biti konzervativna. Ona nije bila ni stranka, a kamoli „lijeva“ ili „desna“. Bila je, naprotiv, hrvatski državotvorni pokret, dakle prevratnička društvena snaga. A kao takva, treba priznati, nije ni mogla skrivati „opasne namjere“ prema Jugoslaviji.

Svoju odbojnost prema hrvatskoj nacionalnoj državi neki hrvatski intelektualci i danas zaodijevaju u zgražanje nad sastavom toga pokreta. To je, vele, bila nevjerojatna mješavina ljudi iz komunističkoga represijskog aparata, kriminalaca, hohštaplara, klerikalaca, ruralnih intelektualaca, polupismenih radnika, nepismenih seljaka i ustašoljubnih političkih emigranata. Opservacija je točna. Ali u njoj se, izuzmemo li zadnju sastavnicu, zrcali i sastav svih današnjih političkih stranaka u Hrvatskoj.

Ništa čudno. To je naravan plod gotovo polustoljetne jugoslavenske „diktature proletarijata“. Ona je fizičkim likvidacijama, pravosudnim terorom, tamnicama, logorima i na mnoštvo drugih načina neprestano zatirala svaku demokratsku, a napose hrvatsku državotvornu misao. Zbog toga je na poslijetku od svih društvenih snaga – ideološki, organizacijski i mentalno – u Hrvatskoj preživjela samo totalitarna komunistička partija. U sudbonosnom času, nakon pada Berlinskoga zida, ona se, posve naravno, mimikrijski raspršila u demokratsko višestranačje. Odatle je, kad je minula ratna pogibelj, uz pomoć iz Washingtona, Londona i Bruxellesa, rastočila državotvorni pokret i ponovno okupila svoje snage u – Savezu za Europu.

Tko misli da je to nešto bitno drukčije, neka sam sebi odgovori na pitanje kako to da su plodovi Saveza komunista i Saveza za Europu isti.

U slobodnoj i samostalnoj hrvatskoj državi opet se zatire suverenistička, a podupire integracionistička politička misao. Ne dopušta se javna rasprava o vrlo važnim pitanjima, na primjer o koristima i štetama koje nacija može očekivati od ulaska u

NATO i EU. Najavljuju se ustavne promjene koje će kriptokomunističkoj vlasti omogućiti da bez ustavnopravnih zaprjeka razbaštinjeni i razdržavljeni hrvatski narod pretvori u neznatnu narodnu manjinu u Europskoj uniji. Kako će se to provesti? Naravno, bez ustavotvorne procedure, kao da je riječ o izmjenama i dopunama Zakona o golfu. Javne rasprave ne će biti. A ne očekuju se ni teškoće u Saboru. Tamo naime svi zastupnici, kao što su nekoć zastupali interese Jugoslavije, danas zastupaju interese Europske unije. Hrvatska je opet nezastupljena. Krug se zatvorio.

U takvim okolnostima ne treba se čuditi što je Hrvatska televizija propustila izvijestiti da je, recimo, preminuo Danilo Pejović. Nije sablažnjivo ni to što je – trajanjem i redosljedom izvješća u središnjemu Dnevniku – izjednačila međunarodni skup katoličkih prelata iz Srednje i Istočne Europe i predstavljanje kurvopisnog prvijenca buduće književnice. Posve je razumljivo i to što je Dafinku Večerinu i njezine uspomene na davni sastanak u Klubu sveučilišnih nastavnika gurnula u emisiju Pola ure kulture, a dvadesetu obljetnicu znamenite tribine Društva književnika Hrvatske i njezino obilježavanje potpuno prešutjela.

Da. Krug se zatvorio. A „hrvatska šutnja“? Ona Hrvatima nije zlato. Ona je ovaj put pogibeljnija od šutnje nakon sloma Hrvatskoga proljeća. Stoga moramo vikati. Vikati na sav glas. Jer će nas inače oni koji prodaju Hrvatsku prodati u još dublje ropstvo. Njima je, naravno, naša šutnja dragocjena. Zato je Dinko Telečan, poštenu intelektualac, kada je vidio da novi glavni urednik Vijenca Andrija Tunjić *podgrijava hrvatstvo, a hračka po Evropi*, odbio dalje primati taj dvotjednik, a Denis Kuljiš, ikona Europe, u Globusu od 27. veljače 2009. lansirao poklič: Dokinuti Maticu hrvatsku i razjuriti HAZU!

04.03.2009.

NIŠTA OD OBRATA

Bog je, eto, na nas poslao Slovence. Kao nekoć skakavce na Egipćane.

Nije li to znak da se navršila mjera? I došlo vrijeme obraćenja? Teško. Naše je političko vodstvo tvrdokorno. Ali, možda pomogne korizma?

No, ne sprdajmo se! Govoreći o svomu vodstvu, mi u biti govorimo o sebi. To smo vodstvo izabrali mi. U njemu nisu najbolji ljudi. Ali vjerojatno nisu, iako se katkad tako čini, ni najgori. Bilo kako bilo, mi smo u to vodstvo demokratski uzvisili pretežiti dio svoje političke pameti. I sve što nam ono čini, čini – u konačnici – samo stoga što mu mi to dopuštamo.

Odakle ta tvrdokornost? Tko zna. U svakom slučaju, naše je vodstvo slično većini koja ga je izabrala. U njemu su uglavnom kratkovidni ljudi, ljudi neznatne hrabrosti, neznatne vjere, neznatna razbora, neznatna znanja, neznatne duhovne snage. Iluzorno je od takvih ljudi očekivati spontan obrat na dobro.

Sva je njihova mudrost u izrekama: *veži konja gdje ti gazda kaže; nije se s rogatim bosti; bolje vrabac u ruci nego golub na grani; prvo je Bog sebi bradu stvorio; sirotinjo, i Bogu si teška; nigdar ni bilo da ni nekak bilo...* I tako dalje, i tomu slično.

Što može poteci iz toga neiscrpnog rudnika bijede? Iz te sužanjske čudi? Samo kukavština. Samo beščašće. Odatle Vrag crpi svoju milost, onu nečist što je iz opće štete cijedi u pojedinačni ili skupni probitak. Mi to gledamo kao začarani. Zajednica kopni, a elite bubre. Mi to gledamo i ništa ne pitamo. Ili, ako što i pitamo, pitamo pristrano.

Zašto se tako držimo? Zbog straha. Ali i zbog pristojnosti. Neka je naime pitanja u Lijepoj Našoj nepristojno postavljati. Na primjer: Koliko su Hrvata nakon Drugoga svjetskog rata poubijali Titovi partizani? Ili: Kolika je danas čija imovina? Ovo drugo

pitanje gurao je, kao kotrljan Stjepana Mesića, pokojni Ivo Pukanić. On je, iz godine u godinu, u Nacionalu objavljivao popise najbogatijih Hrvata i procjene koliko je koji „težak“. Popisi su bili upadljivo nepotpuni. Zbog toga su, naravno, i „utezi“ bili sumnjivi.

No ta su pitanja društveno i te kako relevantna. Zato bi odgovori trebali biti točni, podrobni i potpuni. Ovo o imovini trebalo bi razgranati u pitanja: Tko su hrvatski euromilijunaši? Koliko ih ima? Kako su i kada niknuli iz proletarijata? Kolikim kapitalom raspoložu? Gdje ga i u što ulažu?

Takve stvari, naravno, ne zanimaju poreznu upravu. Malo što od toga zanima i USKOK. Može se dakle pomisliti da ta pitanja ovdje odapinje mržnja Raosovih „Prosjaka“ na Krležine „Glembayeve“. To bi bilo krivo. Raosovi su „Prosjaci“ i Krležini „Glembayevi“ kao umjetničke fikcije sjajna utjelovljenja „klasne svijesti“ i – podjednako blistave – sociološke krivotvorine. Ovdje pitanja postavlja suverenistička radoznalost.

Tu radoznalost ne golica umjetnička fikcija. Nju zanima tvrda financijska zbilja. Ona bi htjela doznati koliko je eura i kod kojih ljudi zapelo kao „bakšiš“ u ovih desetak godina kada su se strancima budzašto prodavale hrvatske banke, Hrvatski telekom, Pliva, INA, Dukat, jadranski hoteli, trgovački prostor, mediji... a hrvatski inozemni dug rastao s nepunih 10 milijarda američkih dolara na današnjih više od 39 milijarda eura.

Tako postavljena, ta radoznalost djeluje zastrašujuće. Kao da dolazi iz Državnoga odvjetništva ili USKOK-a. Ali nju ne raspiruju kazneni, nego spoznajni i prosvjetiteljski motivi. Te spoznaje blagotvorno bi djelovale na hrvatskoga državljanina. On bi napokon shvatio tko i zašto gura Hrvatsku u NATO i Europsku uniju. Sinulo bi mu i zašto on sam, makar ne imao ni lipe u džepu, u inozemstvu uživa visok financijski ugled.

Konkretni je hrvatski državljanin lijep ili ružan, mlad ili star, zdrav ili bolestan, pametan ili glup, obrazovan ili neuk, svetac ili zločinac, bogataš ili siromah, etnički Hrvat ili pripadnik koje od dvadesetak narodnih manjina, bliže ovoj ili onoj krajnosti. On je, dakle, konkretno ovakav ili onakav. Ali, kao statistička apstrakcija, očito nije sirotinja.

Hrvatski državljani žive u zdravu, umjerenu podneblju: na rubu Panonske nizine, u Dinaridima ili uz Jadransko more. Posjeduje 12.743 četvorna metra kopna i 7.481 četvorni metar mora. Hrvatski je državljani donedavno imao i suvereno pravo na isključivo iskorištavanje još toliko otvorenoga mora i podmorja. To mu je pravo, pod ravnanjem Ive Sanadera, oduzeo saborski Savez za Europu i položio ga na žrtvenik Europske unije. Ali, bez obzira na to, ni danas nitko u Europi ne raspolaže tako bogatom baštinom kao hrvatski državljani.

Državu su od njezina osnutka neko vrijeme napadali, komadali i razarali Srbi i Crnogorci, a već je gotovo cijelo desetljeće pustoše hrvatske „proeuropske“ političke elite. No, hrvatski državljani nisu klonuli. On je o svom trošku obnovio spaljenu i razorenu domovinu, a ove će godine, svim nevoljama usprkos, ako se obistine prognoze UniCredita i Bank Austria Creditanstalta, imati 10.074 eura. Bit će, dakle, i financijski bogatiji od mađarskoga, slovačkoga, češkoga, poljskoga, litavskoga, letonskoga, estonskoga, bugarskoga i rumunjskoga državljanina.

– Da – reći će tko god – hrvatski državljani kao statistička fikcija! – Upravo tako. No ta se fikcija silno razlikuje od umjetničke. Umjetnička je fikcija apsolutna, odriješena od zbilje. Statistička je, naprotiv, dubinski povezana sa zbiljom. Ona otvara prozor na zbiljske mogućnosti.

Druga je stvar hoćemo li mi te mogućnosti ostvariti ili ćemo ih odbaciti. Hrvatsko im političko vodstvo očito zatvara vrata. Da ih želi ostvariti, ono bi odustalo od provincijalne predodžbe o Europi. Posvetilo bi se uređivanju svoje države i izgradnji civiliziranih odnosa sa susjednim državama. Ali hrvatsko je političko vodstvo „europski“ okorjelo. Hoće pod svaku cijenu u Europu. Makar i u okviru britanskoga Zapadnog Balkana. Kao da su pred njim samo dvije mogućnosti: ili u Bruxelles ili u zatvor.

Znakovit je igrokaz oko hrvatsko-slovenske granice. Slovenci proglase u hrvatskim teritorijalnim vodama svoj zaštićeni pojas, a hrvatska Vlada reagira mlako ili nikako. Slovenci pravom veta blokiraju hrvatske pristupne „pregovore“ s Europ-

skom unijom, a hrvatska Vlada i njezini medijski bukači uzmu se pozivati na „europski duh“ i oštro napadati ono što je u Europskoj uniji najdragocjenije: pravo države članice spriječiti donošenje odluke protivne njezinim interesima. I udare zazivati Lisabonski ugovor, koji dokida to pravo! Slovenski Državni zbor proglasi cijelu Savudrijsku valu (Piranski zaljev) i sve prijeporne točke slovenskim teritorijem, a Hrvatski sabor na to odgovori protuproglašom.

Žalosno. A bila su tu dva krasna momenta za tužbu protiv Slovenije. Ili tri krasne prigode za obrat. Trebalo je poništiti Račanov Sporazum o stabilnosti i pridruživanju Europskoj uniji i ljubazno zahvaliti Bruxellesu na njegovu nastojanju oko proširenja Unije na Hrvatsku. Tako je trovrh (da ne kažem Triglav) hrvatske državne vlasti mogao, pred lokalne izbore, emocionalno nahraniti svojih 38 posto suverenista, a Bruxellesu prepustiti skrb o duševnomu dobru njegovih 23 posto integracionista. Bruxelles jamačno ne bi svoje integracioniste ostavio na cjedilu. On bi najvjerojatnije, nakon lokalnih izbora, nastojao Hrvatsku – bez ikakvih uvjeta – što prije „učerati“ u Uniju. Ovako će Bruxelles i Zagreb i dalje složno mrcvariti Hrvate britanskim zapadnobalkanskim marifetlucima.

Šteta. Bog je, rekoš, na nas poslao Slovence. Kao nekoć skakavce na Egipćane. Da se obratimo. No mi smo tvrdokorni. Očito se nije navršilo vrijeme. Stoga još ništa od obrata. Ne pomaže ni korizma.

11.03.2009.

RIVA NA VIDIKU

Slovenci i povjerenik Europske unije za proširenje Olli Rehn ne daju se krstiti. Ucjenjuju i kočće hrvatski Savez za Europu. I to sada kada on, kako se izrazio Ivo Sanader, „vozi u petoj brzini“.

Slovenci i Rehn srljaju. Kao da ih gura prejak prirodna sila. I bezobzirno gaze međunarodno pravo.

Dio je naime toga prava i Pregovarački okvir što ga je za pristup Hrvatske Europskoj uniji izradilo Europsko povjerenstvo. Taj dokument prihvatile su 3. listopada 2005. Hrvatska i sve članice Europske unije. U njemu su se Hrvatska i Slovenija posebnom klauzulom obvezale rješavati granične prijepore na miran način, dogovorno, u duhu Povelje UN-a, a ne bude li moguće tako, tada na Međunarodnomu sudu pravde u Haagu. To je međutim u Sloveniji vrijedilo dok je predsjednik vlade bio Janez Janša.

Pred Božić prošle godine Slovenci su okrenuli ploču. Novi predsjednik vlade Borut Pahor iskoristio je pravo veta i zaustavio hrvatske pristupne „pregovore“ s Europskom unijom. Razlog, sam o sebi, zvuči suvislo: Zagreb u tim „pregovorima“ podastire Bruxellesu dokumente koji, na štetu Slovenije, predodređuju prijepornu hrvatsko-slovensku granicu. No taj se razlog danas, nakon daljnjih koraka slovenske državne vlasti, ne doima samo kao smiješna izlika, nego i kao vrlo diskretna najava takva postupka sa slovenske strane. Državni zbor je naime malo zatim cijelu Savudrijsku valu / Piranski zaljev, hrvatska područja na lijevoj obali Dragonje (naselja Mlini, Bužin, Škudelin, Škrilje) i hrvatske „katastarske džepove“ na lijevoj obali Mure proglasio slovenskim državnim teritorijem. Što bi to moglo biti, ako nije pokušaj predodređivanja buduće granice?

Na to je, po dužnosti, reagirao povjerenik Rehn, depozitar Pregovaračkoga okvira. Ali ne onako kako se očekivalo. On

nije ukorio Slovence niti ih pozvao da granični prijevor riješe na sudu. On se, naprotiv, s njima solidarizirao. Bježeći od prava i suda kao vrag od tamjana, Rehn je ponudio rješavanje prijepora u tajnim pregovorima uz posredovanje skupine „političkih mudraca“ iz Europske unije pod vodstvom Marttija Ahtisaarija.

Bio je to hladan tuš za hrvatske „eurone“. No, Sanader je zauzeo čvrst stav. On, veli, ne će Slovincima ustupiti ni centimetar hrvatskoga državnog teritorija, a Hrvatska će ipak ući u Europsku uniju.

– Katastrofa! – graknuli su na to žešći zatočnici integracija. Oni su valjda zbog neočekivano jake Sanaderove geste prečuli drugi dio njegove rečenice, ono da će Hrvatska ipak ući u Europsku uniju. Ili je iz njih samo jeknula nestrpljiva čežnja: Bit će gaće, ali kad će?! No, kada je Sanaderovu izjavu da nadnevak ulaska nije važan osnažio pljesak Saveza za Europu – više nije bilo nikakve dvojbe! „Hrvatski je parlament pljeskao hrvatskomu porazu“, šmrčnula je ucviljena komentatorica Jutarnjega lista.

Druge licemjere i pismoznance, koji su svoje srce jedva jedvice preselili iz Beograda u Bruxelles, neusporedivo je teže pogodilo Sanaderovo proroštvo da europske integracije ne će imati nikakvu budućnost ako Europa dopusti da jedna zemlja članica, samo zato što je članica, ucjenjuje drugu zemlju koja nije članica, kao što to danas čini Slovenija. Bio je to očit unitaristički nasrtaj na pravo veta, kojim nacionalna država u Europskoj uniji štiti svoje interese. Ali nitko se od licemjera i pismoznanaca nije osvrnuo na tu nepodopštinu. Njihovu političku pobožnost prenerazio je nedopustiv način komunikacije s Bruxellesom.

To je, jadikuju oni, riskantno i kao puki predizborni populizam, jer nas može na neodređeno vrijeme udaljiti od Europske unije. A sve dobro što nam se u novije vrijeme dogodilo, dogodilo se, vele, pod pritiscima iz Bruxellesa. Zbog tih pritisaka Hrvatska stranka prava (HSP) nije ušla u prvu Sanaderovu Vladu; zbog tih pritisaka mijenjao je Anto Đapić svoj ideološki *image* (dlaku, a ne ćud); zbog tih pritisaka prigrlio je Sanader

Samostalnu demokratsku srpsku stranku (SDSS) za partnera u vlasti; zbog tih pritisaka uspostavljena je srdačna suradnja s Haaškim sudištem; zbog tih pritisaka odustalo se od ZERP-a; zbog tih pritisaka zamijenjen je nacionalistički javni diskurs građanskim; zbog tih pritisaka vlast je povela borbu protiv korupcije i organiziranoga kriminaliteta; zbog tih pritisaka reformira se državna uprava i pravosuđe; zbog tih pritisaka izaći će Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS) i Hrvatska stranka prava (HSP) sa zajedničkom listom na lokalne izbore u – Vukovaru!

Sve u svemu, zaključuju naši „euroni“, jao nama ako ostanemo bez tuđinskih pritisaka! Mi možemo samo pod tim pritiscima izaći na put krjeposti. Bez njih ćemo se opet naći, kako reče Mirek Topolánek, na putu u pakao. To jest, tumače naši „euroni“, na putu u izgradnju nacionalne države.

No to je licemjerno prenemaganje. Oni znaju da se nemaju čega plašiti. Tim pogubnim „dobrima“, što ih oni drobe u borbu protiv korupcije i reformu državne uprave i pravosuđa, zvijezde su, na žalost, naklonjene. Pokazuje to ovih dana zbijanje „lijevih“ i „desnih“ „eurona“ oko nedužnosti maršala Tita. Na njegovu trgu u Zagrebu oni opet stoje „postojano kano klisurine“. Ne mogu ih pokolebati ni materijalni dokazi otkriveni U Barbarinurovu u Hudoj Jami kod Laškoga ni svjedočanstvo Janeza Stanovnika. Nije u tom pogledu manje znakovit ni Sanaderov službeni posjet Beogradu nakon što se u „državničkom gnjevu“ žestoko osvrnuo na Ljubljanu i Bruxelles. Stoga „euronsku“ ja-dikovku treba čitati kao prijetvornu odu ovisnosti.

Na drugoj strani, onoj koja nije zastupljena ni u Saboru ni u sredstvima javnoga priopćivanja, nema nikakve dvojbe da bi Hrvatima bilo u svakom pogledu korisnije otkazati Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatske Europskoj uniji, prekinuti pristupne „pregovore“ i posvetiti se uređivanju i izgradnji svoje države, a s Europskom unijom i susjednim državama graditi, po uzoru na Švicarsku i Norvešku, odnose kakve predviđa čl. 8. Lisabonskoga ugovora. Tako, čujem, misli i Davor Pavuna. On veli da Sanader vodi državu kao zanimljivu dramu. Usporedba

je izvrsna. Ali može li se od toga čovjeka očekivati suverenistički zaokret?

Slovinci misle da ne može. Pri tomu se oslanjaju na tvrde razloge: Gotovina, ZERP, nema recesije, ima recesije... Zato su tako tvrdoglavi u graničnim pitanjima. A Hrvati? Oni se nadaju dobru. Vide kako državni brod posrće na uzburkanoj pučini mnogostruke krize, ali teško se oprastaju s nadom. Unatoč tomu što ne treba nikoga slati na jarbol da dojaví: – Splitska Riva na vidiku!

Kao da se, tko zna koji put, obistinjuje ona cinična mudrost: *Populus vult decipi* (narod hoće da ga varaju).

18.03.2009.

ZAPADNOBALKANSKE BURGJE

Što je Davoru Butkoviću?! Ne klikće od radosti, ne vidi i ne tumači kako Beograd popravlja što je Ljubljana pokvarila. On, na protiv, zdvaja. Muči ga govor o Haagu i Bruxellesu što ga je Ivo Sanader održao Mladeži HDZ-a. Taj je govor, veli Buki, grozan. On navješćuje povratak u devedesete: tuđmanizam, nacionalizam, klaustrofobiju (?!), ksenofobiju. Ukratko, odustajanje od Europe zbog toga što ona u hrvatskomu graničnom prijeporu sa Slovenijom nije stala na hrvatsku stranu.

Hm... A tako ga je lijepo „dragi Ivo“ god. 2001., nakon govora na Rivi, učio kako treba shvaćati njegove govore. Tada mu je povjerio: Nije on na Rivi govorio što je mislio. Govorio je kako je mislio da će onemogućiti stranačkoga suparnika – Ivića Pašalića! Novinar je dakle mogao štogod i naučiti. Ali zaludu. Nije Buki za to. On je, rekao bi Ante Starčević, pasmine ropsko-sluganske, pa ga se nikakov nauk ne prima.

Da nije tako, ne bi Buki danas zdvajao na krivoj strani. Vidio bi, ako ništa, ono što trpe Bandićeve prijateljice, „kumice“ iz Čučerja. One su, žali se čovjek iz Pogane Vlake, kada dođu u Zagreb, na velikoj mucu. U krajnjoj ih, veli, nuždi frustrira anglosaski *push* na vratima raskošnih zahoda.

Zapadni naime Balkan „gori gre“. Sporo, mučno. Ne bez zaštojā. Ali – napreduje! Godine 1993. ta je geostrateška regija bila tek prilično neodređena zamisao u britanskomu ministarstvu vanjskih poslova. Zatim je točno određen njezin opseg: bivše jugoslavenske republike, osim Slovenije, i Albanija. Na posljertku je tako omeđenu regiju i zamisao o njezinoj integraciji Europska unija pretočila u svoju vanjskopolitičku strategiju prema tomu dijelu svijeta.

Odatle je potekla bujica inozemnih integracijskih projekata: Plan Z-4, Inicijativa za suradnju u Jugoistočnoj Europi, Pakt o

stabilnosti za Jugoistočnu Europu, Proces suradnje u Jugoistočnoj Europi, Američko-jadranska povelja o partnerstvu, Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine na Zapadnomu Balkanu (tzv. Nova CEFTA), itd.

Za života Franje Tuđmana Hrvatska je odlučno odbijala svaki *push* u balkanski državni savez. Neobično je, ali istinito: i njezin Ustav (čl. 141.) zabranjuje udruživanje u saveze s drugim državama koje bi moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

Vlast su međutim 3. siječnja 2000. u Hrvatskoj preuzeli ljudi kojima je naklonost moćnih tuđinaca bila važnija od Ustava i zakonā. Oni su, usprkos ustavnoj zabrani, potkraj godine 2000. u Zagrebu organizirali Zapadnobalkanski summit Europske unije. Predsjednik Republike Stjepan Mesić i predsjednik Vlade Ivica Račan obvezali su se u Završnoj deklaraciji toga skupa integrirati Hrvatsku u Zapadni Balkan. Time su zaradili Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji – u okviru te geostrateške regije.

To je politička supstancija hrvatskoga natezanja s Europskom unijom. Sve ostalo, abolicija srpskih krvnika, progon hrvatskih branitelja, Haaški sud, rasprodaja domovine, prezaduživanje države u inozemstvu – sve su to samo žalosni prigodci. Kada se Hrvatska demokratska zajednica vratila na vlast, njezino je vodstvo, umjesto da kazni Mesićevo i Račanovo kršenje Ustava, stupilo u srdačan savez s bivšim četnicima i nastavilo još bezobzirnije kršiti Ustav.

Takva zbivanja redovito prate žalosno-smiješne zapadnobalkanske burgije. Njihova je svrha prikriti, zabaviti, rasonoditi, opseniti, prikazati grdnu štetu kao golem probitak. Tako je Mesić, kada je stručna javnost napala Račanov i Drnovšekov sporazum o hrvatsko-slovenskomu razgraničenju na moru, bio predložio da se, ako ne možemo okomito, sa Slovencima razgraničimo vodoravno. Nama, veli, dno, a njima more. Njegove su zapadnobalkanske burgije neiscrpne. To su nedostojne dosjetke o preminulomu prvom hrvatskom predsjedniku, pozivi hr-

vatskim ratnim generalima da idu dokazivati svoju nevinost na sudu u Haagu, priče o zasebnomu ulasku zapadnobalkanskih država u Europsku uniju („regata, a ne konvoj“), opravdavanje jugoslavenskih komunističkih zločina počinjenih nad Hrvatima, tvrdnja da Hrvati nikad nisu ratovali s Crnom Gorom, domoljubne pohvale *regionu*. ltd., itsl.

Tim biserima državničke mudrosti ravni su Sanaderovi biseri. Oni su možda i sjajniji. Građeni su na otrcanim, posve očitim ili lako provjerljivim lažima. Europska unija, kao nekoć socijalizam, „nema alternative“. Za ulazak u taj „ekskluzivni klub“ (koji obuhvaća gotovo sve europske države) Hrvatska je „spremna platiti svaku cijenu“. Takozvana Nova CEFTA (zapadnobalkansko područje slobodne trgovine) nije balkanska, nego srednjoeuropska udruga. Takvom je čini njezina istočno-balkanska članica Moldavija. Tanka je, da ne kažem: oskudna, logika tih izreka. No, hrvatsko je „društvo znanja“ tolerantno prema toj – ah, Bože dragi! – apstraktnoj oskudici.

Sve te zapadnobalkanske burgije opsjenari hrane krvlju hrvatskih ratnika i budućnošću njihovih potomaka. I nitko ne prosvjeduje.

Dokle može ići to integracionističko mahnitanje, pokazuju događaji prošloga tjedna, nekoliko dana prije pada vlade Ferenc Gyurcsányu u Mađarskoj i vlade Mireka Topoláneka u Češkoj.

Jure Radić i Željko Žderić dobili su za konzorcij koji čine Konstruktor, IGH i Tehnika izgradnju autoceste Bar – Boljare u Crnoj Gori. Posao je vrijedan 22 milijarde kuna. Osigurava desetgodišnju zaposlenost za 6.000 hrvatskih građevinara: 1.000 inženjera i 5.000 radnika. To je, osobito u doba gospodarske krize, sjajno. Zavrjeđuje čestitke. No, je li zbog toga trebalo crnogorsko *čojstvo* kovati u zvijezde? Bez obzira na grozote što su ih *đetići* priredili Konavlima i Dubrovniku? Ili buditi nade da će ove godine gosti iz Srbije spasiti hrvatski turizam? Unatoč tomu što je Hrvatska protiv Srbije podignula tužbu zbog genocida? Zar itko doista vjeruje da bi srpsko gospodarstvo, koje je, kao što bi rekao Sanader, i samo „u banani“, moglo pomoći hrvatskomu gospodarstvu

da se izvuče iz „banane“? Je li zbog toga trebalo najavom da će Hrvatska Srbiji darovati prijevod „zajedničke pravne stečevine“ Europske unije neizravno tvrditi da su hrvatski i srpski ipak – jedan jezik?! Što je to? Je li ta burgijada, poput slovenske blokade Sanaderovih „pregovora“ s Bruxellesom, bila samo priprema zapadnobalkanske javnosti za Sanaderov službeni posjet Beogradu?

Bilo kako bilo, posjet je valjda u međuvremenu umirio Bukija. Sanader mu nije odustao od Europske unije. On se samo drži dogovorene procedure. U Beogradu je Bianca Matković potpisala Protokol o suradnji sa Srbijom u procesu europskih integracija, a Božo Biškupić Memorandum o suradnji na području književnosti i lingvistike. Sanader je, nakon razgovora s kolegom Mirkom Cvetkovićem, u društvu srpskoga predsjednika Borisa Tadića uzvišeno razrađivao zanimljivu usporedbu. Francuska i Njemačka stoljećima su, veli, međusobno ratovala. No, danas su one okosnica ujedinjene Europe. Njihova međusobna suradnja jamstvo je europske sigurnosti i stabilnosti. To je povećana slika Srbije i Hrvatske. One su okosnica Zapadnoga Balkana, a njihova je međusobna suradnja jamstvo zapadnobalkanske sigurnosti i stabilnosti.

Krasno. Samo se gospoda još nisu dogovorila koga će zapasti uloga Francuske, a koga uloga Njemačke. To međutim u okviru Zapadnoga Balkana i onako ne može biti prijeporno.

25.03.2009.

ATLANTIČARSKO SLAVLJE

Gotovo je. Saborski atlantičari slave. Utjerali su Hrvatsku u NATO. I ponosni su na to. To više što je trebalo svladati zaprijetku koju je iznenada postavila moćna članica toga vojnog saveza – Slovenija.

Zvuči nevjerojatno, ali slovenski su atlantičari doista bili podjednako „nalegli“ na Sjeverni Jadran i na Sjeverni Atlantik. Naš je parlament, govorili su njihovi vođe, doduše potvrdio protokol o hrvatskomu pristupu NATO-u. To međutim ne znači mnogo. Dok Hrvatska na Sjevernomu Jadraniu ne daruje Sloveniji teritorijalni *izhod na odprto morje*, mi Hrvatsku ne ćemo pustiti u sjevernoatlantski savez. To se doima ružno. Nalikuje na ucjenu. Ali mi tako štitimo svoj nacionalni interes. Odbiju li Hrvati naš zahtjev, Slovenci će na referendumu odbaciti odluku svoga Državnog zbora.

Bilo je to vrlo nezgodno. Da su slovenski atlantičari državni probitak pokušali ostvariti „tihom diplomacijom“, možda bi i bilo kakva „čara“. Tako govori iskustvo. Tiha diplomacija proizvela je Račanov i Drnovšekov sporazum o hrvatsko-slovenskomu razgraničenju na moru. Prya vlada Ive Sanadera postigla je, po svjedočanstvu Vladimira Šeksa, tihom diplomacijom „dobar aranžman“ s Carlom del Ponte. Tiha diplomacija pretvorila je tzv. bruxelleski *non paper* potpisom Hidajeta Biščevića u valjanu osmrtnicu hrvatskoga ZERP-a na Jadraniu. Olli Rehn danas traži da se tihom diplomacijom riješi hrvatsko-slovenski granični prijepor i deblokiraju hrvatski „pregovori“ o pristupu Europskoj uniji. Zašto? Vidi čovjek s Baltika da tiha diplomacija čuda čini na Jadraniu.

Slovenski su atlantičari međutim htjeli buku. Stoga su svoje teritorijalne zahtjeve, na koje hrvatska vlast nije mogla javno pristati, udarili na velika zvona. Tako su raspirili slovensko-hrvatski

medijski rat. Bukači su na objema stranama poticali sve dublje diplomatsko ukopavanje. Ali Slovenci su ipak više atlantičari nego adrijatičari. Na poslijetku su – s neznanih razloga – odustali od referenduma. Tako su Sanader i Jandroković, ni krivi ni dužni, iz toga diplomatskog „boja žaba i miševa“ (*batrachomyomachia*) izašli kao pobjednici nad Borutom Pahorom i Samuelom Žbogarom.

Ta je pobjeda, kao i *casus belli*, moralno dvojbeni. Da i nije takva, ona, sama o sebi, ne bi bila bogzna što. Zato je dekor bio veličanstven. Sanader je u Hrvatskomu saboru održao uznositi govor. Ulaskom u NATO, rekao je predlažući potvrdu Sjevernoatlantskoga ugovora, Hrvatska jača svoju samostalnost i državnost i dobiva posve novo mjesto, ulogu i odgovornost u međunarodnim odnosima. Hrvatska je uspjela. Hrvatska ulazi u NATO i Hrvatska više nikada neće biti objekt tuđih posezanja. Sada postajemo dio obitelji slobodnoga svijeta koja čuva svoje članove, postajemo punopravan i ravnopravan subjekt u zajednici najrazvijenijih demokracija svijeta. – I Sabor je sa 119 glasova „za“ i 1 glasom „protiv“ prihvatio Zakon o potvrđivanju Sjevernoatlantskoga ugovora.

Proceduru je uživo pratilo izaslanstvo Parlamentarne skupštine NATO-a. Poslije se vođa izaslanstva Assen Agov nije mogao nadiviti sebi i društvu u kojemu je proveo tri dana. Sudjelovali smo, rekao je novinarima, u stvaranju povijesti. Hrvatska je jedna od najpripremljenijih zemalja koje će pristupiti NATO-u. Važno je očuvati demokratske vrjednote koje NATO štiti. A Hrvatska je ključan čimbenik sigurnosti u regiji i vrijedan partner na globalnoj razini.

Možda nije posve umjesno javno propitivati svečane izjave. Ali kada čovjek ostane sam sa svojim kostima, salijeću ga nezgodna pitanja. Kako to Hrvatska jača svoju samostalnost odričući se zapovijedanja svojom vojskom? Tko još jača bit svoje države, njezinu državnost, ratujući – o svom trošku – pod tuđim zapovjedništvom za tuđe interese? Zar će doista Slovenci, Srbi, muslimanski Bošnjaci i Crnogorci prestati posezati za hrvatskim teritorijem zbog hrvatskoga članstva u NATO-u? Ne drži

li i danas Slovenija, članica NATO-a, malenu, ali neprijeporno hrvatsku Svetu Geru pod vojnom okupacijom? Po čemu je to Hrvatska jedna od najpripremljenijih zemalja za NATO? Zar po tomu što se ponaša kao nikada nijedna država? Što nakon pobjede u obrambenom ratu kalja čast ratnih zapovjednika svoje slavne vojske? I što ih sudbeno progoni i u zemlji i u inozemstvu? Ili po tomu što njezina vlast veselo krši Ustav?

Na ta i takva pitanja ne treba tražiti odgovore u zajednici demokratskih vrjednota koju su apostrofirali Sanader i Agov.

Bit će da to dobro znaju i hrvatski atlantičari u Savezu za Europu. Stoga su se tobožnji oporbenjaci u raspravi o Sjevernoatlantskomu ugovoru malo šegačili, a vladajući koalicijski partneri malo ulagivali i podosta lagali. Zoran Milanović (SDP) bio se tako razdragao te se izložio popriličnu trošku. Obećao je platiti ručak svakomu atlantičaru koji je pročitao Sjevernoatlantski ugovor. No, srečković je dobro prošao. Nitko se nije javio. Dragutin Lesar (neovisni HNS-ovac) čudio se što je za prihvaćanje Zakona o potvrdi Sjevernoatlantskoga ugovora potrebna obična većina (glasovi natpolovične većine prisutnih zastupnika). Dakle, u krajnjem slučaju, kada kvorum čini 77 zastupnika, samo – 39 glasova! Vlada je tako odredila pozivajući se na Ustav (čl. 139., st. 1.). Lesara bi zadovoljila dvotrećinska većina, koju predviđa st. 2. toga ustavnog članka. Ali Vlada mu to nije mogla priuštiti, jer bi tako priznala da se predloženim zakonom Sjevernoatlantskomu savezu „daju ovlasti izvedene iz Ustava“. Lesar, dakako, nije manje atlantičar nego, recimo, predsjednik Sabora Luka Bebić (HDZ). No on je izrazio solidarnost s onim hrvatskim građanima koji su zahtijevali da se o ulasku u NATO odlučuje na referendumu. Stoga je najavio da će glasovati protiv NATO-a. Josip Friščić (HSS), koji se u izbornoj kampanji zauzimao za referendum, u raspravi je referendum proglasio nepotrebnim jer, po njegovoj procjeni, više od 60 posto građana podupire članstvo Hrvatske u NATO-u. Podupro ga je i Ratko Gajica (SDSS). On smatra da je članstvo u NATO-u motiv da Hrvatska postane još bolje mjesto za život.

Sve u svemu, bio je to brutalan sajam laži i himbe. Svi su atlantičari znali da je Vladino pozivanje na ustavni članak 139. ustavnopravni mučak Vladimira Šeksa. U NATO se, kao što je napomenuo i Sanader, udružuju države. Tu materiju hrvatski Ustav ne regulira člankom 139., nego člankom 141. u poglavlju UDRUŽIVANJE I RAZDRUŽIVANJE. On određuje da se odluka o udruživanju Hrvatske u saveze s drugim državama donosi na referendumu, i to natpolovičnom većinom glasova ukupnoga broja birača u državi. Svi su to znali ili trebali znati. Ali nitko, pa ni Lesar, nije spomenuo članak 141. – takozvanu Tuđmanovu tvrđavu.

Pomniji se promatrači čude. Kako to da je afera oko Sanaderove tvrđave na kotačima – oklopnoga BMW-a – posve zasjenila „virtuozno“ zaobilaženje Tuđmanove tvrđave i atlantičarsko slavlje? Kako to da su Hrvati osjetljivi na bahatost vlasti, a neosjetljivi na razgradnju države?

Ne treba se tomu čuditi. Politički neosvijestjen narod ne zna svoju snagu, a u njegovoj mu bijedi bolno udara u oči raskošno šepirenje vlasti. Kada ga vlast posve razbaštini i uvali u Europску uniju, on će se osvijestiti. A tada – silno će porasti potražnja za oklopnim BMW-ima i tjelesnim stražarima.

01.04.2009.

TLAPNJE I OBMANE

Hrvatska je od prošloga tjedna članica NATO-a. To se, ako je vjerovati novinama, već široko osjeća.

Hrvati puno mirnije spavaju. Više ih ne čuva samo 16.000, nego 4.000.000 vojnika. Otkad nemaju svoje vojske, o njihovoj sigurnosti skrbi NATO. Svakoga Hrvata, slikovito rečeno, čuva jedan vojnik. I to profesionalni – ružno rečeno: plaćenik.

Takav je vojnik pouzdaniji od ročnoga obveznika. Bolje je uvježban, suvremenije opremljen, nije opterećen domom ni domoljubljem. Zbog toga je Hrvatska – koja nema vojsku, a ima vojnike – odlučila 8 posto svojih vojnika angažirati ili držati pripravnima za angažiranje u međunarodnim vojnim operacijama, a 40 posto osposobiti za sudjelovanje u operacijama izvan svoga teritorija. Hrvatska će dakle malo manje od polovice svoga vojnog kontingenta uzorno uvježbati, dobro opremiti, platiti i staviti na raspolaganje inozemstvu. Takva je kolektivna sigurnost – sigurna. Kao u zatvoru. Ona je, istina, znatno skuplja od individualne sigurnosti. Ali posve isključuje tradicionalne pogibelji. Nema samovoljnih poteza vrhovnoga zapovjednika, nema pukovničkih huncutarija. Takva, dakle, sigurnost jamči zdrav san svim Hrvatima. Napose hrvatskim oligarsima.

Tko je zaslužan za ulazak Hrvatske u NATO? Političke elite nastoje te zasluge podijeliti s cijelim narodom. To je međutim gola laž. Državni je vrh znao da se hrvatskomu narodu ne mili takva sigurnost. Zbog toga je izbjegao ustavnu obvezu da se o udruživanju u saveze s drugim državama odlučuje na referendumu (čl. 141.). O tomu se 18. ožujka 2009., kada je Vlada Saboru poslala prijedlog potvrde Sjevernoatlantskoga ugovora, Ivo Sanader milostivo očitovao: "Zaboravit ću pritom da su neki htjeli referendum. Da smo išli u tu avanturu, ne bismo ovo ostvarili." Tako su Hrvatima njihove odmetničke elite opet nametnule

staru obvezu. Kako su nekoć, dok su bili nesuvereni, pod austrijskom, francuskom i njemačkom zastavom za tuđe interese palili i žarili diljem Europe, tako će sada, kada su suvereni, u okviru NATO-a za tuđe interese ratovati po drugim kontinentima.

Ali nije NATO, tumači im državni vrh, samo vojni savez. On je i politička i gospodarska organizacija. On štiti demokratske vrjednote i socijalno tržišno gospodarstvo. Hrvatsko članstvo u NATO-u potvrđuje da je Hrvatska razvila i da brani visoke demokratske standarde. Ušavši u taj savez, Hrvatska je ušla u krug gospodarski razvijenih zemalja. Ona će sada s tim zemljama moći jače razvijati gospodarske odnose. To će pokrenuti njezino gospodarstvo. Ulaskom u NATO, zaokružuje priču predsjednik Vlade, Hrvatska je ostvarila polovicu svojih strateških vanjskopolitičkih ciljeva. To je ojačalo njezin položaj u pregovorima s Bruxellesom. Hrvatska će sada, usprkos slovenskim smutnjama, lakše ući u Europsku uniju. Tako će uskoro ostvariti i drugu polovicu svojih strateških vanjskopolitičkih ciljeva.

Kada čovjek sluša tu priču, dođe mu da klikne: Blago Hrvatima! Ali nešto ga u zadnji čas suspregne. Priča strukturno odviše sličići priči koja se u Hrvatskoj pričala gotovo pola stoljeća. Pohvale su NATO-u, blago rečeno, pretjerane. Očekivanja su od članstva u Europskoj uniji, još blaže rečeno, djetinjasta. Uz to, takve tlapnje šire ordinarni lažljivci i prevrtljivci. A oni, bez sumnje, dobro znaju što su učinili svomu narodu utjeravši ga u NATO kao stoku u tor. Stoga nije čudno što njihovoj promidžbi malo tko vjeruje.

NATO je uglavnom vojni savez. Ali, u pravu su hrvatski pripovjedači, nije samo to. NATO je i politička i gospodarska organizacija. On je od svoga osnutka u proljeće 1949. do bombardiranja Srbije u proljeće 1999., nepunih 50 godina, doista štiti demokratske vrjednote na području svojih članica. Bio je dakle obrambeni vojni savez. Nakon konačne propasti dvostranog svjetskog poretka NATO se prometnuo u obrambeno-navalni vojni savez. Otada vojno djeluje i izvan svoga područja (*out of area*). Tamo oružanom silom nameće „demokratske vrjednote“ (Srbija, Afganistan).

To nužno potiče krivovjerno pitanje: Koliko ljudska pohlepa ima imena? A ono odmah doziva krupne vijesti iz povijesti i načinje druga pitanja. Nisu li tako konkvistadori u Srednjoj i Južnoj Americi širili kršćanstvo? Kako su Sovjeti u Europi i Aziji nametali komunizam? Te uspomene vode ravno u neutješan zaključak: U povijesnoj perspektivi malo se što promijenilo.

Ali, vratimo se NATO-u. Kako taj savez štiti „socijalno“ tržišno gospodarstvo? To, na žalost, odveć zorno pokazuju socijalne posljedice aktualne financijske i gospodarske krize u Sjevernoj Americi i Europskoj uniji. A kako stoje visoki demokratski standardi u Hrvatskoj koje državnomu vrhu ovjerovljuje hrvatsko članstvo u NATO-u? Ti standardi pakosno se ogleđaju u Rončevićevoj nabavi vojnih kamiona i brutalnomu kršenju hrvatskoga Ustava kojim je Lijepa Naša ružno ostvarila svoje članstvo u NATO-u. Tko od hrvatskoga ulaska u krug gospodarski razvijenih zemalja očekuje blagotvorne učinke u gospodarstvu? Samo opsjenari i neznalice. Mnogo su vjerojatniji obratni učinci. Poučan primjer pruža Mađarska. Ona je u taj krug ušla prije 10 godina, a danas je na koljenima.

S takva vidikovca predsjednik hrvatske Vlade jasno vidi buduću sreću svoga naroda. Tvrdi da će Hrvatska sama vrlo skoro ući u Europsku uniju, i to unatoč svim smetnjama. Na stranu to kakvu bi sreću ulazak Hrvatske u Europsku uniju donio hrvatskomu čovjeku, ovdje se nameće pitanje: Može li se Sanaderu vjerovati?

Mislim da ne može. Ne samo stoga što se Sanader dosad pokazao kao lažljivac i prevrtljivac, nego i stoga što se drži kao da onoga o čemu on ne govori zapravo i nema. Nemoguće je naime da Sanader ništa ne zna o međunarodnim inicijativama za političku reintegraciju prostora što su ga razdrli srpski ratovi. O tomu je Sanader još kao zamjenik ministra vanjskih poslova i predstojnik Ureda predsjednika Republike morao biti i te kako obaviješten, od početne britanske zamisli o Zapadnomu Balkanu iz god. 1993. do Završne deklaracije zagrebačkoga Zapadnobalkanskog summita Europske unije iz god. 2000., koja tu zamisao formulira kao bruxellesku političku strategiju prema državama u prostoru označenom kao Zapadni Balkan:

Hrvatskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji i Albaniji. Uostalom, upravo se Sanader zdušno angažirao na provedbi te strategije. Uspostavio je tzv. Novu CEFTA-u, tobožnje Srednjoeuropsko područje slobodne trgovine na Zapadnomu Balkanu, koje je, da bude manje zazorno, protegnuo i na jednu istočnobalkansku državu – Moldaviju.

Znakovito je i Sanaderovo lansiranje jedne europske usporedbe za nedavnoga posjeta Beogradu. Tamo je Borisu Tadiću tumačio kako su Francuska i Njemačka stoljećima međusobno ratovala, a danas su okosnica ujedinjene Europe. Njihova međusobna suradnja jamstvo je europske sigurnosti i stabilnosti. Tako, drži Sanader, treba gledati i na budućnost Srbije i Hrvatske. One su okosnica Zapadnoga Balkana, a njihova je međusobna suradnja jamstvo sigurnosti i stabilnosti cijele regije.

To je okvir u kojemu treba promatrati i hrvatsko-slovenske odnose. Slovenci i dalje ustrajavaju na blokadi hrvatskih pristupnih „pregovora“ s Bruxellesom, dok se ne riješi granični prijedor s Hrvatskom. Taj bi diplomatski boj mogao potrajati. Predstava je naime obostrano zgodna. U njoj predsjednici vlada, Pahor i Sanader, odlučno brane slovenske i hrvatske nacionalne interese. Nevolja je samo u tomu što se ta predstava može i drukčije gledati: kao obostrana vjernost Zapadnomu Balkanu i obostrana potajna potpora zajedničkom pristupu njegove okosnice – Hrvatske i Srbije – Europskoj uniji.

08.04.2009.

Godine 1980. umro je jugoslavenski komunistički diktator Josip Broz Tito. Svi su ga se bojali. Podjednako Slovenci i Hrvati, Srbi i Crnogorci, Albanci i Makedonci, komunisti i nekomunisti – od Triglava do Gevgelije. Ne bez razloga. Bio je zločinac velikoga formata. Kako u ratu, tako u miru. Strah od Tita komunisti su patvorili u ljubav, a nekomunisti potiskivali u nesvjesnu mržnju. Stoga je malo tko odahnuo kada je Tito umro. Naprotiv, mnogi od onih kojima je punih 35 godina utjerivao strah u kosti za njim su javno ridali.

Titov zločin nad Hrvatima prizivaju kratice nazivlja njegovih zločinačkih organizacija (OZN-a, KNOJ, UDB-a, SDB, KOS, JNA). Uz te kratice nužno se vezuju mjesta pokolja i stradanja nakon Drugoga svjetskog rata (Bleiburg i Križni put, Jazovka i Daksa, Stara Gradiška i Goli otok), 70-ak logora i više od 1000 masovnih grobišta u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

O broju Titovih ratnih i poratnih žrtava nema konačnih podataka. Sudeći po onomu što je dosad utvrđeno, njegovu je obnovu Jugoslavije glavom platilo najmanje 200.000, a trajnim iseljenjem najmanje 300.000 Hrvata. Za Drugoga svjetskog rata u domovini je živjelo oko 4.000.000 Hrvata. Tito je dakle njihov broj umanjio za 12,5 posto. Veličinu zločina oštro osvjetljuje europska usporedba. Razmjerno bi taj zločin bio ravan zločinu kojim bi kakav diktator radi opstanka Europske unije dao poubijati i prognati 7.000.000 Francuza ili 10.000.000 Nijemaca.

O Titovu integracionističkom velezločinu javno se punih 45 godina nije ništa čulo. Moglo se samo ponešto pročitati u partizanskim spomen-zbornicima. U njima bi katkad lakouman zloči-

nac svoje zlodjelo prikazao kao djelo krjeposti. No, zločin je općenito čuvala stroga tajna. Šutnju o njemu komunistička je vlast kompenzirala na neprijateljskoj strani. Njezina sveprisutna promidžba političku je oprjeku jugoslavenstvo→hrvatstvo na moralnoj razini interpretirala kao borbu dobra i zla, sukob svjetla i tame, a na ideološkoj razini kao borbu komunizma i fašizma. Jugoslaveni su – dobro, svjetlo, komunisti; Hrvati su – zlo, tama, fašisti. Zao-grnuvši tim manihejskim plaštem hrvatski politički centripetalno-centrifugalni razdor, jugoslavenska je komunistička promidžba sebi otvorila mogućnost za neobuzdano preuveličavanje ustaško-domobranskoga zločina. I tom se mogućnošću sve do sloma komunizma i raspada Jugoslavije ustrajno koristila.

Netom je Republika Hrvatska odbacila komunizam, donijela je zakon po kojemu je Sabor osnovao Komisiju za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava. Komisija je trebala prikupiti podatke i dokazni materijal za svaku osobu: ime, dob, spol, građansko stanje, vrijeme, mjesto i okolnosti stradanja, te utvrditi broj žrtava. Svrha toga posla nije bila raskrinkati jugoslavenske promidžbene laži, nego, koliko je to moguće, sanirati moralne posljedice komunističkoga barbarstva: obilježiti grobišta, identificirati žrtve i dostojno pokopati njihove posmrtno ostatke. Komisija je potkraj god. 1999. podnijela izvješće o radu od svoga osnutka 11. veljače 1992. do rujna 1999. U tih sedam i pol godina ona je otkrila mnoštvo masovnih grobišta, neka je i istražila, a utvrdila je oko 270.000 žrtava. Posao nije bio ni izdaleka dovršen. No, tadašnju su oporbu razjarila stravična otkrića, pa je ona, čuvajući „tekovine revolucije“, Komisiju proglasila ideološki pristranom i zahtijevala njezino raspuštanje. Malo zatim ta je oporba, na izborima 3. siječnja 2000., osvojila vlast i pod barjakom „detudmanizacije“ uvela kriptokomunistički teror. U takvim okolnostima Komisija je prestala raditi, pa je god. 2002. i raspuštena.

No, kosti se u Sloveniji ne daju. A ne daju se ni Titovi sljedbenici. U vrijeme kada se svijet zgraža nad otkrićem stravičnih partizanskih zločina u Hudoj Jami ljubljanski gradonačelnik Zoran Janković predlaže da se Titovim imenom ponovno obilježi

jedna ulica u slovenskomu glavnom gradu. A i predsjednik vlade Borut Pahor veli: Tita ne dirati.

Kosti su, kao što rekosmo, u Hrvatskoj utihnule. Zato su glasniji titoisti. „Povijesnomu revizionizmu“ najžešće se protivi predsjednik Republike Stjepan Mesić. Predsjednik Vlade Ivo Sanader o tim se stvarima očituje u Račanovu humanističkom slogu: Fašizam – ne; antifašizam – da. I tvrdi da poklič „Za dom spremni!“ nije domoljublje, jer su, veli, pod tim pokličem ubijani ljudi! Predsjednik Sabora Luka Bebić skrušeno ispovijeda da je on god. 1990. pošao za Franjom Tuđmanom, jer je Tuđman bio – Titov general!

Ali, gle, usred Velikoga tjedna oglasio se o otkriću hrvatskih kostiju iz Drugoga svjetskog rata stručnjak za srpske kosti iz Oluje, pouzdanik Save Štrbca i Carle del Ponte – Ivan Zvonimir Čičak! I optužio za partizanske zločine nad Hrvatima Josipa Manolića i Josipa Boljkovca. Oba Josipa odmah je uzeo u zaštitu Stjepan Mesić, izrazivši sumnju u tužiteljevu forenzičarsku stručnost. Čičak se nato rasrdio. I spremno proširio optužnicu na Mesićeva oca, glasovitoga orahovičkog *Tovariša*. Da stvar ne bi neslavno legla, pobrinuo se Boljkovac. On je Čička proglasio – udbašem! Tu su zaiskrile i dvije dosjetke. Sudeći po njihovoj diplomatskomu sadržaju, one bi mogle biti djelo Bude Mumije, ali javno ih je realizirao Mesić. Da je, veli Mesić, svoga prijatelja Čička uzeo za savjetnika u humanitarnim pitanjima, on bi mu posvađao „četiri noge stolice“, a da ga je poslao za veleposlanika u Beograd, on bi, veli, tamo izazvao „treći srpski ustanak“. Smiješno, zar ne? Bilo kako bilo, nacija je u Velikomu tjednu, počivajući na brdu kostiju, uživala u udbaškomu humoru.

Što dakle?

Ništa. Roditi nam se, kao što Gospodin reče Nikodemu, odozgor. No mi to rođenje moramo prizivati, uvijek iznova, ustrajno – kao Krug za trg. Titovo je ime dobar lakmus. Treba ga češće umakati u društvenu savjest. Ako ništa drugo, tako se provjerava kiselost nacionalnoga duha. Zasad papir svaki put – pocrveni.

15.04.2009.

MJESEC ROŽNJAK

Bliži se *rožnjak* iliti *sviben*, mjesec u kojemu cvatu ruža i svib.

Divan je to mjesec. No, Hrvatima je on sazdan od jeze i slavlja. U svibnju 1945. jugoslavenski su partizani nad hrvatskim narodom i njegovom poraženom vojskom izvršili stravičnu odmazdu zbog neuspjelog bijega iz jugoslavenskoga sužanjstva. U svibnju 1990. Hrvati su prvi put slobodno izabrali svoju vlast, a u svibnju 1991. opet su – ovaj put na referendumu – odlučili izaći iz Jugoslavije. Malo zatim proglasili su svoju samostalnu državu, Republiku Hrvatsku, koju su u Domovinskom ratu (1991.-1995.) obranili od srpsko-crnogorskih osvajača. U tom ratu hrvatski su vojnici masovno nosili krunicu (*rosarium*) oko vrata.

Zahvaljujući pobjedi u Domovinskom ratu, *rožnjak* je iliti *sviben* u današnjoj Hrvatskoj najduhovniji mjesec. Hrvati tada u jednom danu skupno hodočaste na Bleiburško polje u Koruškoj. Tamo iskazuju štovanje svojim mrtvim sunarodnjacima, žrtvama partizanske odmazde. A cijeli mjesec Svibanjskim pobožnostima diljem Domovine časte Kraljicu Hrvata. Moleći Krunicu Blažene Djevice Marije, oni se utječu milosrđu, zaštiti i zagovoru svoje najvjernije odvjetnice (*fidelissima advocata Croatiae*).

Ali, nisu Hrvati zbog toga oholi. Ne misle oni o sebi da su „nebeski narod“. Oni naginju koliko jezičnomu, toliko i čudorednomu čistunstvu. Stoga se sami sebi čine i grješnijim od drugih naroda. Njihovi ih što stvarni, što izmišljeni grijesi osobito žestoko sustižu uoči *rožnjaka* iliti *svibena*, mjeseca u kojemu cvatu ruža i svib, a oni razmatraju radosna i svijetla, žalosna i slavna otajstva.

Evo! Ove godine iz zemlje izbijaju kosti mučenika. Nakon 60 godina one viču za ubojicama. Viču iz Barbarina rova u Hudoj

Jami kod Laškoga, viču iz Ostraševe njive kod Javorja, viču iz Gmajne u Ključu Brdovečkom kod Zaprešića, viču iz Gornjih Hrašćana kod Čakovca. Nad tim zločinom zgraža se sav uljudeni svijet.

No, ima i tvrdokornika. Stjepan Mesić, hrvatski državni poglavar, pravnik po struci, opravdava zločin – krivnjom žrtava! Njihova je krivnja, po njegovu sudu, tako velika te ih je nakon pobjede trebalo, bez suda i sudskoga pravorijeka, konspirativno smaknuti i zakopati u protutenkovske rovove ili zazidati u rudničke jame. Mesić i njegovi ideološki rođaci, komunistički pravnici Josip Manolić, Josip Boljkovac i Ivan Fumić drže da „antifašisti“, već stoga što su bili „antifašisti“, nisu mogli počinuti zločine. Boljkovac se javno čudi: Zašto se danas bavimo dalekom prošlošću? A Fumić poentira: Pa rat se i vodi radi ubijanja, da se ubije što više neprijatelja. Čičak je, veli Fumić, našao bedrenu kost, pa što? Zar bismo trebali goniti Krambergera što je iskopao nečije kosti u Krapini? – Da se čovjeku srce smrzne od takva pijeteta i takva shvaćanja prava!

– A ustaško-domobranski zločini?! – upitat će tkogod. Da, i njih je bilo. O njima je jugoslavenska vlast gotovo pola stoljeća vikala na sav glas. I preko glasa. No, oni nikako nisu dostatan protuuteg partizansko-četničkim pokoljima. Ni moralno, ni pravno, ni količinski. Ustaše su i domobrani branili, a partizani i četnici napadali Hrvatsku. Branitelji su zločine počinili u ratu, a napadači i u ratu i u miru. Broj žrtava na jednoj i na drugoj strani neprispodobivo je različit.

Uostalom, danas, nakon 60 godina, kosti ustaško-domobranskih žrtava, ni onih iz Jasenovca, ne viču u velezbakovima za svojim ubojicama kao što viču kosti partizansko-četničkih žrtava.

A kako stoji tezulja Pravde? To pokazuje dominantna činjenica. Ustaško-domobranski zločini, stvarni i izmišljeni, drakonski su kažnjeni, a za bjelodane partizansko-četničke zločine dosad je optužen samo jedan čovjek – hrvatskomu pravosuđu nedostupni Simo Dubajić.

Slično su prošli zločini iz Domovinskoga rata. Na hrvatskoj strani, koja se branila, kažnjeni su ili se kažnjavaju i najmanji, pa

i nepostojeći prekršaji, na primjer prekomjerno granatiranje Knina. Na srpsko-crnogorskoj strani, koja je napadala, abolicirani su – ponajviše zaslugom američkoga generala Jacquesa Paula Kleina – mnogi ratni zločinci. Nekažnjeno su prošli i najteži zločini, na primjer tromjesečno ubijanje Vukovara.

Nisu to, kako sugerira Fumić, pripovijesti iz prapovijesti. To se i te kako tiče suvremenoga života. Taj grješni humus hrani krupne anomalije hrvatskoga društva i države: od veseloga kršenja Ustava, preko mafije, korupcije, Zakona o golfu, beskrajne trakavice afera, rasprodaje državnih dobara, utaja poreza i mutnih javnih nabava do vladavine zakona koja se ogleda u tomu što u Hrvatskoj ima više birača nego žitelja.

Te stare i nove strahote svake godine zapljusnu Hrvatsku kao mrtvi val i silno uzbude Hrvate. – Dokle tako? – pitaju se oni u rano proljeće. – Kada ćemo napokon čista srca ući u svoj mjesec *rožnjak* iliti *sviben*, u kojemu cvatu ruža i svib, ući čista srca kao hinduisti u svoj Ganges? – Nikad – odgovara razum – ako ne lustrirate grješnike i ne osudite zločince.

22.04.2009.

Gle vruga! Zahvatio nas je gadan vrtlog, kako vanjski tako i unutarnji.

Britansko ministarstvo vanjskih poslova upozorava podanike Njezina Veličanstva da je riskantno putovati u Hrvatsku, zemlju kojom haraju terorizam, mafija i korupcija; policija Eva Moralesa otkriva u Santa Cruzu „ustaše“, koji žele razbiti Boliviju kao što su razbili Jugoslaviju (ubijen Jorge Eduardo Rozsa Flores – zvaní Chico, uhićen Mario Francisco Tadić Astorga, obojica dragovoljci hrvatskoga Domovinskog rata); tužitelji Međunarodnoga kaznenog sudišta za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) traže od hrvatske Vlade tzv. topničke dnevnikke kako bi dokazali da je general Gotovina kriv za „prekomjerno granatiranje“ Knina u Oluji, a branitelji generala Gotovine traže od Javiera Solane i Europske unije izvješća njihovih kninskih promatrača koja dokazuju da Knin nije prekomjerno granatiran; Slovenci ne prestaju teritorijalno ucjenjivati Sanaderovo hipertrofirano europsjstvo; različite ustanove različito predviđaju pad ovogodišnjega hrvatskog bruto domaćega proizvoda (BDP): Međunarodni monetarni fond (MMF) za 3,5 posto, Hrvatska narodna banka (HNB) za 4 posto, Vlada za 2 posto; zbog gospodarske krize zaposlenicima se smanjuju plaće ili dijele otkazi; sveučilištarci zaposjedanjem sveučilišta nastoje iznuditi dokinuće školarina; građanska inicijativa „Stegnite vi svoj remen, bando lopovska!“ prijeti, ako Vlada ne prihvati njezine socijalne zahtjeve, masovnim građanskim prosvjedom 1. svibnja na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu; sindikati javnih služba navješćuju da će zbog 6-postotnoga smanjenja plaća zaposlenici u školstvu i zdravstvu 12. svibnja stupiti u štrajk; predsjednik Državnoga izbornog povjerenstva Branko Hrvatín poziva Ministarstvo unutarnjih poslova da očisti popise birača

od fiktivnih građana nastanjenih na fiktivnim adresama kako bi se 17. svibnja mogli održati poštenu lokalni i regionalni izbori.

No, kako god se vrtložilo to gibanje, ono zasad nimalo ne uzbuđuje hrvatsku državnu vlast. Ni javnost se nije osobito ugrijala. Sve je to valjda prilično nevažno. Ili se možda općenito zna da su te stvari manjim dijelom zbilja, a većim dijelom maštovito tumačenje zbilje?

Doista, britanska je promidžba hrvatskoga turizma puka nadgradnja Mesićevih i Sanaderovih paničnih izjava o „terorizmu“ i „Beirutu“ nakon jesenašnjih ubojstava u Zagrebu. Bit ustашtva – pobunu protiv Jugoslavije – očito bolje vidi Indijanac Evo Morales u Južnoj Americi nego Mesić i Sanader u Hrvatskoj. Tužiteljstvu Haaškoga sudišta vjerodostojniji su podatci o topničkim ciljevima i broju ispaljenih granata nego stvarno stanje u Kninu neposredno nakon oslobođenja grada. Hrvate nimalo ne uzbuđuje klizanje Mesićeva i Sanaderova međunarodnoga prava u politički kompromis sa slovenskim presezanjima. Pristanak na arbitražu – makar arbitražno tijelo činili samo sudci UN-ova Međunarodnog suda pravde – u biti je odustanak od pravnoga rješavanja prijepora. Sudci su samo u sudnici sudci. Izvan sudnice sudci su nešto drugo. U arbitražnom tijelu za rješavanje hrvatsko-slovenskoga graničnog prijepora oni bi bili samo – ribiči u Savudrijskoj vali. Toga je i te kako svjestan Olli Rehn. On zato i predlaže da Europska unija u arbitražno tijelo imenuje tri sudca, a Slovenija i Hrvatska po jednoga. Kada je riječ o padu ovogodišnjega hrvatskog BDP-a, čudno je što je Vlada bliža MMF-ovoj nego HNB-ovoj procjeni. No, tako je valjda u ovom času oportuno. Za koji tjedan, kada prođu izbori, a bude trebalo ponovno uravnoteživati proračun, Vlada će se vrlo vjerojatno prikloniti HNB-u. Revolucionarnim sveučilištarcima svaka čast. Oni su s pravom ustali protiv komercijalizacije visokoga školstva, tražeći besplatno obrazovanje. Ali, za sve?! Geslo JEDAN SVI-JET – JEDNA BORBA dobro zvuči. No, koliko je ono istinito? Jesu li momci i djevojke koji mogu i hoće studirati i oni koji niti mogu niti hoće, nego ih zanima samo status sveučilištarca –

doista jedan svijet? Je li pravedno zauzimati se, kao Velimir Hlebnikov u idiličnoj pjesni, za ravnopravnost lijenosti i marljivosti? Ali, to je – divno! Slažem se. A poezija se mladosti može oprostiti i u društvenoj akciji. Ipak, treba upozoriti da je zbilja inferiorna poeziji. Ona je naime bitno ograničena – novčanim mogućnostima! Stoga tu prevažnu stvar valja urediti razborito i pravedno. Možda ovako: javnopravno visoko obrazovanje – besplatno, i pod jednakim uvjetima jednako dostupno svima; nasuprot tomu privatno visoko obrazovanje – roba na tržištu. Socijalni bunt građanske inicijative „Stegnite vi svoj remen, bando lopovska!“ i nezadovoljstvo zaposlenika u javnim službama zasad su benigne pojave, ali nitko ne zna u što se one mogu razviti na jesen ako iznevjeri turistička sezona. Sramotni popisi birača, u kojima fiktivni građani žive na fiktivnim adresama, vjerno ilustriraju komunističko shvaćanje poštenja i demokracije. Tu Čičikovljevu taktiku „mrtvih duša“ u hrvatsku su politiku mogle uvesti samo dvije partije – HDZ i SDP – jer su dosad samo one bile na vlasti. Zato se ni jedna ni druga nije zgrozila nad tom sramotom.

Objе partije – posve pogrješno – drže da svjetski ugled zločina može vječno upravljati vrtložnim društvenim gibanjima, kako vanjskima tako i nutarnjima. Stoga se drže Josipa Broza Tita kao pijan plota. Sadašnji zagrebački gradonačelnik, SDP-ov Milan Bandić, ne dopušta da se to ime makne s najljepšega zagrebačkog trga. U tomu ga podupire i njegov gradonačelnički takmac na sljedećim izborima, HDZ-ov Jasen Mesić. Njemu doduše smeta pridjevak „maršal“. A državni poglavar, Stjepan Mesić, iskazuje pijetet žrtvama Drugoga svjetskog rata vičući s komemoracije u Jasenovcu da Tito nije zločinac, te poručuje „osmoj neprijateljskoj ofenzivi“ da njezin povijesni revizionizam ne će proći.

Protiv povijesnoga revizionizma ustao je i Sanader. On, jadan, ponosno tvrdi da su oni – tko to? – god. 1945. pobijedili. Nije ga stid niti se kaje što je njihova pobjeda proslavljena na Bleiburškom polju, na križnim putovima, u stotinama masovnih grobišta, u desetcima logora, a da nijedan mučitelj i nije-

dan ubojica do dana današnjega nije kažnjen. Više nitko i ne spominje da je njihova pobjednička JNA pola stoljeća poslije razorila i spalila četvrtinu Hrvatske i pobila oko 25.000 Hrvata.

Vlasnici javnosti samo ustrajavaju na tumačenju oprjeka *ustaše*→*partizani* oprjekom *fašisti*→*komunisti*. To je naljepnica koja skriva ono što svi znamo. Malo se tko borio za ideološke apstrakcije. Ljudi su se borili za konkretne stvari. Ustaše za Hrvatsku, partizani za Jugoslaviju. Skidanje te naljepnice Mesić i Sanader žigošu kao povijesni revizionizam. Tomu se protivi i američki povjesničar Ivo Banac. Mesiću i Sanaderu taj se saveznički dogmatizam može oprostiti. Bancu ne može. On je povjesničar. On sigurno zna da je njegovo umijeće, *ars historica*, u biti neprestana revizija. Povijest se naime neprestano istražuje, neprestano revidira i – naravno – piše svaki dan iznova.

30.04.2009.

PRJAVI KOTLOVI

Neobična – kratka i mlaka – kampanja koja nas dijeli od mjesnih i područnih (lokalnih i regionalnih) izbora nameće mnoštvo pitanja. Koliko su ovi izbori važni? U čemu je njihova posebnost? Hoće li odziv birača biti veći ili manji nego na prošlim izborima? Hoće li raspodjela glasova uništiti ili barem uzdrmati tobožnju posvemašnju ideološku „lijevo-desnu“ podjelu hrvatskoga društva? Ili će sve ostati onako kako su to davno skrojili „lijevo-desni“ drugovi?

U hrvatskoj javnosti, koju su okupirali stranci, na ta se i takva pitanja nude kategorični odgovori. To su uglavnom zaključci logično izvedeni iz društvenih okolnosti u kojima se izbori održavaju. Ključne su premise: novčarska i gospodarska kriza, pad industrijske proizvodnje, porast nezaposlenosti, prosvjedi sveučilištaraca zbog školarina, prosvjedi javnih službenika zbog smanjenja plaća, ponovno uravnoteživanje proračuna nakon izbora, sumnje u spasonosnu turističku sezonu, itd. Birači drže da je većinu tih nevolja skrivila vlast. Njezina krivnja izvest će ih na birališta u mnogo većem, neki kažu dvostruko većem, broju no što su dosad izlazili na mjesne i područne izbore. A ishode će izbora, kažu, posve odrediti birački bijes.

Ima u tomu nekakve logike. Takva okolnosna logika nadahnula je i proročku misao Davora Butkovića. Ponesen logičkim nadahnućem, Butković je u Jutarnjemu listu predvidio da bi nas globalna kriza, koja se tek očešala o Hrvatsku, kao guda o džamiju, mogla „osloboditi svih ovih koji su sada na vlasti“!

– Uf, uf! – rekao bi Winnetou. – Negdašnji se *eros* ispuhao. Pretvorio se u prevratnički *neikos*. Što je Buki nekoć ljubio, to Buki danas kori. Što se tu može, takve se stvari događaju. A, ruku na srce, to je u Bukijevu slučaju posve razumljivo. I posve prirodno. Pa i posve logično. Lani su mu, gadovi, iz Ureda pred-

sjednika Vlade opovrgnuli ekskluzivni razgovor s Ivom Sanderom objavljen u Jutarnjemu listu!

No sama je logika, na žalost ili na sreću, nepouzdan motor političkoga procesa. Zbog toga se o ishodu budućih izbora može samo – manje-više logično – nagađati. Može se dakle i pogoditi i promašiti, podjednako s logikom i bez logike.

Tko nagađa, treba imati na umu da su ovi mjesni i područni izbori vrlo važni. Oni su s jedne strane prekretnica u načinu biranja vrhova izvršne vlasti. Prvi put se župani, gradonačelnici i općinski načelnici biraju izravno. To bi moglo na birališta privući znatno više birača nego dosad. S druge strane, izbori će pokazati stvarnu društvenu snagu „lijevih“ i „desnih“ drugova, a njihova će snaga izgraditi stranačke infrastrukture za sljedeće predsjedničke i parlamentarne izbore.

U borbi za mjesnu i područnu namjesničku vlast središnje namjesničke vlasti u Hrvatskoj – sve je dopušteno. Mogu i mrtvi, kao u Oroslavlju, poduprijeti gradonačelničku kandidaturu. Mogu „lijevi“ organizirati koju „desnu“ neovisnu listu, a „desni“ koju „lijevu“, da se protivnički glasovi raspu. Programi su zastarjela stvar. Zato ih više nitko i ne nudi. I onako su donedavno sve stranke i neovisne liste biračima nudile isto: smanjivanje gradskih nameta, krpanje rupa na cestama, izgradnju škola i dječjih vrtića.

U kampanji za ove mjesne i područne izbore nadoknađuju se gluposti iz kampanje za prošle parlamentarne izbore. Mislav Bago i Dijana Čuljak Šelebaj tada nisu dopuštali da se na HTV-u govori o državnoj politici. Važnija su im bila lokalna i regionalna pitanja. Tako su u osječkomu studiju pitali kandidate: Koga u svojoj stranci radije slušate, Ćiru Gašparca ili Marka Perkovića Thompsona? Trebalo je dakle birati između Slavonca i Dalmatinca. No, jedan je kandidat rekao: Mi volimo obojicu, ali najdraži nam je Miroslav Škoro, jer on na listi Vladimira Šeksa pjeva svoju pjesmu *Sude mi*. Takve su lokalne i regionalne bedastoće u toj kampanji za parlamentarne izbore potisnule državnu problematiku. Sada se postupa obratno. U kampanji za ove mjesne i područne iz-

bore visokom se državnom problematikom potiskuju lokalna i regionalna pitanja. S HDZ-ovih predizbornih skupova Šanader opominje građane da ne glasuju za SDP-ove kandidate jer se SDP zauzima za izbacivanje vjeronauka iz škola, dokidanje biračkoga prava dijaspore i uvođenje poreza na nekretnine. On očito misli da građani u „zemlji znanja“ ne znaju da te stvari nisu u nadležnosti ljudi koji se biraju na mjesnim i područnim izborima.

No, a što će skuhati izbori? To je teško reći. Ishodi ovih izbora krčkaju na vatri svestrane krize, ali u prljavim kotlovima krivotvorenih popisa birača. Stoga je Bukijevo proroštvo zasad malo vjerojatno. Uostalom, ako se i obistini, ništa se bitno ne će dogoditi. Promijenit će se vlast, politika će ostati ista.

06.05.2009.

PRISNUĆE ČIRA

Iako su u ožujku „otkriveni“ strašni tragovi partizanskih zločina u Hudoj Jami kod Laškoga i na dravskomu nasipu kod Gornjega Hrašćana, još se u travnju činilo da će ove godine svibanj u Hrvatskoj ipak biti manje strašan nego inače. Vlast se doduše oglušila na dojavu o međimurskomu grobištu. Ali pokazala je neviđeno zanimanje za slovensko stratište. Potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor i ministar unutarnjih poslova Tomislav Karamarko, a nakon njih i državni odvjetnik Mladen Bajić, posjetili su mjesto velezločina u Hudoj Jami i javno se zgrozili nad onim što su vidjeli u Barbarinu rovu. Činilo se da ta gesta navješćuje provedbu Rezolucije Europskoga parlamenta o europskoj savjesti i totalitarizmu.

To bi za Hrvatsku, koja je proživjela dva totalitarizma, bio pravi blagoslov. Pogotovo stoga što ti totalitarizmi nisu bili ni jednako totalitarni ni jednako hrvatski. Jedan od njih htio je pod svaku cijenu uspostaviti samostalnu hrvatsku državu, a drugi – također pod svaku cijenu – obnoviti Jugoslaviju. Supstanciju hrvatskih totalitarizama od 1941. do 1990. činilo je to dvojstvo državotvornih težnja. „Fašizam“ i „komunizam“ bili su samo akcidenti na toj supstanciji. Kako je država najviši narodni interes, razdor je i bez „fašizma“ i „komunizma“ bio fundamentalan. Precizno ga je, davno prije ustaša i partizana, opisao Ante Starčević pod naslovom *Bi li k slavstvu ili ka hrvatstvu?* (1867.).

Premda je bila tako „razdrta“, nacija je prije nepunih 19 godina ponovno uspostavila svoju samostalnu državu – Republiku Hrvatsku. I obranila je u Domovinskom ratu (1991.-1995.). Što bi dakle bilo razumnije nego da se totalitarizmi rastvore u demokraciji? Da se napokon dostojno pokopaju i žrtve jugoslavenskoga totalitarizma? Da se nacija skruši, pokaje i – kažnjavajući zločince – sama sebi oprosti?

S kršćanske se strane odavno ističe takav zahtjev. No, nad njim se zgražaju utjecajni bezumnici. Oni ga javno osuđuju, braneći zločin „čudorednim“ argumentima. Kada je – na nemalo iznenađenje Hrvata – i HHO ustvrdio da je Josip Broz Tito zločinac te zatražio uklanjanje njegovih imena s javnih mjesta u Hrvatskoj, u Jasenovcu je prsnuo jugoslavenski kriptokomunistički čir. Hrvatski je državni poglavar Stjepan Mesić, parafrazirajući Dolores Ibaruri La Passionariju, svojim prijateljima u HHO-u odlučno poručio: Tito nije zločinac; povijesni revizionizam ne će proći. Ali glasoviti se haaški stručnjak za higijenu hrvatskoga ratovanja Ivan Zvonimir Čičak nije poklopio ušima. On je, naprotiv, uzeo gromoglasno braniti „čistoću Narodnooslobodilačkoga rata“ od Mesićeva oca. Kakav lonac, takav poklopac.

Usred te raspre počela su „prosvijetljena“ društvena gibanja. Pobunila se sveučilišna mladež. Ona, s pravom, prosvjeduje protiv komercijalizacije visokoškolskog obrazovanja. Pri tomu zaposjeda fakultete i zahtijeva dokidanje školarina. Sveučilišna se nastava ne održava već tri tjedna, a predsjednik Vlade u „zemlji znanja“ nije o tomu dosad javno izustio ni jednu jedinu riječ. Od danas štrajkaju i profesori. Oni zahtijevaju da im Vlada povisi plaće za 6 posto, za koliko ih je – protivno kolektivnom ugovoru – smanjila zbog gospodarske krize. Državna statistika pokazuje da je samo u travnju bez posla ostalo 12.809 ljudi. Najbrojniji su među nezaposlenima mladi ljudi u dobi do 29 godina. U takvim okolnostima država bi trebala razborito postupiti.

A kako postupa naša država? Kao da je tuđa. U zadnja tri tjedna domaće su ispostave Haaškoga sudišta podijelile Hrvatima 73 godine robije za zločine počinjene god. 1991. u obrani domovine. Vrhovni je sud 5. svibnja – nakon 17 godina sudovanja i triju oslobađajućih presuda izrečenih na karlovačkom Županijskom sudu – osudio Mihajla Mišu Hrastova na 8 godina zatvora za ubojstvo 13 i ranjavanje dvojice „srpskih rezervista“ JNA 21. rujna 1991. na Koranskomu mostu u Karlovcu. Šezdeset četvrta obljetnica „oslobođenja“ Grada Zagreba obilježena je 8. svibnja na zagrebačkom Županij-

skom sudu čitanjem presude kojom se generalu Branimiru Glavašu dosuđuje 10, pukovniku Ivici Krnjaku 8, Gordani Getoš-Magdić 7, a Dinu Kontiću, Tihomiru Valentiću i Zdravku Dragiću po 5 godina robije za ubojstva „srpskih civila“ u Osijeku god. 1991. Tko će povjerovati da su svi ti ljudi – zločinci? Zar su zločinci Tomislav Merčep, bez kojega bi Vukovar pao prije početka obrane; Branimir Glavaš, bez kojega bi Osijek postao OCEK; Mirko Norac i Rahim Ademi, bez kojih bi Gospić doživio sudbinu Vukovara; Mihajlo Hrastov, bez kojega bi pao Karlovac? Je li moguće da su našu slobodu najsrčanije branile i obranile – ništarije?

Sutradan, 9. svibnja, država je u Topuskomu euforično jugovala. Pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora slavila je 65. obljetnicu Trećega zasjedanja Zemaljskoga antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH). Luka Bebić, predsjednik Hrvatskoga sabora, tu je komunističku udrugu proglasio „prvim, pravim saborom Hrvatske“, a njezino Treće zasjedanje u Topuskomu ustavnopravnim temeljem suvremene hrvatske države.

Ushićen Bebićevom rječitošću, njegov je koalicijski partner Milorad Pupovac zatražio da se ta inspiracija prenese „i u udžbenike u našim školama i u odgoj naših vojnika, policajaca i državnih službenika“. Godilo je to ušima „narodnih heroja“ Slavka Komara, Milutina Baltića i – osobito – Rade Bulata, koji nije procesuiran iako je udruga „Hrvatski domobran“ još 8. svibnja 1998. protiv njega podnijela kaznenu prijavu zbog ratnoga zločina počinjenog nad zarobljenicima u Krašiću god. 1943. S te mu strane i ne prijete nikakva pogibelj sve dok Josip Boljkovac na javnoj televiziji određuje što je politički ispravno, tko je svetac, a tko zločinac. I dok sudstvo bude kakvo je danas.

Kakvo je hrvatsko sudstvo danas, pokazao je ovih dana Ivo Sanader. Sudstvo se, veli predsjednik Vlade, donošenjem presude Glavašu osam dana prije lokalnih izbora uključilo u predizbornu kampanju. A to je nedopustivo. Zbog toga će, veli, porazgovarati s ministrom pravosuđa. Ministar pravosuđa Ivan

Šimonović reagirao je kao spretan fiškal. Izjavu je shvatio kao elementarnu nepogodu. I uzeo je braniti obojicu, i sudca Željka Horvatovića i predsjednika Vlade, tvrdeći da je upravo to što je Horvatović presudu donio u trenutku nepovoljnu za Vladu najbolji dokaz da je hrvatsko sudstvo neovisno. Nakon kraćeg oklijevanja javio se i Branko Hrvatin, predsjednik Vrhovnoga suda. On je predsjednika Vlade strogo upozorio da je prešao granicu koju ne smije prelaziti. Ali onaj „komu zakon u topuzu leži“ može unatoč tomu biti miran. Ni vlas mu s glave ne će pasti.

Ipak, ima tu nešto neshvatljivo. Očito se svi – i Šimonović, i Horvatović, i Hrvatin – slažu sa Sanaderom da je vrijeme izricanja presude Glavašu za HDZ nepovoljno. Ali kako to?! Ako je presuda dobra, ako je pravedna i čista, ako je ona, kao što tvrdi najbogatiji hrvatski novinar, jasan znak sazrijevanja hrvatskoga društva – ne bi li tu presudu birači trebali pozdraviti i honorirati na izborima? Bit će dakle da gospoda dobro znaju kakva je.

14.05.2009.

CINICI I CINIZMI

Teško će se na prvi pogled u građanskoj Hrvatskoj naći čovjek kojega ne bi uvrijedila apozicija cinik. Zašto? Pa, cinik je čovjek-pas, i to ne samo korijenski.

Riječ vuče lozu od atenskoga hrvačkog vježbališta Kinosarga (grč. *kyōn* – pas). Sokratov učenik Antisten iz Atene u tom je vježbalištu u IV. stoljeću pr. Kr. osnovao filozofsku školu. Propovijedao je, kao i njegov slavniji sljedbenik Diogen iz Sinope, povratak prirodi, ustezanje od osobnih potreba, odbacivanje društvenih običaja i čudorednih norma.

Grčki cinici (točnije: kinici) duboko su prezirali političku zajednicu i donošenje odluka glasovanjem ili kockom. Cijenili su individualnu krjepost i smatrali se građanima svijeta. Oni taj nauk nisu samo propovijedali, nego su tako i živjeli.

Antisten je, po priči, jednom zatražio od atenske skupštine da glasovanjem odluči da je magarac konj. Skupština je na to prasnula u smijeh držeći da je predlagач poludio. No Antisten se nije dao smesti. Hineći iznenađenje, uzviknuo je: – Kako to, ne možete izglasovati da je magarac konj, a možete glasovanjem bilo kakva neznalicu pretvoriti u vojskovođu?! – Druga priča opisuje susret Aleksandra Velikoga i Diogena iz Sinope. – Ja sam Aleksandar – predstavi se kralj. – Ja sam pas – odvrati filozof. I doda: – Onima koji mi nešto daju mašem repom, na one koji mi ništa ne daju lajem, a one koji su zli grizem.

Te dvije zgrade sjajno ilustriraju cinički diskurs. Odatle se razvilo nefilozofsko, razgovorno značenje riječi cinik: podrugljivi drznik, bestidnik, preziratelj čudoređa i društvenih norma.

Naš Grič, naravno, nije ni u Rimu, a kamoli u Ateni. On je u Zagrebu. Ali u Saboru je još u prvoj polovici XIX. st. službeni jezik bio latinski, a gdje koji su zastupnici znali i nešto grčkoga. U drugoj polovici stoljeća još nisu bili na vidiku Stipe Šušvar i

„bolonjski proces“, ali duh je budućega doba već bio poplašio znanje klasičnih jezika iz Sabora. Preuzetno bi dakle bilo pretpostaviti da je narodni zastupnik Makso Piškorac, kojega je politička povijest zaboravila, znao grčki. No, ako i nije znao grčki, bio je to posve zanemariv nedostatak. Kulturna će povijest toga muža još dugo pamtit. Piškorac je naime već tada anticipirao spoznaje kasnoga XX. st. izložene u knjizi Petera Sloterdijka *Kritika ciničnoga uma*. Naš je narodni zastupnik, učen ili neuk, bio oštrouman čovjek. Sjajno je uočio glavnu odliku diskursa svojih političkih protivnika Ante Starčevića i Kluba Stranke prava. Zbog toga ih je mirne duše u Hrvatskomu saboru nazvao – *steklim* (bijesnim) psima! Bilo je to uvrjedljivo. Ali pravaši bijahu – pravaši. Kao takvi, niti su mogli niti htjeli protiv istine. Na zaprepaštenje hrvatske javnosti, oni su Piškorčevu pogrdnu *stekliš* radosno prihvatili kao svoj nadimak.

– Pričice su zgodne – reći će tkogod. – Ali pripovjedaču ne služe na čast. Treba li ga podsjetiti na onu staru: Tko dobro luči, dobro uči? On je ponešto rekao o grčkim cinicima. Hrvatske je samo spomenuo. Tovar je dakle skroman i povrh toga neuravnotežen, sve je na jednoj strani samara.

Polako, polako... Sad ćemo na drugu stranu. Razlike su naime goleme. Grčki su cinici, kao što rekoh, prezirali političku zajednicu i smatrali se građanima svijeta (kozropolitima). No, u bitnim su stvarima bili jedinstveni. Čak su u šarenilu grčkoga politeizma naslućivali i da je Bog jedan. Možda su ih tako oblikovale životopisne okolnosti. Antistenu je otac bio Atenjanin, a mati Tračanka. Zbog toga nije bio punopravan atenski građanin. Diogen se rodio u Sinopi, grčkoj naseobini na Crnomu moru. Možda mu se zbog toga srce nije moglo udomačiti u Ateni.

U uređenim državama cinizam živi u društvenoj sferi. Hrvatska još nije takva država. Stoga u njoj cvatu dvije vrste cinizma, jedna u društvenoj, druga u političkoj sferi. Prva je vrsta – cinizam po obliku, druga – cinizam po sadržaju.

Oblikovni je cinizam zapravo cinični diskurs. Ono što se u Hrvatskoj smatra ciničnim diskursom samo je frustriran, žestoko po-

druglji govori. Hrvatski cinici – od Ante Starčevića preko Ante Kovačića i Antuna Gustava Matoša do Damira Pešorde i Stiva Cinika – cijene individualnu krjepost, no oni je, za razliku od grčkih cinika, ne shvaćaju kao političku, nego kao etičku kategoriju. Ali podjednako drže do političke zajednice, društvenoga ćudoreda, društvenih norma. Oni stoga nisu kozmopoliti (građani svijeta), oni su patrioti (domoljubi). Kada vrište, rugaju se, žigošu osobne, društvene i političke opaćine, oni to ne čine da sablazne. Oni tako brane svoj sustav vrjednota. Njih i njihov javni govor ne resi bestidnost. Prije bi se moglo reći da ih resi razdražena ćednost i istančan osjećaj za oblik, kako u tekstu tako i u crtežu.

Sadržajni je cinizam – cinizam u nefilozofskom, razgovornom smislu riječi: prijezir, drskost, bezobrazina, bestidnost. Tu vrstu cinizma njeguju političke elite. Kako je područje njihova djelovanja neprikladno za pokazivanje cinizma, one ga zaodijevaju u pristojan, dostojan, pa i patetičan građanski diskurs. Katkada ih iznevjeri izraz, no redovito ih raskrinka drastičan nesklad između riječi i djela.

Nakon Tuđmanove smrti cijela je hrvatska politika postala jedan veliki cinizam. Političari izlaze na izbore u Hrvatskoj, a nakon izbora ne vode prohrvatsku, nego proeuropsku politiku. U popisu biraća mogu se naći nepostojeće osobe na nepostojećim adresama. Biraća je znatno više nego punoljetnih građana. Na lokalnim izborima može se glasovati samo u svomu prebivalištu, ali nikomu ne smeta ako prijateljska Srbija pošalje pet-šest tisuća glasača da podupru vladajuću koaliciju Sanaderova HDZ-a i Stanimirovićeva SDSS-a, sazdanu na pravosudnom progonu hrvatskih generala i samoubojstvima hrvatskih vojnika. U takvim okolnostima sve su parlamentarne stranke, kao što izjavljuju njihovi prvaci, već u prvom izbornom krugu doista pobijedile. Pobijedile – narod.

To je mnogo veći cinizam ne samo od uglađene Sanaderove konstatacije da smo „u banani“, nego i od bestidnoga Drogenova natezanja vlastite „banane“ na atenskomu trgu.

21.05.2009.

KULTURNA BORBA

Političari puno lažu. Tako se u staroj Grčkoj mislilo o pjesnicima (*polla pseudontai aoidoi*). U tomu su, tvrde neki znalci, svi isti. No, hrvatski se političari u drugim stvarima znatno razlikuju. Neki se, kao Stjepan Mesić, razbacuju huncutarijama. Drugi, kao Ivo Sanader, pokazuju kako vješto vrte tuđe jezike. To je Miomira Žužula, malteškoga viteza od Bechtela i Verone, svojedobno ganulo do suza. Govorima Mate Granića o Dži-Di-Piju divila se nekoć cijela Baška Voda. A nedavno je, kažu, svekoliko pučanstvo Glavica kod Sinja s urnebesnim odobravanjem dočekalo izjavu Zorana Milanovića da Sanader raspiruje kulturnu borbu.

Hm, kulturnu borbu?! Teško je dokučiti što je Milanović mislio. Ali Sanaderov je angažman u kampanji za lokalne i regionalne izbore doista bio čudan. Predsjednik je Vlade državnim pitanjima zasjenjivao lokalnu i regionalnu problematiku. Trubio je da će Milanovićev SDP – jedini suparnik njegova HDZ-a u „dvostranačkoj“ Hrvatskoj – ako dođe na vlast, oduzeti pravo glasa hrvatskomu iseljeništvu i izbaciti vjeronauk iz škola. To možda i nije daleko od istine. Ali svakako je neumjesno. U Hrvatskoj se naime o tim pitanjima ne odlučuje na lokalnoj i regionalnoj, nego na državnoj razini. Ali ni Milanovićeva reakcija nije manje čudna. Ne zbog toga što je termin „kulturna borba“ povijesno opterećen, nego zbog toga što ni njegova tvrdnja nema stvarne veze s društvenom zbiljom.

Da, doista, što je kulturna borba? Tako je Rudolf Virchow, zastupnik u parlamentu Njemačkoga Carstva, god. 1873. nazvao borbu kancelara Otta von Bismarcka protiv Katoličke crkve. U toj borbi, koja je trajala od 1871. do 1878., Bismarck je raspustio katolički odjel pruskoga ministarstva kulture (1871.); prognao isusovce iz Njemačke (1872.); zamijenio duhovnički školski nadzor državnim (1872.); proglasio zakonski

valjanim samo brak sklopljen u matičnomu uredu (1875.); uskratio državne potpore Katoličkoj crkvi (1875.)... Kancelar je dakle, u strahu od Rima i Austrije, sekularizirao većinski protestantsko Njemačko Carstvo i pretvorio manjinske njemačke katolike u građane drugoga reda... Izvan Njemačke kulturnom se borbom katkada naziva politička borba za prevlast u državi između liberala i konzervativaca.

Što bi „kulturna borba“ trebala značiti u Hrvatskoj? Država je odavno temeljito obesvećena (sekularizirana), a zemlja je – ne posve, ali temeljito – kršćanska. U Hrvatskoj ni bezbožnici i neznabošci (ateisti i agnostici) nisu onako zadrti kao drugdje. Još nedavno, kada je kardinal Josip Bozanić govorio o *grijehu struktura*, SDP-ovi su „komunistički bezbožnici“ mnogo više štovali i mnogo žarče ljubili kardinala nego Sanaderovi „katolički pobožnici“. Kardinal im je bio mio kao Srbima hrvatski ban Dragutin Khuen-Héderváry. Kao što su Srbi potkraj XIX. stoljeća, kada su Khuenu tepali: „Naš ban!“, zaboravljali da oni nisu Hrvati, tako su SDP-ovi ateisti i agnostici potkraj XX. stoljeća, kada su na spomen Josipa Bozanića uzdisali: „Naš kardinal!“, zaboravljali da oni nisu katolici. A sada – kulturna borba?!

Odakle danas ta pometnja gesta i pomutnja pojmovna? Gospoda nisu neuka. I Sanader i njegov diplomatski nahod Milanović mnogo znaju, ne zna se tko je učeniji. Stoga njihove javne bedastoće treba tumačiti kao „višu pamet“ ili ih smatrati naranjnim posljedicama famozne tranzicije.

Tranzicija međutim nije mističan događaj. Tranzicija je jednostavno – prelazak. Hrvati u tomu imaju iskustva. Ali nemaju sreće. Godine 1941. htjeli su prijeći iz tuđe države u svoju. Pokušaj je svršio katastrofalno. Ostali su u tuđoj državi i zaglibili u tuđemu socijalizmu. Godine 1990. htjeli su prijeći iz tuđe države i tuđega socijalizma u svoju državu i svoj kapitalizam. Prelazak je počeo vedro i veselo, višestranačkim izborima u proljeće 1990. No vrlo ga je brzo poklopio rat. U takvim okolnostima dogodilo se štošta što se nije smjelo dogoditi, a nije se dogodilo ono što se trebalo dogoditi. O tomu danas, s gorčinom i tugom, govori komisija Hrvatske biskupske konferencije

Iustitia et pax. Gleda li se s toga motrišta, tranzicija bi i ovaj put mogla svršiti onako kako Hrvati ne bi htjeli.

A počela je, kao što rekoh, vedro i veselo. U revolucionarnom (ili, ako je komu draže, kontrarevolucionarnom) ozračju, najprije su pali simboli. Nestale su jugoslavenska i komunistička zastava, crvena zvijezda, srp i čekić. Za tim je znakovljem malo tko žalio. Komunisti su postali „komunjare“. Radnici su se pretvorili u dje-latnike, zatim – zajedno sa seljacima – u pučanstvo. Oni koji su dobili domovnice promaknuti su u građane (ili državljane). „Drugarice“ i „drugovi“ odbacili su klasnu prisnost i postali distancirane gospođe i gospoda. Činilo se da su Hrvati, pokapajući svoju podčinjenost Srbima, u okviru Tuđmanova projekta nacionalne pomirbe pokopali i ideološku isključivost. Sve se odvijalo uljuđeno, reklo bi se: bez ikakve „kulturne borbe“.

To je međutim bio privid. Demonstrativni izlazak komunističkih zastupnika iz sabornice 25. lipnja 1991., u času kada se donosila Deklaracija o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske, brutalno je, na razini čina, razbio iluziju. „Kulturna borba“ nije dakle prestala, ona je samo potonula u konspiraciju. Ali taj događaj nije dokrajčio mimikriju na razini tu-maćenja. O tomu sjajno svjedoči monografija *Sabor Republike Hrvatske 1990 – 1992* (uredio dr. Željko Sabol, izdavač Izvješća Hrvatskoga sabora, Zagreb, 1992.). Ta knjiga, obasjana autoritetom izdavača i urednika, bezobrazno laže. Narodne zastupnike izabrane s liste Saveza komunista Hrvatske – Stranke demokratskih promjena (SKH – SDP) ona predstavlja kao članove Socijaldemokratske partije Hrvatske! Tada u Hrvatskoj nije bilo stranke toga imena. No, nitko ni u Saboru ni izvan Sabora nije se osvrnuo na tu krivotvorinu. Ona je očito bila programirana. Kako bi se inače u političkomu razvitku Lijepe Naše ta laž tako lijepo obistinila?

Mimikrija, naravno, nije cvjetala samo u oporbenim strankama. Nakon prve izborne pobjede Hrvatske demokratske zajednice k njezinu su predsjedniku Franji Tuđmanu sa svih strana hrupili ljudi gladni političke moći. On nikoga nije odbijao. Njegovu projektu samostalne i suverene, demokratski uređene hr-

vatske države bili su potrebni svi Hrvati. Stoga je naumio pomiriti i ujediniti sve sastavnice hrvatskoga suverenizma: starčevićansko pravaštvo, radićevsko seljačko mirotvorstvo i hrvatsku državotvornu ljevicu. Naum je bio i načelno ispravan i pragmatičan, jer se očekivalo da će Srbija i Crna Gora pokušati spriječiti hrvatsko državno osamostaljenje. Ali imao je i jednu veliku manu. Tako zamišljena nacionalna pomirba na samom je početku širom otvorila vrata političkim diverzijama. Tih je diverzija bilo mnogo. Dostatno je spomenuti samo jednu. U proljeće 1994., usred Domovinskoga rata, predsjednici su obaju saborskih domova, Josip Manolić i Stjepan Mesić, pokušali izvršiti parlamentarni udar. Da su uspjeli, god. 1995. ne bi bilo Bljeska ni Oluje. Hrvatska bi već tada zaglibila u politici „novoga smjera“.

U Hrvatskoj je „kulturalna borba“, kao i drugdje, u biti – politička borba. No ona je u nas posve osebujna. Za Bismarckova kancelarstva u Njemačkomu je Carstvu liberalna protestantska većina smatrala da je konzervativna katolička manjina, koja je bila politički organizirana u Stranci centra, pogibeljna za Carstvo, jer su katolici odaniji papi Piju IX. nego caru Vilimu I. Stoga su protestanti pod Bismarckovim vodstvom uništili njihov utjecaj u državi. U Hrvatskoj su komunisti za svoga 45-godišnjega namjesništva temeljito obesvetili javni život. No, to je očito bilo nedostatno. Stoga su nakon hrvatskoga državnog osamostaljenja uzeli obesvećivati državu – za Tuđmanova života konspirativno (Mesićevo svjedočenje u Haagu), a nakon njegove smrti transparentno. Što je drugo nego obesvećivanje domovine saborska Deklaracija o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom u Den Haagu od 14. travnja 2000., kojom se oslobađanje Hrvatske predaje u nadležnost toga suda? Ili slavna detuđmanizacija („čišćenje“ državne uprave, medija i uopće javnoga života od ljudi nepoćudnih politici „novoga smjera“)? Pri tomu, naravno, ne treba smetnuti s uma da je tu „liberalnu“ komunističku manjinu na vlast dovela ona gotovo 88-postotna „konzervativna“ katolička većina koja ju je god. 1990. svrgnula s vlasti.

Kulturna je borba danas u Hrvatskoj iluzija. Šire je meštri hrvatskoga „dvostranačja“, koje je – u biti – jednostranačje. Svi su zastupnici u Hrvatskomu saboru, bilo da su okupljeni oko HDZ-a ili SDP-a, članovi Saveza za Europu. Nisu HDZ i SDP samo po tomu ili po ideološkoj srodnosti svojih predsjednika jedna stranka. Ni Sanader ni Milanović, kažu, nisu bili članovi Partije. Treba im vjerovati. Ali okružili su se partijskim ljudima. Milanovića drže „komunjare“ (Josip Leko, Šime Lučin, Boris Šprem), Sanadera „hadezenjare“ (Luka Bebić, Vladimir Šeks, Jadranka Kosor). Milanović se ulizao Račanu, Sanader Tuđmanu. Ona krađa glasovnica na VII. saboru HDZ-a, zbog koje se Sanaderov „vizionar“ Branimir Glavaš danas javno kaje, nije samo Glavašev grijeh. Ona je i SDP-ov grijeh. Bez privole SDP-ova Ministarstva uprave i pravosuđa ta bi krađa bila ništavna. Zbog toga se, valjda, 2004. i dogodio „kopernikanski obrat“ u HDZ-u. Milanoviću nije smetala saborska deklaracija SDP-ove većine o suradnji s Haaškim sudom, a Sanader se, čim je prvi put došao na vlast, proslavio njezinom provedbom. Istina, Sanader i HDZ-ova Vlada nisu, kao SDP-ov Šime Lučin, po Zagrebu paradirali s homoseksualcima, ali su *in favorem* homoseksualaca progurali Zakon o suzbijanju diskriminacije. Nije Sanader, poput Milanovića, 27. srpnja išao u Srb slaviti uspomenu na četnički pokolj Hrvata. On je – premda mu je Titov „antifašizam“ jednako drag kao i Milanoviću – umjesto odlazaka u Srb s četnicima podijelio vlast. A Sanaderov predizborni vjeronauk? Eh, da! To je poziv Katoličkoj crkvi. Poduprite nas na izborima! Znamo mi, za kulturnu su borbu potrebne dvije strane. A mi se, znamo i to, za tu svrhu nedovoljno razlikujemo od SDP-a. Ali mi smo skromni. Nama je dovoljno da nas, kao prošli put, proglasite „manjim zlom“. Naravno, za to ćete opet – omastiti brk!

Tko sve to ima na umu, vidi koliko je „kulturna borba“ u Hrvatskoj nekulturna. A tako će biti sve dok „konzervativna“ katolička većina ne počne birati između dobra i zla, a ne kao dosad – između većega i manjega zla.

08.06.2009.

SANADEROVA DIONICA

Povlačenje Ive Sanadera iz aktivne politike odjeknulo je 1. srpnja 2009. kao grom iz vedra neba.

Kako i ne bi?! Do zadnjega časa to se nije moglo ni zamisliti. Sanader je bio „europska zvijezda“. Hrvatima su ga u zadnjoj predizbornoj kampanji, kao velikoga državnika, preporučivali predsjednik Europske pučke stranke Wilfried Martens i podjednako usrdno šefovi vlada od Baltika do Sredozemlja: Angela Merkel (Njemačka), Bertie Ahern (Irska), Jean-Claude Juncker (Luksemburg), Kostas Karamanlis (Grčka). Na Internetu se i danas može vidjeti taj spot. Preporuci europskih moćnika pridružila se i Crkva u Hrvata. Istini za volju, ona je, unatoč izdašnim darovima iz državnoga proračuna, Sanadera i njegovu reformiranu Hrvatsku demokratsku zajednicu preporučivala kao „manje zlo“ od Milanovića i njegova SDP-a. I Hrvati su, pod teretom tih preporuka, na izborima skrušeno pokleknuli.

Sanader je nakon izbora bio duboko svjestan te dvostruke milosti. Zbog toga je do zadnjega časa zračio karizmatičnim optimizmom. U takvu ozračju činio je čuda. Kada se HSS-ov ministar turizma Damir Bajš bio uplašio da će turistička sezona propasti, Sanader mu je jednim jedinim migom izbio iz glave misao o bijegu; HDZ-ovu ministru znanosti, obrazovanja i športa Draganu Primorcu, kojega je uzdrmala studentska blokada sveučilišt, Sanader nije dopustio ni da artikulira ostavku; HSS-ova ministra poljoprivrede, ribarstva i ruralnoga razvoja Božidara Pankrećića, kada je seljacima rekao da nema novca za potpore mljekarima i ratarima, Sanader je javno uputio na ministra financija Šukera; Vladimiru Faberu, kojega je za zasluge stečene u progonu Branimira Glavaša nagradio položajem ravnatelja policije, Sanader je bez ikakva obrazloženja oduzeo nagradu, ali je ministru unutarnjih poslova, njegovu kumu Tomislavu Kara-

marku, dopustio da ga „promakne“ u svoga tajnika; Slovencima, koji su blokirali hrvatske pristupne „pregovore“ s Europskom unijom dok im se ne ustupi teritorijalni pristup otvorenomu moru, Sanader je savjetovao da takav zahtjev upute talijanskomu predsjedniku vlade Silviju Berlusconiju; Europskoj uniji, kada se na posljatku odbila miješati u slovensko-hrvatski granični prijepor, Sanader je poručio da ne će imati budućnosti ako svojim članicama ne oduzme pravo veta.

A sada taj i takav Sanader, u dogovoru sa saborskim saveznicima, predaje hrvatsku Vladu i Hrvatsku demokratsku zajednicu Jadranki Kosor – i podnosi ostavku! Ne čini to u Saboru, nego na tiskovnoj konferenciji. Hvasta se političkim uspjesima, europskim ponudama i izvrsnim zdravljem. No, svemu tomu usprkos, on se, veli, zbog osobnih razloga povlači iz aktivne politike! Odlazi zadovoljan, jer je odradio svoju dionicu. Ipak, povlači se nekako dijalektički: odlazeći ostaje. Sebi na toj konferenciji dodjeljuje statutarno nepostojeći položaj počasnoga predsjednika HDZ-a s pravom sudjelovanja i pravom glasa na sjednicama svih stranačkih tijela. Jadranku Kosor imenuje predsjednicom stranke, a Darka Milinovića njezinim zamjenikom. Stranačke velmože Vladimira Šeksa, Andriju Hebranga, Ivana Jarnjaka, Božidara Kalmetu, Ivana Šukera i Petra Čobankovića uzdiže na – statutarno također nepostojeći – položaj stranačkih potpredsjednika.

Sve su te promjene bile protustatarne, tj. nezakonite. No Sanaderu to nije smetalo. Uostalom, nezakonitost je bila vrlo kratka vijeka. Trajala je samo tri dana. Do 13. sabora HDZ-a. Na njemu je 3. srpnja 2009. u zagrebačkoj Areni 9.000 ne izaslanika, nego uzvanika jednodušno – ne aklamacijom, nego podizanjem ruke – ozakonilo Sanaderovo bezakonje.

U tom političkom spektaklu sudjelovala je cijela nacija. Svatko na svoj način. Članovi HDZ-a nisu shvaćali iznenadnu preraspodjelu moći. Stoga su tjeskobno šutjeli. Tresli su se i svi Sanaderovi klijenti, od vodstava trabantskih stranaka do poduzetnika koji posluju s državom. Burza je reagirala padom vrijednosti dionica. Oporbeni kooperanti iz saborskoga Saveza

za Europu mlitavo su tražili prijevremene izbore jer je, po njihovu mišljenju, vlast izgubila legitimnost.

Rekavši da ostavku podnosi zbog zagonetnih „osobnih razloga“, Sanader je neizravno pozvao naciju da te razloge sama odgonetne. I ona to zdušno čini. Toga su se posla odmah latili revni novinski kolumnisti. Jedan je tajnu nastojao rasvijetliti retoričkom egzegezom Sanaderova govora na tiskovnoj konferenciji. Drugi, koji se redovito poziva na dobro obaviještene visoke izvore, tvrdio je da je Sanadera iz Vlade i stranke otjerala stranačka „desnica“. Treći se podrugljivo pozvao na „vrlo vjerodostojan izvor“ te na to uzvratio tvrdnjom da je Sanader dao ostavku jer ga u Bruxellesu smatraju glavnom nacionalističkom zaprjekom ulasku Hrvatske u Europsku uniju, čak – „novim Tuđmanom“! Zadržtiji kolumnisti traže Sanaderove „osobne razloge“ u njegovu ćudorednom habitusu. To je, tvrde oni, kukavština, dezterstvo, izdaja. Najžešće ga osuđuje ona gospođa koja ga je u Jutarnjemu listu javno voljela. Sanader je, veli ona, tom ostavkom Hrvatskoj pljunuo u lice. Nasuprot tomu ekscentrični psihijatar bogohulnom analizom dokazuje da je Sanader kao Krist, samo se ne da razapeti. A njegova je ostavka nešto epohalno za hrvatski narod. Ona, veli, tomu narodu omogućuje da – odraste! Jeffrey T. Kuhner, kolumnist The Washington Timesa, ne misli tako. On Sanadera optužuje da se na vlasti protuzakonito obogatio i da je Hrvatsku pretvorio u gangstersku državu. Zbog toga bi, piše Kuhner, trebao kao Bernard Madoff, koji je osuđen na 150 godina zatvora, završiti iza rešetaka. Oglasio se i Stjepan Mesić. On drži da se takve ostavke ne podnose „bez velika praska“. Upitan kakva praska, Mesić odgovara: Čut će se.

Od svega toga daleko su dva „regionalna“ narodna zastupnika: IDS-ov Damir Kajin u Zagrebu i HDSSB-ov Branimir Glavaš u hercegovačkom egzilu. Kajin, veli, ne vjeruje Sanaderu ni kada daje ostavku. Ne vjeruje mu ni Glavaš. On drži da je ostavka nekakva lakrdija smišljena u vodstvu HDZ-a. A Sanaderov odlazak, uvjeren je Glavaš, ne može proći kao u europskim demokratskim zemljama. Sanader je, veli, čovjek ogrezao u kriminalu.

Kajinova vjera ili nevjera posve je osebujna i osobna, pa može ostati postrani. Glavašev sud podjednako je osebujan i osoban. No taj je sud teško zaobići. On ključa iz političkoga iskustva koje već poodavno kusa cijela nacija. Stoga treba podsjetiti na neke momente.

U veljači 2007. Glavaš je, kao osumnjičenik za ratne zločine počinjene god. 1991. nad Srbima u Osijeku, iz pritvora u zagrebačkom Remetincu javno ispovjedio svoj „smrtni grijeh“. On je, veli, krađom tristotinjak glasova na izbornomu saboru HDZ-a god. 2002. omogućio Ivi Sanaderu da tuđmanovcima otme Tuđmanovu stranku. To je poslije javno potvrdio sudionik u Glavaševu „smrtnom grijehu“ narodni zastupnik Ivan Drmić.

Sanader se neko vrijeme nije obzirao na Glavaševu ispovijed. Onda se oglasio tvrdnjom da je to laž i porukom Glavašu da mu laž ne će pomoći.

Predsjednik je Vlade očito bio u nevolji. U pomoć mu je upravo viteški priskočio predsjednik Države. On se, kao pravnik, oslonio na načelo *in dubio pro reo* (u dvojbi u korist okrivljenika) i presudio: Više nema glasovnica. Ne može se dakle utvrditi što je bilo. A zbivanja su u stranci – unutarstranačka stvar! No, preobilna državnička mudrost nije Mesiću dopustila da tu stane. Kad već nije mogao ništa reći o onomu što se dogodilo, on je, zaogrnut dostojanstvom dužnosti koju obnaša, izrekao kategoričan sud o onomu što se nije dogodilo. „Da je Pašalić“, rekao je, „dobio stranačke izbore, premijer bi danas bio Račan, a Vlada SDP-ova.“ Njegov sud licemjerno je dopunio Ivica Račan. „Ako je istina“, rekao je Račan, „da su u HDZ-u lažirani izbori, onda se građani s pravom mogu plašiti što je sve sposobna napraviti ova Vlada.“

Što je tu licemjerno? Samo – bit stvari. Prijevare ne bi bilo da nije odgovarala Račanu. Vlast je dobro znala što se događa. Uoči sabora Glavni je tajnik HDZ-a Joso Škara preko HTV-a izvijestio javnost da mu je vodstvo stranke nasilno oduzelo statutarnu ovlast da organizira izborni sabor i da je tu ovlast protustatutarno prenijelo na Branimira Glavaša. Sanader to nije poricao. Dapače, ponosno je priznao Glavaševe zasluge za svoj

ponovni izbor za predsjednika HDZ-a, nazvavši ga na HTV-u „vizionarom“. Da izborna prijevara nije odgovarala Račanu, njegovo bi Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave u takvim okolnostima sigurno proglasilo HDZ-ov sabor nezakonitim i poništilo izborne rezultate. Uostalom, teško je povjerovati da bi se Sanader i Šeks, kakvi god zaplotnjaci bili, bez dogovora s Račanom upustili u takvu političku hajdučiju.

„Desni“ su novinski kolumnisti nakon Glavaševe i Drmićeve ispovijedi šutjeli kao zaliveni. No, njihovu su šutnju obilno nadoknadili „lijevi“ dijalektičari. Oni su bagatelizirali unutarstranačku izbornu prijevaru. To je, govorili su, u političkim strankama uobičajeno. U svakoj stranci predsjednik se ponaša kao da je stranka njegova „prčija“. Krađa stranaka u Hrvatskoj je jedna od prvih demokratskih stečevina. Nije li, pitali su sugestivno, Franjo Tuđman Marku Veselici ukrao HDZ, a Anto Đapić Dobroslavu Paragi HSP? Pa što? Tko od toga pravi problem? A Sanader je, govorili su, vješt proeuropski političar. Ako je, makar i na prijevaru, Pašaliću preoteo HDZ, učinio je dobro. Dobro za razvoj demokracije, dobro za Hrvatsku, dobro za Europu. A to što govore Glavaš i Drmić – politički je mudro zanemariti.

Kao krunu te dijalektike „lijevi“ su sofisti isticali pitanje Andrije Hebranga: Kako možete vjerovati Glavašu ako on sam tvrdi da je varao? Pri tomu su, dakako, prešućivali Hebranga. Sofisti naime ne bi bili sofisti da nisu sofisticirani. Duško Čizmić Marović nije dakle pitao: Kako možete vjerovati Hebrangu ako on o sebi tvrdi da nikada ne laže, nego da samo ponekad ne govori istinu? Čizmić je Marović bez dvojbe cijenio Hebranga, ali mu se taj čovjek činio nedovoljno pouzdanim za odlučni boj protiv Glavaša. Zato je umjesto dičnoga suvremenika u pomoć prizvao logičkoga Lažljivca iz antičke starine, onoga slavnog Krećanina koji, za razliku od Hebranga, uvijek laže, pa i onda kada možda govori istinu, jer – budući i sam Krećanin – tvrdi da svi Krećani lažu.

Zanimljivo je kako su „lijevi“ sofisti osporavali Glavaševu priču. Sumnjivo je, govorili su oni, već to što se Glavaš oglasio tek nakon četiri godine i sedam mjeseci, a teško je optužio sebe

i još teže Sanadera. No priča Krunoslava Fehira nije im bila ni najmanje sumnjiva, iako se Fehir oglasio nakon petnaest godina, a teško je optužio sebe i još teže Glavaša. Kako je to moguće? Pa, to je posve naravno. Sofistu je, po definiciji, kriterij istine – probitak, a posao – slabiji razlog činiti jačim.

Još su zanimljivija pravnička i politološka mišljenja o izbornoj prijeveri. Pravnici su izbornu prijeveru proglasili kaznenim djelom. No, odmah su ispucali spasonosni argument: Sanaderova je možebitna izborna prijevera iz 2002. otišla u zastaru. Državno je odvjetništvo, kada su ga povukli za jezik, priopćilo javnosti da će pokrenuti istragu, ali samo ako tko podnese kaznenu prijavu. Tomu se oštro suprotstavila „lijeva“ politologinja Mirjana Kasapović. Ona je, s pijedestala svoje struke, ustvrdila da tu nema posla za državnog odvjetnika, jer unutarstranačke procedure u Hrvatskoj ne određuje državni zakon, nego stranački statut.

Takva stajališta otvaraju fundamentalna pitanja.

Pravnici su vjerojatno u pravu kada tvrde da je možebitna Sanaderova izborna prijevera iz god. 2002. otišla u zakonsku zastaru. No odatle izvire mnogo ozbiljnije pitanje: Postoji li u Hrvatskoj „moralna zastara“ u kojoj izborna prijevera može naći sigurno utočište?

Političke su stranke, po Zakonu o političkim strankama, „izraz demokratskoga višestranačkog sustava kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske“. Što, dakle? Treba li Državno odvjetništvo čuvati čistoću toga „izraza“ samo ako tko podnese kaznenu prijavu? Ili mu je dužnost postupati i bez kaznene prijave?

Unutarstranačke procedure doista ne određuje državni zakon. Određuje ih stranački statut. Ali statut je valjan tek kada ga odobri Središnji državni ured za upravu. To odobrenje promiče statut u temeljni zakon stranke. Ako stranka artikulira slobodnu političku volju građana, kako se može tvrditi da kršenje njezina temeljnog zakona nije kazneno djelo, to više što se parlamentarne stranke financiraju iz državnoga proračuna?

Kada se pomnije razmotre izjave predsjednika Republike, uglednih pravnika, stranačkih prvaka, Državnoga odvjetništva,

“lijevih” sofista i glasovite politologinje, sve se to svodi na besramnu apologiju prijevare.

– Hm, da – reći će tkogod. – Bilo pa prošlo!

No, nije tako. Bilo jest, a proći ne će tako skoro. Ti su smutljivci, lažljivci i prevrtljivci Hrvatsku najprije preko svake mjere zadužili u inozemstvu, a zatim su je prezaduženu, mimo njezine volje, uvalili u NATO. Zbog toga se, pod dojmom najcrnjega pesimizma što ga širi vlast Jadranke Kosor, cijela nacija trese u strahu od sutrašnjega dana. Psihoza je tako jaka te ni najpomniji tragači za stvarnim razlozima Sanaderova „bijega s broda koji tone“ nisu uočili, a kamoli raščlanili, neobičnu pojedinost iz njegova abdikacijskoga govora. Rekao je: Odlazim zadovoljan, ja sam svoju dionicu odradio.

Što to znači? Napose to zadovoljstvo?! Ono je doista čudno. Možda samo stoga što ne znamo prave razloge njegova odlaska. A Sanaderova dionica? Ne znamo kako ta dionica izgleda iz Bruxellesa. No, s ovdašnjega motrišta ona nam je svima i te kako znana. Mnoge njezine pojedinosti brzo će pasti u zaborav. Najbrže korupcijske afere koje su najviše razdraživale hrvatsku sirotinju: Bechtel, Liburnia Riviera Hoteli, Sunčani Hvar, Verona, Brodosplit, Eurokamioni, Kolekcija satova, Oklopni BMW. No dugo će se pamtit i ono što je politički obilježilo Sanaderovu dionicu: zaokret od Tuđmanova suverenizma k Mesićevu i Račanovu integracionizmu. Najočitiiji su momenti toga zaokreta radikalna „detuđmanizacija“, savez sa Samostalnom demokratskom srpskom strankom (SDSS), prijateljstvo s Carlom del Ponte, sramotan progon visokih časnika Hrvatske vojske, napose generalā Gotovine i Glavaša, odricanje od suverenoga hrvatskog prava na isključivi gospodarski pojas na Jadranu, zaštita komunističkih zločinaca od kaznenoga progona, rasprodaja državne imovine strancima, uspostava Zapadnobalkanskoga područja slobodne trgovine pod lažnim imenom Nove CEFTA-e, povećanje državnoga inozemnog duga s 20 na 40 milijarda eura. Dionica je doista impresivna. A i „odrađena“ je, po uzoru na Aliju Sirotanovića, udarnički – dvije i pol godine prije isteka roka!

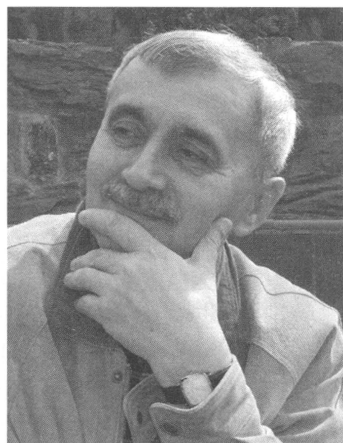
Tko sve to ima u vidu, lako će iz nagađanja o „osobnim razlozima“ izlučiti ozbiljne mogućnosti. A njih nema mnogo. Ako Sanader doista nije teško bolestan, način bi kako je otišao s položaja predsjednika Vlade mogao biti nekakav *spin*, tj. prijevorni *vehiculum*, smišljen za selidbu s Griča na Pantovčak. Ali isto bi tako mogao biti i plod ucjene. Naravno, iz onih „poslovnih krugova“ koji su predsjedniku Vlade pomogli da se na vlasti obo-gati. Sve ostalo samo je neozbiljno naklapanje.

Ali ozbiljne su mogućnosti na prvi pogled upravo – nevje-rojatne! Ništa zato. Hrvatska je, da parafraziram onu gospođu, u zadnjih pet godina sama sebi dvaput pljunula u lice: kada je drugi put izabrala Stjepana Mesića za državnoga poglavara i kada je drugi put izabrala Ivu Sanadera za predsjednika Vlade. Što je prijeći da to učini i treći put? A „poslovni kru-govi“? Oni u Hrvatskoj doista znaju biti opaki. Pokazuju to sudbine Ive Pukanića i Hrvoja Petrača. U takvim okolnostima nevjerojatne su mogućnosti mnogo vjerojatnije od bogohulne psihoanalitičke priče o dobrostivu omogućivanju hrvat-skomu narodu da odraste.

10.07.2009.

BILJEŠKA O PISCU

Benjamin Tolić rođen je god. 1943. u Osoju, općina Posušje. Školovao se u Posušju, Donjim Andrijevcima, Slavonskom Brodu, Zagrebu i Beču. Završio studij filozofije i germanistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Radio kao profesor njemačkoga jezika i kao urednik Osmojezičnoga enciklopedijskog rječnika Leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“. Od 1992. do 1998. i od 2000. do 2003. službovao kao diplomat. Od 1998. do 2000. bio glavni urednik Hrvatske izvještajne novinske agencije – Hine.

Prevodio s njemačkoga. Objavljivao političke oglede i pisao kolumne u Hrvatskomu slovu i na internetskom portalu Javno.

Knjige: *Haaški sapun. Razgovori o hrvatskoj politici kako ih je od slova do slova bilježio Eugen Patak*, Zagreb, 2002.; *Pamet u glavu. Hrvatska u vrtlogu novoga svjetskog poretka*, Zagreb, 2003.; *Tko smo mi? Oglad o naciji i državi*, Zagreb, 2007.

Kolumne Benjamina Tolića same od sebe izrastaju u skladnu cjelinu. Njihova nam se logika i zaokruženost nenametljivo objavljuju pred očima dok ih čitamo okupljene pod zajedničkim naslovom u knjizi. To osobito vrijedi za knjigu kolumna *Haaški sapun*. Knjige *Pamet u glavu* i *Tko smo mi?* drukčije su naravi. One ne pripadaju u ovaj kontekst. No sve tri knjige koherentnim i autorski prepoznatljivim čini diskurs hrvatske publicističke tradicije, napose one pravaške. Pri tomu se *Haaški sapun* referira na humoristični, satirični aspekt te tradicije, a *Pamet u glavu* i „ogled o naciji i državi“ *Tko smo mi?* na njezin ozbiljni, politološki relevantan aspekt. *Sanaderova dionica* svojevrsna je sinteza prethodnih knjiga. U njoj su objedinjeni ironijsko-satirični diskurs *Haaškoga sapuna* i jasan, izgrađen i originalan politološki uvid koji karakterizira ogled *Tko smo mi?*

ISBN 978-953-95898-1-1

9 789539 589811

150,00 kn